

FRANK ROZENDAL ...starre houding...

109E JAARGANG — NO.: 146 ZATERDAG 27 JUNI 1992

AMIGOE

Prèke

Zijn toeristen geen buitenlanders meneer Page?

VS voeren druk op en bereiden luchtbrug voor

Ultimatum van VN inzake Sarajevo

NEW YORK - De secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Boutros Boutros-Ghali heeft de Servische milities die de luchthaven van Sarajevo belegeren, een ultimatum gesteld. Zij krijgen 48 uur de tijd om hun aanvallen te staken. Zo niet, dan overweegt hij andere methoden om hulpgoederen bij de bevolking van de Bosnische hoofdstad te krijgen. Hij zal dan de Veiligheidsraad (V-raad) vragen afdoende middelen te gebruiken om een einde te maken aan "het lijden van de bevolking" van de stad. Van Amerikaanse zijde is men al druk doende voorbereidingen te treffen voor een massale luchtbrug op Sarajevo. Tegelijkertijd dringen de VS aan op het opvoeren van de druk op de Servische autoriteiten om een doorbraak te forceren voor Sarajevo en het algehele vredesproces in het vroegere Joegoslavië.

De VN-secretaris-generaal bracht het ultimatum over tijdens een informatieve vergadering van de Veiligheidsraad achter gesloten deuren. De waarnemend president van de V-raad, de Belg Paul Noterdaeme, zei na afloop dat zijn collega's de notitie hadden genomen van de intenties van Boutros-Ghali. Als de aanvallen van de Serviërs niet binnen 48 uur ophouden, dan "heb ik geen andere keuze dan het nut van Unprofor (de vredesmacht van de VN) opnieuw te overwegen. Het zal dan aan de V-raad zijn om te bepalen of er andere middelen moeten worden ingezet om de lijdende bevolking van Sarajevo te ontzetten".

De secretaris-generaal verwees daarmee naar de overeenkomst van 5 juni waarbij waarnemers van de VN het vliegveld en de omliggende gebieden onder controle zouden nemen om te zorgen voor de aanvoer van hulp voor de getroffen bevolking van Sarajevo. Wat voor actie de Veiligheidsraad (V-raad) zou kunnen overwegen, zei Noterdaeme niet, maar de ambassadeur van Frankrijk, Jean-Bernard Merimee, zei dat daarbij niets kon worden uitgesloten. Volgens hem wil Boutros-Ghali de Unprofor dan terugtrekken. De VN-topman hoopt de komende 48 uur "informatie te krijgen over de daadwerkelijke herplaatsing van de zware wapens in gebieden die door Unprofor worden gecontroleerd. Overigens zou Sarajevo in de afgelopen nacht weer zijn beschoten door de Servische milities. Maandag komt de V-raad bijeen om te praten over de crisis bij de luchthaven van Sarajevo, alsmede over de daden van Kroatië.

TOPBERAAD

De VS hebben de Europese Gemeenschap (EG) gevraagd de diplomatieke druk op Servië op te voeren. Zij bereiden zelf een grote humanitaire hulpactie voor, waarbij een luchtbrug wordt ingesteld om noodvoorraden naar de Bosnische hoofdstad Sarajevo over te brengen. Westerse diplomaten in Londen verklaarden vrijdag echter dat Washington pas tot uitvoering van de plannen wil overgaan als die de goedkeuring van de VN hebben gekregen. Bovendien

Vervolg op pag.8

Groet aan Vrijheidsbeeld

■*NEW YORK - Columbus voer met de schepen waarmee hij Amerika ontdekte voorbij het Vrijheidsbeeld van New York en groette dit symbool van de vrijheid. Dit is inderdaad een staaltje van vervalsing van de geschiedenis. Ter gelegenheid van het feit dat het in oktober vijfhonderd jaar geleden is dat Columbus als eerste "Westerling"Amerika bereikte, zijn van de toen door Colombus gebruikte schepen replica's gemaakt die een tocht door de Amerika's maken. Dit gaat uit van de stichting welke de herdenking organiseert van Columbus' "ontdekking".* (AFP-satellietfoto)

Palestijnen willen vaart achter vredesoverleg:

Rabin: Binnen jaar akkoord over Palestijnse autonomie

TEL AVIV - De toekomstige premier van Israël, Yitzhak Rabin, voorziet dat binnen een jaar een akkoord zal zijn gesloten over autonomie voor de Palestijnen. Van Palestijnse zijde is aangedrongen op spoedig vredesoverleg met de nieuwe Israelische regering.

"Ik geloof dat we binnen negen tot twaalf maanden tot een overeenkomst kunnen komen", verklaarde Rabin vrijdag tijdens een persconferentie in Tel Aviv. Hij wilde niet vertellen wat hij zal voorstellen aan de Palestijnen. Rabin zei te hopen dat de Palestijnen op de bezette westoever en in de Gazastrook algemene verkiezingen kunnen houden om hun eigen vertegenwoordigers in een bestuur te kiezen. De onderhandelingen daarover zullen plaatsvinden in het kader van de vredesbesprekingen over het Midden-Oosten, voegde hij eraan toe.

Volgens Rabin "zal autonomie de Palestijnen toestaan alle zaken te beheren die hen aangaan, behalve Defensie en Buitenlandse zaken". In Rabins voorstel voor autonomie, die vijf jaar zal moeten duren tot een definitieve regeling rond is, controleert Israël ook de joodse nederzettingen in de bezette gebieden en de toegang van de westelijke Jordaanoever en de Gazastrook tot de omringende Arabische landen.

NEDERZETTINGEN

Hij beloofde "de bevriezing" van de bouw van "politieke nederzettingen" in dicht bevolkte Arabische gebieden die geen militair doel dienen. De Palestijnen in de bezette gebieden zijn fel tegen de nederzettingen. Een aantal vestigingen rond Jeruzalem, de Jordaanvallei en de Golanhoogte wordt door Rabin wel beschouwd als van vitaal belang voor Israël, maar hij noemde geen namen.

Shamir heeft laten weten dat hij de vorig jaar gestarte vredesbesprekingen tien jaar had willen laten voortduren om gedurende die tijd een half miljoen joden in de bezette gebieden te vestigen. Hij zei dit in een interview met het dagblad Maariv. "Het is zeer pijnlijk voor mij dat we de komende vier jaar niet in staat zijn het aantal nederzettingen te vergroten".

GEWELD

Palestijnse leiders hebben inmiddels opgeroepen tot spoedige vredesbesprekingen met de nieuwe regering van Israël. Als argument voerden zij aan dat vooruitgang in het vredesproces nog meer golven van geweld in de bezette gebieden kan voorkomen. "Uit dit geweld blijkt de noodzaak voor een versnelling van de vredesbesprekingen", aldus Hanan Ashrawi, woordvoerster van de Palestijnse delegatie in het vredesproces in het Midden-Oosten. Ashrawi stelde ervan overtuigd te zijn dat spoedige gesprekken over een vredesregeling de gewelddadigheden in de bezette gebieden zullen doen afnemen. "De geweldsuitingen zijn natuurlijke reacties op een bepaalde situatie. Het is eigenlijk een heel logisch gevolg. Als de wrede maatregelen worden opgeheven zullen mensen gaan inzien dat er een oprecht proces aan de gang is. Dan zal geweld vanzelf afnemen", aldus Ashrawi.

Ontzet over ruïne

■ *KABUL - Ontzet reageert een meisje bij het zien van de ruïne welke van haar ouderlijk huis is overgebleven na een bominslag. In de Afghaanse hoofdstad is de strijd tussen de verschillende milities weer opgelaaid.*

'wijde en nauwe samenwerking'

Paramaribo: Overleg bij terugsturen Surinamers

PARAMARIBO - Suriname wenst bilateraal overleg voordat Nederland een soepeler beleid bij het terugzenden van Surinamers doorvoert. "De regering acht het raadzaam en wenselijk dat er eerst overleg plaatsvindt om te voorkomen dat mensen die worden teruggestuurd in een beroerde situatie terechtkomen wat huisvesting en arbeidsomstandigheden betreft".

Aldus de Surinaamse minister van Justitie en Politie, Soeshiel Girjasing, vrijdag in Paramaribo. Hij reageerde daarmee op het verzoek van minister Hans van den Broek van Buitenlandse zaken aan de Tweede Kamer, om in te stemmen met een versoepeling van het beleid. Volgens Van den Broek is de situatie in Suriname de laatste tijd nogal geliberaliseerd.

Girjasing vindt dat er eerst afspraken moeten worden gemaakt en dat overleg over de procedures op z'n plaats is. Juist in het kader van de "wijde en nauwe samenwerking" waartoe Nederland en Suriname vorige week in Den Haag besloten. De beide landen ondertekenden toen een raamverdrag.

Panamees aan dood Nederlandse pater schuldig

PANAMASTAD - Olmedo Espinoza die lid was van het vroegere Panamese leger is vrijdag schuldig bevonden aan de moord in 1989 op de invalide Nederlandse priester Nicolas van Kleef.

Een jury van zeven leden vond Espinoza schuldig aan het doodschieten van de pater op 7 mei 1989. Hij schoot de gehandicapte priester van achteren in de nek nadat die opmerkingen had gemaakt over de verkiezingen.

Discriminatie-uitspraak Hooggerechtshof:

Vroegere segegratie moet totaal ontmanteld

WASHINGTON - In een belangrijke gerechtelijke uitspraak betreffende het hoger onderwijs heeft het Amerikaanse hooggerechtshof vrijdag bepaald dat staten de erfenis van vroegere discriminerende maatregelen aan openbare universiteiten dienen te ontmantelen om racisme geheel uit te bannen.

Met acht stemmen tegen één, bepaalde het hof dat Mississippi, dat vroeger gescheiden blanke en zwarte universiteiten had, niet genoeg heeft gedaan om de discriminatie op te heffen. De uitspraak kan ook van invloed zijn op zes andere staten die ooit gescheiden universiteiten kenden: Alabama, Louisiana, Texas, Kentucky, Maryland en Pennsylvania.

Het hooggerechtshof zegt dat een staat de grondwettelijke clausule gelijke bescherming schendt als beleid wordt voortzet dat terug te voeren is op het ooit gesegreerde systeem en als dat beleid nog steeds discriminerende scheiding betekent. Wat er gebeurt in Mississippi lijkt op het eerste gezicht wel "rasneutraal", maar feitelijk, aldus het hof, beperkt het de mogelijkheid van mensen om een onderwijsinstelling te kiezen aanzienlijk en draagt het bij aan raciale opmaak van de acht openbare universiteiten in de staat. Het hof heeft gedetailleerde standaarden opgesteld over de toelatingseisen en gelijkheid van onderwijsprogramma's aan die universiteiten die in de toekomst dienen te worden gebruikt.

Tot 1962 waren er in Mississippi vijf universiteiten alleen voor blanken en drie alleen voor zwarten. Hoewel alle universiteiten nu voor studenten van alle rassen open zijn, gaan de meeste zwarten nog steeds naar de onderwijsinstellingen die vroeger alleen voor zwarten toegankelijk waren.

Venezuela: 1604 doden bij misdrijven

CARACAS - In het eerste halfjaar van 1992 zijn in Venezuela bij de politie 1604 doodslagen gemeld of behandeld. In totaal werden er ruim 123 duizend delicten bij de politie gemeld.

De Venezolaanse dagbladen komen dagelijks ruimte te kort om uitgebreid te kunnen verhalen over de doodslagen. Daarbij komen dan gevallen aan de orde over het doodschieten van een kind bij een ruzie over schoenen, maar ook de ontvoering van en de moord op een ondernemer door een groep als soldaten vermomde criminelen. Elk weekeinde doen zich gemiddeld 25 doden voor door geweld, aldus de politie. De vrije dagen zijn de toppers op misdaadgebied. Verleden jaar kwamen er 2500 doden door geweld voor in Venezuela.

Bogota zuivert gevangenissen

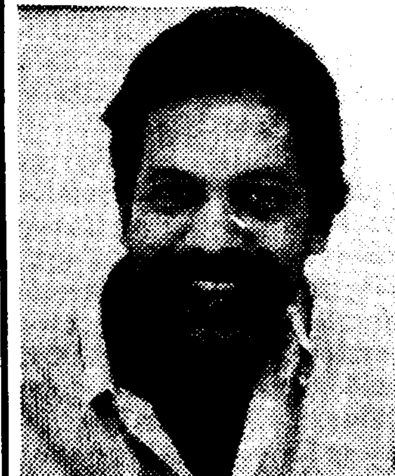
BOGOTA - In Colombia zijn 22 directeuren van staatsgevangenissen vervangen omdat er gebreken waren geconstateerd in de veiligheidssystemen in hun gevangenissen.

Dit werd bekend gemaakt door de directeur van het Colombiaanse gevangeniswezen, politie-kolonel Hernandez Navas. Hij onthulde dat van de modelgevangenis in Bogotá niet minder dan 36 bewakers van hun taak ontheven waren. Dit gebeurde na een diepgaand onderzoek dat werd ingesteld in verband met de moord op een gedetineerde door een medegevangene met gebruikmaking van een pistool. Daarnaast werden in één klap 22 directeuren van gevangenissen vervangen. Men gaf geen details van de ontdekte gebreken.

In ÑAPA,

de weekendbijlage van de Amigoe van vandaag 27 juni 1992:

* RONNY LOBO heeft dit jaar de Cola Debrotprijs ontvangen voor zijn verdiensten op het gebied van de. architectuur. In een interview met Norbert Hendrikse gaat hij o.m. in op de vraag of er inderdaad een 'Curaçaose architectuur' bestaat en beschrijft hij de problemen die architecten hier tegenkomen bij het uitoefenen van hun beroep. pag 1.

* NIET VELEN is het gegund twee keer te promoveren aan een universiteit. Dr.Jandi Paula, docent aan de Universiteit van de Nederlandse Antillen en eerder gepromoveerd in de filosofie, heeft onlangs met succes een proefschrift verdedigd over de slavernij op St.Maarten. Aan Jos de Roo vertelde hij hoe hij aan dit onderwerp is gekomen en wat iemand bezielt om twee keer doctor te willen worden. pag.3

* DEELTIJD-arbeid is een begrip dat bij ons nog niet zo erg ingeburgerd is. Toch zou het een oplossing kunnen zijn voor het arbeidsmarkt- probleem waarmee we op Curaçao te kampen hebben. Fred Budike ging aan tafel zitten met een aantal personeels functionarissen om te horen wat zij hiervan denken en van andere zaken die te maken hebben met personeelsmanagement. pag.4

* VERDER in deze laatste Napa vóór de grote vakantie: lokale reportages van Nel Casimiri over nieuwe methodes voor behandeling van patiënten met een suikeraandoening (pag.7) en over een 'hike' georganiseerd door de Jeugd Centrale Curaçao (pag.8).

Victor Hafkamp schrijft over de Feria van Sevilla(pag.7) en Gimene v.d.Gen leverde een bijdrage over psychiatrische hulp aan allochtonen (pag.8). Tenslotte nog de gebruikelijke rubrieken zoals Natuurlijk beter worden, Schaken, Dieettips en de wekelijkse kruiswoordpuzzel. De redaktie van Napa wenst alle medewerkers en lezers een prettige vakantie en tot ziens in augustus.

Abonnees van de Amigoe ontvangen de tien pagina's tellende bijlage gratis; in de losse verkoop kosten krant en Napa samen één gulden.

"Deels in coöperatie met PTT Telecom"

Curaçao werkt aan infrastructuur om telecommunicatie uit te bouwen

WILLEMSTAD — Telecommunicatie en al haar duizelingwekkendetoepassingen en mogelijkheden als telematica en videotex (computerdiensten via televisie) nemen een hoge vlucht. Op Curaçao is een aantal bedrijven hard bezig om een infrastructuur van de grond te krijgen, wat deels gebeurt in coöperatie met en dank zij subsidie van PTT Telecom.

Al in 1988 werd middels een Landsbesluit een commissie decentralisatie Landsradio benoemd, die als taak kreeg de regering te adviseren in de decentralisatie-operatie van de Landsradiodienst, die als doel heeft de landelijke bevoegdheden, diensten, personeel en materieel over te hevelen naar de eilandgebieden. In deze commissie werden benoemd de heren Anthony Mullen, I.T.U.-expert, mr. G. Lichtveld, toenmalig adjunct-directeur van de Landsradiodienst, en mr. E. Cijntje, voormalig directiesecretaris bij Setel n.v.

Een blik in de gele pagina's van het telefoonboek leert dat er op Curaçao zeven bedrijven actief zijn op het gebied van de telecommunicatie. Dat zijn op de eerste plaats Landsradio (overheidsdienst) en Setel n.v. (overheids n.v.), maar ook Telelease n.v. Zoals bekend zullen de eerstgenoemde mettertijd samengaan in Curtel n.v., waarmee de decentralisatie zal zijn afgerond. Inmiddels is de decentralisatiewetgeving goedgekeurd en zal worden begonnen met de uitvoering van de wet, wat naar verluidt nog wel enige tijd in beslag zal nemen.

ONDERHANDELINGEN

Navraag bij minister De Paula, die belast is met telecommunicatie, leerde dat nog geen duidelijkheid bestaat over het feit of Curtel een volledig eilandelijke aangelegenheid wordt of dat wellicht ook een soort landelijke divisie moet blijven bestaan, die onderhandelingen voert met eventuele toekomstige partners (carriers) in samenwerkingsverbanden. Een 'supra-insulair' onderdeel dat ook zou kunnen fungeren als keuringsinstituut en dat licenties en frequenties beheert. Als algemene taak zou een dergelijk instituut de overheidsbemoeienis in telecommunicatieaangelegenheden als tarieven en dergelijke kunnen coördineren en de infrastructuur beschermen. Het lijkt ondoenlijk dat elk eiland apart, vanwege de kleinschaligheid, zich over deze - uiterst belangrijke - randvoorwaarden zou moeten buigen.

Het derde genoemde bedrijf is Telelease n.v. waarvan Angel Kook directeur is (hij is overigens ook directeur van Setel n.v.). Het doel van Telelease is volgens een uitreksel van het handelsregister 'het in eigendom verwerven van telecommunicatieapparatuur in de ruimste zin des woords, van computers, computersystemen en andere bedrijfsmiddelen ter leasing aan derden'. President-commissaris van dit bedrijf is Nelson Monte. In de Raad van commissarissen nemen verder onder meer zitting Mario Evertsz, Oswald Sefarina en Richard Hart.

Curaçao telt twee telecommunicatieadviesbureaus: Intercai Antillen n.v. en Nepostel. Intercai is een van oorsprong Nederlands bedrijf, waarin PTT Telecom voor 20 procent participeert. Intercai beschikt over vele experts en consultants op het gebied van telecommunicatie en telematica. De administratie van Intercai is voor wat betreft de activiteiten op de Nederlandse Antillen ondergebracht bij consultant E. Cijntje (Success Consultancy n.v.). Intercai is overigens weinig actief op de Antillen.

ACTIVITEITEN

In het kader van de ontwikkeling van de telecommunicatie op de Antillen heeft PTT Telecom vorig jaar haar activiteiten naar Curaçao uitgebreid mede met het oog op een gewenste participatie in Landsradio. Met dat doel werden Carib Teleconsult n.v. en Antillean Telematics n.v. in 1991 in het leven geroepen. Beide bewegen zich op het terrein van het adviseren in telecommunicatie, respectievelijk telematica en worden deels door PTT Telecom gesubsidieerd.

In Carib Teleconsult participeren Nepostel en Intercai voor 49 procent en Setel voor 51 procent. Nepostel is een stichting die door PTT Telecom is opgericht om activiteiten in andere werelddelen te ontplooien, die deels uit hulpprojekten bestaan. Directeur van Carib Telecom is B. Houtsmuller, die oorspronkelijk een consultant van Intercai is. Doel van dit bedrijf is volgens het handelsregister 'het op professionele en op onafhankelijke wijze verstrekken van adviezen op gebied van datacommunicatie en telematica in de Caribische regio en Zuid- en Midden-Amerika'. In de Raad van Commissarissen neemt onder meer Angel Kook zitting.

Antillean Telematics, opgericht in september 1991, richt zich op het stimuleren van telematicaprojekten in het bedrijfsleven, waarbij communicatienetwerken in hoge mate moeten zorg dragen voor een optimale communicatie per sector. Het gaat hier om netwerken die bedrijven onderling verbinden. Directeur van dit bedrijf is R. Bleekrode. Commissaris van Antillean Telematics is J. van Moorsel (PTT Nederland).

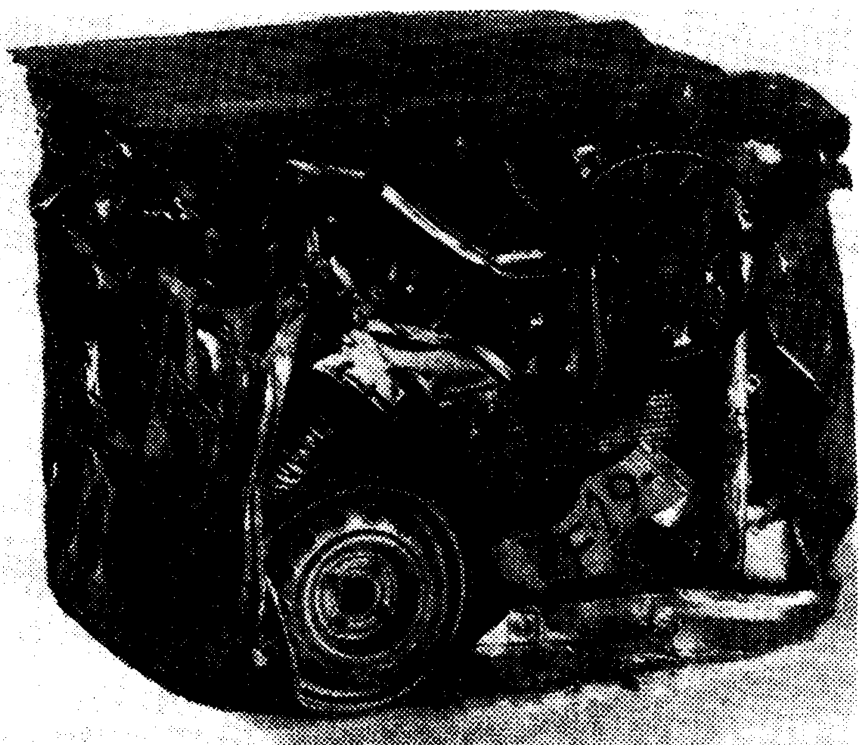
'Telefoonparken' Setel maken winst

WILLEMSTAD — De openbare 'telefoonparken' van Setel zijn volgens de telefoonmaatschappij een succes gebleken. De investering van fl. 110.000,- heeft inmiddels de eerste winsten opgeleverd.

Het oudste 'telefoonpark' - een groep openbare telefoons die bij elkaar gegroepeerd staan - is gevestigd bij het hoofdkantoor van Setel te Santa Maria. Begin dit jaar werden er nog twee 'telefoonparken' aangelegd in Otrobanda. Een groepje cellen staat bij het St. Elisabeth hospitaal, een ander tegenover *Colon Shoppingcenter*.

De telefoons te Santa Maria worden het meest intensief gebruikt. De mogelijkheid om in de onmiddellijke nabijheid van het ziekenhuis te kunnen telefoneren wordt vooral door bezoekers van het ziekenhuis zeer op prijs gesteld.

Setel onderzoekt de mogelijkheid om meer van dergelijke 'telefoonparken' op het eiland te plaatsen.

■ *Jonge joy riders zetten de gedupeerden voor het blok. Het is vaak afwachten in welke toestand de plezierrijders de gestolen auto achterlaten.*

Explosieve toename en meer accessoirediefstal

Joyriding is niet meer alleen een plezierritje

WILLEMSTAD — Het aantal gevallen van 'joy riding' is met honderd procent toegenomen sinds vorig jaar. Dat blijkt uit harde politiecijfers. Toyota's zijn de meest geliefde auto's bij joy-riders. De nieuwe Suzuki Samurai jeeps zijn echter sinds twee maanden buitengewoon in trek. De deursloten van Toyota's zijn makkelijk te openen en de Samurai's zijn vaak uitgerust met een afneembaar dak. Het stuur is makkelijk te verdraaien. Het lostrekken van draden is een kwestie van seconden. Gedupeerden hebben het nakijken, maar autoverhuurders zien niet werkeloos toe.

Joy-riding is geen joy riding meer. Wie de krant leest, weet dat het aantal autodiefstallen hand over hand toeneemt. Cijfers van de recherche van de verkeersdienst spreken duidelijke taal. Gedupeerden kunnen alleen hopen dat hun auto heel teruggevonden wordt. "Kleine kans", zegt politievoorlichter Roberto Celestina. Pret-rijden is verworden tot diefstal. Na de al dan niet wilde rit verdwijnen accu's, banden, radio's, accessoires en zittingen spoorloos.

Niet alleen betekent het verlies van een auto ongemak, ook betekent het een enorme tegenvaller als een auto niet *all risk* verzekerd is. Zelfs als de wagen teruggevonden wordt, is de eigenaar veel geld kwijt aan herstel van beschadigingen. Een W.A.-verzekering vergoedt niet bij diefstal of joy riding. Soms zelfs moeten extra onkosten gemaakt worden omdat joy-riders onderdelen aan het stuur vernielen die bij de autodealer niet in reserve liggen opgeslagen.

CIJFERS

Enkele cijfers: in de eerste vijf maanden van dit jaar zijn 302 aangiften gedaan van joy-riding. Vorig jaar juni waren dat nog 166 in zes maanden tijd. Van de 302 gestolen auto's zijn er 289 teruggevonden. Dertien zijn vooralsnog onvindbaar. Bij de 28 zaken die door de politie volledig zijn opgelost, werden 27 verdachten aangehouden.

Van de 166 van het eerste semester van '91 werden 129 gevallen opgelost en 37 auto's waren onvindbaar. In dat half jaar werden 42 aanhoudingen verricht in verband met joy-riding.

Celestina zegt dat joyriding meer en meer in de richting gaat van pure diefstal. Zeker vijftig procent van de auto's waarmee plezierritjes worden gemaakt (dit is géén diefstal volgens de wet) wordt ook nog eens vernield en geplunderd (dat is wèl diefstal).

Deze cijfers hebben geen betrekking op vandalisme als het afbreken van antennes, autospiegels en ruitenwissers. Ook benzinediefstal komt voor. Geliefd zijn spoilers, wieldoppen en blinderingen.

Wat Celestina niet opsomt in het rijtje van plunderingen is de aardigheid om bij achterlaten van de gestolen auto ervoor te zorgen dat de benzinetank leeg is en dat er onder de motorkap een vitaal onderdeeltje wordt weggehaald zodat de auto niet meer kan starten.

Adviezen doen onder autobezitters de ronde om op de motorkap een slot aan te brengen. Bij sommige auto's schijnt dat te kunnen. Zo wordt ook de accu beschermd. Daar staat tegenover dat kwaadwilligen zich niet altijd laten stoppen door een afgesloten motorkap.

Incidenteel willen vreugderijders de gestolen auto ook kapot rijden. Zware deuken en een eindpunt in de berm of een greppel komen voor, zij het zelden, aldus de politie.

De politie zegt: favoriet zonder meer zijn de oudere modellen Toyota uit de jaren '70 tot '85. Prima auto's, maar problemen met de deuren.

De autoverhuurders zien hun Suzuki jeeps steeds vaker verdwijnen. Zelfs bij hotels en uitgaansgelegenheden geparkeerde auto's zijn niet langer veilig.

GIERENDE BANDEN

Deze maand hebben de twaalf verenigde lokale autoverhuurbedrijven de diensten ingeschakeld van een particulier bedrijf, geleid door een gepensioneerde politieman, die herkenbare auto's van de associatie-leden in de gaten houdt. Het vijf-koppige team van Curaçao Rental Protection rijdt kris kras over het eiland en controleert auto's op door de huurders aangerichte schade, slecht gebruik van de auto door huurders (racen op Koraal Tabak, optrekken met gierende banden, volgas rondtollen) en joy-riding. Dat zegt Walter de Jongh, voorzitter van de Associated Car Rentals Curaçao. De CRP heeft al vijf auto's ingenomen in verband met incorrect rijgedrag van de bestuurders. Van de onlangs gestarte actie is nog geen evaluatie gemaakt.

De Jongh wijst op de explosief gegroeide belangstelling voor huurauto's. De Samurai jeeps zijn "very easy" om te stelen. "Ik vermoed dat een groep joy-riders dat nu door heeft en overstapt."

"De moeilijkheid voor verhuurbedrijven", aldus de Jongh, die ook autoverhuurder is, "is dat de sociale controle voor huurauto's onmogelijk is. Als je opeens iemand in de auto van je vriend of buurman ziet rijden, dan merk je dat op. Maar wie let er op de steeds wisselende bestuurders van huurauto's?"

Een autoverhuurder zegt weinig te verwachten van de drie politiemannen die met de gevallen van joy-riding belast zijn. "Je komt aangifte doen bij de balie, maar die rechercheurs zijn er nooit. Bovendien: aan dit probleem werken met slechts drie man?"

De Jongh geeft de grootte van het probleem aan: "Vijf jaar geleden werden er per jaar een of twee auto's per bedrijf gestolen. Nu zijn het er drie tot vier per maand. Curaçao begint op Venezuela te lijken."

PROFIEL

Wie zijn de vreugderijders? Celestina heeft geen scherp profiel van de plegers van het misdrijf, maar het gaat ruwweg om jongeren die zin hebben in *dal un keiru* (een ritje maken). Het zijn bijna nooit chollers, zegt hij. Leeftijd: tussen zeventien en dertig. Motief: vroeger baldadigheid, nu meer en meer pure diefstal en plundering.

Veel meer dan een proces verbaal opmaken kan niet. Joy-riding laat volgens de wet geen insluiting toe. Dat kan alleen voor zware delicten en twaalf speciaal genoemde misdrijven. Diefstal staat in dat rijtje. Joy riding niet. Dat wil niet zeggen dat joy-riders vrijuit gaan. Zij maken kans op strafvervolging. De wet staat alleen niet toe dat zij in afwachting van een proces de cel in moeten.

Tips Joy-riding

- Laat geen waardevolle spullen achter in de auto of houd ze in ieder geval uit het zicht.
- Altijd de auto op slot. Laat nooit de sleutel in de deur of in het contactslot bij het verlaten van de auto.
- Laat nooit de auto met draaiende motor achter voor een vlug-vlug boodschap.
- Parkeer de auto op een verlichte plaats, waar veel mensen langskomen en zeker niet op afgelegen plekken.
- Draai het stuurwiel altijd in het stuurslot.
- Vermijd de auto achter te laten in de buurt van grote evenementen. Bij festivals en dergelijke worden per avond minimaal drie auto's gestolen.
- Laat de auto achter in een tuin of erf of zo dicht mogelijk bij het hotel.
- Bij de handelaar zijn pedaal stuursloten verkrijgbaar. Ook handremvergrendelingen en extra contactsloten bestaan. Een eenvoudige oplossing is een ketting vanuit de bestuurdersstoel naar het stuur. Hangslot erop en het stuur kan nauwelijks meer gedraaid worden. Natuurlijk zijn ook alarminstallaties bekend.
- Voor sommige Toyota's kan het verstandig zijn sloten te vervangen. Raadpleeg de dealer of de garage.
- Laat bij de garage een extra contactpunt op een verborgen plek installeren. Doordat via het afgeschakelde contactpunt het stroomcircuit wordt verbroken werkt de draadjestruc niet meer.
- Laat nooit originele documenten zoals paspoort, rijbewijs, sedula, en verzekeringsbewijzen in de auto liggen. Een kopie van dergelijke papieren is beter en voorkomt extra onkosten later.
- Noteer serienummers van de automotor en van audio-accessoires, zodat het eigendomsrecht bij terugvinden bewezen kan worden.
- Bel bij diefstal direct de politie (telnr. 114). De dienstdoende wacht kan dan meteen een oproep doen aan alle patrouillerende surveillancewagens om uit te kijken naar de vermiste wagen. Joy-riders gaan meestal meteen de weg op na de diefstal.
- Doe ook formeel aangifte. Ook al geeft dat weinig genoegdoening aan de gedupeerde, de politie en het Openbaar Ministerie kunnen deze aangiften gebruiken bij strafvervolging.

Gaby Brown is inbraken beu

De maat is vol voor Brievengat-tandarts

WILLEMSTAD — Wat moet een kleine ondernemer doen die na zijn studie terugkeert naar het eiland, graag werkzaam wil zijn in Brievengat, maar die het leven zuur gemaakt wordt door verscheidene inbraken en diefstallen, die zonder stroom zit omdat het nutsbedrijf geen elektriciteit levert en die van zijn verzekeraar te horen heeft gekregen dat hij niet meer garant staat voor schade door diefstal? Gaby Brown weet het echt niet meer. Als niemand helpt, gooit hij zijn handdoek in de ring en verlaat het landskind het eiland.

Drie maanden geleden nam hij zijn intrek in Klinika Dental Brievengat. Het gebouw heeft hij zelf laten bouwen. Elke dag sleepte hij een generator mee om te voorzien in zijn eigen elektriciteit voor een brandstofprijs van veertig gulden per dag. Kodela heeft nog geen kans gezien stroom te leveren. Maandenlang liet ook Setel verstek gaan. Pas nadat hij ageerde via de telefoon en een bericht in een ochtendblad, kreeg de praktijkruimte telefoon. Voordien was het op en neer naar huis rijden om telefoontjes te plegen of wachten tot thuiskomst 's avonds.

DEUR INGETRAPT

De maat is echter nu vol. In drie maanden tijd zijn evenzoveel inbraken gepleegd. In de nacht van maandag op dinsdag werd de deur ingetrapt en hielden onbekenden flink huis in de praktrijk. Behalve de computer verdwenen, patiëntendossiers, peperdure tandartsboren en andere instrumenten. Geschatte schade: tussen de zes- en tienduizend gulden. Diefstal is aan de orde van de nacht. Bouwmaterialen rond het pand verwisselen onrechtmatig van eigenaar.

Natuurlijk heeft Brown al een alarminstallatie aangeschaft. Maar daar is stroom voor nodig. Dus de medewerking van Kodela en van de verzekeringsmaatschappij. Ook voor de verzekeraar die hier niet met name genoemd wordt is de maat vol. De verzekering wordt opgezegd omdat er geen stroom en licht is in de lokatie die verzekerd is.

GEFRUSTREERD

Brown ziet zijn pogingen gefrustreerd en is moe van de situatie. Komt er eindelijk een tandarts in hartje Brievengat zitten zodat de mensen niet al te ver hoeven naar een praktijk waar ze bovendien op een wachtlijst komen te staan, wordt er alles aan gedaan om dit initiatief te ontmoedigen. Hij denkt er hard over 'dushi korsow' te laten voor wat het is. De in Nijmegen afgestudeerde doctorandus in de tandheelkunde kwam vier jaar geleden terug naar Curaçao. Toen nog idealistisch. Aanbiedingen in het buitenland liet hij liggen. Nu niet meer.

Na drie maanden Brievengat waar naar zijn zeggen sommigen die hij overdag behandelt, 's avonds terugkeren om de boel leeg te roven, lijkt het alsof niets anders rest dan de praktijk te verkopen aan welke buitenlander dan ook. Brown wijst naar het gegeven dat Nederlanders en Surinamers kennelijk wèl door het Antilliaanse volk worden geaccepteerd en gesteund, terwijl men even later roept dat buitenlanders de beste plaatsen verwerven. Landskinderen wordt het leven onmogelijk gemaakt, wanhoopt Brown. Geen geld en energie meer in dit initiatief, zegt hij, tenzij er hulp komt. Hij wil niet langer buurmans gek zijn.

CONTRACT

Wat moet er gebeuren? Kodela mag het zeggen. DOW ook. Selikor haalt geen vuil meer op is Brown verteld, eerst moet er een vuilophaalcontract met DOW getekend worden.

Een contract waar hij als particulier nog nooit van gehoord heeft. Drie tonnen had de tandarts bij zijn praktijk. Wat men met de vaten wil is niet duidelijk, maar onbekenden hebben al diverse malen de tonnen gestolen en het vuil op straat gekieperd.

Om moedeloos van te worden.

■ *WILLEMSTAD — Ter afsluiting van de Curaçaose week in supermarkt Zuikertuintje vond vandaag in Bloempot Shopping Centre een Curaçaose markt plaats. Er was gelegenheid om van Curaçaose lekkernijen te genieten. Verder werden er souvenirs verkocht. Kinderen konden zich in Curaçaose klederdracht laten fotograferen. Dit jongetje poseert parmantig voor de fotograaf in zijn tijdelijke outfit.*

Parmantig in het pak

"Geen verlenging afkoelingsperiode"

Minister wil minder starre houding van Setel en ABVO in cao-onderhandelingen

WILLEMSTAD — Minister Frank Rozendal vindt het 'bedroevend' dat Setel en ABVO na dertig dagen 'afkoeling' geen stap dichter bij elkaar gekomen zijn. Hij acht het een goed idee dat de ambtenaren vakbond het omstreden protokol aan de rechter voorlegt en zal volgende week de partijen ontmoeten om aan de weet te komen 'wat nu eigenlijk de bedoeling is van de cao-onderhandelingen'. Omdat er strikt gesproken geen sprake is van een conflict, zal hij de afkoelingsperiode - voorlopig - niet verlengen.

Dat er wellicht wel een conflict in de lucht hangt, lijkt hem niet ondenkbaar, nu na anderhalf jaar praten nog steeds geen nieuwe cao uit de bus is gekomen. "De werknemers willen zo langzamerhand wel eens resultaten zien. Ik kan me voorstellen dat hun geduld aan het opraken is", meent de minister van Arbeid en Sociale Zaken.

De minister meent dat de onderhandelaars er 'een potje van hebben gemaakt' en vraagt zich af waar zij al die tijd mee bezig zijn geweest. Er zijn sinds 1 januari 1991, de datum waarop de oude cao verviel, allerlei verwikkelingen geweest, die van invloed waren op de cao-besprekingen. Zo werd begonnen met de herschaling van de lonen, wat vertragend werkte op de onderhandelingen. Om toch een begin te maken met de nieuwe cao werden beginsel afspraken in diverse protocols vastgelegd, die elkaar ten dele tegenspreken, aldus de minister. "Hoogst verwarrend allemaal."

In een van de protocols staat een formulering die voor tweeërlei uitleg vatbaar is. De ABVO begrijpt dat de nieuwe cao met terugwerkende kracht wordt ingesteld vanaf 1 januari 1991, terwijl de Seteldirectie meent dat pas met de ondertekening een deel van de cao-voorwaarden van kracht wordt; een ander deel zou in aanmerking kunnen komen voor de typering 'met terugwerkende kracht'.

Rozendal vindt het vreemd dat de ABVO niet al eerder het protokol aan de beoordeling van de rechter heeft voorgelegd. "Dat had de zaak kunnen bespoedigen."

Hij vraagt zich af of de partijen wel serieus hebben geprobeerd in de geest van een afkoelingsperiode te handelen. "Naar ik begrijp uit de rapportage van de Landsbemiddelaar hebben Setel noch ABVO ook maar één centimeter toegegeven. Een houding die elke onderhandeling ondermijnt."

Dat er langzamerhand een 'verward kluwen' aan afspraken bestaat, wordt ook in de hand gewerkt door reeds verstrekte bonussen, die op een gegeven moment weer verrekend moeten worden met de nieuwe cao.

CARCAE naar conferentie in Salzburg

WILLEMSTAD — Gisteren is de voorzitter van de Caribbean Regional Council for Adult Education (CARCAE) Adrie Williams naar Salzburg (Oostenrijk) vertrokken, waar hij aan een Unesco-conferentie deelneemt. Het onderwerp van deze conferentie is de identiteit in de verschillende landen ter wereld.

Williams zal in Oostenrijk dieper ingaan op het identiteits- probleem in de Caribische regio.

Voorts zal hij in Europa trachten enkele fondsenverschaffers te benaderen voor het verkrijgen van geld ter realisering van diverse projecten in het Caribisch gebied en op Curaçao.

Duiken voor gehandicapten

■ Deze week verbleven tien lichamelijk gehandicapten uit Nederland op Curaçao. Ze logeerden in het Van der Valk hotel op uitnodiging van directeur Marc van der Valk en leerden daar in het zwembad en later in open zee duiken. Er zijn volop televisie- opnamen gemaakt van de duikers, die in oktober te zien zullen zijn tijdens het programma De Uitdaging van Angela Groothuizen (ex-Dolly Dot). Op de foto: een dwarslaesie-patiënt kan ook leren duiken

Optocht van VKC

WILLEMSTAD —Het Vrijwilligers Korps Curaçao (VKC) viert zijn 63-jarig bestaan vanmiddag met een optocht. Vier pelotons en de fanfare van het VKC vertrekken om 16:00 uur vanaf het museum en zullen via de Roodeweg naar Punda gaan. Daar gaat de stoet verder door de Handelskade, de De Ruyterkade, de Theaterstraat, het Hendrikplein en de Breedestraat. Het eindpunt is het Fort Amsterdam.

Verbetering verkeersveiligheid

Verkeerslichten Curaçao nu via centrale computer

WILLEMSTAD — De verkeersveiligheid van Curaçao is sinds gisteren weer een stukje verbeterd met de ingebruikname van een zogeheten 'centraal communicatie- en managementsysteem' ten behoeve van de verkeerslichtinstallaties. Tegelijk met dit systeem droeg Philips Antillana aan de Dienst Openbare Werken (DOW) een nieuwe verkeerslichtinstallatie voor het kruispunt Fokkerweg over.

Een en ander past in het streven van het Bestuurscollege om de stabilisatie van het aantal verkeersslachtoffers (22 doden per jaar) om te buigen naar een daling. Gedeputeerde Page: "Daar willen we alles aan doen. We gaan niet besparen op mensenlevens." De gedeputeerde maakte zich in dit verband gisteren bij de officiële overdracht van de apparatuur bijzonder boos op de vandalen die deze week wederom enkele rode verkeerslichten hebben zwart gespoten, zodat automobilisten niet opmerken dat ze door rood rijden. "Daar heb ik geen woorden voor. Moordenaars zijn het. Dit is niet Curaçaos, dit is buitenlands."

Het nieuwe centraal communicatie- en managementsysteem maakt het mogelijk om vanachter een bureau op het beeldscherm van een personal computer de verkeerssituatie bij zeventien kruispunten op het eiland te volgen. Dat aantal (Curaçao telt in totaal 37 met verkeerslichten beveiligde kruispunten) wordt in de toekomst uitgebreid bij het vervangen van oude door nieuwe stoplichtinstallaties.

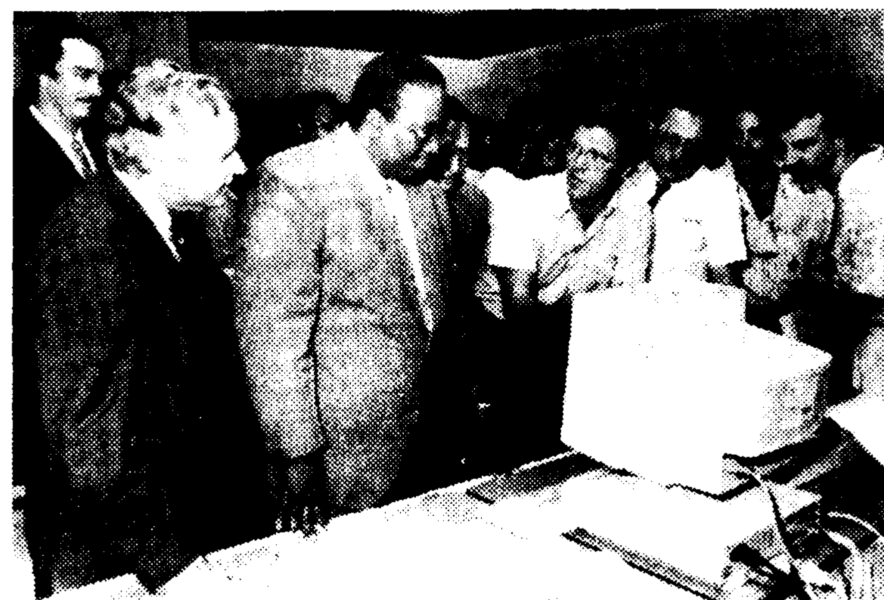
Niet alleen is met een blik op het scherm te volgen welke lichten op rood of groen staan, ook kunnen verkeerstellingen worden verricht en het verkeersaanbod kan direct worden afgelezen via detectors in het wegdek. Op grond daarvan kunnen maatregelen worden genomen om bij voorbeeld in de spits de instelling van de lichten via diezelfde personal computer te veranderen, ten einde een betere doorstroming van het verkeer mogelijk te maken. Ook kunnen de diverse stoplichten zodanig op elkaar worden afgestemd dat een zogenaamde 'groene golf' onstaat. Verder kan adequaat op klachten worden ingesprongen ('Ik sta daar en daar altijd vijf minuten voor het rode licht te wachten') en zijn storingen direct te constateren.

Niet te onderschatten is ook het aspect van bezuiniging bij DOW. Hoofd van dienst Simmons: "Wij verwachten op de post onderhoud verkeerslichtinstallaties jaarlijks NAf 50.000,- te kunnen besparen, omdat je nu van achter je bureau veel gerichter kunt bepalen of en wanneer je een mannetje op pad moet sturen om ergens de lichten opnieuw in te regelen. Die ontregelingen zijn overigens vooral een gevolg van het uitvallen van de stroom."

Met die verwachte bezuiniging van een halve ton op jaarbasis is de totale investering in zes jaar terugverdiend. Philips Antillana-directeur Touwen, wiens firma ook het onderhoud gaat doen: "En naar verwachting gaat die hele installatie nog veel langer mee, zodat hij zich in de jaren daarna zelfs gaat terugverdienen."

Het verkeer op Curaçao is explosief gegroeid. In 1970 werden 25.000 auto's geregistreerd, dit jaar zijn het er om en nabij de 55.000. Het hoofdwegennet is in diezelfde periode vrijwel niet gegroeid. De wegen worden dientengevolge steeds intensiever gebruikt. In 1975 werden de eerste stoplichten geïnstalleerd. Gedeputeerde Page: "En vandaag de dag zijn onze 37 verkeersregelautomaten niet meer weg te denken. De komende jaren is het nu zaak om de installaties die aan vervanging toe zijn aan te pakken."

Curaçao is niet het eerste eiland in de Cariben waar Philips Antillana een centraal communicatie- en managementsysteem installeerde; eerder werden soortgelijke systemen geïntroduceerd op St. Lucia en Antigua. Directeur Touwen: "En binnenkort is Barbados aan de beurt, waar maar liefst 90 kruispunten vanachter één pc zullen worden bestuurd."

■ *Gedeputeerde Page stelt met een druk op de knop van de personal computer de centrale communicatie van de verkeerslichtinstallaties op Curaçao in werking. Links van hem directeur Touwen van Philips Antillana, rechts van hem automatiseringsdeskundige Splinter van DOW. Uiterst rechts Amigoe-hoofdredacteur Peter Dicker.*

Volgens statenlid Johnson

Redding DP-minister is 'politiek circus'

THE BOTTOM — Statenlid Will Johnson (WIPM) noemt de laatste ontwikkelingen als gevolg van het overlijden van Leslie Navarro, enig statenlid voor de Democratische Partij in de Staten, een 'politiek circus'.

Met het overlijden van Navarro verloor de DP haar enig statenlid. Als opvolger komt Augustin Diaz in aanmerking. **Hij heeft zich echter uit de DP teruggetrokken en zou, als hij het statenlidmaatschap accepteert (wat zeer waarschijnlijk lijkt), als onafhankelijk statenlid geen bijdrage leveren aan de steun van minister Rozendal (DP). De minister zou zonder DP-steun in de Staten moeilijk gehandhaafd kunnen worden. Inmiddels heeft onafhankelijk statenlid Winston Lourens (ex-MAN) zich solidair verklaard met de DP-minister, waardoor de problemen opgelost lijken.**

Johnson **spreekt over een stoelendans en verwerpt de speculatie als zou zijn partij problemen gaan maken van deze constructie om de pösitie van de minister aan de kaak te stellen. "Wij voeren geen ondermijnende politiek in het parlement en hebben bovendien geen reputatie dat we parlementen zouden laten vallen."**

De fraktieleider van de WIPM zei in een vraaggesprek met de Amigoe-correspondent verder dat hij graag wat meer aandacht van de ministers zou zien voor de aangelegenheden van Saba en St. Eustatius. "Ministers hebben een eed afgelegd dat zij de Nederlandse Antillen zullen dienen." Meer en meer bespeurt hij echter de tendens dat genoemde bewindslieden zich wel met verve inzetten voor Curaçaose aangelegenheden, maar zich het lot van de kleine bovenwindse eilanden weinig lijken aan te trekken.

"Juridische stappen"

ABVO wil stakingsgeld voor juli teruggestort

WILLEMSTAD — De ABVO heeft de centrale en eilandelijke overheid gevraagd alle gelden, ingetrokken vanwege gestaakte dagen in de periode oktober 1991 en maart/april 1992, terug te geven aan de betreffende ambtenaren.

De ambtenarenbond bestempelt de intrekkingen als 'repressaille maatregel' en beroept zich op het vonnis van rechter Goossens, uitgesproken op 22 juni jl. waar hij een aantal ABVO-leden in het gelijk stelt in verband met intrekking van gestaakte dagen.

Bovendien heeft de ABVO juridisch advies ingewonnen waaruit is gebleken dat de intrekking van salaris naar aanleiding van gestaakte dagen van ambtenaren 'willekeurig' is geschied en niet 'op basis van gelijkheid'.

Om meer kort gedingen te voorkomen raadt de ABVO de overheid aan de op de ambtenarensalarissen in mindering gebrachte stakingsgelden terug te storten. Als dit niet voor het eind van de maand juli is gebeurd dan zegt de ABVO 'gepaste maatregelen te nemen'.

Loten Rotary Club nog tot 9 juli te koop

WILLEMSTAD — Er kunnen nog loten gekocht worden voor de loterij van de Rotary Club Curaçao. De trekking die oorspronkelijk op 25 juni was vastgesteld, is verschoven naar 9 juli.

Er zijn dit jaar drie prijzen te winnen, te weten drie auto's in verschillende prijsklassen. De prijs van een lot bedraagt fl.25,- en de loten zijn te koop bij de leden van de Rotary Club alsmede bij de boekhandels Van Dorp-Eddine en Mensing's Caminada.

Met de opbrengst van de loterij worden projecten op Curaçao gefinancierd.

Man sterft door messteken in Scharloo

WILLEMSTAD — Vanochtend omstreeks kwart voor tien is in een liege opslagplaats in de Nauwe Steeg te Scharloo het levenloze lichaam aangetroffen van een man die bij de politie bekend staat als 'Red Bomber'. Verdere gegevens over het slachtoffer van een steekpartij zijn tot nu toe onbekend. Het lichaam werd in een plas bloed aangetroffen. Er waren vier steekwonden ter hoogte van de schouderbladen. De politiearts constateerde de dood. De dader is voortvluchtig. Officier van Justitie Kraal en recherchehoofd Richard van Dinten waren gealarmeerd en bezochten de plek waar het lijk gevonden werd.

Joy-rider(24) aangehouden met jeep

WILLEMSTAD — De 24-jarige jongen A.P. is aangehouden wegens joy-riding. Tijdens surveillance zag een politie patrouille zaterdagochtend om klokslag drie uur op de Cabo Verde weg een jeep rijden met het kenteken 86-1/L waarvan bekend was dat hij gestolen was. Toen de bestuurder de politie zag trapte hij het gaspedaal in. Op de Kaminda Aquamarine werd hij ingehaald en tot stoppen gedwongen. Hij is aangehouden en aan het personeel van de verkeersrecherche overgedragen.

WILLEMSTAD — De brandweer van Rio Canario heeft vrijdagochtend een brand moeten blussen onder de motorkap van een vrachtwagen. De bestuurder ondekte op de Rooseveltweg ter hoogte van de stoplichten bij de Winston Churchillweg dat er rookontwikkeling was.

WILLEMSTAD — Cuba is toegetreden tot de Caribbean Tourism Organization en is daarmee het 32-ste lid van de regio. De organisatie heeft haar zetel in Barbados. Ook Mexico is toegelaten.

Joy-riders steken gestolen auto in brand

WILLEMSTAD — In de afgelopen nacht zag de politie zich geconfronteerd met minstens vier gevallen van joy riding.

Een jongen kon op de Kamina Aquamarine op heterdaad betrapt en aangehouden worden omstreeks drie uur. Een uur later moest de brandweer van Rio Canario uitrukken voor een brand op de stortplaats te Hato. Eveneens gealarmeerde politie constateerde dat een witgelakte auto met het kenteken 0-35/L in brand stond. De auto was gestolen door joy riders en er was opsporing verzocht. Het bleek dat de daders het gaspedaal van de auto hadden vastgeklemd, waardoor deze onbestuurd tegen de wrakken van het autokerkhof was gebotst. De onverlaten hebben de wagen in brand gestoken. De verkeers-recherche probeert de zaak op te lossen.

Omstreeks half vier had de politie op de Cabo Verdeweg reeds een andere gestolen auto gevonden met het kenteken 57-31/H. Ook deze wagen was gebruikt voor joy-riding.

Een uur later trof een politie-patrouille in Suffisant een auto met de nummerplaat 32-1/L. Ook deze wagen was door plezierrijders gestolen.

Man (42) dood in bloedplas

WILLEMSTAD — Zaterdagochtend om 01.00 uur is ter hoogte van het voetbalveld in het gehucht Kanga een dode man in een auto aangetroffen. Het lichaam zat onder het bloed, het gezicht had een gapende wond. Het gaat volgens de politie om de 42-jarige Luciano Pantoflet die te Jandoret woonde. Omstreeks kwart voor tien vanochtend werd in Kanga door rechercheurs de achttienjarige M.O. aangehouden. Hij wordt er van verdacht Pantoflet vermoord of doodgeslagen te hebben. De recherche zet het onderzoek voort. Het stoffelijk overschot is in beslag genomen.

dienst openbare werken aruba

De regering van Aruba maakt bekend dat op **20 juli 1992 om 11.00 uur** v.m. ten kantore van de Direkteur van de Dienst Openbare Werken in het openbaar zal worden aanbesteed.

Bestek D.O.W. nr. 27-A, 1992 "Bouw schoolcomplex voor 6-klassig kleuteronderwijs te Madiki"

Het bestek ligt ter inzage en is vanaf 6 juli 1992 verkrijgbaar bij het kantoor van de Dienst Openbare Werken tegen betaling van Afls. 250,= per stuk.

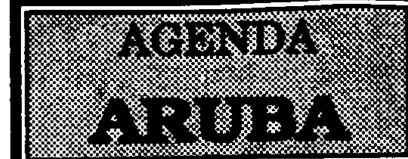

dienst openbare werken aruba

De regering van Aruba maakt bekend dat op **10 juli 1992 om 11.00 uur** v.m. ten kantore van de Direkteur van de Dienst Openbare Werken in het openbaar zal worden aanbesteed.

Bestek D.O.W. nr. 16, 1989 "Verbouwings- en onderhoudswerkzaamheden aan de Colegio San Jose te Sta. Cruz, Aruba"

Het bestek ligt ter inzage en is vanaf 29 juni 1992 verkrijgbaar bij het kantoor van de Dienst Openbare Werken tegen betaling van Afls. 200,= per stuk.

KANTOORUREN AMIGOE
open van 08.30-12.00/14.30-17.30 uur; zaterdag gesloten.

TELEFOON
24333. Voor spoedgevallen na kantoortijd: 21639, 22316 en 24508. **Pageboy 127-0379.**

TELEFAX: 22368.

BANKREKENINGNUMMER
10.815.445 Banco di Caribe.

POLITIE
11100 (centrale) en 11141 (informatie).

ALARMCENTRALE
115.

****

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 08.00-12.00/14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoekertjes, die op maandag en donderdag vóór 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

****

BIOSCOPEN
zaterdag
DRIVE-IN: 20.30+24.00 uur **Stop! Or Mom will Shoot** (action-comedy; 14 jr.).
PRINCIPAL: 20.30 uur **Shining Through** (drama; 18 jr.).

zondag
DRIVE-IN: 21.00 uur **Stop! Or Mom will Shoot** (action-comedy; 14 jr.).
PRINCIPAL: 20.30 uur **Shining Through** (drama; 18 jr.).

****

WACHTREGELING DOKTOREN
zaterdag+zondag
Oranjestad, Madiki, Tanki Flip, Noord, Tanki Leendert, Paradera en Sta. Cruz: dokter Yagua-Fingal via Dr. Horacio Oduber Hospitaal (tel.: 24300) of via Alarmcentrum (115).
Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas: dokter C.E. Zaandam via Centro Medico San Nicolas (tel.: 48833) of via Alarmcentrum (115).

****

BOTICA'S
(nachtdienst)
Pabao brug: Oduber, Caya Betico Croes 101, (Oranjestad). Tel.: 21780.
Pariba di brug: San Nicolas, B. v/d Veen Zeppenveldstraat (San Nicolas), tel.: 45712.

VOOR BRANDGEVALLEN, ongelukken of een of ander ongeluk gelieve Alarmcentrale (tel.: 115) op te bellen.

****

CENTRO MEDICO CARABOBO
(Engelandstraat 7, tel.: 21777)
De wacht heeft dra L.G. Beke-Martinez, tel.: 24696.

****

WIT GELE KRUIS ARUBA ZUIGELINGENBUREAU
(Koningstraat 22, tel.: 24444)
Dagelijks geopend van 07.30-12.00/13.50-17.00 uur; maandag te Paradera (tel.: 25543) van 08.00-11.00 uur: dinsdag: San Nicolas (45906)/Noord (23425) van 08.00-11.00 uur; woensdag: Santa Cruz 28288) van 08.00-11.00 uur; donderdag: Dakota (29008), Oranjestad (23168), Savaneta (47020) en Brazil (48301) van 08.00-11.00 uur.

****

INFORMATIECENTRUM KONINGIN WILHELMINA FONDS (voor de kankerbestrijding op Aruba)
Geopend van maandag t/m vrijdag van 08.30-11.30 uur - J.E. Irausquinplein 3 (juist achter de pastorie van Oranjestad).

****

NARCOTICS ANONYMOUS HELPLINE
Tel.: 38989 (24 uur per dag).

****

AIDS-HOTLINE
Vragen? Bel dan 23040/27352 tussen 07.30-12.00/13.00-16.30 uur.

****

FADA/PRIDE
(Van Walbeeckstraat 25, tel.: 32999)
Geopend op dinsdag, woensdag en donderdag van 14.00-18.00 uur voor inlichtingen omtrent preventie alcohol/drugsmisbruik.

****

AMNESTY INTERNATIONAL ARUBA

P.O. Box 1029, tel.: 27806/48124.

****

DIERENARTSEN
P. Barendsen en T.J.M. Wools, tel.: 21720. Voor spoedgevallen buiten kantooruren tel.: 115.

****

TELEARUBA
ZATERDAG: 17.00 Wimbledon '92; 15.00 Cartoons; 16.00 Movie; 17.40 Documentary; 18.10 Movie; 19.50 Nos cu Nos; 21.00 Special; 22.00 Movie; 24.00 Sluiting.

ZONDAG: 12.00 Wimbledon '92; 15.00 Studio Sport; 16.20 Sport Special; 18.00 Miss Aruba; 20.00 Show-Time; 21.00 Special; 21.45 Movie; 23.30 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

****

DIVERSEN
FAITH REVIVAL CENTRE: vanaf 19.00 uur jeugdhappening - centrum te Rooi Afó 10.

****

ZONDAG
DIVERSEN
ARUBAANSE MUZIEKSCHOOL: 16.00-18.00 uur schooluitvoering 1992 - Cas di Cultura.

****

MAANDAG
DIVERSEN

dienst openbare werken aruba

De regering van Aruba maakt bekend dat op **15 juli 1992 om 11.00 uur** v.m. ten kantore van de Direkteur van de Dienst Openbare Werken in het openbaar zal worden aanbesteed.

Bestek D.O.W. nr. 9, 1991 "Het verbouwen en uitbreiden van de voormalige Paso Sigur Huishoudschool tot Basisschool te Noord, Aruba"

Het bestek ligt ter inzage en is vanaf 3 juli 1992 verkrijgbaar bij het kantoor van de Dienst Openbare Werken tegen betaling van Afls. 250,= per stuk.

dienst openbare werken aruba

De regering van Aruba maakt bekend dat op **13 juli 1992 om 11.00 uur** v.m. ten kantore van de Direkteur van de Dienst Openbare Werken in het openbaar zal worden aanbesteed.

Bestek D.O.W. nr. 11, 1989 "Het uitvoeren van onderhoudswerken aan de Colegio Arubano te San Nicolaas, Aruba"

Het bestek ligt ter inzage en is vanaf 1 juli 1992 verkrijgbaar bij het kantoor van de Dienst Openbare Werken tegen betaling van Afls. 200,= per stuk.

Premier Nelson Oduber:

'Nederland is voor hotels wel medeverantwoordelijk'

ORANJESTAD — De Arubaanse regering blijft zich, ondanks de recente verklaring van minister mr. Hirsch Ballin, op het standpunt stellen, dat de Nederlandse regering mede verantwoordelijk is voor de miljoenen garanties van de Arubaanse hotelprojecten. Volgens Oduber heeft Nederland nimmer een studie van de garanties gemaakt. De plannen van Hirsch Ballin om een onderzoek commissie te benoemen, wijst Oduber van de hand: er is niets meer te bestuderen, het is nu een zaak van geld. Oduber verwacht dat Nederland zonder uitstel met alternatieve oplossingen komt.

Tijdens zijn wekelijkse persconferentie stond premier Nelson Oduber uitvoerig stil bij de problemen die door de zeshonderd miljoen florin aan garanties zijn ontstaan en een ernstige dreiging voor Aruba vormen. Hij herhaalt daarbij dat nimmer een diepgaande studie heeft plaatsgevonden, waardoor de problemen rond drie projecten met Italiaanse aannemers zeker voorkomen hadden kunnen worden. De verantwoording van Nederland bij het geven van deze garanties werd door de premier nog eens uitvoerig toegelicht. In deze wijkt de Arubaanse regering niet af van haar standpunt dat Nederland op grond van het Statuut mede verantwoordelijk is voor de huidige situatie. Toen premier Oduber bij besprekingen met de Nederlandse regering over een aanvullende garantie sprak, kreeg hij te horen dat de hotelgaranties een bijzonder groot probleem veroorzaken, zoals men in het Koninkrijk nog niet ervaren heeft.

Reeds in 1987 heeft de Centrale Bank aan de regering Enman een waarschuwend woord laten horen niet boven de 180 miljoen florin te gaan omdat Aruba zelf inkomsten van 300 miljoen per jaar heeft. Nederland wist dat de garanties van Aruba tegen de zeshonderd miljoen florin liepen. Ook de ingeroepen hulp van de commissie Biesheuvel maakte onderwerp van de verklaring van de premier uit.

Reagerende op de recente verklaring van minister Hirsch Ballin stelde Oduber, dat er niets meer te studeren valt. Het is nu een kwestie van geld: Hoeveel geld er moet komen om de hotels af te bouwen, hoe worden de schulden daarna opnieuw geregeld, hoe betalen de hotels na de afbouw en andere zaken. Wat de verantwoordelijkheid van Nederland betreft benadrukte Oduber dat volgens het Statuut Nederland wel degelijk verantwoordelijkheid in deze heeft. De minister president verwacht niet dat Nederland Aruba in handen wil laten van financiële instellingen.

Maandag sprak hij nog met Hirsch Ballin, die niets over het recente KABNA persbericht vertelde. Er breekt nu een periode van discussie aan tussen Nederland en Aruba. 'Ik wil geen rapporten meer zien', aldus Oduber, in mijn kantoor is geen plaats om nog meer papieren te bergen. Iedereen weet wat er gaande is ten gevolge van de onverantwoordelijke bouw van hotelkamers. Wij willen een oplossing. Hij noemde de gehele zaak een hete aardappel die men Aruba in de schoot wil werpen. Indien Nederland Aruba het benodigde bedrag niet leent of Nederland draagt niet met geld bij, dan zullen wij de verantwoordelijkheid op ons nemen en daarbij de legale weg bewandelen. Nimmer zullen wij medewerking verlenen om gelden over te maken naar landen, waarvan uit accountants rapporten blijkt dat de zaken daar niet goed verlopen.

AVP-leider mr. Henny Eman vindt het geen verrassing dat minister Hirsch Ballin verklaarde dat de Nederlandse regering niet verantwoordelijk is. Eman vindt het onzin om Nederland nu verantwoordelijk te stellen: ' Men kan niet jarenlang projecten en mensen die erbij betrokken zijn zoals aannemers, project ontwikkelaars enz., jarenlang de deur wijzen", aldus mr. Henny Eman, die eraan toevoegde dat de AVP in deze reeds duidelijk haar standpunt heeft laten horen.

Toen CITCO zag hoe de situatie werkelijk was, trok zij meteen haar zeven miljoen dollars terug. En nu wil dezelfde Nelson Oduber Nederland verantwoordelijk stellen voor het mislukken van deze projecten. Dat gaat te ver, dat begrijpt ieder weldenkend mens

ORANJESTAD— 'Fundacion Conserva Papiamento' (FUNCOPA), is een stichting die opgericht is voor het behoud van het Papiaments en de Arubaanse gewoontes. De stichting gaat onder meer het spreken van Papiaments bevorderen onder de enkele duizenden Spaanssprekende gastarbeiders die door hun werk direkt in contact komen met de bevolking. FUNCOPA is in deze van mening dat de Papiaments-sprekende bevolking Papiaments moet praten met voornoemde gastarbeiders, ondanks dat deze mensen liever hun eigen taal horen. De werkgevers van deze gastarbeiders doen er verder goed aan de mogelijkheid te scheppen dat hun werknemers het Papiaments snel leren door bijvoorbeeld de cursus Papiaments van 'Enseñanza pa Empleo' te volgen.

MDNM Het bestuur van FUNCOPA wordt gevormd door (op de foto vanaf links, zittend): Olivia Figaroa (secretaresse, telefoon 33382), Mary Jacobs (2e secretaresse), Farida Huntington (penningmeesteres, tel.23071), Juni de Freitas (voorzitter, tel.36838), (staand) Cobi Alders (commissaris), Nuhad Mansur (vice-voorzitster), Martha de Miranda (commissaris), Myrna Mansur (2e penningmeesteres) en - niet op de foto - Juni Oduber (commissaris).

Margo Croes met pensioen

ORANJESTAD — Na 34 jaar in het onderwijs gewerkt te hebben gaat de directrice van het Mater Dei Vormingscollege Margo Croes met pensioen. In verband hiermee wordt aanstaande maandagmorgen negen uur een mis uit dankbaarheid in de Santa Cruz kerk gecelebreerd, waarbij de jeugd de gezangen zal verzorgen.

Het afscheid van het onderwijs betekent niet dat juffrouw Margo stil gaat zitten. Zij gaat FADA vrijwillig helpen met de administratie. Terwijl ook het Antilliaanse jongens- en meisjesgilde, waar zij in het bestuur zit, op haar medewerking kunnen rekenen. Voorts gaat zij de schouders zetten onder het project om de schooljeugd na schooltijd als mis werk te helpen. In Santa Cruz heeft de Forza pa Hubentud hiervoor reeds een lokaal beschikbaar alsmede de hulp van zuster Cecilia. Haar onderwijs periode heeft juffrouw Margot destijds korte tijd onderbroken, toen zij minister van Onderwijs in de Antilliaanse ministerraad was.

TIHTA-toernooi op 5 juli

ORANJESTAD — Het 7e internationale TIHTA-jeugdtennistoernooi wordt op zondag 5 juli aanstaande in het Marlboro Tennispark geopend. Het organiserend comité heeft reeds inschrijvingen ontvangen van ruim 60 spelers uit het buitenland. Deze inschrijvingen zijn uit Antigua (4 spelers), Bonaire (3), Curaçao (8), Florida (7), St.Lucia (3), St.Maarten (3), Dominicaanse Republiek (10), Suriname (3), Trinidad (10) en Valencia, Venezuela (10). Aruba zelf zal met 49 spelers, 35 jongens en 14 meisjes, deelnemen. Het comité verwacht nog inschrijvingen uit Caracas, Maracaibo, Tobago en misschien Nederland.

Hoofdsponsor van het toernooi is dit jaar weer de Stichting Lotto pa Deporte, die de ingediende begroting reeds goedgekeurd heeft.

ORANJESTAD — 'Ceramica Mirella' organiseerde een cursus kaartjes maken van perkament papier. Cursusleidster was Martha Pimentel-Rodriguez uit Perú die gespecialiseerd is in handenarbeid, keramiek en het maken van kaartjes. Voor de cursus slaagden de dames Gladys Chan, L.Peters, Lidia Adamus-Fingal, Esther de Freitas-D'Aguiar, Hyacintha Arends, Maritza Chirinos en Elizabeth de Cuba. MDNM

Toerisme-expositie en conferentie in september

ORANJESTAD — De voorbereidingen voor ATEX '92, de toerisme-expositie en conferentie, zijn praktisch klaar en is reeds een aanvang gemaakt met de marketing om reisagenten uit de hele wereld voor ATEX '92 aan te trekken.

ATEX '92 wordt gehouden van 12-19 september, met het Americana Aruba hotel als haar hoofdkwartier. ATEX bestaat dit jaar uit vier evenementen in één: werkvergaderingen tussen vertegenwoordigers van de internationale en de lokale toeristenwereld; de toerismeconferentie met deelname van luchtvaartmaatschappijen, tour operators, tourism authorities en hotelassociaties van Aruba en alle Antilliaanse eilanden; een toerisme-markt, die alle operators in de gelegenheid stelt in contact te treden en te onderhandelen met hotels en andere toeristen bedrijven zowel van Aruba als de Antilliaanse eilanden; een toerisme expositie, waarbij de vertegenwoordigers van reisagentschappen de ingerichte stands kunnen bezoeken om de nodige informatie te verkrijgen over de hotels en andere toeristen bedrijven van Aruba en alle Antilliaanse eilanden.

De Algemene Vergadering is vastgesteld op 16 september met toespraken van Arubaanse en Antilliaanse gezagdragers en gastspreker Stanley C. Plog, president van Plog Research Incorporated, uit Los Angeles, California.

Aruba Hotel & Tourism Association (AHATA), organisator van ATEX'92, krijgt ook ditmaal veel medewerking van Directie Toerisme en van de luchtvaartmaatschappijen die speciale tarieven geven aan de reisagentschappen die ATEX'92 willen bijwonen. Bekende internationale tijdschriften, zoals Modern Bride Magazine, Bridal Guide Magazine, Tour & Travel News, Hotel & Travel Index, Islands Magazine, New York Magazine en Conde Nast Traveler, zijn bereid om gedurende ATEX'92 ontbijten en lunches te sponsoren voor de hoteliers van Aruba en de Antillen die aan de conferentie en expositie deelnemen. Zowel Curaçao als Bonaire hebben reeds laten weten een lunch aan te bieden aan de vertegenwoordigers van reisagentschappen die deelnemen.

Om plezier-reizen tussen de eilanden van Dutch Caribbean te stimuleren, ontvangen ook de lokale en Antilliaanse reisagentschappen dit jaar een officiële uitnodiging voor ATEX'92. Bovendien kunnen ditmaal ook de lokale bedrijven, die geen lid zijn van AHATA, aan de expositie deelnemen. Men dient hiervoor contact op te nemen met het AHATA-kantoor ter verkrijging van een registratie-formulier.

Car Rally

ORANJESTAD — Politie Ontspannings Vereniging Aruba (POVA) organiseert zondag 28 juni een car rally. De start is om 10 uur bij de POVA club, waar ook de finish zal zijn. De rally duurt ongeveer 2 uur en per auto worden maximum 4 personen toegestaan. Geïnteresseerden kunnen bij de POVA-club inschrijven tegen betaling van tien florin.

Arubakantoor NY verhuisd

ORANJESTAD — Het Noordamerikaanse hoofdkwartier van de Aruba Tourism Authority (ATA) in New York is naar Weehawken verhuisd. Op de westzijde van de Hudsonrivier is het nieuwe kantoor gelegen op enige honderden meters afstand van de Lincoln tunnel en dichtbij de Port Imperial Ferry. Hierdoor is het eiland Manhatten op slechts enige minuten afstand bereikbaar. Het nieuwe kantoor is gelegen op de benedenverdieping van een modern zakencentrum van restaurants, een jachthaven, parkeer faciliteiten en openbaar vervoer. Het is ook het hoofdkwartier van Paine Webber.

Croes geschokt over aanhouding nicht

'Geen sprake politiek spel'

ORANJESTAD — Minister van Justitie mr. Hendrik Croes vertelde vrijdagmorgen geschokt te zijn over de aanhouding op Schiphol van zijn nicht, de dochter van wijlen Betico Croes, wegens het in bezit hebben van een hoeveelheid cocaïne. Hij wacht het onderzoek af. Doch wees resoluut de beweringen van de hand dat hier sprake is van een politiek spel.

De bewindsman vertelde dat hij door de Procureur Generaal op de hoogte werd gesteld van de aanhouding van zijn nicht die hij als eigen kind behandelde. Zij is volwassen en wist wat zij deed, aldus minister Croes, die het resulaat van het onderzoek afwacht. Wel ging hij in op de beweringen dat hier sprake is van een politiek spel en of hij als minister gratie kan verlenen: "Men moet wel een ziekelijke gedachte hebben om te spreken over een politieke zet met iemand die ik als mijn kind heb opgevoed. Iemand die dit denkt is gek."

Ten aanzien van gratie vragen stelde minister Croes dat hij in geval van drugs steeds geweigerd heeft gratie te verlenen. Ook zou het ongewoon zijn dat hij zijn collega van justitie in Nederland over deze zaak benadert, terwijl een onderzoek gaande is.

Croes antwoordt Amnesty

Klachtencommissie benoemd

ORANJESTAD — In een uitvoerig schrijven heeft minister van Justitie mr. Hendrik Croes gereageerd op de beschuldigingen van Amnesty International AI dat op Aruba gearresteerden door de politie mishandeld werden. Aan de hand van een onderzoek bleek dat van de genoemde klachten practisch niets overbleef. Amnesty International wordt verzocht eventuele klachten over Aruba rechtstreeks aan de minister van Justitie of de Procureur generaal op Aruba te richten, waardoor vertraging van beantwoording voorkomen kan worden.

Minister Croes geeft allereerst een uiteenzetting over de huidige status van Aruba en dat eventuele klachten niet aan de Nederlandse minister van Justitie, maar aan de minister van Justitie op Aruba gericht dienen te worden. Uitvoerig gaat minister Croes op de door AI genoemde klachten in, waarbij twee zaken die AI noemde die op Aruba niet bekend waren. Afschriften van deze brief werden gezonden aan Gouverneur mr. O. Koolman, minister president Nelson Oduber en de Gevolmachtigd minister van Aruba in den Haag.

Deelde minister Croes vorige week tijdens de persconferentie van de regering mede, dat enige personen bereid werden gevonden zitting te nemen in een commissie die de klachten van politie optreden moet onderzoeken, gisteren kon hij de namen bekend maken: voorzitter rechter mr. E.Mohamed, en leden ex- procureur-generaal mr. Florencio Wernet, Silvio Emerencia en Johannes Rack. De substituut griffier bij het Gerecht in Eerste Aanleg Glemroy Lake treedt als secretaris op.

werkdag van 10.00-12.00 uur en zondag van 11.00-12.00 uur in de protestantse kerk

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t.m vrijdag van 09.00-12.00/16.00-19.00 uur; zaterdag van 09.00-12.00 uur

BUREAU LEVENS-, GEZINS- EN HUWELIJKSMOEILIJKHEDEN (Layex Building, Wilhelminastraat 19) iedere werkdag van 07.30-12.00 13.00-16.30 uur (ook mogelijk afspraak te maken via tel.: 23145 of 25111)

BEGELEIDINGSCENTRUM GEESTELIJK GEHANDICAPTEN 'MAN NA OBRA': elke maandag en donderdag van 09.00-12.30 uur gelegenheid om produkten te kopen in het oude gebouw van Bibito Pin, t/o protestantse kerk, Piedra Plat.

* * * * * * * *

KERKDIENSTEN

BRAZIL: zon.: 09.00 en 19.00 uur

DAKOTA: zat. 19.00 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.

EMANUELKAPEL: zat.: 19.00 uur.

NOORD: zat.: 19.00 uur; zon.: 07.30 en 18.00 uur

ORANJESTAD: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 10.00 en 19.00 uur.

PARADERA: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 en 17.30 uur

POS CHIQUITO: zon.: 08.00 uur.

SAN NICOLAS: zon.: 08.30 en 18.30 uur.

SANTA CRUZ: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 09.00 en 18.30 uur

SAVANETA: zat.: 19.00 uur; zon.: 17.30 uur.

TANKI LEENDERT: zon.: 09.00 uur.

* * * * * * * *

PROTESTANTSE KERKDIENSTEN

ORANJESTAD: 10.00 uur avondmaalsdienst; ds A. van den Doel (crèche en zondagsschool).

SEROE COLORADO: 08.30 uur communion service, ds A. van den Doel.

* * * * * * * *

KAPEL MARINIERSKAZERNE SAVANETA: 09.30 uur kerkdienst

* * * * * * * *

Colegio Arubana met activiteiten

ORANJESTAD — Van de reuniecommissie van het Colegio Arubano wordt vernomen dat de commissie besloot als oud leerlingen om tot actie over te gaan om Colegio de helpende financiële hand te bieden. Er vinden twee activiteiten plaats om te trachten hiervoor gelden bijeen te krijgen. De eerste activiteit is zaterdag 4 juli met een 'Flashback party' in Club Visage. De muziek wordt door bekende DJ's verzorgd, terwijl ook optreden van Memory Lane. Op woensdag 5 augustus volgt een dinner bijeenkomst in Hyatthotel waarbij gastsprekers met het onderwerp Toerisme en de limiet van haar groei.

Tussenbalans

ORANJESTAD — Minister van financiën ing. Roland Laclé vergaderde de gehele dag met directie en staf van departement van Financiën. Hierbij bracht de bewindsman de wens van de regering naar voren om volgende maand met een soort tussenbalans te komen. Hierdoor kan de regering zien hoe haar begrotingsbeleid in de eerste helft van dit jaar verliep.

Geen extra garantie voor Air Aruba

ORANJESTAD — De regering besloot aan Air Aruba geen extra garantie te geven, zolang de maatschappij niet aan de voorwaarden van de regering voldoet.

Enige tijd geleden verzocht Air Aruba de regering om twee garanties, elk van een miljoen dollars, te verlengen tot mei 1995. Aan dit verzoek voldeed de regering. Air Aruba verzocht daarna de regering met spoed nog een andere garantie, welke echter niet direct werd gegeven. Eerst wil de regering zien dat aan haar voorwaarden wordt voldaan en er een algeheel onderzoek komt naar het reilen en zeilen van de maatschappij. Voorts gaan stemmen op dat er een financieel directeur bij Air Aruba dient te komen. Een wens die ook in kringen van de aandeelhouders naar voren werd gebracht.

Scheidsrechters willen actie

ORANJESTAD — Ten huize van voetbalscheidsrechter Fan Dijkhoff te Tanki Leendert 40-B wordt zondagmiddag een bijeenkomst gehouden, waarbij alle voetbal scheidsrechters worden verwacht. Oorzaak hiervan is dat afgelopen donderdag na afloop van de voetbalwedstrijd RCA vs Estrella scheidsrechter Aart Wittekoek door Estrella aanhangers werd bedreigd en op onbeschofte wijze behandeld.

Estrella was niet gelukkig met de 1-0 nederlaag tegen RCA waardoor haar record van ongeslagen zijn verbroken werd. Men gaf daarvan de scheidsrechter de schuld. Voetbal scheidsrechters met vele supporters, die tegen dit soort optreden zijn, willen dat het AVB bestuur zonder uitstel optreedt en een einde maakt aan deze onsportieve gang van zaken op de voetbalvelden.

Stemmen gaan op om de competitie stop te zetten totdat de AVB geëigende maatregelen heeft genomen, waarmee reeds te lang gewacht wordt. Zo kan het niet langer.

Verlaging pensioenleeftijd ingediend bij de Staten

ORANJESTAD — Afgelopen woensdag diende de regering bij de Staten in het ontwerp tot verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd van 62 naar 60 jaar voor de AOV trekkers. Het ligt in de bedoeling dat de landsverordening per 1 juli 1992 in werking treedt.

De Sociale Verzekeringsbank heeft daartoe reeds de nodige maatregelen getroffen.

Zoals bekend heeft de SER in een uitvoerig rapport, Amigoe berichtte daarover reeds, de plannen van de regering in deze afgekeurd. Voorts diende de regering een ontwerp landsverordening in tot het strafbaar stellen van witwassen. Dit ontwerp beoogt de mogelijkheden voor het Openbaar ministerie te verruimen naast de mogelijkheden die de landsverordening Verdovende Middelen en het Wetboek van Strafrecht reeds biedt.

Ook diende de regering het Landsbesluit in dat vastgesteld werd tot bescherming van koralen en koraalvissen, waardoor het strafbaar wordt op deze vissen te jagen.

Steun voor paralympics

ORANJESTAD — In Café Paddock vond de opening plaats van de fooienpot, waarin de bezoekers hun bijdragen deponeerden voor de Arubaanse deelnemers aan de olympiade voor de gehandicapten. Er zat een stevig bedrag in, waardoor geruime tijd geteld moest worden. Eigenaar Groll zegde toe dat hij het ingezamelde bedrag zal verdubbelen. Een voorbeeld dat navolging verdient.

Beach Happening voor de jeugd

ORANJESTAD — Zondag wordt een jeugd happening gehouden die om 10 uur vanaf Plaza Betico Croes met een auto-parade van start gaat. De parade is omstreeks 11 uur bij de Rodgers Beach, te Seroe Colorado, waar een beach-happening volgt. Aan muziek en shows zal het niet ontbreken, met het optreden van Musical Time, Show Line Dance Club, Pride, Highway Rappers, NGC Dancers, Miniteca Highway, Claudius Philips en OREO, miniteca Genie, en Eclipse. Het geheel wordt door Radio Galactica uitgezonden.

Bergkamp gedeeld eerste op lijst van topschutters

GOTEBORG - Dennis Bergkamp is tijdens de Europese titelstrijd in Zweden op de gedeelde eerste plaats van de topschuttersranglijst geëindigd.

De Ajacied scoorde drie keer en deelt de leidende positie met Henrik Larsen van Denemarken, Tomas Brolin van Zweden en Karlheinz Riedle van Duitsland. Vier jaar geleden werd Marco van Basten met vijf treffers alleen topschutter.

Tijdens de vijftien wedstrijden van het EK vielen 32 doelpunten. Dat is een gemiddelde van 2,13. Vier jaar geleden tijdens het door Oranje gewonnen evenement in Duitsland was dat iets hoger: 2,27. Sinds het WK van 1978 in Argentinië was het gemiddelde aantal doelpunten per wedstrijd op WK's en EK's slechts een keer lager dan in Zweden. Dat was in 1980, tijdens het EK in Italië: 1,93.

Dat het moyenne in Zweden nog boven de twee uitkwam, was vooral te danken aan de scoringsdrift in de latere wedstrijden. In de beslissende derde speelronde van de groepen vielen dertien treffers, in de twee halve finales negen.

GEMIDDELD AANTAL

Het gemiddelde aantal doelpunten per wedstrijd sinds het WK van 1978 in Argentinië is:

WK 1978 Argentinië:	2,68
EK 1980 Italië:	1,93
WK 1982 Spanje:	2,81
EK 1984 Frankrijk:	2,73
WK 1986 Mexico:	2,54
EK 1988 Duitsland:	2,27
WK 1990 Italië:	2,21
EK 1992 Zweden:	2,13

●De zwarte markt beleefde op de finaledag van het EK goede tijden. Voor een kaartje op de eretribune werd ongeveer 1500 gulden gevraagd en betaald. De normale prijs voor een dergelijk plaatsbewijs bedroeg 200 gulden. Volgens de politie in Goteborg waren ongeveer zevenduizend Duitsers en meer dan tienduizend Deense supporters op de been. Terwijl de bonden van beide landen via de officiële weg elk slechts 2500 kaarten hadden ontvangen.

Hechamos eert voetballers

WILLEMSTAD — De overkoepelende wijkorganisatie Hechamos (wijken St. Helena, Charo, Mundo Nobo en Seru Pretu) houdt op 1 en 2 juli haar eerstvolgende activiteiten. Op 1 juli vindt een heilige mis plaats voor ex-internationale voetballers, waarna een 'ban topa' in de Laufferstraat wordt gehouden. Op 2 juli wordt er gevoetbald op het veld van Mundo Nobo.

De heilige mis wordt gehouden in de kerk van Mundo Nobo. Na afloop (19:00 uur) is iedereen welkom in de Laufferstraat, die voor deze gelegenheid door de politie afgesloten wordt. Het ligt in de bedoeling om de gezellige sfeer te creëren die elk jaar weer tijdens carnaval in de Roodeweg heerst.

Tijdens de *ban topa* kan op straat gedanst worden. Er zijn diverse 'keukens' en verkoopstands, en ook een *kaha di orgel* zal niet ontbreken.

Ter ere van de oud-internationale voetbalspelers wordt de volgende dag een voetbaltoernooi gehouden. De wedstrijden duren de gehele dag.

De voetbalspelers voor wie deze twee dagen worden georganiseerd zijn: Frank Victoria, Bencho Brandborg, Celsio Polinet, Papa Klabeer, Johnny Raven, Richi Brazil, Chuba Rosina, Elvio Marcha, Louis Philips, Ibi Schoop, Guillermo Rosario, Looy Mercera, Jose Fingal, Fêfe Delanoy en Calulu Comenencia.

De jeugdcentrale heeft besloten dat alle padvinders op 2 juli vanuit het Brionplein naar het veld van Munbo Nobo zullen marcheren.

Croes: 'Bereid rechter toelichting te geven'

ORANJESTAD — OLA leider Glenbert Croes hield vrijdagmiddag een persconferentie, waarbij hij ondermeer sprak over het ultimatum telegram van premier Nelson Oduber om bepaalde uitspraken te herroepen daar hij anders voor de rechter wordt gedaagd. Hij herhaalde bereid te zijn voor de rechter zijn uitlatingen nader te willen toelichten.

Voorts sprak hij als persoon over de berichten dat zijn zuster op Schiphol werd aangehouden met in haar bezit cocaïne. Glenbert Croes verwacht dat er zonder uitstel een diepgaand onderzoek komt, daar er mogelijk sprake van uitlokking kan zijn. Hij stelde met nadruk dat men een persoon niet kan beoordelen of verwijten kan maken voor het optreden van anderen. Ik leef mee met mijn zuster die zich nu in moeilijke omstandigheden bevindt. Hoop dat er spoedig duidelijkheid in deze zaak komt. Hij verwacht ook dat de PG op Aruba mr. Bos medewerking zal verlenen om de werkelijke toedracht van deze zaak vast te stellen.

Onbevestigde berichten in deze zaak maakten melding van het feit dat de aangehoudene op Aruba een pakje voor iemand had meegenomen, waarin zich de cocaïne bevond. Bij aankomst op Schiphol werd zij bij onderzoek aangehouden.

ALM-geste

ORANJESTAD—ALM vervoert morgen 13 minderbedeelde kinderen van Aruba, die in het algemeen niet de kans krijgen om shows in het buitenland bij te wonen, gratis naar Curaçao om de 'Magic on Ice' show te zien. De ALM zorgt voor vervoer en toegangskaarten, Maduro & Curiel's Bank neemt de airport-tax in Aruba en Curaçao voor haar rekening, terwijl Taber Tours voor het busvervoer op Curaçao zorgt. Voorts zullen ALM en Stuntman Productions de kinderen op frisdrank en snacks tracteren. Dit alles, om de kinderen een onvergetelijke dag te laten meemaken.

Onderzoek bij Friendly Tours

ORANJESTAD — De regering liet de directie van Friendly Tours in een brief weten, dat het vervoer van toeristen van de hotels naar Harbourtown zonder uitstel moet worden stopgezet. Er is door de betrokken ministers een onderzoek commissie benoemd, die de O- en T vergunningen van Friendly Tours moet onderzoeken.

Indien het bedrijf geen gehoor geeft aan dit overheidsbevel dan wordt de vergunning voor twee maanden ingetrokken. Bij gebruik van andere bussen gebeurt hetzelfde. Minister Elio Nicolaas vertelde op de wekelijkse persconferentie dat hij met eigenaar van de bussen Gomez een gesprek had en deze zich aan de opdracht zal houden. Ofschoon er voor hem ook langs juridische weg gelegenheid bestaat het besluit aan te vechten. De bussen rijden niet meer en de taxibond, die destijds fel protesteerde tegen dit busvervoer, werd hiervan op de hoogte gesteld.

Enige feiten uit het Europees Kampioenschap

STOCKHOLM - Enige feiten na afloop van het Europees kampioenschap voetbal.

Doelpuntenmakers:

Bergkamp (Ned)	3
Larsen (Den)	3
Brolin (Zwe)	3
Riedle (Dui)	3
Eriksson (Zwe)	2
Papin (Fra)	2
Hässler (Dui)	2
Rijkaard (Ned)	2
Witschge (Ned)	1
McStay (Scho)	1
McClair (Scho)	1
McAllister (Scho)	1
Dobrovolski (GOS)	1
Klinsmann (Dui)	1
Effenberg (Dui)	1
Elstrup (Den)	1
Jensen (Den)	1
Vilfort (Den)	1
Platt (Eng)	1
Andersson (Zwe)	1

Gele kaarten:

Denemarken: Andersen (2), Sivebaek, Povlsen, Frank en Piechnik.

Duitsland: Hässler, Effenberg en Reuter (2), Kohler, Riedle, Buchwald, Doll en Klinsmann.

Engeland: Pearce, Curle, Daley (2), Batty, Webb.

Frankrijk: Angloma, Cantona, Fernandez, Casoni, Perez, Boli.

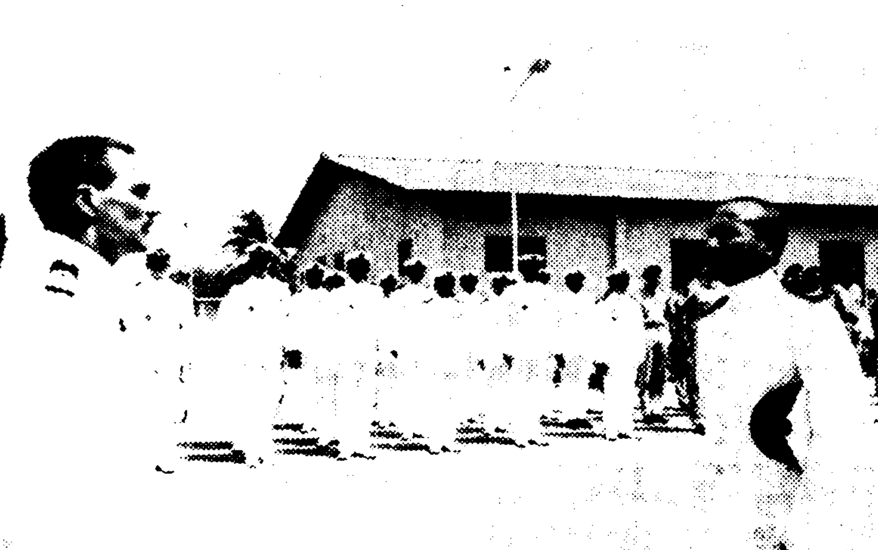
GOS: Tsvejba (2), Dobrovolski, Tsjarin, Tsjernitsjov, Dimitri Koetsnetsov.

Nederland: Witschge, Koeman, Wouters, Rijkaard.

Schotland: McCall (2).

Zweden: **Schwarz (2), Thern, Patrick Andersson (2), Bjorklund, Ljung,** Dahlin.

Korporaal Flanegin beedigd

■*ORANJESTAD — In de marinierskazerne Savaneta vond de beëdiging plaats van de korporaal der mariniers der Arubaanse militie E. Flanegin. De plechtigheid werd bijgewoond door gouverneur en mevrouw Koolman-Croes en de commandant der Zeemacht in het Caribische gebied commandeur R.R. Rodrigues.*

ORANJESTAD — Van het organisatie comité voor het achtiende Latijnsamerikaanse Little league afdeling senioren baseball kampioenschap wordt vernomen dat deze wedstrijden van 15 tot en met 22 juli 1992 op Aruba plaatsvinden. Op 13 juli komen de teams op Aruba aan, in totaal nemen tien teams deel, en worden ondergebracht in het Concorde hotel. Op 14 juli des morgens wordt een congres g houden, waarna des middags met een defilé het kampioenschap in Elias Mansur Ballpark wordt geopend.

●De Deense middenvelder Henrik Larsen keert op 10 juli terug naar Pisa, dat uitkomt in de Serie B van Italië en waar hij nog onder contract stond. Larsen speelde reeds voor die club in het seizoen 1990-91, maar keerde na de degradatie van Pisa terug naar Denemarken (Lyngby). Larsen maakte furore tijdens het EK dankzij drie doelpunten, een tegen Frankrijk en twee tegen Nederland.

●Alsgebruikelijk bij belangrijke voetbalwedstrijden, waren onder de toeschouwers tijdens Duitsland - Denemarken de nodige autoriteiten. Zo bekeken IOC-voorzitter Juan Antonio Samaranch, de voormalige wereldvoetballer Pele en diens Braziliaanse landgenoot Havelange (Voorzitter FIFA) de finale.

●Het EK voetbal werd bijgewoond door 650 journalisten. Duitsland was koploper met 138 persmensen, Zweden volgde op eerbiedwaardige afstand met 79. Tijdens het evenement waren 186 fotografen werkzaam.

WAARSCHUWING

De marinierskazerne Savaneta maakt bekend dat op dinsdag 30 juni 1992 van 07.00 uur tot 13.20 uur een schietoefening wordt gehouden op California. Er wordt geschoten met scherpe munitie. Het onveilig zeegebied bedraagt 4000 meter, terwijl het onveilig gebied aan landzijde afgebakend wordt met rode vlaggen en borden.

Duitsland stuit op Deense verdedigingsmuur

Denemarken verrassend Europees kampioen: 2-0

Een beeld uit de finale om het Europees Kampioenschap: Lars Olsen (links) en Kent Nielsen proberen de Duitsers Matthias Sammer en Jürgen Klinsmann de bal af te nemen.

GOTEBORG - Voor de eerste keer heeft een land dat al in de kwalificatie was uitgeschakeld de Europese titel veroverd. Voor die in alle opzichten historische stunt zorgde Denemarken, door in de finale zwoegend, zwetend, hijgend en puffend Duitsland met het wapen van de uitval te verslaan,2-0.

Hoe de Denen het na de slijtageslag met Nederland voor elkaar kregen opnieuw toe te slaan, zal wel altijd een raadsel blijven. Het land beschikte over een mentaliteit waarop zelfs de Duitsers zich verkeken. Na de snel verkregen voorsprong door een doelpunt van Jensen met man en macht te hebben verdedigd, besliste Vilfort tien minuten voor het einde het duel. Op dat moment stonden de vechters uit Skandinavië op instorten.

De ploeg van bondscoach Moller-Nielsen hoorde pas enkele dagen voor de openingswedstrijd dat het op de lijst van deelnemers was bijgezet. Het uiteengevallen Joegoslavië, door een burgeroorlog verscheurd, was geschrapt. Niemand kan meer zeggen dat sport en politiek niets met elkaar van doen hebben.

Nagenoeg onvoorbereid begonnen de Denen, met een punt uit twee duels in de voorronde al afgeschreven, aan het grote avontuur waarin ze niets meer hadden te verliezen. Met die wetenschap werden achtereenvolgens Frankrijk, Nederland en Duitsland verslagen. Dat waren de drie landen die vooraf als grootste kandidaat voor de titel waren getipt.

Denemarken had geen groots elftal. De formatie had wel onverschrokkenheid in de defensie, werklust in het midden en kwaliteit in de aanval. Laudrup en Povlsen waren de spelers, die de aanzet voor het grootse succes uit het Deense voetbal gaven. In de middenlinie onderscheidde John Jensen zich steeds meer naarmate het toernooi vorderde.

ONDERSCHAT

Waarschijnlijk onderschatte Duitsland de tegenstander niet zoals Nederland dat in de halve finale had gedaan. De ploeg van Vogts miste domweg de creativiteit om de zwaar versterkte afweer van de Denen te ontregelen.

De finale had weinig niveau en ontaardde na verloop van tijd zelfs in een stevige schoppartij. De Duitsers, onderscheidden zich daarin het nadrukkelijkst.

Het duel kende wel strijd van de eerste tot de laatste minuut. Dat was kenmerkend voor de wijze waarop het toernooi in Zweden was verlopen.

De wedstrijd werd beslist door John Jensen, een van de zes Deense basisspelers die uitkomt in de eigen nationale competitie. Na achttien minuten schoot hij keihard raak, na goed werk van Vilfort en Povlsen. Duitsland, met in het elftal acht wereldkampioenen van twee jaar geleden, reageerde in onmacht.

Denemarken ging massaal terug en hoopte dat de tegenstander zich zou stuk lopen. Dat gebeurde. Op basis van kracht en de niet aflatende ijver kreeg de ploeg van bondscoach Vogts wel een overwicht. Echte openingen werden echter nauwelijks gevonden. Klinsmann en twee keer de opgekomen verdediger Reuter kregen nog de beste mogelijkheden. Steeds was de bij Manchester United gelouterde Schmeichel groots in het Deense doel.

Pas in de slotfase werd de situatie werkelijk kritiek voor Denemarken. Met zes niet geheel fitte spelers kon de ploeg van Moller-Nielsen nauwelijks nog weerstand bieden aan de Duitse pressie. Slechts af en toe kregen de Denen lucht via een uitbraak. Zoals tien minuten voor einde, dankzij Vilfort. Dat hij de bal met zijn bovenarm meenam alvorens Illgner te passeren was nagenoeg niemand opgevallen.

'Denen boven zichzelf uitgestegen'

Vogts met eigen prestatie in finale niet tevreden

GOTEBORG - De Duitse bondscoach Berti Vogts reageerde na afloop niet echt aangedaan.

"We zijn tweede geworden bij het Europees kampioenschap, daarom ben ik niet ontevreden. We hebben tegen een zeer goed spelend Deens team verloren. Met onze eigen prestatie in de finale kunnen we niet tevreden zijn. We hebben kansen genoeg gehad, maar ze niet benut. We wilden hoe dan ook snel een doelpunt maken, maar konden niet genoeg druk ontwikkelen."

Rudi Völler, de in een vroeg stadium met een gebroken arm afgehaakte aanvoerder, vond ook dat Denemarken niet geheel onterecht de opvolger was geworden van Nederland. "De Denen zijn boven zichzelf uitgestegen. Ze hebben zeer goed verdedigd en vandaag ook dat beetje geluk gehad, dat nodig is om Europees kampioen te worden."

De Deense vedette Brian Laudrup, (nog) actief in de Bundesliga bij Bayern München, kon zijn geluk amper op. "We hebben de wereldkampioen verslagen en zijn nu Europees kampioen, zo'n gevoel kan ik niet beschrijven. We hadden slechts acht dagen om ons voor te bereiden op dit toernooi. Dat is ongelooflijk. We hebben laten zien momenteel de besten van Europa. Het is jammer voor mijn vriend Stefan Effenberg, maar ik geloof dat hij me deze zege wel gunt."

Opening WK in Chicago

WASHINGTON - De openingswedstrijd van het wereldkampioenschap voetbal 1994 wordt op 17 juni gespeeld in Chicago en de finale in Los Angeles.

In Chicago is het nieuwe bondsbureau van de Amerikaanse voetbalbond gevestigd. Het stadion heet Soldier Field. De finale in Los Angeles betekent dat voor het eerst in de geschiedenis van het WK voetbal de eindstrijd niet in de hoofdstad van het organiserende land wordt gespeeld.

In het Rose Bowl van Pasadena een voorstad van Los Angeles wordt naast de finale ook de wedstrijd om de derde en vierde plaats alsmede een halve finale afgewerkt. De andere halve finale is toegewezen aan East Rutherford in de staat New Jersey dicht bij New York.

De leden van de Zuidamerikaanse voetbalunie zullen 2 juli in Zürich voor Frankrijk stemmen als organiserend land voor de eindronden van het WK in 1998. Marokko is de andere kandidaat, Zwitserland zal zich terugtrekken.

Powell houdt zich rustig

NARBONNE - De Amerikaan Mike Powell, wereldkampioen verspringen, zal voor aanvang van de Olympische Spelen geen wedstrijden in Europa afwerken.

Dit is in Narbonne, waar de Amerikaanse atletiekploeg komende maand op trainingskamp gaat, vernomen.

Powell, die tijdens de Amerikaanse trials voor de Spelen in New Orleans Carl Lewis versloeg (8,62 meter tegen 8,53), had zich gemeld voor ontmoetingen in Stockholm, Villeneuve d'Ascq (Fra) en Lausanne.

Uit vrees voor blessures heeft de wereldrecordhouder (8,95 m) afgezegd. Aan het begin van het seizoen ondervond Powell hinder van een kwetsuur aan de rechterdij. Onlangs klaagde hij over rugpijn.

Centro Dominguito geeft opnieuw terrein prijs

WILLEMSTAD — Centro Dominguito is na een redelijk goede start in de voetbalcompetitie van de eerste divisie zijn draai kwijt. Gisteravond verloor het voor de tweede achtereenvolgende maal tegen een lager geplaatste ploeg wat ongetwijfeld een flinke deuk heeft achtergelaten in het zelfvertrouwen van de spelers. Tevens betekende dit kostbaar terreinverlies op de ploegen die in de kopgroep zitten.

Twee zeer gevoelige nederlagen dus voor de Dominguitoploeg: eerst ging het met 1-2 onderuit tegen Undeba en gisteravond kreeg het met de score van 0-1 de tweede klap te verwerken tegen De Koning. Evenals tegen Undeba liet het zich overrompelen door snel spel en man-op-man dekking door de tegenstander. Met name de middenvelders werden hierdoor volledig lam gespeeld met als gevolg dat van offensief spel weinig terecht kwam.

Het enige doelpunt van de wedstrijd viel in de 3[illegible] minuut en werd — typisch genoeg voor het spelverloop — gescoord door de snelste man bij De Koning, Olang Alberto. Veel verandering kwam er niet in het spelbeeld na de rust waardoor de Jandoretploeg met relatief gemak zijn tweede seizoenzege kon laten noteren.

De overwinning betekent geen directe positieverbetering voor de Jandoretploeg. Het neemt nog steeds de zesde plaats in, maar nu met vijf punten uit zes wedstrijden en slechts door een ongunstiger doelsaldo verwijderd van Centro Dominguito dat nog steeds de vijfde plaats bezet.

In de wedstrijd van morgen (zondag) dient Jong Colombia zijn koppositie te verdedigen tegen Victory Boys. Jong Colombia voert de ranglijst aan met zeven punten, terwijl Victory Boys de vierde plaats inneemt.

Deense defensie oppermachtig voor goede keeper

Deense doelman Schmeichel begrijpt behalen Europees kampioenschap niet

GOTEBORG - Uiteindelijk was het Peter Schmeichel, de prachtige Deense doelman, die het toernooi om de Europese voetbaltitel in Zweden het best samenvatte. "Ik snap er helemaal niets van."

Denemarken won vrijdag in het Ullevi-stadion van Goteborg de finale van Duitsland. Het werd 2-0. Omdat de defensie van de Scandinavische ploeg over eindeloze krachten leek te beschikken en omdat Schmeichel, de doelman van Manchester United, werkelijk alles keerde. De Deense bondscoach Richard Moller-Nielsen richtte ter plekke een standbeeld voor zijn doelman op. "Een wereldtopper", slikte Moller.

Denemarken is voor het eerst kampioen van Europa. De opvolger van Nederland, dat zich in de halve eindstrijd liet verrassen. Die Deense titel is ongelofelijk maar waar in het toernooi, waarin werkelijk alles mogelijk was. "Ik kan mijn gevoelens niet beschrijven", zei aanvaller Brian Laudrup, een van de weinige individualisten en uitblinker van het toernooi.

"Pas acht dagen voor het begin hoorden we dat we konden deelnemen in plaats van Joegoslavië. We hebben ondanks het gebrek aan voorbereiding groots gespeeld. Ik denk dat wij de terechte winnaar zijn. Al hebben we best een beetje geluk gehad. Vooral op deze avond."

Duitsland is wereldkampioen, Denemarken was niets. Alleen maar moe. "We waren gesloopt uit de strijd met Nederland gekomen", zei Schmeichel. "De helft van de spelers was niet meer fit. We wisten dat dit de moeilijkste wedstrijd zou worden die we ooit hebben gespeeld. We wisten dat we van het begin onder zware druk zouden komen te staan. Ons snelle doelpunt heeft ons de kracht gegeven overeind te blijven."

UNDERDOG

Daarnaast waren de voortekenen gunstig voor de underdog. Bij wijze van sluitingsceremonie landden voor de aftrap acht parachutisten in de middencirkel. Een namens elke deelnemer. Zeven kwamen perfect op de stip terecht. Alleen die met de Duitse vlag smakte vol op zijn gezicht in het strafschopgebied.

De val van Duitsland kon niet uitblijven. Tegen het GOS en tegen Schotland was de formatie van bondscoach Berti Vogts aan verlies ontsnapt, tegen Nederland werd de mannschaft afgestraft. Ten koste van Zweden - Duitslands beste wedstrijd in dit toernooi - werd alsnog de eindstrijd bereikt.

Pas tegen Denemarken had Duitsland waarachtig geen geluk meer. Het zat de ploeg zelfs zwaar tegen. Bij het eerste doelpunt, van Jensen, maakte Vilfort in de voorbereiding een overtreding tegen Brehme. Bij het tweede nam Vilfort de bal met de hand mee, voordat hij Illgner passeerde. "Wat maakt het uit", zei Vogts. "Aan beide doelpunten gingen in eerste instantie verdedigingsfouten vooraf. Het lag aan ons. Niet aan de scheidsrechter."

Net zo min voerde de opvolger van Beckenbauer de blessures van bepalende spelers als Matthaus en Völler als excuus aan. "We hebben het hele toernooi al zonder die twee gespeeld. Bovendien hebben we voldoende topspelers achter de hand om dit te kunnen compenseren."

De Duitse spelers hielden zich ook groot na de teleurstelling. "Op papier zag alles er naar uit dat wij moeiteloos zouden gaan winnen", sprak aanvoerder Brehme. "In mijn ogen hebben we in de openingsfase voortreffelijk gespeeld. We hebben echter verzuimd te scoren. Denemarken kwam daarna wat geluk op voorsprong. Daarna heeft het land, mede dankzij een fantastische keeper, stand gehouden. Zij hebben twee keer gescoord, wij niet een keer. Daarom is Denemarken de terechte winnaar."

De finale kende geen groots spel. Wel strijd en hardheid, vooral van Duitse kant. De Denen haalden de finish op hun tandvlees en wonnen dankzij enkele uitvallen. De Duitsers waren te eenzijdig om voldoende rendement te halen uit hun voortdurende overwicht.

"We hebben veel te lang met lange ballen geprobeerd de spitsen te bereiken", zei Vogts, die wist dat dit zinloos was. Hij reageerde in de rust met de wissel Doll voor Sammer. "Daarna ging het beter. We hebben alleen de kansen gemist. De gelijkmaker is lang mogelijk geweest."

Promotie-degradatie regeling gewijzigd

ZEIST - De KNVB heeft de promotie-degradatieregel gewijzigd.

Na de komende competitie maakt nummer 18 van de eredivisie plaats voor de kampioen van de eerste divisie.

De nummers 16 en 17 van de eredivisie worden met de periodekampioenen in de eerste divisie ingedeeld in twee poules, die een hele comptitie afwerken.

Voor de poulewinnaars wordt een plaats in de eredivisie ingeruimd.

De KNVB stelde voorts de bepalingen voor de doorstromingsregeling voor het komende seizoen buiten werking.

Dit betekent dat de nummer laatst van de eerste divisie niet automatisch terugkeert naar het amateurvoetbal.

Kopenhagen viert uitbundig behalen Europese voetbaltitel

KOPENHAGEN - Zuideuropese taferelen zijn vrijdag in Denemarken losgebarsten na het behalen van de Europese titel. De Denen vierden hun grootste feest sinds mensenheugenis.

In Roskilde, ten westen van de hoofdstad Kopenhagen, werd een van de grootste openlucht popfestivals in Europa zelfs onderbroken voor het voetbal. De 40.000 muziekliefhebbers keken op 200 televisieschermen naar de finale. "Iedereen is hier gek geworden. Voor het voetbal is men gestopt met de muziek", zei een fan. "Nu zingt en danst iedereen. Zweden, Denen en Duitsers. Het is ongelooflijk."

De straten van de hoofdstad, verlaten tijdens de wedstrijd, vulden zich na het laatste fluitsignaal van scheidsrechter Galler met duizenden mensen. Ze waren te voet of bestuurden hun auto, toeterden of zwaaiden met de rood-witte vlag.

In Falledparken, in het noorden van het centrum, waren ongeveer 100.000 mensen bijeen. Ze keken op gigantische schermen naar de wedstrijd. Ook op het stadhuisplein waren duizenden bijeen voor een groot scherm. Het feest begon na de 2-0 van Vilfort, tien minuten voor tijd. Vlak daarna weigerde het scherm dienst. Een slimme politieman nam daarop de luidspreker ter hand, ging op een landbouwvoertuig staan en deed aan de hand van de rechtstreekse reportage op de radio verslag van de slotminuten.

De bioscopen in Kopenhagen stelden de eerste voorstelling van nieuwe films uit. Normaal zijn die op vrijdag. Imperial, de grootste bioscoop van het land met een capaciteit van 2.000 plaatsen, hield als enige vast aan de vaste programmering. Gevolg was, dat slechts achttien bezoekers naar de moderne versie van het de 1950 daterende helden-film Spartacus kwamen. De Deense helden vertoefden vrijdag duidelijk in Goteborg.

Politie pakt supporters op

GOTEBORG - De Zweedse politie heeft vrijdag dertien supporters opgepakt voor ongeregeldheden di ze eerder tijdens het toernooi veroorzaakten.

Twee anderen zijn in de gevangenis gezet. De politie rapporteerde voor en tijdens de finale van de Europese titelstrijd tussen Duitsland en Denemarken geen verdere uitbarstingen van geweld.

Elf Duitsers, een Deen en een Joegoslaaf werden vrijdag aangehouden.

Deense coach over inzet team tevreden

GOTEBORG - De Deense bondscoach Richard Moller Nielsen, die op weg naar de eindronde van het Europees kampioenschap veel kritiek kreeg te verduren, maar nu tot volksheld zal worden uitgeroepen, was vrijdagavond vooral te spreken over de inzet van zijn team.

"De werklust van mijn spelers bij dit toernooi is een groot compliment waard. Iedereen kent het verhaal van onze voorbereiding. Dat in aanmerking genomen, moet dit resultaat nog veel hoger worden ingeschat.

Vanavond hadden we ook zeker geluk. De Duitsers hebben alles van ons gevraagd. Ik heb alle lof voor mijn elftal, maar maak een uitzondering voor doelman Peter Schmeichel. Hij gaf het team zoveel vertrouwen. Hij is een van de beste keepers ter wereld", aldus Moller Nielsen.

De Deense sluitpost nog zelf niet bevatten dat hij zich Europees kampioen mocht noemen, maar hij zei trots en gelukkig te zijn. "Heel Denemarken viert dit met ons mee. Ik geloof dat we verdiend hebben gewonnen. Eerst de titelverdediger verslaan en dan de wereldkampioen. Fantastisch."

Ondanks akkoord toch vijandelijkheden:

Bulgarijë bezorgd over Landgenoten in Dnjestr

SOFIA - Het Bulgaarse parlement heeft vrijdag zijn ongerustheid uitgesproken over het lot van naar schatting vijftigduizend etnische Bulgaren die in de separatistische Dnjestr-republiek leven.
De volksvertegenwoordiging bracht haar zorgen schriftelijk over aan de parlementen van Moldavië, Roemenië, Rusland en Oekraïne. Het Bulgaarse parlement vroeg voorts van Moldavië "een veiligheidsgarantie" voor de etnische Bulgaren. Voorts riep het de strijdende partijen op het conflict met vreedzame middelen op te lossen.

De Bulgaarse ongerustheid is het gevolg van een klacht van burgers uit Parkani, in Bessarabië. De elfduizend inwoners van het dorp lieten Sofia weten dat bij operaties van de Moldavische strijdkrchten zeven burgers zijn gedood. Bij de actie zou tevens een twintigtal woningen zijn vernield.

Alle vredesinitiatieven voor het conflict tussen Moldavië en de Dnjestr-republiek ten spijt, is het in de nacht van donderdag op vrijdag opnieuw tot hevige gevechten gekomen tussen de Russische separatisten en Moldavische politietroepen. Volgens gegevens van het ministerie van Defensie in Chisinau zijn daarbij zestien mensen om het leven gekomen. Vooral de plaatsen Kotsjieri, Dorozkaja en Kosjniza waren het doelwit van beschietingen door separatistische eenheden.

Ankara verlengt noodtoestand in Kurdisch gebied

ANKARA - Het Turkse parlement heeft vrijdag de noodtoestand in het zuidoosten van Turkije, die al vijf jaar van kracht is, met vier maanden verlengd.
Het parlement stemde met 223 tegen 37 stemmen voor verlenging van de noodtoestand in het gebied waar Kurden al acht jaar een guerrilla-oorlog voeren. Sinds 1984, toen de Kurdische arbeiderspartij (PKK) de strijd voor onafhankelijkheid begon, zijn ongeveer 3.900 mensen om het leven gekomen.

Tien procent Denen wil uit de EG

KOPENHAGEN - Van de Denen is 83 procent tegen een uittreden van het land uit de Europese Gemeenschap.
Slechts tien procent is daar voorstander van. Dit blijkt uit de vrijdag gepubliceerde uitslag van een opiniepeiling die de krant "B.T." onder 1.176 mensen heeft georganiseerd. De krant trekt uit de opiniepeiling de conclusie dat de Denen zich op 2 juni niet hebben uitgesproken tegen de Europese Gemeenschap, maar alleen tegen een sterkere Europese unie, zoals het Verdrag van Maastricht behelst.

Warschau: Nog geen regering

WARSCHAU - De nieuwe premier van Polen, Waldemar Pawlak, is er vrijdag niet in geslaagd drie liberale partijen in een coalitieregering bijeen te brengen.
"Ik heb geen compromis bereikt met de partijen. Daarom neem ik nu de verantwoordelijkheid zelf een kabinet te vormen", aldus Pawlak. Na drie weken onderhandelingen blijft Pawlak bij zijn weigering de controle over de economie in handen te geven van de coalitiepartners. Pawlak probeerde zijn Poolse Boerenpartij (PSL) op één lijn te brengen met drie partijen die een strikte monetaire politiek voorstaan. Hij weigert echter aan de voorwaarde tegemoet te komen dat hun leden alle belangrijke economische posten in handen moeten krijgen.

Oorlogsdoden herdacht

BELGRADO - *Studenten steken in Belgrado kaarsen aan ter herdenking van de doden die bij de burgeroorlog tot heden toe zijn gevallen. Dit gebeurde in het park bij hun universiteit. Er is nog steeds geen uitzicht op een vreedzame regeling van het conflict tussen de republieken van de vroegere Joegoslavische federatie.*
(AFP-satellietfoto)

Den Haag: In belang bevolking Bosnië

EG verdeeld over inzet militairen

LISSABON - Nederland vindt dat militaire middelen moeten worden ingezet om hulp te kunnen bieden aan de bevolking van Bosnië-Hercegovina. Maar binnen de Europese Gemeenschap (EG) bestaat hierover geen overeenstemming, zo bleek vrijdag op de EG- topconferentie in Lissabon.
De Veiligheidsraad (V-raad) van de Verenigde Naties zou volgens de Nederlandse minister Van den Broek van Buitenlandse zaken de belemmeringen voor de inzet van militaire middelen uit de weg moeten ruimen. Hij wil een beroep doen op de EG-lidstaten in de Veiligheidsraad (V-raad) (Groot-Brittannie en Frankrijk als permanente leden en België als tijdelijk voorzitter) om dit te bevorderen.

Van den Broek zei dat alle EG-lidstaten zeer terughoudend zijn over de inzet van militaire middelen, "maar dat er een dilemma is ontstaan waarbij we ons niet afzijdig kunnen houden". De Nederlandse premier Lubbers stelde tijdens de bijeenkomst van de staats- en regeringsleiders "een grote mate van inzet" vast om nadere stappen te ondernemen.

Maar niet alle EG-landen steunen daarmee het Nederlandse standpunt. De Franse president François Mitterrand zei tijdens de vergadering dat de EG actie moet ondernemen om een einde te maken aan het geweld in Bosnië-Hercegovina. Maar zijn woordvoerder leek een militaire ingreep uit te sluiten. Ook de Britse premier John Major staat niet te trappelen om militair betrokken te raken bij het Joegoslavische conflict. Een Duitse woordvoerder verklaarde echter dat het uiteindelijk nodig kan blijken Servië te dwingen zich uit Bosnië-Hercegovina terug te trekken.

Na afloop van het diner van de EG-ministers van Buitenlandse zaken zei Van den broek te verwachten dat de staats- en regeringsleiders zaterdag zullen instemmen met de Nederlandse lijn om de V-raad te vragen de weg vrij te maken voor militaire begeleiding van humanitaire hulpoperaties. De V-raad komt vermoedelijk binnen 48 uur officieel bijeen.

Vaticaanse missie in Haïti

ROME - Onder leiding vam mgr Alois Wagners is in Haïti een humanitaire missie van het Vaticaan aangekomen.
Deze missie moet onder meer aan het Haïtiaanse episcopaat een donatie van paus Johannes Paulus II overdragen om de armste sectoren van het land te kunnen helpen. Mgr Wagner is secretaris generaal van Caritas Internationalis, een hulporganisatie van de Rooms-katholieke kerk.
1kol caracs:meest egzochte man gevondne

CARACAS - Luitenant Raul Alvarez Bracamonte is door Venezolaanse militairen in zijn kraag gegrepen. Hij was sinds zijn diefstal van wapens uit een legeropslagplaats de meest gezochte man van Venezuela.
Alvarez Bracamenonte maakte deel uit van de Bolivar-groep die begin februari een mislukte poging ondernam tot een staatsgreep.

Vervolg van pag. 1

verlangen de VS Europese deelname aan de operatie. President George Bush riep vrijdag zijn topmedewerkers (onder meer minister van Buitenlandse zaken James Baker, minister van Defensie Dick Cheney en Nationaal veiligheids- adviseur Brent Scowcroft) bijeen om zich over de situatie in Sarajevo te beraden.

Baker zinspeelde de afgelopen dagen herhaaldelijk op een actiever Amerikaans optreden om tot humanitaire hulpverlening aan de inwoners van de Bosnische hoofdstad te komen. Hij zei vrijdag geen geweld te willen gebruiken om het vliegveld in Sarajevo te ontzetten.

De Italiaanse minister van Buitenlandse zaken, Gianni de Michelis, maakte op de EG-top in Lissabon echter duidelijk geweld niet te willen uitsluiten. De Franse president François Mitterrand pleitte voor een "krachtig optreden" om een einde te maken aan de gevechten in Bosnië-Hercegovina. De Nederlandse minister van Buitenlandse zaken drs Hans van den Broek toonde zich ook voorstander van een militair ingrijpen in het voormalige Joegoslavië.

VERZET

Een verslaggever van Radio Belgrado meldde dat Servische troepen hun artillerie-wapens rondom het vliegveld van de Bosnische hoofdstad, waar ook vrijdag weer fel gevochten werd, aan het terugtrekken waren. De Servische generaal Ratko Mladic verklaarde echter tegenover een radiostation in Belgrado dat de Serviërs zich zullen verzetten tegen een eventuele interventie van Westerse landen. Servische milities houden al ruim twee maanden tienduizenden burgers ingesloten in de Bosnische hoofdstad. De inwoners dreigen van honger om te komen, omdat het niet mogelijk is de stad te voorzien van voedsel en medicijnen.

De Britse omroep BBC meldde vrijdag dat een Amerikaanse luchtmachtdivisie in Duitsland toestellen aan boord van de Zesde Amerikaanse vloot (gelegen in de Middellandse Zee) klaar heeft staan om naar Sarajevo te vliegen. De woordvoerder van het Amerikaanse commando in Europa, marinebevelhebber John Woodhouse, verklaarde op zijn beurt niet op de hoogte te zijn van een mogelijke hogere staat van paraatheid van de Zesde vloot.

GEEN SPRAKE

Een zegsman van het Amerikaanse ministerie van Defensie beklemtoonde dat van een luchtbrug geen sprake kan zijn "zolang het schieten niet ophoudt". Hij gaf toe dat tien dagen geleden al een order was uitgegaan naar de Amerikaanse strijdkrachten in Europa om zich op een humanitaire missie in te stellen.

De oppositie in Servië is van plan zondag tegen het beleid van president Slobodan Milosevic de straat op te gaan. Men verwacht ruim een miljoen betogers. De kritiek in Belgrado op de "Slager van de Balkan", zoals een Amerikaans weekblad Milosevic onlangs noemde, houdt aan.

Militaire experts van de Westeuropese unie (WEU) zullen zich "spoedig" beraden over de "middelen en maatregelen" die noodzakelijk zijn voor een eventuele stationering, onder auspiciën van de VN, van zeestrijdkrachten van de lidstaten van de WEU om toe te zien op het embargo tegen Joegoslavië. Een andere groep deskundigen zal zich buigen over de vraag welke bijdragen de WEU kan leveren aan de humanitaire inspanningen van de VN voor Sarajevo. Dat heeft de WEU vrijdag meegedeeld in Londen, na een "vruchtbare" bespreking van hoge functionarissen. Beide groepen zullen begin juli verslag uitbrengen aan de WEU.

AGENDA BONAIRE

POLITIE: 8000
BRANDWEER: 8222
TAXICENTRALE: 8845
HOSPITAAL: 8900

LANDFILL te Lagoen: maandag t/m vrijdag van 07.00-16.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00 uur, zondag gesloten.

OPENBARE BIBLIOTHEEK
(**openingstijden** voor het publiek)
maandag en donderdag van 14.00-18.00 uur, dinsdag en vrijdag van 08.00-12.00/14.00-20.00 uur; zaterdag van 10.00-12.00 uur.
(**openingstijden** voor lezers)
woensdag van 14.00-19.00 uur.

POSTSLUITING: maandag t/m vrijdag aangetekende stukken om 15.30 uur; gewone stukken om 16.30 uur.

SERVICE CLUBS
Lions: informatie H. van Bommel, tel.: 8896.
Rotary woensdag 12.00 uur - Restaurant Beefeater

GALERIA DI ARTE BONAIRE (Kaya Grandi 70) openingstijden: maandag t/m vrijdag van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00 uur.

POLITIECLUB (Weg naar Willemstoren): open op vrijdag van 20.00-24.00 uur; zaterdag van 12.00-24.00 uur.

LVV: **openingstijden Slachthuis** i.v.m. afwezigheid van de keurmeester zal tot nader order uitsluitend op donderdagen en vrijdagen geslacht en gekeurd worden.

STICHTING DIERENASIEL BONAIRE (Bonaire Animal Shelter Foundation, Lagunweg 26. Tel.: 8080): **openingstijden** maandag t/m zaterdag van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur.

****

KLACHTEN(BEZORGING)
Shon Ma Carolina, Bld. J. Abraham 15, tel.: 8204 (na 18.00 uur tel.: 8342).

****

ZONDAG
SPORT
TAFELTENNIS
(BTTB)
10.00-14.00 uur toernooi om Bonaireaans kampioenschap categorie 16 jaar en senioren;
14.30 prijsuitreiking.

****

Systeembouw toegepast

Spantenbier bij hoogste punt villa Lac Bay Resort

KRALENDIJK — Afgelopen dinsdag was er spantenbier op het Lac Bay Resort. Het hoogste punt van de eerste villa van de achttien die eigenaars Joan en Jaques van Egeraat daar gaan bouwen, werd bereikt. Een feit om wel even bij stil te staan, vooral omdat deze systeem-bouw in de Antillen nog geheel onbekend is.

Een in België ontwikkeld project van een gerenommeerde firma in polyester materialen heeft de basis verbreed, door hun technieken ook toe te passen in de woningbouw. Voor deze eerste villa van het Lac Bay Resort werd een speciaal ontwerp gemaakt. De kwaliteitseisen zijn hoog, zegt drs. Joan van Egeraat. De hoge kwaliteit en de exclusiviteit zijn de basis van een relatie die er nu bestaat tussen het Belgische bedrijf Etap en het Lac Bay Resort.

Bonaire verkeert momenteel in een stroomversnelling van ontwikkelingen in de toeristische sector. De projecten schieten als paddestoelen uit de grond en het is zelfs voor de leek vrij gemakkelijk te onderscheiden welke projecten bestaansgrond hebben en welke projecten een marginaal bestaan zullen gaan leiden, als ze ooit van de grond komen.

Wat goed is, komt snel en dat geldt zeker ook voor het Lac Bay Resort, dat sedert een jaar in handen is van het echtpaar Van Egeraat-Hoof. Zij andragoge en hij ingenieur. Beide bezielende werkers aan een project op een van de mooiste plekken van Bonaire. De opzet is eenvoudig. Een villapark verbonden aan een resort, dat zal uitgroeien tot een cultureel centrum, waaraan een opleidingscentrum is verbonden voor topmanagers uit Europa. De villa's zijn verkoopprojecten, maar gezien de opzet niet voor de modale portemonnee. Een van de eerste kopers op Lac Bay Resort blijkt de gouverneur van de Amerikaanse staat Georgia te zijn.

Het villapark, dat aan de Lacbaai zal verrijzen, is heel exclusief. Vooral in de vorm waarin het nu gebouwd wordt. De villa is ontworpen door de firma Etap in het Belgische Malle. Het bedrijf is internationaal bekend door de bouw van onzinkbare polyester jachten (onder andere 38 ft-ers). Na vijf uur werken aan de tekentafel is men ook begnnen met het ontwerpen en bouwen van huizen in een zeer geavanceerd systeemontwerp. Een daarvan is de villa 'Pelikaan', een speciaal ontwerp voor Bonaire en het Caribisch gebied. In Europa valt deze manier van bouwen momenteel heel erg in de smaak, omdat de afwerking zo ongelofelijk fraai is.

De 'know-how' van het bedrijf in de polyester- verwerking is groot. In samenwerking met de universiteit van Leuven en Luik, zijn alle vraagstukken over isolatietechniek (zowel de verwarming als de verkoeling; red.) opgelost. Dat heeft geleid tot een geavanceerde klimaatbeheersing in een van de brandvrij materiaal opgetrokken huis. Uiteraard heeft dit huis een interessant voordeel. Het wordt namelijk sleutelklaar opgeleverd in een tijd van drie maanden. De eerste Pelikaanvilla werd in België besteld in februari 1992 en zal geheel klaar opgeleverd worden op 31 augustus 1992 voor de nieuwe eigenaar uit Guadaloupe.

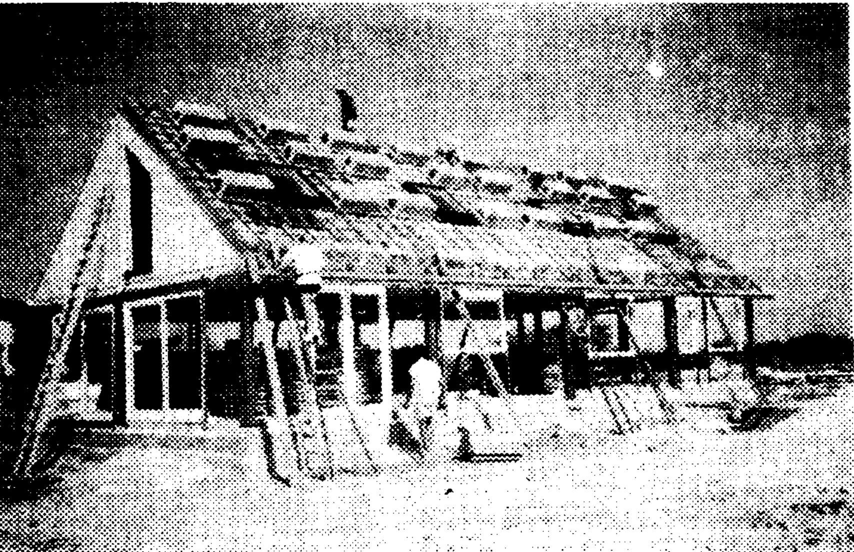
Toch konden de bouwers uit België het niet geheel zonder de inbreng van enkele lokale bedrijven. Ing. Anton Sieverding zorgde voor een feilloos fundament, dat op de millimeter voorgeboorde gaten had voor de stalen balken en de kraanwagen van Obersi, tilde de voorbewerkte platen op hun plaats. Dat was op zich een spectaculair gezicht. Projectmanager ir. Guido de Beuckeleer stak zijn bewondering voor Juni Obersi niet onder stoelen of banken. "Amai-metzo-een-wind-zunne", verzuchtte de Belgische ingenieur, die verzekerde dat met die windkracht in België niet gewerkt wordt. Op Bonaire echter geen probleem, waar bekend is, dat de Obersi's vanuit de losse pols aanvaardbaar werk leveren.

Desgevraagd wilde Joan van Egeraat wel kwijt, waarom voor de Belgische firma is gekozen. "Wij hebben gekozen voor een luxueuze aanpak, waar in alle technische snufjes wordt voorzien. Iedere nieuwe bewoner kan volledig naar eigen smaak en inzicht de indeling van de woning maken. De keukens zijn een verhaal apart. Zij zijn vergelijkbaar met de meest gerenommeerde keukens ter wereld".

De Van Egeraats zijn niet slechts kopers van het eerste in systeembouw opgetrokken polyester huis. Zij vertegenwoordigen nu ook Etap. Ing. Jaques van Egeraat heeft dat te danken aan zijn kennis en ervaring bij de bouw van olieboorplatforms, waar precisie meer dan elders een rol speelt. Het Belgische bedrijf heeft Van Egeraat gescreend alvorens met hem in zee te gaan en Jaques vertegenwoordigt nu het bedrijf in de Antillen.

In gepsrek met ir. Guido de Beuckeleer beaamt hij, dat dit soort woningen speciaal voldoet in een tropisch gebied. Hij zegt ook, dat er geen zaag aan te pas komt bij het opzetten van het systeemhuis, omdat de organisatie in België zo perfect is, dat tot op de millimeter bepaald is, waar de onderdelen op elkaar aansluiten. Desgevraagd beaamt hij dat de bouwkosten ongeveer gelijk liggen aan de conventionele bouw.

Dat komt mede door de echt wel fraaie afwerking, waar vooral dure houtsoorten een rol meespelen. Een minpuntje in het geheel van de aanschaf zouden de transportkosten kunnen zijn. De huizen worden per container vanuit België naar Bonaire getransporteerd. Het zichtbare resultaat overtreft echter zeker de financiële opoffering.

De eerste van de serie van achttien luxeuze villa's die worden opgetrokken bij het Lac Bay Resort bereikte afgelopen dinsdag het hoogste punt. De bungalow is een ontwerp van het Belgische bedrijf Etap, dat gespecialiseerd is in polyester materialen. Bouwtijd van de bungalow is drie maanden.

Op de foto het resultaat van twee dagen werken.

KRALENDIJK — Twaalf employees op de Flamingo luchthaven hebben gisteren herdacht dat zij als eerste werknemers twaalf jaar geleden werden aangetrokken om in dienst te treden van het luchthavenbedrijf.

Gelegenheid te over om daar even aandacht aan te besteden. Alle werknemers, inclusief luchthavenmeester Leo Domacassé, kregen een kleine herinnering aangeboden. Behalve voor de luchthavenmeester was er speciale aandacht voor Francis Winklaar, Haitel Valentijn en Louis Martis van de afdeling Technische assistentie.

Ook de afdeling Operations werd in het zonnetje gezet en met name Erwin Albertus, Juliana Martis en L. Evertsz. Ten slotte was er alle waardering voor de dames die elke dag weer voor een schone vertrekhal zorgen.

En 'last but not least' was de waardering voor Frido Cecilia, de man die al meer dan twaalf jaar zorgt dat het administratieve gedeelte van de Bonaireaanse luchthaven op rolletjes loopt.

Gedeputeerde Booi klaagt:

'Vertraging decentralisatie gaat ten koste van TELBO'

KRALENDIJK — De nog steeds heersende onduidelijkheid over de deelname van PTT-Telecom in de Telefonia Boneriano (Telbo) nv, heeft al voor voldoende speculaties gezorgd. Op Bonaire zijn het vooral de oppositie partijen die suggereren dat er feiten zijn die het daglicht niet verdragen. Zelfs zou een terug draaien van de gesloten overeenkomst tussen Telbo nv en de PTT-Telecom niet denkbeeldig zijn. "Dat heb ik ook in de media gelezen", aldus het laconieke antwoord van gedeputeerde Ramoncito Booi.

Tijdens de door de UPB gehouden persconferentie bevestigde Booi dat er in feite geen enkele officiële informatie is. Hij wijst erop dat de decentralisatie de mogelijkheid opent voor de PTT om deel te nemen in de Telbo nv. Dat zal naar zijn mening ook nodig zijn, wil de Telbo in de toekomst kunnen blijven doordraaien.

"Er is veel geïnvesteerd. Maar bovendien is de overeenkomst die met de werknemers is getekend, gebaseerd op de deelname van de PTT in het bedrijf. Wij hebben ook de ontwikkelingen met zorg gade geslagen. Als alles volgens plan verlopen zou zijn, dan zou de PTT-Telecom reeds anderhalf jaar partner in het telecommunicatie bedrijf zijn geweest", aldus gedeputeerde Booi.

Naar zijn mening zijn er verschillende factoren geweest, die voorkwamen dat deze deelname al een feit is. Er is veel druk geweest om toch in ieder geval een gedeelte van de decentralisatie door te zetten. Hij gelooft dan ook dat nu, afgaande op gesprekken tussen minister Rudi Ellis en minister Gilbert de Paula schot in de zaak zal komen. Met medewerking van de minister van verkeer en vervoer kan naar de mening van Booi de zaak in september geklaard zijn.

Overigens beaamt Booi zich wel degelijk zorgen te hebben gemaakt over de situatie. "De ontstane vertraging heeft een negatieve invloed gehad op het functioneren van de Telbo. De reden daarvan is dat alle overeenkomsten die de overheid tekende, juist gebaseerd waren op een beduidend hoger inkomen door de internationale verbindingen. Dat is niet gebeurd en dat betekent dat er al anderhalf jaar meer kosten en minder inkomsten zijn. Dat is ook de reden dat het kabelproject, dat in december 1987 gestart is, aanzienlijk vertraging heeft opgelopen".

Gedeputeerde Booi zegt dat de vele investeringen voornamelijk op de schouders liggen van Telbo n.v. Het communicatie bedrijf is echter niet de instantie die deze last kan dragen.

Ellis: 'Bevolking tevreden met UPB'

KRALENDIJK — Volgens de partijvoorzitter van de Union Patriotico Boneriano (UPB), Rudi 'Ruman' Ellis, slaat de balans over in het voordeel van de UPB als de bevolking moet oordelen over het bestuur van de laatste jaren. Dat geldt naar zijn mening niet alleen voor het bestuur van het eilandgebied, maar ook voor de verrichtingen in de Staten waar de UPB alle beschikbare zetels heeft opgeëist.

Zoals bekend, laat minister Rudi Ellis zich graag leiden door Nederlandse spreekwoorden. Een bekende uitdrukking van de voorzitter van de UPB is 'Wie zijn billen brandt, moet op de blaren zitten'. Voor het beleid van het eilandsbestuur en de werkzaamheden van de Statenleden heeft Ellis weer een ander spreekwoord. Zijn filosofie daarbij is 'waar gehakt wordt, vallen spaanders'. Toch zegt hij met nadruk dat de UPB-leiders zich geroepen voelen om de bevolking te dienen.

"Het is inderdaad waar, dat er zaken zijn die beter geregeld zouden kunnen worden. Maar men moet wel begrijpen, dat er externe factoren zijn die buiten onze wil veroorzaken dat niet alles loopt, zoals wij zouden wensen. Ik denk daarbij bij voorbeeld aan de financiële situatie en aan het gebrek aan werknemers. Die factoren zijn er soms de oorzaak van, dat wij niet voor de volle honderd procent bereiken van wat wij eigenlijk zouden willen", aldus Rudi Ellis.

Naar de mening van Ellis echter, blijkt dat de bevolking toch, ondanks een zekere ontevredenheid, tevreden is met het bestuur van de UPB, aangenomen dat dit een constructieve kritiek is. De partij zal in ieder geval trachten om de opgelegde taak zo goed mogelijk te verwezenlijken.

Koevoet-lid ontkent betrokkenheid bij bloedbad

Mandela gaat niet naar Nigeria, wel naar OAE-top

DAKAR - Thabo Mbeki, binnen het Afrikaans nationaal congres (ANC) belast met Buitenlandse betrekkingen, heeft vrijdag categorisch ontkend dat ANC-voorzitter Nelson Mandela een bezoek zal brengen aan Abuja in Nigeria en dat hij daar een onderhoud zou hebben met de Zuidafrikaanse minister van Buitenlandse zaken, Roelof Botha. Een lid van de Koevoet-eenheid heeft enige betrokkenheid van deze groep met het recente bloedbad in Boibatong ontkend.

"Mandela gaat niet naar Abuja en er is nooit sprake van geweest dat hij zou gaan", zo zei Mbeki in Dakar. Hij weersprak eveneens uitlatingen van de Nigeriaanse vice-president Augustus Aikhomu, die had verklaard dat Mandela zaterdag in Nigeria zou aankomen. Mbeki benadrukte dat Mandela zondag in de Senegalese hoofdstad wordt verwacht voor de top van de Organisatie voor Afrikaanse eenheid (OAE). De ANC-leider zal daar maandag wel spreken met de secretarissen-generaal van de Verenigde Naties (VN), Boutros Boutros Ghali, van de OAE, Ahmed Salim en die van het Britse Gemenebest, Emeka Anyaoku, zal in Dakar met Mandela praten. Een woordvoerster van het Gemenebest zei dat de organisatie eind volgende week een vredesmissie naar Zuid-Afrika zal sturen.

KOEVOET

Een Zuidafrikaanse politieman heeft vrijdag ontkend dat hij zou hebben toegegeven dat zijn eenheid deelgenomen had aan het bloedbad in Boipatong vorige week. Jeremiah Sekongu, lid van een antiterreureenheid die vooral bestaat uit Namibiërs, weersprak voor een juridische onderzoeks- commissie de bewering van een veiligheidsbeambte dat hij zou hebben toegegeven dat zijn groep bij de moord op de 41 mensen in het zwarte woonoord betrokken was.

Sekongu zei tegen de Goldstone onderzoeks- commissie inzake geweld niets van de beschuldiging te begrijpen. Hij zei wel hem was gezegd dat het ANC voor hem zou zorgen als hij bereid was te bekennen.

PRAAG - De Tsjechoslowaakse regering is vrijdag afgetreden. President Vaclav Havel heeft het ontslag van premier Marian Calfa en zijn ministers aanvaard.

Havel vroeg Calfa nog aan te blijven tot over een paar dagen een nieuw kabinet is gevormd. De Tsjechische en Slowaakse leiders Vaclav Klaus en Vladimir Meciar kwamen vorige week overeen een nieuwe regering te vormen die zich voornamelijk moet bezig houden met de voorbereiding van de voorgenomen verdeling van het land in twee republieken.

LAS LENAS - Zes Zuidamerikaanse presidenten hebben de juridische commissie van de OAS gevraagd om een uitspraak te doen over de vraag of de VS met hun "kidnaprecht" niet in strijd met het internationale recht handelen.

Op 16 juni bepaalde het Amerikaanse hooggerechtshof dat de Amerikaanse regering het recht heeft criminele verdachten in andere landen te ontvoeren en naar de VS te brengen voor berechting.

Den Haag: Uitwijzen Surinamers soepeler

Bonn probeert stroom migranten in te dammen

BONN/PARIJS - Het welvarende Europa blijft huiverig voor nieuwkomers uit onder meer de Derde wereld. Er worden her en der maatregelen getroffen om de stroom van migranten buiten de deur te houden. Onder meer Bonn deed dit en in een Frans stadje laat men de bevolking zich hierover uitspreken. In Nederland wil men zich ontdoen van een aantal Surinamers.

De Duitse bondsraad (de senaat, waarin de deelstaten vertegenwoordigd zijn) heeft vrijdag een wet op de versnelde behandeling van asielaanvragen goedgekeurd, waarmee de regering de toeloop van asielzoekers enigszins hoopt in te dammen. De tweede kamer van het Duitse parlement, de bondsdag, had al op 5 juni met het voorstel ingestemd. Volgens de nieuwe wet, die op 1 juli ingaat, moeten asielzoekers in Duitsland binnen zes weken weten waar zij aan toe zijn. Die procedure neemt nu vaak enige maanden in beslag. In Duitsland melden zich vele Joegoslaven als migrant. Zij vallen onder de categorie economische vluchtelingen en die wil Bonn buiten de deur houden.

In het Franse Hautmont, een voormalige staalstad met zeventienduizend inwoners die gebukt gaan onder een werkloosheid van dertig procent, houdt zondag een referendum over de vraag of er zich nog meer buitenlanders mogen vestigen. De regering en organisaties tegen racisme hebben bezwaar aangetekend tegen de volksraadpleging.

De Nederlandse minister Van den Broek heeft de Tweede Kamer benaderd met zijn zienswijze dat nu de situatie in Suriname veranderd is het uitwijzen van Surinamers weer versoepeld kan worden. Van Surinaamse zijde heeft men aangedrongen om overleg en samenwerking om te voorkomen dat de uitgewezenen anders niet opgevangen kunnen worden in Suriname.

Afkoelingsperiode voor Amerikaanse spoorstaking

WASHINGTON - In de Verenigde Staten (VS) is vrijdag een einde gekomen aan een tweedaagse spoorwegstaking nadat president George Bush zijn handtekening zette onder een wetsvoorstel van het congres. Regerings- functionarissen zeiden te verwachten dat al het vracht- en personenvervoer binnen twee dagen weer normaal verloopt.

De wet, die met grote meerderheid van stemmen door het congres werd aangenomen, beoogt een "afkoelings- periode" van 35 dagen, waarin de werkgevers en vakbonden zelf hun geschillen kunnen regelen. De wet gebiedt dat het personeel weer aan het werk moet en de spoorwegen hun werk moeten hervatten. Volgens woordvoerders van de spoorwegen zal 75 procent van het vrachtvervoer binnen een dag weer normaal zijn en het overige vervoer binnen twee dagen.

Het voortduren van de staking zou de Amerikaanse economie volgens schattingen van de regering dagelijks een miljard dollar verlies hebben opgeleverd.

Minderjarigen medeplichtig

Jongen schiet opponent kogel door het been

WILLEMSTAD — Een 21-jarige jongen heeft vrijdagmiddag een even oude jongen een kogel door het been gejaagd. Aanleiding was een ruzie over jaloezie, zegt de politie. Twee tieners van zestien en zeventien jaar zijn samen met de dader opgepakt. Het incident deed zich voor ter hoogte van de Van Eyck van Voorthuizenweg.

Omstanders wezen een politiepatrouille twee mannen aan die net daarvoor betrokken waren geweest bij de schietpartij. De agenten zetten de achtervolging in en hielden V.M. (21) en G.C. (16) aan in een leegstaande woning achter de Piscaderaweg waar zij zich probeerden te verschuilen.

M. bekende dat hij twee schoten op F.d.J. (21) had gelost met een revolver. J. werd door enkele familieleden naar de polikliniek van het hospitaal gebracht.

De aangehouden tiener verklaarde dat hij de revolver aan een vriend D.L. (17) in bewaring had gegeven. L. wees later op het erf van zijn woning een verborgen 0.38 kaliber revolver aan met scherpe patronen. Alle drie jongens zijn ingesloten.

De laatste tijd worden er op regelmatige basis vuurwapens gebruikt bij roofovervallen, diefstallen en het oplossen van ruzies. Ook zijn er regelmatig minderjarigen betrokken bij dergelijke zaken. Eerder deze week werd een jongen van vijftien jaar aangehouden die bekende drie gewapende roofovervallen gepleegd te hebben op loterijhuisjes. Hij bekende ook een joy riding.

Nieuw bestuur vereniging verloskundigen

WILLEMSTAD — Morgen (zaterdag 27 juni) om tien uur 's morgens zal tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Avila Beach Hotel de bestuursoverdracht plaatsvinden van de Verening van Antilliaanse Verloskundigen (VAV). Het nieuwe bestuur, dat bestaat uit jonge enthousiaste verloskundigen, gaat actief werken aan de doelstelling van haar vereniging. Hierbij staat de bevordering van de verloskundige zorg in haar geheel in de Nederlandse Antillen op de eerste plaats.

Het nieuwe bestuur hoopt dit doel inhoud te geven door onder het opzetten van samenwerkingsverbanden met andere disiciplines op verloskundig gebied (huisartsen en gynaecologen) en het organiseren van bij- en nascholing.

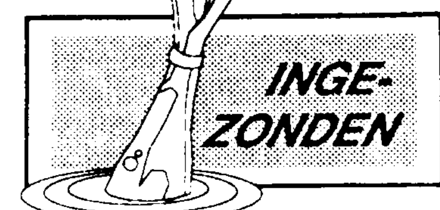
Daarnaast heeft de vereniging als doel versterking van de positie van de verloskundige en behartiging van de belangen van alle verloskundigen in de Nederlandse Antillen. De verloskundige is namelijk dé specialist op het gebied van de normale zwangerschap en bevalling, de huisarts daarentegen heeft eenveel algemenere opleiding genoten en de gynaecoloog is, net als de verloskundige een specialist, maar dan op het gevied van de niet normale zwangerschap en bevalling.

Om nu een zo goed mogelijke kwaliteit van zorg te garanderen tegen zo klaag mogelijke kosten is een goede taakafbakening en dus ook een goede samenwerking tussen de diverse disciplines van groot belang.

Multihouse heeft in haar produktenpakket tevens het financieel systeem Farao-VX, wat met name geleverd wordt op de DEX-VAX minisystemen. Het financieel systeem EQ is leverbaar op alle grote merken hardware waarop ook Oracle leverbaar is.

Inpassing van EQ in de organisatie van Multihouse als pakketleverancier en Oracle Value Added Reseller vergroot de positie van Multihouse in de markt.

In de Nederlandse Antillen heeft Minihouse Curaçao n.v. een samenwerkingsverband met Multihouse b.v.

O JACK, zis is soow exiting!!! En dat was het, van het begin af aan. Vanaf de eerste schreeuw van de receptioniste, tegen de bekkige front-desk girl, tot het laatste liedje, waarin de moraal van het binnenste in plaats van het uiterlijk moest blijken, was het een pakkend stuk in Centro Pro Arte. Wat een typetjes! Die oom met zijn vlotte praat, en de buikige badminton-kampioene. De tuttige inspectrice die geen moment uit haar rol viel en gröte ogen had, toen ze een woestijnzoen kreeg... Kleine zinswendingen en prikkende kwinkslagen, in een grappig toneelstuk, afgewisseld door dans en zang. De lift was niet eens zo'n belangrijk gegeven in het geheel, meer een kapstok, waaromheen het hotelgebeuren zich afspeelt, met alle wel (en meer wee) van eigennaar tot wasmeisjes...

Dit bedoelt niet als een kritiek geschreven te zijn. Het is een waardering voor het fenomeen, dat zich voordoet in onze gemeenschap. Steeds meer komen goede produkties uit de bus, van alle drie de (school)zuilen, die wij rijk zijn. En zeker met de medewerking van mannen als Rob van de Laar en Ramon Williams (en vele anderen die hun tijd en energie, maar vooral hun talent geven) kunnen we nog meer van deze juweeltjes tegemoet zien. Want kijken naar 'De Luie Lift' gaf niet het idee van verzadigd zijn van het al leerlingentoneel. Integendeel, het was een in spanning wachten op de volgende onverwachte zinswending, de volgende malle scène.

Wat is gaande op de scholen? Het lijkt op een streven ten goede. Het ziet er naar uit, dat wij als onderwijzers/opvoeders het door beginnen te krijgen dat de school niet alleen bestaat uit AVO, wiskunde en talen. Het blijkt dat we (eindelijk) tijd gaan besteden aan die broodnodige muzische begaafdheden waar onze leerlingen mee rondlopen. Begaafdheden, die door ons ontwikkeld moeten worden, en die ontwikkeld kunnen worden, blijkens de presentaties.

Als we op deze weg voortgaan, gaan we voort naar het noodzakelijke evenwicht tussen de cognitie (die 'vroeger' alleenheerster was op school) en de speelse talenten als muziek, dans, voordracht, toneel, waarbij we leren ons innerlijk uit te dragen naar die ander.

Deze ontwikkeling kan er best eens toe blijken bij te dragen, dat onze leerlingen de school gaan zien als meer dan een instituut, waar alleen geleerd wordt. Want zo wordt de school weer een gemeenscap waar ook geléefd wordt. En dat kan ons allen alleen maar ten goede komen.

●LEONARD R. VAN GOENS
Curaçao

■*Twee mannen verloren vandaag het leven door geweld. Een stierf in een auto te Kanga. De andere ('Red Bomber') werd met bloedende wonden van messteken in een opslagruimte gevonden in Scharloo (zie foto).*

WILLEMSTAD — De politie controleerde in de nacht van donderdag op vrijdag 200 auto's op diverse plaatsen en wegen op het eiland en heeft gevonden: drie messen, een alarmpistool, een revolver met zes scherpe patronen, base en marihuana. Tegen een onbekend aantal mensen is proces verbaal opgemaakt.

Wedstrijden karate

WILLEMSTAD — Zondag worden er wedstrijden karate gehouden in de sportzaal van de Martinus mavo aan het Brionplein. Er zal gestreden worden om het kampioenschap voor junioren en senioren. Dat maakt de Curaçaose karatebond bekend. Deelnemen zullen onder anderen Eddy Obispo en Ulvic en Renic Jamanika. Het evenement begint om 11.00 uur. Toegang gratis.

Jongens (15, 21, 22) gepakt met revolvers

WILLEMSTAD — Op de Caracasbaaiweg zijn vier jongens gearresteerd wegens wapenbezit. Leeftijd van drie van hen: 15, 21 en 22.

De politie kreeg omstreeks half vier zaterdagochtend een melding binnen van een incident waarbij een man een vrouw met een vuurwapen had bedreigd. De politie signaleerde ter plaatse een auto met vier inzittenden. De bestuurder maakte bij het zien van de patrouille aanstalten om weg te rijden. Hij werd echter gedwongen om zijn auto tot stilstand te brengen. Bij een door de patrouille ingesteld onderzoek werd bij een der inzittenden, R.R. (21), een revolver kaliber 0.32 met scherpe patronen gevonden. Hij verklaarde dat het vuurwapen eigendom was van een andere inzittende H.M. van vijftien jaar.

Terwijl de agenten bezig waren met het verhoor, en de kleding van de andere inzittenden doorzochten, probeerde de bestuurder W.M. (22) te vluchten. Hij werd na een korte achtervolging ingehaald en door een agent vastgegrepen. Tijdens zijn vlucht had hij een revolver weggegooid kaliber 0.38. Dit wapen was eveneens met scherpe patronen geladen.

Over de vierde inzittende is geen melding gemaakt maar ook hij is meegenomen naar het politiebureau.

Multihouse neemt EQ over

WILLEMSTAD — Multihouse heeft overeenstemming bereikt met de curator over de overname van het eigendomsrecht van het financieel management informatiesysteem EQ. Dit pakket werd geleverd door het verleden week failliet verklaarde Xeleton Systems. Elf 'sleutelmedewerkers' van Xeleton Systems zijn bij Multihouse in dienst getreden. Hiermee is de ondersteuning en verdere uitbouw van het pakket verzekerd.

Het pakket is een versterking van de produktportfolio van financiële pakketten. EQ draait onder Oracle en is ontwikkeld voor de Europese markt. EQ is binnen en buiten Nederland bij een twintigtal klanten geïnstalleerd.

1,8 miljoen gulden geleend
Ontwikkelingsfonds MCB slaat goed aan

WILLEMSTAD — De Maduro & Curiel's Bank is zeer tevreden met de reacties op het ontwikkelingsfonds, dat drie weken geleden in het kader van exportbevordering werd opgericht. Er is reeds voor een bedrag van 1,8 miljoen gulden aan krediet verleend ten bate van vier projekten, waarmee 60 mensen aan werk kunnen worden geholpen.

Over de leningen wordt een zachte rente van 6,5 procent per jaar berekend. In totaal hebben veertien (beginnende) ondernemers op het aanbod van het MCB-fonds gereageerd. Zes ondernemers wilden meer informatie over de mogelijkheden, acht dienden een concreet kredietverzoek in, waarvan er inmiddels vier zijn goedgekeurd. De aanvragen van de overige vier worden nu bestudeerd op haalbaarheid.

Drie van de vier goedgekeurde projekten zijn gericht op de versterking van de toeristische infrastructuur terwijl de vierde deviezen genereert en tevens werkplaatsen creëert, aldus een perscommuniqué van de bank.

In totaal heeft de bank 5 miljoen gulden beschikbaar gesteld voor ondernemers, die exportbevorderende projekten van de grond willen tillen. Lio Capriles stelde tijdens de oprichting van het fonds dat de projekten wel aan een aantal voorwaarden moeten voldoen. De activiteit moet produktief en niet consumptief van aard zijn. Capriles benadrukte dat export deviezen opleveren voor het eiland. Verder moet elke 100.000 gulden krediet tenminste vier arbeidsplaatsen opleveren. Per projekt wordt verder hoogstens een lening van 500.000 gulden verstrekt. Bijkomend effect van de projekten is de grotere naamsbekendheid van Curaçao in het buitenland. Dat is in het licht van het opengaan van de Europese markt en de toegang die de Antillen daar hebben vanwege vrijdom van invoerbelasting (in het kader van het Associatieverdrag) van groot belang.

***

De herstructureringskosten over 1991 bij IBM NEDERLAND belopen f 40 miljoen. Bij de presentatie van de voorlopige cijfers in februari werd nog een bedrag opgevoerd van f 55 miljoen.

Financieel Nieuws

Hoogovens onderuit

AMSTERDAM - De Amsterdamse effectenbeurs was vrijdag wederom bijzonder lusteloos. De beleggers waren wel onder indruk van de koersontwikkelingen op de beurs van Londen, waar oliemaatschappij British Petroleum (BP) de toon zette. Verder werd Hoogovens aangeboden. De EOE-index gaf uiteindelijk 1,89 punt prijs op 303,20. Amsterdam begon de dag licht lager. Vooral de forse koersdaling in Tokyo, waar de nikkei-index het laagste punt in zes jaar bereikte, maakte de beleggers kopschuw. In de loop van de dag verlegden de handelaren hun blik richting Londen.

De Londense beurs had zwaar te lijden onder de dreigende dividendverlaging van BP. Vooral daardoor sloot de FTSE-index bijna 1 procent lager. Een hogere opening van Wall Street kon het tij in Amsterdam niet keren. Volgens een handelaar wilden de beleggers zich met het weekeinde in het vooruitzicht niet aan nieuwe posities wagen. De aandelenhandel was dan ook uiterst mager met een omzet van f 442 miljoen op een totale omzet van f 1,1 miljard. Kon. Olie was met een schamele f 49 miljoen het meest verhandelde fonds.

Hoogovens, de gehele week al sterk in beweging, stond onder druk. Het staal- en aluminiumfonds daalde f 1,70 tot f 52,30, ruim 3 procent. Aanleiding hiertoe vormde een pessimistisch verhaal van ir A. van der Velden, de nieuwe voorzitter van de staaldivisie. Deze heeft in het personeelsblad van Hoogovens een drastische ingreep in het investeringsprogramma voor 1992 aangekondigd.

Ook Hunter-Douglas was in de aanbieding. De raambekleder werd f 2,40 lichter op f 59,30, een verlies van 4 procent. Bols was de enige die in de dalende markt nog iets tegengas gaf. Het drankenfonds klom 2 procent tot f 47.

De internationals noteerden voornamelijk lager. Kon. Olie moest f 1,30 terug tot f 151,60 als gevolg van het BP-effect. Voor KLM werd vier dubbeltjes minder betaald op f 36,60. Akzo en Unilever zagen beide zeventig cent wegvloeien op respectievelijk f 148,20 en f 186,20. Bij de lokale fondsen was er veel vraag naar de effectenbanken Kempen Holding en Van der Hoop. Kempen dikte veertig cent aan op f 8,80, Van der Hoop drie dubbeltjes op f 7. Ook de bandenfabrikanten Pirelli en Vredestein deden het relatief goed. Zo schoof Pirelli f 1,10 op tot f 27,10 en Vredestein f 0,70 tot f 19,20. Grootste daler hier was Flexovit, die f 4 onderuit gleed op f 55.

Op de parallelmarkt was Rood Testhouse de gebeten hond. Het fonds, dat beide directeuren/oprichters ziet vertrekken, duikelde bijna tien procent omlaag tot f 5,70.

Op de optiebeurs werden vooral put-opties aangeboden. Vooral puts Hoogovens werden met een omzet van 2200 contracten relatief druk verhandeld. De totale omzet kwam uit op 39.000 contracten.

***

FEENSTRA VERWARMING in Lelystad, een landelijk opererende installateur, neemt een minderheidsbelang in de de Rooy groep in Haren in Groningen. Daaronder vallen de werkmaatschappijen ventilatie De Rooy en handelsonderneming De Rooy. De omzet van De Rooy bedroeg vorig jaar f 16 miljoen en het aantal werknemers 36.

***

Wall Street kan draai niet vinden

NEW YORK - De effectenbeurs van New York heeft vrijdag haar draai niet kunnen vinden. Bij een gebrek aan houvast hielden veel handelaren het al snel voor gezien om aan het weekeinde te kunnen beginnen. De Dow Jones-index van de dertig toonaangevende fondsen kwam uiteindelijk uit op 3282,42 punten, hetgeen 1,63 punt lager is dan op donderdag. De omzet kwam uit op maar 150 miljoen aandelen na 183 miljoen op de voorgaande dag.

De verwachting dat de handel zou beginnen met een verlies op grond van de nieuwe val van de aandelenkoersen in Tokyo tot het laagste punt sinds mei 1986, kwam uit. De gegevens over de inkomens en de bestedingen van de Amerikaanse consumenten in mei zorgden voor een opleving, maar die was al snel weer voorbij. De handelaren wachtten op de vergadering van de beleidsmakers van de Amerikaanse centrale banken van komende week en op de stroom van tweede-kwartaalcijfers uit het bedrijfsleven die binnenkort loskomt.

De dollar stond tegen het einde van de handel op de wisselmarkt van New York op f 1,7300 na f 1,7315 op donderdag. In Amsterdam eindigde de dollar op f 1,7335. Velen verwachten dat de koers de volgende week wel verder omlaag zal gaan omdat er nog altijd een verlaging van de Amerikaanse rentetarieven in de lucht hangt.

***

Het elektrotechnische installatiebedrijf TOT + Beers in Zaandam heeft het Limburgse installatiebedrijf Electrovisie in Valkenburg overgenomen. Tot + Beers telt landelijk 550 werknemers en Electrovisie in de regio ongeveer 70. Tot + Beers maakt deel uit van de Belgische elektrotechnische installatiegroep Fabricom, die als moedermaatschappij van de Franse staatsbank Société Générale heeft.

***

Bouwbedrijf VOLKER STEVIN heeft het geplaatste aandelenkapitaal van dochteronderneming Transcar in België verkocht aan de Belgische Carmeuse. Transcar exploiteert een kalksteengroeve in Andenne en behoort niet tot de kernactiviteiten van Volker Stevin. Carmeuse exploiteert meerdere groeven in België en daarbuiten en heeft een sterke positie op de westeuropese markt voor kalk en kalksteenprodukten.

***

Top van Mercosur-landen

■ LAS LENAS - *In de Argentijnse stad Las Lenas kwamen de presidenten bijeen van de Gemeenschappelijke markt voor Zuid-Amerika (MERCOSUR). Zij poseerden bij de openingsplechtigheid voor de pers: vlnr: Luis Lacalle van Uruguay, Jaime Paz Zamora van Bolivia, Carlos Menem van Argentinië, Fernando Collor de Mello van Brazilië, Patricio Aylwin van Chili en Andres Rodriguez van Paraguay.*

(AFP-satellietfoto)

Dollar handhaaft lager koerspeil

AMSTERDAM - De Amerikaanse dollar is vrijdag een fractie in koers gedaald. Op de wisselmarkt van Amsterdam kwam er een slotkoers uit de bus van f 1,7335 na een slot van f 1,7345 op donderdag.

Vooruitlopend op de later op de dag bekend te maken gegevens uit de Verenigde Staten ging de koers tot aan het begin van de middag omhoog tot f 1,7400, maar later trad weer een daling in. De handel was niet onder de indruk van de 's middags bekendgemaakte groei van het persoonlijke inkomen in de vs met 0,3 procent in mei. Ook de stijging van de consumptieve bestedingen met een half procent sloeg niet echt aan.

Al voor de bekendmaking werd gezegd dat de cijfers wel echt goed moesten zijn wilden ze voor een positieve verandering in de dollarkoers zorgen, ook al omdat er nog alom rekening mee wordt gehouden dat de rente in de VS omlaag gaat.

Hoogovens schrapt drastisch in investeringsprogramma

Philips: cd-i massaprodukt

PARIJS - Over tien jaar zal 65 tot 70 procent van Nederland de compact-disc-interactief (cd-i) in huis hebben. Daarmee wordt de nieuwe technologie van Philips net zo'n massaprodukt als de gewone cd-speler nu is. Dat heeft Gaston Bastiaens, directeur interactieve mediasystemen van Philips, vrijdag gezegd bij de Europese introduktie van de cd-i.

"Onze plannen zijn erop gebaseerd dat het systeem de eerste drie jaar langzamer penetreert dan de cd-audio. Vanaf het vierde jaar komt het op een lijn te liggen met de cd-audio. Na tien jaar is de penetratiegraad ongeveer even groot."

Dat cd-i minder snel aanslaat ligt volgens Bastiaens aan het feit dat het een compleet nieuwe technologie is. Alle programmatuur ervoor moet vanuit het niets worden ontwikkeld, terwijl bij de introduktie van de cd-audio het hele oeuvre aan grammofoonplaten beschikbaar was. Cd-i biedt de mogelijkheid beeld, geluid en data te combineren en de gebruiker te laten reageren op het gebodene.

Zo kan de kijker in de toekomst zijn eigen speelfilm samenstellen door zelf te kiezen uit een reeks van beginshots, middenstukken en eindes. Bij de introduktie in september in Nederland zullen 35 programma's verkrijgbaar zijn, variërend van spelletjes die ook op een computer kunnen worden gespeeld tot een rondleiding door de wereld van Vincent van Gogh. Ook zijn gewone cd's afspeelbaar en cd's waarop de consument zijn fotoalbums kan laten vastleggen.

Philips is tot de ontdekking gekomen dat de mogelijkheden van cd-i nauwelijks op papier kunnen worden uitgelegd en heeft gekozen voor het motto 'zien is geloven'. In de zomer vinden demonstraties plaats in bungalowparken. Bij 150 audio/videozaken in Nederland komen in september zogeheten 'funtowers' te staan waar de consument zelf mag stoeien met cd-i.

Als die consument vervolgens besluit tot aankoop moet hij flink in de buidel tasten. De speler kost f 2000 en een cd komt op f 50 tot f 150. De eerste 'gewone' cd-spelers waren zelfs duurder, terwijl een redelijk apparaat nu voor f 400 is te krijgen. Wanneer de cd-i-spelers goedkoper worden durft Bastiaens niet te voorspellen. Hij geeft toe dat de introduktie van cd-i de kassa niet meteen zal laten rinkelen. "Een nieuw produkt gaat niet dadelijk grote geldstromen opleveren."

Philips zou dat geld echter wel goed kunnen gebruiken, omdat de resultaten sterk worden gedrukt door de malaise in de consumentenelektronica. Cd-spelers, videorecorders en tv's brengen zo weinig geld binnen dat Philips er zelfs verlies op lijdt. HDTV, cd-i en de digitale cassette zijn echter nog te nieuwe technologieën om het verlies in de traditionele sectoren te compenseren.

De Verenigde Staten beten in oktober 1991 de spits af bij de introduktie van cd-i. Nadat Japan en Groot-Brittannië eerder dit jaar volgden is in het najaar het Europese vasteland aan de beurt. Bastiaens denkt dat de malaise in de consumentenelektronica Philips zelfs in de kaart kan spelen. "De malaise wil niet zeggen dat mensen niet geïnteresseerd zijn in nieuwe vormen van vrijetijdsbesteding. Als de conjunctuur naar beneden gaat, is het duidelijk dat zeker de handel behoefte heeft aan iets nieuws. President Jan Timmer van Philips heeft zijn lot verbonden aan het welslagen van de nieuwe technologieën waaronder cd-i."

De plannen voor de aanleg van een gaspijpleiding van 1,5 miljard dollar van Algerije via Marokko door de Straat van Gibraltar naar Spanje kunnen worden uitgevoerd. De werkzaamheden beginnen in januari volgend jaar. De financiering van 1255 kilometer lange leiding is overigens nog niet rond. De Wereldbank en de EG staan achter het project.

Hoogovens schrapt drastisch in investeringsprogramma

BEVERWIJK - Hoogovens gaat drastisch schrappen in het investeringsprogramma voor 1992. Dat heeft ir. A van der Velden, directeur produktie van de divisie staal bij Hoogovens, aangekondigd in het jongste nummer van het personeelsblad De Grijper, dat vrijdag uitkwam. Verdergaande maatregelen zijn misschien in de toekomst nog nodig, zo laat de directeur weten.

Van der Velden, die per half oktober voorzitter van de directie staal wordt, noemt het investeringsprogramma voor dit jaar al "mager". De situatie wordt volgens de Hoogovens-directeur "nog zorgelijker" omdat zo'n beperking van de investeringen zich ook al in 1991 heeft voorgedaan. Van der Velden zei niet uit te sluiten "dat er geen verdere aanvullende maatregelen nodig zullen zijn."

De Westeuropese staalindustrie heeft al ruim twee jaar te lijden onder een flinke prijsdaling als gevolg van het overaanbod op de Europese markt. Dat overaanbod wordt volgens Van der Velden veroorzaakt door de prestatieverbeteringen bij een aantal Westeuropese staalgiganten en door de invoer van laagwaardige staalprodukten tegen "onwaarschijnlijk lage prijzen", terwijl de afname van Westeuropees staal door Oosteuropese landen is gestopt.

"De huidige situatie moet niet erg veel langer aanhouden", zegt Van der Velden. "Aan de horizon gloort nog geen licht." Van der Velden blijft beeldspraak gebruiken: "Het wordt een kwestie van de broekriem op het allerlaatste gaatje en nadenken over wat ons te doen staat als dat ontoereikend blijkt te zijn." Het aanbod vanuit Oost-Europa is volgens Hoogovens in ieder geval geen tijdelijke zaak. Ook wordt niet verwacht dat de opbrengstprijzen binnenkort structureel hoger komen te liggen. Eerder dit jaar besloot Hoogovens al tot vermindering van het produktievolume van de produktiegroep lang met een kwart en werd besloten de activiteiten van de blokvormgieterij en walserij west te beëindigen. Sinds Pinksteren is de staalproduktie van de produktiegroep plat met ongeveer 10.000 ton per week verminderd. Het concern handhaaft het voornemen om te investeren in een tweede dompelverzinklijn. "We zullen alles op alles zetten om investeringen te handhaven die van strategisch belang zijn voor de relaties met onze klanten."

De directie heeft ook besloten dat de herordening van de service-activiteiten per 1 juli versneld resultaten moet opleveren. Daartoe dienen de al genoemde produktiebeperkingen. Verder zullen bepaalde service-bedrijfsonderdelen worden gesloten. Via het personeelsblad luidt Van der Velden de alarmklok.

Donorlanden zeggen India 7,2 miljard dollar toe

PARIJS - India kan in zijn begrotingsjaar 1992/93 (tot eind maart 1993) rekenen op hulp van donorlanden ter waarde van 7,2 miljard dollar. Dit heeft Montek Ahluwalia van het Indiase ministerie van economische zaken vrijdag in Parijs gezegd na afloop van een tweedaagse bijeenkomst.

De premier van India, P.V. Narasimha Rao, erfde bij zijn aantreden in juni 1991 een economische crisis. India bleek toen nauwelijks in staat om zijn buitenlandse schulden terug te betalen. Een beleid van vergaande liberalisering heeft de ergste problemen opgelost.

Volgens schattingen van de Wereldbank heeft India in het lopende begrotingsjaar niettemin tien miljard dollar nodig om het tekort op de lopende rekening van zijn betalingsbalans te dekken en rente en aflossing aan het buitenland te betalen. Van de toegezegde steun zal 1,8 miljard dollar op zeer korte termijn beschikbaar komen voor betalingsbalanssteun.

Het Internationale Monetaire Fonds (IMF) geeft voor hetzelfde doel 1,6 miljard dollar. Om nog meer geld binnen te krijgen doet India er alles aan om buitenlandse beleggers aan te trekken. Premier Rao is daarvoor al in Japan geweest. Overigens gaat het merendeel van de toegezegde 7,2 miljard dollar naar doeleinden als onderwijs, gezondheidszorg en gezinsplanning.

De prijs van f 1 miljoen op de obligatielening van het NEDERLANDSE KANKER INSTITUUT (NKI) is gevallen op de obligatie met het nummer 037813. Tijdens de tienjarige looptijd van de renteloze premielening wordt iedere maand een obligatie uitgeloot waarop een prijs van f 1 miljoen valt.

***

DSM gaat het bedrijfsonderdeel eindprodukten van REKO in Beek verzelfstandigen door middel van een management buy-out door de huidige directeur ing. J.J.M. Van den Goorbergh. REKO eindprodukten maakt produkten uit herverwerkte kunststoffen en heeft 30 medewerkers in dienst.

Begroting Duitsland groeit volgend jaar met 2,5 procent

BONN - De ontwerpbegroting van Duitsland voor volgend jaar beslaat uitgaven van 435,6 miljard mark, wat een groei van 2,5 procent ten opzichte van dit jaar betekent. Dat heeft het ministerie van financiën in Bonn vrijdag bekendgemaakt. Woensdag presenteert minister van financiën Theo Waigel de ontwerpbegroting aan het kabinet.

De groei staat precies op de grens van 2,5 procent die Waigel zich begin mei heeft gesteld om de overheidsuitgaven te beperken en leningen te verminderen. In zijn begroting voor 1992 groeit de post rentebetalingen met 2,1 procent tot 58,9 miljard mark.

In zijn financieringsplan voor de komende vijf jaar, dat Waigel tegelijkertijd met zijn begroting bekend zal maken, nemen de overheidsuitgaven toe tot 465 miljard mark in 1996. Het bedrag dat de Duitse overheid leent moet dan zijn verminderd tot twintig miljard. Op de begroting voor 1993 heeft Waigel een bedrag van 38 miljard mark aan leningen opgenomen. Dit jaar leent Bonn 40,5 miljard.

De investeringen van de Duitse overheid zullen worden teruggeschroefd naar 62,3 miljard mark in 1996. Dit jaar bestemt Waigel 68,6 miljard voor investeringen. Op de begroting voor 1993 heeft hij een bedrag van 63,9 miljard mark gereserveerd.

Aan de inkomstenkant rekent Bonn op 423,1 miljard mark aan belastingen in 1996. Dat is dit jaar nog 350,2 miljard mark. In 1993 moet Bonn via belastingen 367,5 miljard mark in het laatje krijgen. In 1993 moeten de ministeries van defensie, milieu en economische zaken de grootste bezuinigingen doorvoeren. Defensie krijgt op een totaal van 50,8 miljard mark 2,5 procent (1,3 miljard mark) minder te besteden en milieu moet 3,5 procent zien te beknibbelen. Minister Jurgen Mollemann van economische zaken krijgt 4,8 procent minder ter beschikking.

Daarentegen mag het ministerie van werkgelegenheid 8,8 procent meer uitgeven, waarmee het de grootste post op de begroting krijgt van 98,9 miljard mark. Voor de verhuizing van de regering van Bonn naar de nieuwe hoofdstad Berlijn heeft Waigel twee miljard uitgetrokken.

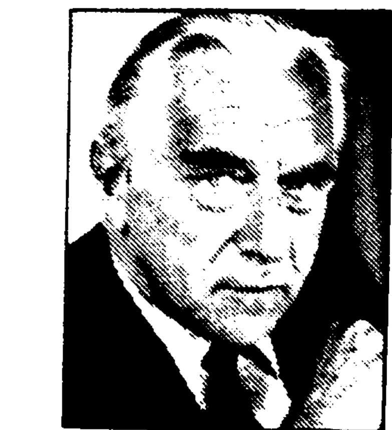
MENSEN

Farao-pils

Egyptologen in Cambridge proberen het bier van de oude Egyptenaren na te maken. In een buitenwijk van de universiteitsstad is een veldje ingezaaid met emmer, een primitief tarweras waarvan de zaden erg lijken op de korrels die zijn opgegraven in de oude Egyptische hoofdstad Tell el Amarna.

Volgens een brouwer is het onwaarschijnlijk dat de Egyptenaren al hop gebruikten in hun bier. Vermoedelijk werd het op smaak gebracht met kruiden, kaneel of fruit. De gist, zo denkt men, komt mogelijk van overrijpe dadels. Als de biermaakproeven lukken zal men in Edinburgh op grotere schaal **farao-bier** brouwen.

J.L. Heldring krijgt dezer dagen doctoraat

De faculteit letteren van de Universiteit van Amsterdam wil mr. **J.L. Heldring** het eredoctoraat verlenen. Heldring is columnist en oud-hoofdredacteur van NRC-handelsblad. Dat meldt het universitair weekblad Folia. De faculteit draagt de "onafhankelijke geest" Heldring voor vanwege de politieke commentaren die hij onder de kop 'Dezer dagen' al sinds 1958 in zijn krant schrijft. De promotiecommissie schrijft dat dit eredoctoraat "zeker niet oncontroversieel" zal zijn; vooral de studenten in de faculteitsraad waren niet onverdeeld positief. De officiële erepromotie vindt pas plaats op de 'dies', de verjaardag van de universiteit, op 8 januari. Maar een woordvoerder van de universiteit bevestigde dat van een facultaire voordracht in principe nooit wordt afgeweken.

■ *MAZAR-I-SHARIF — Militie van Uzbek voedt vredesvogels in Afghanistan in een stad ten noorden van Kabul. In het gebied vechten twee rivaliserende mujaheddin-fracties met elkaar om de macht.*

Geen cellen, wel drugs en wapens

Mark Bryan, een reggaezanger die drie jaar gevangenisstraf erop heeft zitten wegens drugsbezit, heeft in Guyana een nieuwe politieke partij opgericht en wil meedoen aan de verkiezingen. Zijn partij heet: de Samll Man's Liberation Party. Doel: uitbannen van gevangenschap en het legaliseren van drugs en wapenbezit. Met de komst van de SMLP heeft Guyana vijftien politieke partijen.

Michael-trein

De Amerikaanse popster **Michael Jackson** spoort zondag met een speciale, negen wagons tellende trein naar Nederland. Jackson komt met de van de Duitse spoorwegen gehuurde trein uit München. Zondagavond tegen tienen arriveert hij met zijn gevolg op het NS-station bij de Rotterdamse Kuip waar zijn fans hem kunnen verwelkomen. Voor de Jackson-minnaars laat NS zondagavond tussen Rotterdam CS en het stadion drie extra treinen rijden. Zingen is er zondag nog niet bij. Pas op 30 juni en 1 juli treedt Jackson op in de Rotterdamse Kuip. Ook dan zet NS extra materieel in voor de fans.

■ *GUIYANG — De Chinese manier van drugsbestrijding. Een veroordeelde drugsdealer wordt rondgeleid in een afgeladen stadion vlak voor haar executie. Tijdens de terechtstelling hebben de autoriteiten driehonderd kilo opium en dertig kilo heroine verbrand. De gebeurtenis vond plaats op de vijfde internationale dag tegen drugsmisbruik en drugshandel.*

Kopzorgen

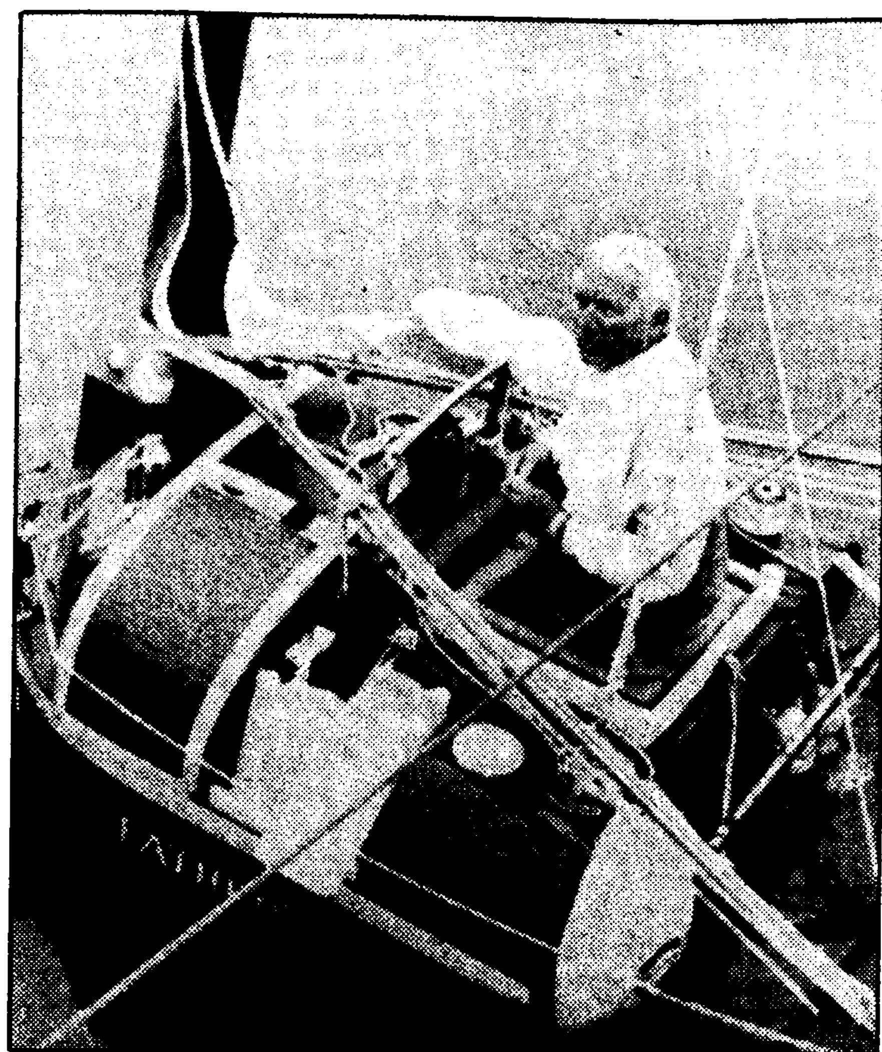
Bijna een op de vier Europeanen lijdt aan **hoofdpijn**, een gegeven dat de Europese economie jaarlijks circa 21 miljard gulden kost. Dit hebben wetenschappers van de (echt bestaande) Europese Federatie van Hoofdpijn (EHF) in het Duitse Bremen verklaard. De gegevens die momenteel voorhanden zijn betreffen hoofdzakelijk prognoses, waaruit blijkt dat het aantal hoofdpijn patiënten in Europa al lange tijd danig wordt onderschat.

Zoontje terug

Een 42-jarige man uit Zoetermeer (vlakbij Den Haag) wiens kinderen in het testament van zijn **ex-vrouw** zijn toegewezen aan een vriendin, krijgt voorlopig zijn negenjarig **zoontje terug**. De president van de rechtbank in Den Haag **heeft** dat in een kort geding **bepaald**. In de zaak zijn tal van ontwikkelingen. De vader meent dat de voogdij over zijn dochter en zoon aan hem toekomt en niet aan een vriendin van de overleden moeder in het Brabantse Heeze. Hierover loopt nog een bodemprocedure en een onderzoek van de raad voor de kinderbescherming. In april werd de man enkele dagen in hechtenis genomen, omdat hij met zijn zoontje was ondergedoken en weigerde de verblijfplaats te zeggen.

Retour Paramaribo

Minister Van den Broek van Buitenlandse Zaken vindt dat de Nederlandse regering een soepeler beleid kan gaan voeren bij het **terugzenden van Surinamers** naar hun land, nu de situatie in Suriname de laatste nogal geliberaliseerd is. Tot nu toe informeert de Nederlandse ambassade in Paramaribo bij ieder geval van terugzending naar de omstandigheden waarin de betrokkene terecht komt.

Wastobbe vaart stiekem toch het zeegat uit

Hugo Vihlen weet niet van ophouden. De **wastobbe** waarmee hij vanuit North Carolina de Atlantische Oceaan had willen oversteken, werd door de U.S. Coast Guard tegengehouden. Veel te gevaarlijk, zo'n klein bootje, zei men. Vihlen heeft zijn nog geen twee meter lange zeildoos sneaky sneaky overgebracht naar Canada. En van Sydny Harbor in Nova Scotia is de koppige zeeman stiekem het zeegat uit en de machtige oceaangolven in gevaren. Over twee en een halve maand zou Vihlen voet aan wal moeten zetten in Groot-Brittannië.

Vieze films voor een aap

Dierenarts Rikio Nakazawa is op zoek naar een **pornofilm gemaakt door gorilla's**. Als zoiets al bestaat wil de Japanner de video gebruiken voor een sextherapie voor het gorilla-echtpaar Daiko en Sho van de Hamamatsu City Zoo in Japan. De apen hebben een relatieprobleem. Zij doen het namelijk maar vier keer per jaar en de dierentuin ziet graag dat Daiko zwanger wordt. Sho moet dus beter zijn best doen. Opwindende apenfilmpjes zouden hem tot wat meer activiteit moeten prikkelen. De video's kunnen Sho misschien uitleggen hoe het moet, maar blijft over het probleem van de romantiek. De gorilla's hebben geen goed plekje om te copuleren. Pal voor de gapende bezoekers van de dierentuin zien de twee niet zo zitten. De apen moeten ook apart slapen om te voorkomen dat het mannetje het vrouwtje verwondt in een woede-uitbarsting. De enige oplossing biedt een klein steegje dat de verbinding vormt met het speelterrein van Sho en Daiko.

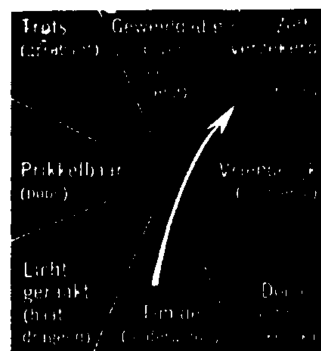
Schrikschrift

SCHOKKEND NIEUWS

Waar kunnen horrorliefhebbers informatie vinden over films als 'I bought a vampire motorcycle' of 'Dead nazi's don't surf'? In Nederland was daar ooit het blad Horrorscoop voor. Maar dat blad is nu ter zombie gegaan en ten grave gedragen. Een nieuw blad is tot leven gewekt. Het heeft de flauwe naam **Schokkend Nieuws** en is een blad over horror, sf, fantasie, cultfilms en videonieuws. Het gratis nulnummer kwam in maart uit. Uitgevers zijn Phil van Tongeren, Jan Doense en Bart Oosterhoorn. De eerste twee hadden ooit succes met hun Weekend of Horror. Het is niet bekend of het blad een stille dood sterft. Er hebben ons sinds de aankondiging in mei geen tekenen van leven meer bereikt althans.

De geest in de computer

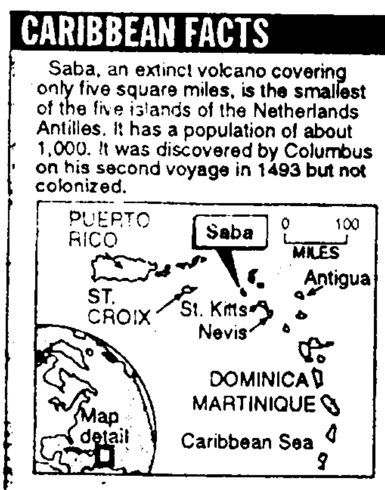

Een Mind Map.

Koop de programma's IQ Smarts, Neurobics, PC Guru en The Emotional Spreadsheet en je wordt een stuk wijzer over je eigen en andermans psyche. Het bedrijf Egosoft leveren deze **software voor karakter-analyse** en relatieproblemen en om te communiceren met het onderbewustzijn. Er bestaat zelfs psycho-analistische software voor de zelfontdekking van achter het toetsenbord. De Mindware-catalogus biedt achttien programma's. Pareltje is Mind Mirror. Het principe: je voert allerlei karaktergegevens in, waarna de betreffende persoon via een schematische hersenkaart op je scherm wordt geanalyseerd. Zo kun je de hersenkaarten van verschillende personen integreren om te kijken of ze bij elkaar passen. Je kunt ook een simulatieproef doen en je voordoen als iemand anders en vervolgens via de computertest antwoord geven op allerlei vragen. Afnemers van de software zijn vooral psychologen.

Nieuw is Personal Sexpertise. Dit programma richt zich op het oplossen van allerlei sexuele problemen. Man en vrouw communiceren middels een subtiel vraag-en antwoordspel via hun pc over de mankementen in hun sexleven.

Eervolle vermelding

CARIBBEAN FACTS

Saba, an extinct volcano covering only five square miles, is the smallest of the five islands of the Netherlands Antilles. It has a population of about 1,000. It was discovered by Columbus on his second voyage in 1493 but not colonized.

■ *Uit de Miami Herald...*

Nepagent veroordeeld

De rechtbank in Amsterdam heeft de 33-jarige Amsterdammer P.L. 120 uur dienstverlening opgelegd wegens het vervaardigen en gebruiken van een vervalst identiteitsbewijs van de politie. L. gaf zich vorig jaar zomer enige weken uit voor rechercheur en bezocht in die hoedanigheid prostituées op de Wallen.

Volgens de verklaringen van een aantal betrokken vrouwen zou de **nep-agent** hen seksuele diensten hebben afgedwongen. De man benaderde hen met het verhaal dat hij bezig was met een onderzoek naar 'de Ghanese maffia', die een rechtstreekse bedreiging zou vormen voor zwarte en illegaal in Nederland verblijvende prostituées. Uit angst voor problemen met de autoriteiten liet een aantal vrouwen zich overhalen met L. naar bed te gaan.

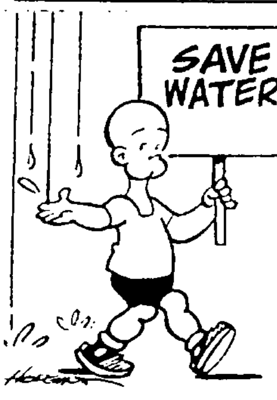
Het misbruik maken van die zwakke positie rekende de rechtbank L. zwaar aan. Tevens maakte het vonnis melding van het feit dat het imago van de Amsterdamse politie door het handelen van L. was geschaad.

L. heeft altijd volgehouden dat hij deel uitmaakt van een 'organisatie', die tot doel heeft de door L. gesignaleerde misstanden in een landelijk weekblad te publiceren.

JFK-geheimen ontsluierd

De documenten van de CIA en FBI over de moord op de Amerikaanse president **John F. Kennedy**, die pas in 2029 openbaar zouden worden, zullen op korte termijn toch ter beschikking van onderzoekers worden gesteld. Een groep deskundigen zal de documenten eerst screenen om te zien of zij de nationale veiligheid niet in gevaar brengen of de privacy van betrokkenen schenden. Sinds de film 'JFK' is de controverse rond de moord opnieuw opgelaaid. Volgens de filmmakers was de moord op JFK het resultaat van een militaire samenzwering om Lyndon B. Johnson aan de macht te brengen en hervormingen van Kennedy in de buitenlandse politiek te voorkomen.

HENRY ® By Dick Hodgins

BONER'S ARK ® By Addison & Frank Johnson

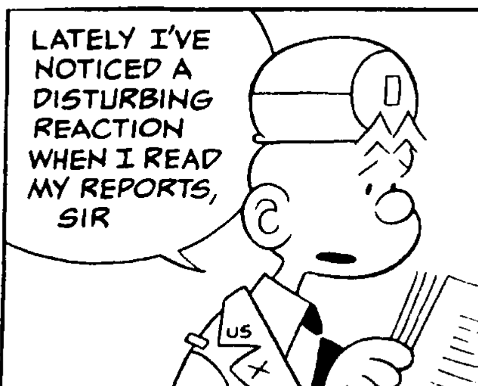

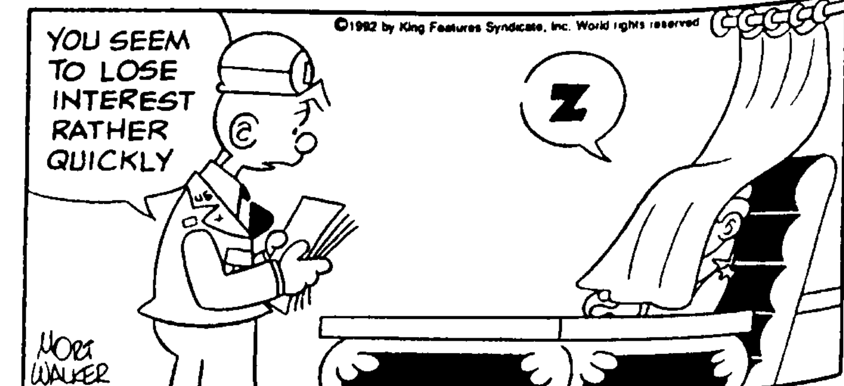

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

REDEYE ® By Bill Yates & Mel Casson

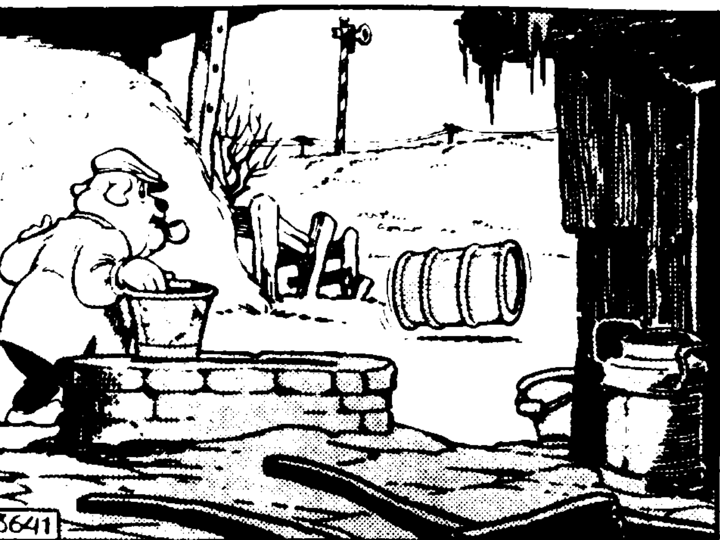

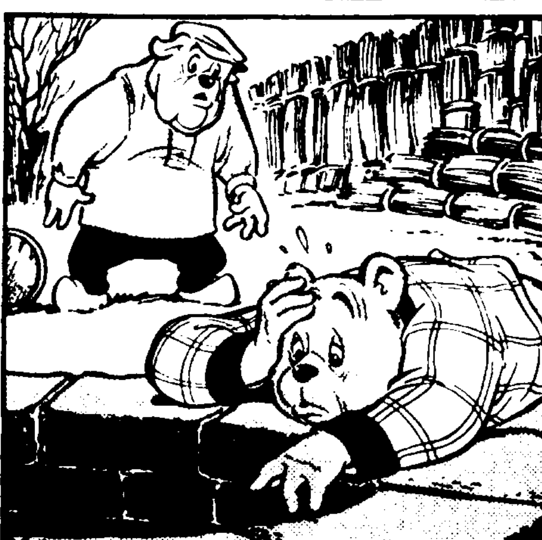

Heer Bommel en de Dankputters
door Marten Toonder

3641 — Naast de spoorbaan bevond zich de boederij van de landbouwer Muntjegast. Reeds lang had deze zich neergelegd bij het gedonder, doch wanneer hij toevallig in debuurt was, kon hij nooit nalaten een misprijzende blik op de passerende trein te slaan.

Zo ook nu. Doch zijn gramschap maakte plaats voor een gevoel van vreugde toen hij een zware oliedrum uit een wagen zag storten. Het ding rolde de helling af en belandde al wentelend op zijn erf.

Reeds meende hij een mooie aanvulling van zijn olievoorraad voor zich te zien; doch het bonkende geluid en de flauwe kreten, die uit het vat opstegen, deden hem weifelen.

Onthutst trad hij een stapje terug en nu bonkte het stalen gevaarte galmend tegen de rand van zijn waterput.

Uit het inwendige schoot een gekneusde gestalte los, die enige ogenblikken versuft in het bouwland bleef liggen.

"Dat is ja mal", prevelde de boer. Hij maakte zich gereed om de vreemdeling van dichtbij te bekijken doch deze wachtte hem niet af. Zijn doffe blikken hadden de waterput ontdekt en nu richtte hij zich op en wankelde naar het metselwerk.

De heer Muntjegast meende dat hij wat water wilde drinken, tegen de schrik. Maar niets daarvan. De vreemde bezoekers boog zich moeilijk over de rand en haalde diep adem.

"Drip, drip, drip!" riep hij met een akelige stem, die klagend tegen de wanden weergalmde..............

AGENDA CURAÇAO

MEDISCHE DIENSTEN

ARTSEN

NACHTDIENST ARTSEN
Patiënten van de artsen van Bandabao (derde district) kunnen in spoedgevallen telefoon 641658 bellen en dan het antwoordapparaat afluisteren. De patiënten van de andere districten kunnen voor spoedgevallen de artsenpraktijk van hun eigen huisarts bellen en het antwoordapparaat zal dan mededelen wie de dienstdoende arts is.

KINDERARTS
(particuliere patiënten)
voor de dienstdoende arts belt U tel.: 624900/625100.

VERENIGING VAN TANDARTSEN
voor de dienstdoende arts gedurende het weekeinde en op feestdagen gelieve tel.: 682222 op te bellen.

CENTRO MEDICO STA ROSA
Sta Rosaweg 327, tel.: 672300/676666; openingstijden zaterdag en zondag van 08.00-24.00 uur.

WIJKVERPLEGING

WIT GELE KRUIS WIJKVERPLEGING
Santa Maria 17. Tel.: 682344, 682947, 682412 en 682574; geopend vanaf zeven uur 's morgens tot vijf uur 's middags; spreekuur wijkgebouw Bonam: iedere dinsdag van 09.00-11.00 uur. Tel.: 371865; Suffisant: tel.: 687707; Montagne Abao: tel.: 673711; Kaya Fensu: tel.: 618577; Mamayaweg: tel.: 657508; voor informatie omtrent zuigelingen- en peuterbureaus kan men terecht op consultatiebureau Brievengat. Tel.: 373584.
Nachtdienst t/m 30 juni: **zuster Alberto. Tel.: 374949.**

STICHTING VAN HET WIT GELE KRUIS VOOR GEZINSVERZORGING 'KWIDO PA FAMIA'
Sta Maria 17. Tel.: 680222; spreekuren maandag, woensdag en vrijdag van 08.00-10.00 uur; dinsdag en donderdag van 14.00-16.00 uur.

NEUTRALE WIJKVERPLEGING
Kantoor Gosieweg 15. Tel.: 692231/692232; geopend van 07.00-17.00 uur; de wacht heeft **zuster Mildred Pietersz. Tel.: 671147, pageboy 669-0368 b.g.g. 691838.** Kantoor Bandabao, Groot Sta Martha 141. Tel.: 642555; geopend van 14.00-17.00 uur; de wacht heeft **zuster Mildred Pietersz. Tel.: 671147.**

KRAAMKLINIEK RIO CANARIO
Schottegatweg Noord 43, tel.: 44510, 691343, 691683 en 691838; voor informatie over prenatale zorg en zorg gedurende en na de bevalling.
Consultatiebureau zuigelingen: iedere donderdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
Consultatiebureau peuters: iedere dinsdagmiddag van 12.30-14.45 uur.

STICHTING WIJKVERPLEGING BANDABAO
Fontein 35, tel.: 648077/648387; open van maandag t/m vrijdag van 07.00-17.00 uur; na 17.00 uur bereikbaar: **zuster Pisas.** Tel.: 642955 b.g.g. 601760.
Consultatiebureau: iedere dinsdag van 09.00-11.00/18.00-20.00 uur.

FUNDASHON LECHI DI MAMA KORSOU

Voor informatie tel.: 672289, 648225 of 672699.

GENEESK. DIENST

STADS- EN 2DE DISTRICT OOST
27 juni 1992 vanaf 08.00 uur tot 29 juni 1992 om 07.00 uur:
Dokter Elhage, Spreekkamer: Santa Rosa. Tel.: 676666; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 371661 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Wilsoe, Da Costa Gomez, Nassy-Tseng, Nassy, Tseng, Mercelina, Braakman, Doran, Guerrero-Bakmeyer en Ayubi)

STADS- EN 2DE DISTRICT WEST
26 juni 1992 vanaf 17.00 uur tot 29 juni 1992 om 07.00 uur:
Dokter Heerenveen, Spreekkamer: Muizenberg. Tel.: 692349; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 692349 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Swart, Goilo-Henry, Roose, Braakman-Bonder, De Rouw-Picus, Davelaar, Elhage, Pablo, Heerenveen, Nivillac en Rosales-Concession)

DERDE DISTRICT BANDABAO
1992 vanaf 17.00 uur tot 1992 om 07.00 uur:
Dokter Dunker, Spreekkamer: Tera Corra. Tel.: 648079; spreekuren: 10.00-11.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 691021 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Schellens, Sommer, Lucasius, Spong en Tweed).

■ **Patiënten van hier niet genoemde artsen wordt aangeraden in spoedgevallen de eigen arts te bellen en te informeren wie voor deze de dienst waarneemt. Het verdient te allen tijde aanbeveling een huisarts te kiezen die in avonden en weekeinden bereikbaarheid geregeld heeft. Vraag er naar bij uw eerstvolgend bezoek!**

APOTHEKEN

WEEKEINDEDIENST ZATERDAG
Otrobanda
Paradeis, F.D. Rooseveltweg 46-B. Tel.: 689676/689808.
Punda
Cerrito, Winkelcentrum Promenade. Tel.: 376155/376689.
ZONDAG
Otrobanda
Gosie, Gosieweg 90-A. Tel.: 379744
Punda
Plasa, De Ruyterkade 36. Tel.: 615545

DIVERSEN

VERLOF BEGRAFENIS

(van 10.00-14.00 uur)
27 juni: E.F. Cannister, Schottegatweg OOst 25.
28 juni: P.A.J. Scherptong, Winston Churchillweg 157-E.

HEEFT U hulp nodig bel SOS-lijn 127.

LUCHTPOSTSLUITING
(Postkantoor Groot Kwartier)
Nederland: voor gewone stukken: maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag om 11.30 uur; woensdag om 10.15 uur. Voor aangetekende stukken één uur van tevoren.
Suriname: voor gewone stukken: dinsdag en vrijdag om 17.30 uur en zaterdag om 10.45 en 17.00 uur.
De Verenigde Staten en Europa **(op zaterdag):** voor aangetekende en gewone poststukken om 14.45 en 15.45 uur.
Het zegelloket is **op zaterdag** van 07.00-15.00 uur open.

THORAX CENTRUM
(Jan Noorduynweg naast UNA. Tel.: 685544)
openingstijden van maandag t/m vrijdag van 08.00-17.00 uur; op zon- en feestdagen alsmede op werkdagen na 17.00 uur voor spoedgevallen tel.: 685917.

STICHTING DIERENBESCHERMING
CURAÇAO
Het Dierenasiel is open van maandag t/m vrijdag 10.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-13.00/16.00-18.00 uur; zondag gesloten.

DIERENARTS
voor spoedgevallen gelieve te bellen: 614000 (Veterinaire Dienst) voor de dienstdoende arts.

MAANDAG

TOERISTENSCHEPEN
11.00-18.30 uur 'Seawind Crown' (AUA)
06.00-(donderdag 2 juli)01.00 uur 'Freewinds' (CUR).

KERKDIENSTEN

KLOOSTER ALVERNA (Gouv. van Lansbergeweg): zon.: 10.00 uur hoogmis (Ned) en 16.00 uur Papiamentu.
BARBER (H. Joseph): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): zat.: 18.30 uur; zon.: 09.00 en 11.30 uur.
CHARO (O.L. Vrouw van Coromoto): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.00, 11.00, 17.00 (Spaans) en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): zat.: 19.30 uur; zon.: 09.00 (Ned) en 18.00 uur.
JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zon.: 10.00 en 19.00 uur.
HULPKERK BOCA SAMI: zat.: 18.00 uur; zon.: 08.00 uur.
HULPKERK LAGOEN (H. Johannes): zon.: 10.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jesus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30, 12.00 en 19.00 uur (Ned).
KORAAL SPECHT (Goede Herder): zat.: 19.00 uur; zon.: 11.00 en 18.00 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zon.: 05.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
Santa Ana: zon.: 08.00 en 19.00 uur.
Santa Famia: zon.: 06.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (kathedraal): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00, 09.00 en 19.00 uur.
SANTA MARIA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
SANTA ROSA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAN WILLIBRORDO: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 uur.
SERU GRANDI (Fuik): zon.: 17.00 uur.
SOTO: zat.: 19.00 uur; zon.: 09.00 uur.
STEENRIJK (O.L. Vrouw van Altagracia): zat.: 07.00 en 19.00 uur; zon.: 08.00, 10.00 (charismatica) en 18.00 uur.
SUFFISANT (O.L. Vrouw van Fatima): zat.: 18.00 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
SERU FORTUNA: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 uur.
TERA CORA: zon.: 18.00 UUR.
WESTPUNT (H. Petrus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30 uur.
WISHI (H. Teresita): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
ZUID BONAM (H. Judas Thadeus): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.30 en 17.30 uur.

EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE

MORAVIAN CHURCH
(Goeroeboeroeweg, Mundo Nobo)
zaterdagavond 19.00 uur zangdienst
zondagmorgen 09.30 uur preekdienst
(Emmy Berthold kleuterschool, Suffisant)
zondagavond 18.00 uur Papiamentse dienst

GEREFORMEERDE KERK

Groot Kwartier
08.30 uur dienst.
16.30 uur dienst.
Muizenberg/Stenenkoraal
10.00 uur dienst.
Buena Vista
08.30 uur dienst
19.00 uur samenkomst.
Santa Rosa
10.00 uur dienst.
19.00 uur samenkomst.

VERENIGDE PROT. GEMEENTE VAN CURAÇAO

Ebenezer Church
(Oranjestraat 111)
09.30 uur ds O.G. Haasnoot; collection bejaardenwerk
Fortkerk
(Fort Amsterdam)
09.30 uur ds. H. Gilhuis; collecte bejaardenwerk
19.00 uur ds. H. Gilhuis **Emmakerk**
(Rio Canario)
09.30 uur ds. B. van Dijken; collecte bejaardenwerk

TELECURAÇAO (kanaal8/13)

ZATERDAG

17.30 Telefiesta met tante Irma;
18.00 Studio Sport;
18.57 Tempu pa Dios;
19.00 Cocktail Turístiko met Captain Sterling;
20.00 Telenotisia;
20.30 Special: 'Miss Curaçao';
21.00 Teatro Klasiko: 'Soldier in the Rain';
22.00 Wega di Number Kòrsou;
22.07 vervolg Teatro Klassiko;
22.30 Estreno: 'The Domino Principal';
24.00 Sluiting.

ZONDAG

16.00 Sena di Señor: 'Pastoor Ivan Dario Pérez met zang van Zjozjoli;
17.00 Sala di Konsierto;
17.50 Wega di Number Kòrsou;
18.00 Di bishita ku..... 'Ruthsela Pors-Palm';
19.00 Cocktail Special;
20.00 Telenotisia;
20.30 Shete Dia;
21.00 Baghdad Café;
21.30 Miniserie: 'Around the World in 80 Days';
22.30 Superstars of Wrestling;
23.30 Sluiting.
(wijzigingen voorbehouden)

EURO-TV (kanaal 76/77)

ZATERDAG

19.00 Boes
19.25 NOS Journaal
19.40 Studio Sport
20.40 Love Letters
21.00 Sluiting.
(zondag van 09.00-11.00 uur herhaling)

ZONDAG

19.00 Alfred J. Kwak
19.25 NOS Journaal
19.40 Studio Sport
20.00 NOS-Laat
20.20 Vrijdag Robinson
21.00 Sluiting.
(maandag van 09.00-11.00 uur herhaling)

HBO (kanaal 82/83)

ZATERDAG

15.30 My Mother's Murder
16.30 Movie: 'Dutch' (1991; Ed O'Neill/Ethan Randall)
18.30 Movie: 'Back to the Beach' (1987; Frankie Avalon/Annette Funicello)
20.00 Movie: 'Only The Lonely' (1991; John Candy/Ally Sheedy)
22.00 Dream On
22.30 Tales From the Crypt
23.00 Tales From the Crypt
23.30 Tales From the Crypt
24.00 Movie: 'Deadlock' (1991; Rutger Haer/Mimi Rogers)
01.40 Russell Simmons' Def Comedy Jam (Host: Martin Lawrence)
02.10 Movie: 'Genuine Risk' (1991; Terence Stamp/Michelle Johnson)
05.20 My Mother's Murder.

ZONDAG

13.00 Movie: 'Romancing the Stone' (1984; Michael Douglas/Kathleen Turner)
15.00 Movie: 'A Private Matter' (1992; Sissy Spacek/Aidan Quinn)
16.30 Movie: 'Hot to Trot' (1988; Bob Goldthwait/Dabney Coleman)
18.00 Movie: 'Edward Scissorhands' (1990; Johnny Depp/Winona Ryder)
20.00 Movie: 'Mannequin Two: On The Move' (1991; William Ragsdale/Kristy Swanson)
21.30 Roseanne Arnold
22.30 Movie: 'A Private Matter' (1992; Sissy Spacek/Aidan Quinn)
24.05 Movie: 'Impulse' (1990; Theresa Russell/Jeff Fahey)
02.00 Movie: 'The Dead Zone' (1983; Christopher Walken)
03.45 Movie: 'Howling IV: The Freaks' (1991; Brendan Hughes/Michele Matheson)
05.30 Movie: 'Blind Fury' (1990; Rutger Haer/Brandon Call).

NBC (kanaal 84/85)

ZATERDAG

20.00 Golden Girls
20.30 The Torkelsons
21.00 Empty Nest
21.30 Nurses
22.00 Sisters.

ZONDAG

19.00 U.S. Olympic Showcase Track and field trials (L)
21.00 NBC Sunday at the Movies.

TBS (kanaal 85/86)

ZATERDAG

15.05 Movie: 'Beach Blanket Bingo' (1965; Frankie Avalon)
17.05 Fishing With Roland Martin
17.35 Fishin' With Orlando Wilson
18.05 WCW Saturday Night Wrestling
19.05 Major League Baseball Cincinnati Reds at Atlanta Braves (L)
22.05 U.S. Olympic Gold
05.00 Hogan's Heroes
05.30 Gomer Pyle.

ZONDAG

17.05 Tom and Jerry's Funhouse
17.35 Captain Planet and the Planeteers
18.05 WCW Main Event
21.00 National Geographic Explorer
23.00 Network Earth
23.30 Paid Program
24.30 World Tomorrow
01.00 Paid Program
04.00 WCW Main Event
05.05 Hogan's Heroes
05.35 CNN Headline News.

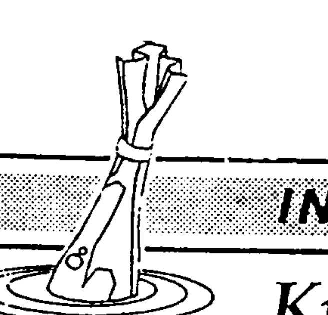
CBS (kanaal 74/75)

ZATERDAG

20.00 CBS Saturday Night Movie
22.00 Trials of Rosie O'Neill.

ZONDAG

19.00 60 Minutes
20.00 Murder, She Wrote
21.00 CBS Sunday Night Movie
23.00 CBS News.

INGEZONDEN

Krokodilletranen

IK WEET 't Mario, het is een vervelend gezicht de vuile was aan de lijnen te zien hangen. Vooral als daar je eigen was tussen zit. Maar dat betekent nog niet dat je dan maar ineens allerlei onzin moet gaan uitkramen (de Amigoe 19/6). Enkele grepen uit Mario's en Arrindells recente uitspraken over de Openbaar Ministerie-inval bij Kodela.

Volgens Mario is er sprake van fouten en niet van strafbare feiten. Sorry Mario, dat bepaalt de rechter en niet jij. Dat moest je zo langzamerhand toch wel weten. Volgens Mario en Arrindell zijn nu het imago en de geloofwaardigheid van Kodela aangetast. Sorry jongens, maar daar hadden wij gebruikers het OM niet voor nodig. Die status had Kodela al járen en gehéél op eigen gelegenheid bereikt! Zowel Kodela als Setel hebben er jarenlang een handje van gehad ook trouwe betalers willekeurig af te sluiten, en daarbij de brutaliteit te manifesteren (na veelvuldig verzoek (niet tot eigen intern onderzoek te willen overgaan. Over 'onzorgvuldigheid' gesproken, Mario!

Wij gebruikers zijn gematigd tevreden met het moeilijkste deel van jullie serviceverlening: de techniek. De meesten van ons hebben voldoende begrepen met wat voor wrakke technische erfenissen jullie werden opgezadeld, enkele decennia geleden, en dat dit onderdeel niet in een oogwenk rechtgetrokken kon worden. In lijdzaamheid hebben wij menige stroomstoring en krakerige telefoonverbinding over onze kant laten gaan. Maar hoe kan het dan in vredesnaam bestaan dat jullie juist op het makkelijkst onderdeel waarmee je nog énige eer bij het publiek zou kunnen behalen, de administratie, zo schromelijk verstek laten gaan? En dan heb ik 't nou 's niet over die oude waterschulden! De 'dossiers' aam gebruikszijde liegen er niet om, en lijken af en toe uit een sitcom-script geplukt te zijn.

Volgens Mario komt nu de inning van rekeningen in gevaar. Onzin, Mario. Jullie bedrijven behouden dezelfde (eenzijdige) statutaire en wettelijke rechten als voorheen. Met andere woorden correcte rekeningen zijn inbaar, maar foute rekeningen hadden helemaal nooit verzónden mogen worden! En misschien was je daarbij gemakshalve ook nog even jullie geprivilegieerde positie vergeten, dat Kodelaschulden 'brèngschulden' zijn? En dan nóg zeuren??

Volgens Mario komt nu ook de Nederlandse financiering in gevaar. je zoekt ze wel op èrg laag water, hè? Ik neem aan dat Nederland de nuchterheid kan opbrengen door de materie heen te prikken en zaken van een lagere orde geen zaken van een hogere orde te laten bijten. Mocht dat wel het geval zijn, dan is hier je kans om je onderhandelingstalent te laten zien. Desnoods doorspekt met veel 'mea culpa's', want bescheidenheid is vaak een uitstekend wapen, Mario!

Tussendoor presteerde Arrindell het nog even om op te merken dat het OM-optreden toch eigenlijk van bijzonder weinig 'etika' getuigde bij een 'kompania asína importante'. Beste Abel, ik heb nieuws voor je. Die 'kompania' is zowèl eigendom ván, als dienstig áán de gemeenschap. Dus graag een ietjes meer respect voor je 'patrosinadónan', ja! En je weet zo onderhand wel wat je kunt doen met je 'etika'. Laten we met z'n allen nou maar een heel klein beetje blij zijn dat er nog zoiets bestáát als een onafhankelijke rechterlijke macht. Mijn diepste respect voor de heer Kraal en zijn rake, droge houding in deze orkaan van grenzeloze onzin.

En já, hoor! Je kon er praktisch je klok op gelijk zetten! Mario is bezorgd dat indirect ook de gehéle Curaçaose economie geraakt zal worden. Het kán niet op! Hetzelfde platgetreden gemak waarmee een VBC regelmatig de dreig-lade der werkgelegenheid open rekt als de vakbonden weer 'ns kikken. Sorry jongens, maar is er op dit eiland nou wèrkelijk helemaal niemand meer te vinden die énige kaas heeft gegeten van geloofwáárdig crisismanagement??

Mario, ik moet nu echt stoppen. Ik krijg alleen maar uitslag van jullie. Uit naam van alle betrouwbare gebruikers heb ik voor jullie klaagzang maar twee woorden: eindelijk gerechtigheid!

●RALPH PETERSEN
(Curaçao

Met droefheid doch ingevolge de wil van God maken wij het overlijden bekend van

Arturo Jan Gerrit Irausquin
beter bekend als "TUYO"

Namens zijn echtgenote: **Hermelinda Lopez-Irausquin.**
Zijn kinderen : **Arturo Irausquin**
Alexander Irausquin
Anibal Irausquin
zijn broers : **Cosme Irausquin**
Efrain Irausqujn en echtgenote
Ciro Octavio Irausquin en echtgenote.
zijn kleinkinderen : **Maureen Hermelyn en familie**
Rhoda Bucci en familie
Arthur Irausquin en familie
Ellen Irausquin
Maria Irausquin
Roland Irausquin en familie.

Zijn neven en nichten in Aruba, Curacao en Nederland en de families Irausquin, Lampe, Wever, Maduro en de families Irausquin en Jonkheer te Curacao nodigen uit voor de begrafenis op aanstaande maandag 29 juni 1992 om vier uur vanuit de Sint Fransiscuskerk en vandaaruit naar de katholieke begraafplaats aan de Boerhaavestraat.
Vanaf twee uur ligt het stoffelijk overschot opgebaard in de kerk waar afscheid kan worden genomen.
Na de begrafenis gelieve geen condoleance bezoek aan huis.

Aruba, juni 1992.

HET WEER

WEERSVERWACHTING geldig tot morgenmiddag 12:00 uur:
Licht tot half bewolkt en droog. In de komende nacht en morgenochtend mogelijk tijdelijk zwaar bewolkt met kans op een plaatselijke bui.
Matige tot vrij krachtige, overdag af en toe krachtige, oostelijke wind (tussen acht en 28 knopen).

WEEROVERZICHT;
Een zwakke storing in de hogere luchtlagen veroorzaakt aanvoer van vrij vochtige en onstabiele lucht boven de eilanden. Als gevolg hiervan kunnen in de komende 24 uur enkele verspreide buien boven de Benedenwindse eilanden tot ontwikkeling komen.

OVERZICHT WEERSGESTELDHEID

Vanmorgen 08.00 L.T.		Afgelopen 24 uur		
Station	Het weer	Max	Min	Neerslag mm
Aruba	zwaar bewolkt	32	27	0.0
Bonaire	half bewolkt	--	--	0.0
Curaçao	half bewolkt	31	27	sp
St Eustatius	half bewolkt	31	26	0.0
St Maarten	zwaar bewolkt	32	27	0.0
Amsterdam	licht bewolkt	23	14	0.0
Atlanta	zwaar bewolkt	32	22	4.3
Caracas	half bewolkt	26	19	0.0
Kingston	licht bewolkt	32	28	0.0
Miami	geheel bewolkt	32	24	24.6
New York	zwaar bewolkt	27	17	3.8
Paramaribo	zwaar bewolkt	32	26	0.0
Port-of-Spain	half bewolkt	29	24	13.7
San Juan	zwaar bewolkt	32	26	0.0
Sto Domingo	half bewolkt	32	22	0.0

Wega di Number Kòrsou
ZAT.:
9870
6725
8495

***

IBM Nederland heeft een belang van 49 procent verworven in de VRG-dochteronderneming Central Service Group (CSG) in Veenendaal.

2 di yüli, dia di Himno i Bandera

Bo sa, Kalucho, nos ta hóben, i komo tal nos tin futuro di Kòrsou den nos man.
Klaro! Nos ta un pueblo ku konsenshi i ku ta respetá su mes. P'esei nos ta duna balor na nos símbolo, nos bandera.
Ta importante pa nos komo mayor, pa eduká ku bon ehèmpel i siña hóbennan ku dia 2 di yüli ta un dia istóriko. Ta dia di Himno i Bandera.
Loke t'ami no por falta ne selebrashon e!
MENSAHE DI SEDUKAL

AMIGOE

UITGEVERIJ AMIGOE N.V.
Scherpenheuvel z/n of P.O.B. 577
Curaçao N.A.
Giro 440.000
Bankrek. nr.: 11-07-313
Algemene Bank N.V.
Bankrek. nr.: 874.825.10
Maduro & Curiel's Bank N.V.

CURAÇAO
Centrale (alle afdelingen)
Tel 672000
Fax: 674524
Directie:
Ingrid de Maayer-Hollander
Leeward News Holding

Hoofdredactie:
Peter Dicker (Hoofdredacteur)
A. van Leeuwen (adjunct-hoofdredactrice)
N. Hendrikse (eindredacteur ÑAPA)

Overige leden Redactie:
Toon van Dongen, Jacoline Debrot-Steegstra, Hennie Harinck, Sheila Rhodes (secretaresse), Chris van Grol (sportmedewerker), Solange Isselt (opmaak) en Ken Wong (fotograaf)

ADVERTENTIE-AFDELING
Acquisitie: Viola Bernardus en Janny Naaldijk
Aanname advertenties:
Maandag t/m vrijdag van 07.30-15.30 uur Alle advertenties voor de komende dag moeten 1 dag van tevoren vóór 15.30 binnen zijn.

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 07.30-15.30 uur worden opgegeven, behalve op zaterdag.

Alleen zoekertjes die op maandag en donderdag vóór twaalf uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

UITGEVERIJ AMIGOE ARUBA
Caya G.F. Betico Croes 110
Tel: 24333 (drie lijnen)
Faxnummer: 22368

Eindredacteur/Directeur
Jos van der Schoot
Redactie: Eef Hermers, Ramiro Tromp, Anna Tromp- Van der Schoot, Djisbie Franken (fotograaf)
Advertentie-afdeling: Etleen Clemencia-Landsmark

Tel: 672000

BONAIRE
Correspondent:
Hubert Linkels, Kaya Gobernador N. Debrot 152 tel: 8627

SINT MAARTEN
Correspondent:
Eddie Williams

Abonnementen en advertenties:
The Chronicle, Grounddove Road, Pointe Blanche, tel: 23919.

ST. EUSTATIUS:
Vertegenwoordigster/Correspondente:
Mevrouw Peggy van de Horde, Whitewallweg 1

AMSTERDAM
correspondent:
Mike Willemse
Telefoon & Fax: 020-6137251

HILVERSUM
correspondenten:
B. Jos de Roo en Victor Hafkamp: Radio Nederland Wereldomroep (tel: 035-724300)

Persagentschappen: ANP en AP
Samenwerkingsovereenkomst met The Miami Herald, De Haagsche Courant, De Brabant Pers

DRUKKERIJ: Rotaprint N.V.

DISTRIBUTIE (abonnementen):
Curaçao: Districo N.V. Tel: 370503, 370504 en 370304

Voor klachten gelieve deze nummers op te bellen. Het abonnementsgeld kan ook betaald worden via Giro rek. nr: 208.000, Maduro Bank rek. nr: 286.330.08 en ABN rek. nr: 11.15.626

Aruba: Caya G.F. Betico Croes 110, tel: 24333

Bonaire: Shon Ma Carolina, Blvd. J. Abraham 15, tel.: 8204 (na 18.00 uur, tel.: 8342)

Losse nummers 60 cent:
Abonnementsprijs op alle eilanden van de Nederlandse Antillen Naf 16,=, op Aruba Naf 17,=.

Buiten Antillen (Nederland):
NAf. 81,15 per maand (luchtpost) of NAf. 28,-- per maand (zeepost); jaarlijks vooruit te betalen

TE KOOP
DATSUN LAUREL 1983
in zeer goede staat.
Fl. 9500,-.
Tel.: 378932

Somanite
Netherlands Antilles
E EKSPERTO DI FLUR
Tel.: 614882 - 657533

TE HUUR AANGEBODEN
voor vakantiegangers
centraal gelegen luxe
2 slaapkamers APPARTEMENT
voorzien van alles.
Beschikbaar vanaf 1 juli t/m 7 augustus.
Informatie:
Tel.: 614321

Te koop:
Goed onderhouden
Renault 5
Bouwjaar '88.
Km. 43.000
Inl. 656830 of 369694

Eenpersoons ticket naar Disneyworld te koop tegen 'n gereduceerde prijs.
Tel. 378628

SURINAAMS ETEN BUFFET
EAT ALL YOU CAN!
Zondag 28 juni
en **donderdag 2 juli**
van 12 uur tot 4 uur 's middags
f. 18,50 p.p.
Saladbar - Bar-Restaurant
MEETPOINT (Korédor)
Tel.: 623611

De lekkerste
ROTIE'S
pom, pastei, [illegible]
Chin. [illegible]
varken, [illegible]
bruine bonen, [illegible]
kunt U elke zondag tussen 12 en 4 bij ons krijgen.
Vraag naar het gerecht v/d week.
Kornel Pardir [illegible] 87
Tel.: 674103.

Nederlandse gezin zoekt ongemeubileerd [illegible] minimaal 3 slaapkamers omgeving Santa Rosa, straal van ca.10 km prijs tot maximaal fl. 800,= [illegible] 1 aug.
Tel.: [illegible]148

[illegible]
slaapruimte voor 3-4 personen, met 2 pits-fornuis, hand-douche [illegible], 2 opklapbare stoelen en tafel[illegible].
Inlichtingen:
tel. 379463

AANGEBODEN:
OPPASHUIS
centraal gelegen
Periode:
31 juli - 1 september
Prijs: n.o.t.k.
Tel.: 368437

gravel & ARTBOETIEK
(Tiny Dijk)
Seroe Loraweg 45
is **gesloten van 29/6 t/m 4/7**

GEZIN
met 2 kinderen
ZOEKT
ongemeubileerd WOONHUIS
met 3 slaapkamers, omgeving Banda Riba.
Tel.: 672616

TE KOOP:

- Dressoir 2.10 breed, 0.75 hoog f. 50,-
- Akai platenspeler f. 50,-
- Lady Kenmore 2 deurs koelkast met ice-maker en waterreservoir f.950,-
- babymand met matras f. 30,-
- babybed f. 10,-
- 2 Venetian blinds wit 1.50 en 2.40 f. 60,-
- 4 witte gordijnrails 1.50, 1.80, 2.40 f. 30,-

Tel.: 681642

TE KOOP AANGEBODEN
wegens overcompleet
MERCEDES-BENZ 200 (wit)
Bouwjaar 1986
Airco, Stereo, zeer goede staat van onderhoud.
Prijs: valt best mee!
Inlichtingen:
Tel.: 378548 kantoor: 613266

Nette werkende jongeman
pas afgestudeerd als chemisch technoloog
ZOEKT WOONRUIMTE
gemeubileerd of ongemeubileerd.
max. prijs f.800,- per maand.
Tel.: 635232

Helaas, onze telefoon is nog niet in orde. Maar, op zondag 28 juni vanaf 12 uur kunt U nog altijd bij ons afhalen de echte
INDONESISCHE RIJSTTAFEL
met Sajor Lodeh, Sg Telor, Vlees, Atjar, Kip, Frikadel, Saté, Sg Tempe, Pisang Goreng, Sambel Badjak.
NAF. 10.00 p.p.
Ook hebben wij Bamie en Nasi Goreng.
Familie Kerger
Canadaweg 9
Selamat datang dan makan.

TE HUUR
1 sl. k.app. excl. licht NAF. 250.00 p/week 2 pers.
2 sl. k.app. incl. alles NAF. 350.00 p/week 3 pers.
Inlichtingen: Tel. 687792

BOOKKEEPERS WANTED
minimum 1 year experience. P.D. good positions.
RECEPTIONIST/TYPIST
English, Dutch, Spanish. Friendly voice.
ASSISTANT MAINTENANCE ENGINEER
Hotel on Bonaire. Knowledge of airco and painting repairs. You take the job they will move you. Many benefits!
EXECUTIVE SECRETARY
Hotel on Bonaire. Lotus 1, 2, 3. English, Spanish, Papiamentu and Dutch a must. Transportation included.
Call Nieuw Rinders N.V. or read Business Curaçao monthly for our Job Market, Telephone 657599.

Zaterdagavond Ambiente avond in
Hotel Holland
RESTAURANT *'t Kokkeltje*
met gezellige live music van 9 p.m. tot 12 p.m. met de band
Goso - Ambiente - Sigará! G.A.S.
DINE / DANCE
Met snacks v/h huis.
Geen entree te betalen.
Tot ziens in Restaurant *'t Kokkeltje* de ontmoetingsplek bij uitstek!
Tel.: 688044 - 688014

SUNGLASSES

- 500 latest fashion styles
- Factory Price
- Top Quality
- Large Inventory

US$8⁹⁹/dz UP
ALSO WHOLESALE & EXPORT OF
Ray-Ban® SUNGLASSES BY BAUSCH & LOMB
Sunny Trading, Inc.
Importers, Exporters & Wholesalers
1507 N.W. 82 AVE., MIAMI, FL. 33126, U.S.A.
(305) 591-3065 • FAX (305) 599-1301

SUNNY INTERNATIONAL, INC.
EXPORTERS - WHOLESALERS
TOOLS
We have the most complete line of tools

- Hydraulic Jacks
- Pliers
- Wrench/Socket Sets
- Screwdrivers
- Monkey Wrenches
- Hammers
- Vises
- Air Tools
- Electric Tools
- Locks
- Measuring Tapes
- Fans

1507 NW 82nd Ave., Miami, FL 33126 U.S.A.
TEL: (305) 591-3065 FAX: (305) 599-1301

Boutique Gina
Curaçao Caribbean Hotel Tel. 625042
Nieuwe kollektie 1993 is binnen.
Heel mooi, diverse modellen en volop keuze van
gottex natuurlijk.

- Kleding
- Badpakken
- Bikini's
- Beachwear

in de maten 8 t/m 16.
Kom voor de komende vakantie bij ons Uw kleding uitzoeken.

VAKMANSCHAP IS MEESTERSCHAP
Tegelzetbedrijf, "Telefrais" N.V.
biedt u snel en vakbekwaam tegelwerk.
Tevens een keuze uit een ruime sortering aan wand- en vloertegels in diverse prijzen.
Bel snel 602046

TE HUUR

- prachtig gemeubileerde appartement
- centraal gelegen
- prachtige, veilige omgeving
- zeer geschikt voor vakantiegangers
- dicht bij zee.

Tel.: 658070

TE HUUR GEVRAAGD

- gemeubileerd, oppashuis of appartement.
- periode: 15 juli t/m 31 augustus.
- gedeelte van die periode ook mogelijk.
- Tel.: 375979.

Arthur Price of England
Master Cutlers and Silversmiths since 1902
FOR SILVER TABLEWARE
Exclusively at
SEMPERFLORENS
Exclusive Interiors, George Maduroweg 21, tel. 374295

TE KOOP
"Cadillac Deville Coupé"
8 cylinders, bouwjaar 1988, zeer goede staat.
Heeft veel extra's.
Fully equipped met airco, radio, equalizer en nog veel meer.
Bel voor meer informatie:
Tel.: 603131

La Bienvenue
Promenade Shopping Center Tel.: 74887
Beeldige en exclusieve kadootjes

De Vereniging voor Protestants Christelijk Onderwijs te Curaçao maakt bekend dat de inschrijving van niewe leerlingen zal plaatsvinden voor de:
Dr. Albert Schweitzer MAVO/ETAO
op vrijdag 26 juni 1992 van 17.00 tot 19.00 uur voor de brugklasleerlingen;
op dinsdag 30 juni 1992 van 17.00 tot 19.00 uur voor de andere leerjaren.
Marnix MAVO
op donderdag 25 juni 1992 van 17.00 tot 19.00 uur voor de klassen 1;
op maandag 29 juni 1992 van 17.00 tot 19.00 uur voor de andere leerjaren.

TE HUUR GEVRAAGD
WOONHUIS
met 3 à 4 slaapkamers.
Liefst ongemeubileerd.
Aanbiedingen: **Tel.: 372557.**

THE LITTLE XAVY KIDS WEAR
Voor de kleintjes hebben wij leuke zwempakken of zwembroeken in combinatie met T-shirt en tas. Ook sexy shorts sets en mooie baddoekensets.
Gaan ze op reis met Pappa en Mamma, dan hebben wij leuke kleren voor op reis o.a. marinepakjes en ook rugzakken.
Aan alle kindertjes een heerlijke vakantie toegewenst.

zoekt op korte termijn een
ADMINISTRATIEVE KRACHT
Vereisten: Havo diploma, met handelspakket en boekhouden
Enige komputer-kennis.
Gegadigden kunnen telefonisch contact opnemen via tel.: 618100 om in aanmerking te komen voor een interview. (contactpersoon: mr. Beaujon).
Lions Dive Hotel & Marina

MEDEDELING
KON-TIKI GR XI ZEEVERKENNERS
De "Kon-Tiki" Zeeverkenners groep XI maken hiermee bekend dat vanaf 22-08-'92 weer gestart wordt met de Zeeverkennersgroep.
Leeftijd vanaf 12 jaar.
Inschrijvingen hiervoor en tevens voor de welpen, leeftijd 6-12 jaar, kan vanaf heden nog plaatsvinden.
Tevens zoeken we nog leiding, zowel man als vrl. Interesse?
Bel ons!!!
Verkenners: tel. 373975
Welpen: tel. 379028
Leiding: tels: 373975 / 379028
Na 6 uur 's middags

DE VISBOETIEK
Verse vis uit Scheveningen nu op Curaçao!
o.a.
Geb. Lekkerbek
Geb. Schol
Geb. Kuit
Geb. Mosselen
Geb. Kibbeling
Geb. Inktvisringen
Diverse broodjes:
Paling
Hollandse Garnalen
Makreel
Zalm
Sprot
Krab
Holl. Nieuwe Haring, enz. enz.
Echt lekker
Open van maandag t/m zaterdag: 11.00 a.m. - 10.00 p.m.
zondag van 5.00 p.m. - 10.00 p.m.
Saliña Galleries, Schottegatweg Zuid z/n
ZO UIT ZEE, DE KLANT TEVREE

SOLIT
DECISION
sirloin steak
chicken breast
shrimp & fries
Free Trip to our SALAD BAR
only 17.50 Af
Waar?
SIZZY'S
tel. 7[illegible] 707 CAFE
(Saliña Shopping Center)
OFFER GOOD [illegible]

ÑAPA

AMIGOE

EINDREDACTIE: Norbert Hendrikse
OPMAAK: Solange Isselt

"Naast je verstand moet je ook je gevoel laten spreken"

Ronny Lobo: "Een goed architect gaat terug naar de oorsprong"

IR. RONNY LOBO is blij met de erkenning die hij heeft gekregen. Afgelopen woensdag mocht hij uit handen van de gezaghebber de Cola Debrotprijs 1992 in ontvangst nemen. Als waardering voor zijn werk als architect op Curaçao. Voor de 38-jarige Lobo is dat een bewijs dat de ideeën die ten grondslag liggen aan zijn ontwerpen toch wel aanspreken. Voorbeelden ervan: het buurtcentrum Seroe Fortuna, scholen op Tera Cora en Montaña Abou, het resort project Kadushi Cliff op Westpunt, het Telbo-gebouw op Bonaire en een woningproject van Fundashon Kas Popular in Otrobanda. Daarnaast zijn er nog talrijke andere projecten waarbij Lobo betrokken is geweest, zowel bij de voorbereiding en/of direktievoering zoals: rehabilitatie Fortbogen, school slechthorenden (voormalige Beatrixschool), loodsen in de vrije zone e.a. Opvallend veel projecten in de sociaal-educatieve sector. Lobo:"Ze weten je op den duur te vinden als je eerder op dat gebied wat hebt gedaan".

= door Norbert Hendrikse =

DE JURY heeft bij de toekenning van de Cola Debrotprijs 1992 aan de achitect Ronny Lobo de volgendeoverwegingenaangevoerd: "Uit zijn werken spreken creativiteit, ruimtelijk evenwicht en durf; zijn vormgeving vertoont een gepaste relatie met functie en bestemming van zijn projecten; zijn werken getuigen duidelijk van een eigen karakter; hij laat vormingselementen en materiaalgebruik consistent en goed tot uiting komen, terwijl zijn kleurgebruik en -schakeringen van een frisse aanpak getuigen; zijn werk in de binnenstad laat een eigentijdse creatie zien, die toch rekening houdt met en aangepast is aan de historisch gebouwde omgeving; hij heeft in de laatste vijf jaar op creatieve wijze al de relevante ontwerpfacetten samen weten te brengen en een evenwichtig eigen karakter gegeven".
De jury tekent voorts aan dat het toekennen van een prijs voor architectuur uit diverse goede werken van meerdere architecten altijd een moeilijke zaak blijft, ook al omdat niet alle architecten in dezelfde periode actief konden zijn.

Ronny Lobo ging na het behalen van zijn VWO-diploma aan het Radulphus College in 1972 naar Delft om bouwkunde te studeren, met als specialisatie architectuur. Bij de vakgroep van prof. ir. Carel Weeber - ook een yu di Korsou - deed hij enkele projecten, maar hij verkoos toch samen met Ken Raymann die nu zijn partner is in 'Atelier Lobo & Raymann' het afstuderen pragmatisch aan te pakken en hoogleraren te benaderen die voldoende beschikbaar waren.
"Je kan natuurlijk docenten uitkiezen vanwege hun naam als architect, maar als ze geen of nauwelijks tijd voor je hebben, kan dat een langdurige geschiedenis worden".

CURAÇAOS

Beschouw je jezelf als een Curaçaose architect en bestaat er überhaupt zoiets als 'Curaçaose architectuur'?

"Er bestaat inderdaad Curaçaose architectuur. Maar helaas is na de eeuwwisseling niet zo evident meer. Er zijn weliswaar nog leuke dingen gebouwd die je zou kunnen aanmerken als 'tropische architectuur', maar ze waren niet specifiek Curaçaos. In de historische architectuur op Curaçao zijn er elementen aan te wijzen die relatie hebben met zowel bouwkunst uit Nederland als met tropische architectuur uit het Caribisch gebied, maar die toch heel duidelijk typisch lokale trekjes vertonen. Ik heb in Willemstad meerdere malen met collega's uit de regio rondgelopen en hun viel ook op dat hier echt heel karakteristieke dingen te zien zijn. Ik heb zelfs een collega die van mening is dat Willemstad moet worden uitgeroepen tot 'een stad die moet worden behouden voor de mensheid', onder auspiciën van de Verenigde Naties. Ik ben het daar volledig mee eens. Willemstad heeft voldoende karakteristieke kenmerken die voor het nageslacht moeten blijven bestaan".

Het Telbo-gebouw op Bonaire, waarvan Lobo hier een maquette laat zien, heeft hem als architect de meeste voldoening gegeven.

Toch waren het voornamelijk Nederlandse bouwmeesters die hier aan gewerkt hebben in vorige eeuwen, hoe onderscheidt onze architectuur zich dan van die in b.v. Suriname en het voormalige Nederlands Indië waar de Hollanders ook eeuwen lang hebben gewoond en gebouwd?

"Vroeger werd er veel meer gebouwd vanuit een bepaalde traditie. Er was niet één architect die kwam en zei dat het zus of zo moest. Hoewel er Nederlandse bouwmeesters kwamen, was er toch al een bepaalde lokale traditie van bouwen op Curaçao aanwezig. Bovendien was men afhankelijk van bepaalde beschikbare materialen. Nu is dat minder, praktisch alles wordt geïmporteerd, waardoor de karakteristieke kenmerken van het eigen land verloren gaan. Als je de historische architectuur van Willemstad vergelijkt met die van b.v. Paramaribo, dan zie je al direkt het verschil in materiaalgebruik. Daar is alles hout, bij ons werd en wordt er bijna uitsluitend met steen gebouwd. En verschil in materiaalgebruik levert verschil in architectuur op".

Vroeger hield men ook meer rekening met de klimatologische omstandigheden. Er waren geen airco's om onze huizen en kantoren te koelen.

"Precies. En wat men vaak niet door heeft is dat tropische klimaten ook van elkaar verschillen. Het klimaat in Suriname is duidelijk verschillend van dat op Curaçao. Het kan er veel meer en veel harder regenen en daar moet rekening mee worden gehouden bij het maken van daken en goten. Dat vraagt dus ook andere architectuur. Hier zag je vroeger huizen en kantoren gebouwd op het Oosten met hoge plafonds en openslaande ramen. Tegenwoordig is dat niet meer nodig".

Dat zijn de praktische kanten bij het bouwen, maar als je de meer estetische aspecten bekijkt, geveldecoraties, gootversieringen etc, herken je dan wel de Hollandse stijl? Bezoekers zeggen b.v. dat onze Handelskade 'typisch Amsterdams' is.

"Je vindt natuurlijk altijd wel bepaalde overeenkomsten. Maar in de historische architectuur kwam een gebouw meestal niet in één keer tot stand. Er werd aan begonnen en pas na vele jaren werd het soms afgebouwd en geperfectioneerd. Daardoor krijg je bepaalde details uit het ene tijdperk en weer andere uit een heel andere periode. Wil je naar overeenkomsten gaan kijken, dan moet je veel dieper spitten in de oorsprong van de architectuur.
Aan de gebouwen in de binnenstad van Willemstad zaten oorspronkelijk b.v. niet vaak balkons. Deze zijn er in een later stadium aan toegevoegd".

Was dat een 'versiering' of waren ze ook functioneel bedoeld?

"Ik denk dat ze in de binnenstad vooral waren bedoeld om de bewoners in de gelegenheid te stellen even hun meestal krappe binnenruimte te verlaten en buiten een luchtje te scheppen zonder de straat op te hoeven. Vroeger had men in de binnenstad meestal beneden winkels en boven woonhuizen en dan had je -vooral 's avonds - even de behoefte om op zo'n balkonnetje te staan of te zitten. In de Latijnse landen zie je de z.g. 'Franse balkons', waarbij je in de gevel een hekje hebt en een dubbele deur die je helemaal openzet. Het effect is heel anders dan dat van een raam, je staat daardoor 'half buiten' in je woonkamer".

Behalve de Hollandse invloed, zie je op Curaçao in het begin van deze eeuw ook de invloed van een aantal architecten van Italiaanse afkomst en ook een - zij het klein aantal - gebouwen in 'art deco' stijl.

"De architectuur van deze eeuw is eigenlijk nog niet afgemaakt, zodat je daar een overzicht van kan geven. Het hele moderne bouwen en wat ze nu het postmodernisme noemen of het 'deconstruvisme', daarvan is nog niet aan te geven welke richting het uitgaat en hoe het eindigt".

OORSPRONG

Zou je jezelf ergens bij onder willen brengen voor wat die stromingen betreft?

"Liever niet. Als ik bepaalde architecten als voorbeeld neem voor mezelf, dan zijn dat meestal architecten die niet in een bepaalde stroming passen en die bij het ontwerpen naar een soort oorsprong teruggaan. Als je dat doet, dan kom je bij je vormgeving niet per se in een bepaalde stroming terecht. Een belangrijk architect in dit verband is b.v. Antonio Gaudi. In de tijd van Art nouveau en Jugendstil maakte hij architectuur die niet duidelijk in die stromingen te plaatsen was en waar men eigenlijk niet goed raad mee wist. Dat kon die man omdat hij terug ging naar de oorspronkelijkheid van de dingen en vandaar uit ontwierp. Nu hebben wij de Japanner Tadao Ando. Die maakt moderne dingen, maar niet die moderne architectuur die men tegenwoordig verguist zoals het postmodernisme met zijn 'beton en glas cultuur'. Hij zet zich daar tegen af en ontwerpt vanuit zijn hart zou je kunnen zeggen. Ook de Nederlander Aldo van Eyk is daar een goed voorbeeld van. Ook die ontwerpt vanuit een soort oorspronkelijkheid en is daardoor in staat elke keer weer een 'ander' gebouw te maken. Geen 'geforceerd anders zijn, maar voor elke opdracht een andere benadering zoeken. Dat moet ook, want als ik bezig ben met een kantoorgebouw, dan is dat iets heel anders dan een kerk of een school, of een toeristisch project".

Je ziet zowel op Curaçao als op Aruba momenteel een trend om dingen uit het verleden na te maken. Een zogenaamde oud-Curaçaose stijl te imiteren. Prof. Carel Weeber heeft dit onlangs in een hier gehouden lezing bekritiseerd en gezegd dat de tijd doorgaat ook voor de architectuur. Ben je het daar mee eens?

"Volledig. Ik vind wat nu gebeurt een stuk geschied vervalsing. Dat wil niet zeggen dat je helemaal geen details van vroeger mag herhalen. Maar dan op een zodanige manier dat het een verwijzing is naar de verleden tijd en geen kopie. Ik kan b.v. een kolom met een kapiteel daarop namaken, maar helemaal vrij laten staan. Dan heeft hij z'n dragende functie niet meer zoals vroeger, maar dat is dan niet belangrijk, want het is immers niet meer dan een verwijzing. Gewoon namaken en doen alsof het echt is, is uit den boze". In Amerika zie je dat heel sterk, een soort Walt Disney World. Je komt daar architectuur tegen die zo kunstmatig is dat ik het als McDonald's architectuur zou willen betitelen".

Foto Ken Wong

RONNY LOBO
...terug naar de oorsprong...

CONCESSIES

U bent natuurlijk ook afhankelijk van de wensen van de opdrachtgever. Hoever laat u zich daardoor beïnvloeden en bent u bereid concessies te doen?

"Een gebouw komt alleen maar tot stand door een goede samenwerking tussen opdrachtgever en architect. De opdrachtgever is even verantwoordelijk voor het eindprodukt. Er zijn weleens opdrachtgevers die ogenschijnlijk een heel duidelijke visie hebben van wat zij willen. Maar als je er wat dieper op ingaat, dan blijkt die gedachte toch niet zo duidelijk vanuit een bepaalde vorm voort te komen, maar meer vanuit een bepaalde sfeer".

Heeft u uit principe weleens opdrachten geweigerd, dus gezegd 'daar verbind ik mijn naam liever niet aan'?

"Neen, zo ver is het nooit gekomen. Wel komt het voor dat wij in overleg met de opdrachtgever, zaken die hij in eerste instantie er expliciet in wilde zien, laten vallen. Bij Kadushi Cliffs b.v. hadden de opdrachtgevers van het begin af aan in het hoofd dat alle ramen bogen moesten worden. Dat vonden wij niet nodig, waarom moet een raam nu per se met een boog beëindigd worden? Die gedachte hebben wij er uit kunnen praten en uiteindelijk is er een ontwerp gekomen waar ook boogvormen in zitten, maar dan op de plaats waar ze goed uitkomen in het project".

Concessies als gevolg van gebrek aan financiële middelen komen uiteraard wel voor...

"Inderdaad, meestal zelfs. Het is jammer, maar als je een goed ontwerper wil zijn, dan moet je proberen om binnen de middelen die de opdrachtgever heeft, gebouwen neer te zetten. Soms is het zelfs goed die beperking te hebben als architect, want dan leer je teruggaan naar de oorsprong, naar de echtheid van de dingen en de versiering ondergeschikt te maken. Je leert dan ook gedisciplineerd te werk te gaan. Wel vind ik dat architectuur veel meer moet zijn dan alleen op een functionele en technische manier bij elkaar brengen van een aantal materialen om een ruimte te scheppen. Er moet in wat je bouwt een bepaalde meerwaarde zitten, om het als architectuur te kunnen kwalificeren. En we zijn in deze tijd helaas vaak geneigd alleen de technische en economische aspecten heel zwaar te laten wegen en de vormgeving, dus het culturele aspect te laten vallen.
Wij restaureren wel hele steden van vroeger, maar bij wat er nu gebouwd wordt is blijkbaar dat culturele aspect niet zo belangrijk meer. Dat is voor de architectuur funest en dat vind ik heel erg. Een gebouw moet een eigen karakter hebben en dat ontbreekt tegenwoordig bij zoveel gebouwen. Iets waar men over praat, waarvan men zegt: 'Heb je dat gebouw daar al gezien'.
Bakema, een hoogleraar in Delft en zelf een bekend architect in Europa heeft het weleens zo uitgedrukt: 'We moeten nooit onze primaire functie vergeten. En dat is op een mooie manier bouwen aan de behoeften van de mens'. Trouwens niemand waardeert iets wat lelijk is".

Het valt wel op dat gasten uit het buitenland die onze woonwijken bezoeken versteld staan van de grote verscheidenheid in bouwstijlen en de vrijheid waarmee hier gebouwd wordt. Daarin onderscheiden we ons wel van die landen, zoals b.v. Nederland, waar zeer strakke bouwvoorschriften gelden.

"Dat is wel zo, maar er is soms ook teveel verscheidenheid in één en hetzelfde ontwerp. Ik zou willen dat de vrijheid die wij hebben toch wat gedisciplineerder wordt gebruikt. Je moet altijd proberen binnen een ontwerp één taal te spreken".

WILDGROEI

Heeft dit euvel dat u constateert ook niet te maken met wildgroei, dat er veel 'tekenaars' bezig zijn en geen echte architecten?

"Dat is echt een groot probleem. Er is ontzettend veel beunhazerij op het eiland. Er wordt inderdaad veel getekend en weinig ontworpen. Niet de bouwkunde is alleen maar belangrijk, dus dat een gebouw tot stand komt en blijft staan, maar ook en vooral de bouwkunst, het artistieke aspect.

Is er hier bescherming voor het architectenberoep?

"Nee, absoluut niet. In Nederland is men al zo ver dat je bij het aanvragen van een bouwvergunning de handtekening nodig hebt van een architect. Het zal echter denk ik heel lang duren voor het bij ons zover is. Om zoiets te realiseren moet er eerst een mentaliteits- verandering plaatsvinden en dat kost tijd. Men moet het belang van goede vormgeving erkennen en dat zie ik op Curaçao niet op korte termijn gebeuren, noch bij het grote publiek noch bij de overheid. Er zitten bij de diverse departementen weliswaar mensen met een degelijke opleiding die over dit soort zaken kunnen oordelen, maar ook zij zijn gebonden aan bepaalde politieke regels. Je kunt architectuur niet los zien van je gemeenschap, het is een uiting van hetgeen er in je gemeenschap leeft. Architectuur is een spiegel. Een collega formuleerde het zo: "*Architecture is the will of an epoque translated into space*", dus wat men wilt vertaald in ruimte. Daarbij is niet alleen de architect de belangrijkste figuur, maar is de hele gemeenschap betrokken. Ik zou bijna willen zeggen, de gemeenschap krijgt de architectuur die zij verdient...."

"Wat belangrijk is dat je naar de totale situatie moet kijken. Dus niet zo redeneren van: 'Dat gebouw is weliswaar niet zo mooi, maar laat maar gaan, het staat toch ver weg'. En dan als het om een gebouw in Punda gaat ineens heel kritisch worden. Er bestaat in ons vak het gezegde: 'Wat geen vorm heeft bestaat niet'. Dat wil zeggen: als je iets bouwt, dan staat dat er, soms voor vele jaren. Dus alles wat lelijk is dat staat het er ook jaren lelijk te zijn. Dus moet je zorgen dat het niet lelijk is, maar mooi".

TIJD NODIG

Past u deze principes zelf ook toe in uw werk?

"Dat probeer ik zoveel mogelijk. Maar het is moeilijk. Bij de manier waarop wij ons architecten beroep moeten uitoefenen komt het aspect vormgeving al een beetje in het gedrang. Vormgeving heeft tijd nodig. Je moet iets goed kunnen overdenken en de discipline hebben om verbeteringen aan te brengen. Het concept moet uit inspiratie geboren worden en naast je verstand moet je ook je gevoel laten spreken".

Komt het omgekeerde ook voor, dus dat je ineens een ingeving krijgt een vorm in je gedachten ziet, zonder dat er op dat moment een opdracht ligt?

"Ja, dat gebeurt wel eens, maar dan niet als een totaal concept maar als een idee. Architecten zeggen als ze b.v. ergens op reis zijn geweest, dat ze iets hebben gezien wat ze ooit in hun werk zouden willen gebruiken. Maar die gelegenheid krijg je dan jarenlang niet, omdat je nou net niet dié opdracht krijgt

Vervolg op pag. 2

Heinrich Struebig en Thomas Kemptner, de twee Duitse gijzelaars die na een periode van meer dan drie jaar gevangenschap in Libanon werden vrijgelaten.

Laatste gijzelaars weg uit Libanon
Westen heeft kidnap-oorlog in Midden Oosten gewonnen

BAYRUT - Het westen heeft de kidnap-oorlog met de radicaal-islamitische ontvoerders in Libanon gewonnen. Tot deze conclusie komt een shi'itische leider in Baayrut nadat vorige week de laatste twee westerse gijzelaars, de Duitsers Thomas Kemptner en Heinrich Strubig, op vrije voeten zijn gesteld.

De pro-Iraanse moslimleider stelde dat het westen er in is geslaagd de internationale publieke opinie op zijn hand te krijgen door de ontvoerders af te schilderen als terroristen en moordenaars. De man, die niet bij naam vermeld wilde worden, prees de kidnappers als 'onderdrukte mensen die voor hun rechten opkomen'.

De shi'itische voorman verklaarde dat de ontvoeringen tot doel hadden dat de burgers in de westerse landen hun regeringen zouden dwingen concessies te doen waarmee tegemoet zou worden gekomen aan de legitieme rechten van de gijzelnemers. De regeringen schudden de druk echter van zich af en weigerden tegemoetkomingen. "Als excuus zeiden ze dat wij inhumaan waren, om vervolgens zelf de druk op te voeren en door te gaan met hun eigen inhumane acties", aldus de Libanees.

"De gijzelingsaffaire had positieve en negatieve gevolgen. Bij het einde van de zaak blijkt echter dat de negatieve effecten de positieve overtreffen", zo concludeerde hij teleurgesteld. "Maar de ontvoerders hebben hun trots weten te herwinnen door de arrogante westerse machten te vernederen". De afgelopen tien jaar vielen in Libanon ruim twintig westerlingen in handen van moslimactivisten. De eisen van de ontvoerders varieerden meestal van het vrijlaten van Arabische gevangenen in Israelische, Arabische en Europese gevangenissen tot politieke toezeggingen aan iran en de diverse Libanese moslimfracties.

De laatste twee westerse gijzelaars in Libanon, de Duitsers Thomas Kemptner en Heinrich Strubig, kwamen op vrije voeten nadat zij waren overgedragen aan een Duitse gezant en vertegenwoordigers van de Verenigde Naties in Bayrut. Kemptner en Strubig werden drie jaar geleden gegijzeld door shi'iten onder leiding van Abdel Hadi Hamadi (veiligheidschef van de pro-Iraanse Hezbollah). Deze eiste de vrijlating van zijn broers Abbas en Mohammad Ali Hamadi, die in Duitsland wegens terrorisme vastzitten. De Duitse minister van Buitenlandse Zaken, Klaus Kinkel, prees het moment van de vrijlating als 'een dag waarop het recht over het onrecht zegeviert'. Kinkel beklemtoonde dat 'er geen cent losgeld betaald' was voor de vrijlating van het tweetal en er 'geen ruil had plaatsgevonden met de misdadige gijzelnemers'.

Bonn heeft in het verleden herhaaldelijk laten weten niet tegemoet te willen komen aan de eis van de gijzelnemers om de broers Hamadi eerder vrij te laten. Mohammad Ali Hamadi heeft levenslang gekregen voor een vliegtuigkaping in 1985, waarbij een Amerikaanse burger om het leven kwam. Broer Abbas kreeg dertien jaar voor ontvoering. Kinkel zei wel dat gekeken zal worden of hun leefsituatie in de gevangenis verbeterd kan worden.

Het afgelopen jaar zijn negen Britse en Amerikaanse gijzelaars op vrije voeten gekomen na bemiddeling door de Verenigde Naties. De volkerenorganisatie spande zich in om de vrijlating van alle westerse, Arabische en Israelische (krijgs)gevangenen te bewerkstelligen.

Israel liet na de eerste vrijlatingen op zijn beurt in 1991 ongeveer 100 Libanese gevangenen vrij. De joodse staat kreeg vervolgens vanuit Libanon de bevestiging dat twee Israelische soldaten die in 1986 waren gevangen genomen, niet meer in leven waren.

Israel eist momenteel nog de uitlevering van vier andere soldaten, of indien ze zijn overleden, de overdracht van hun stoffelijke resten.

Om dat af te dwingen houdt Israel nog zo'n 250 Libanese gevangenen vast. Het westen heeft officieel altijd het standpunt gehuldigd dat met de gijzelnemers nimmer zou worden onderhandeld. Achter de schermen werd echter wel eens van dat principe afgeweken. Zo probeerden de Verenigde Staten in 1985-86 Amerikaanse gijzelaars vrij te krijgen door Iran - dat volgens waarnemers een belangrijke rol speelde bij de ontvoeringszaken - een wapendeal voor te stellen.

Workaholic die graag Churchill imiteert
Fidel Ramos: een weifelaar die twee wekkers nodig heeft

MANILA - Fidel Ramos, de man die op grond van de verkiezingsuitslag binnenkort wordt beëdigd als president van de Filipijnen, lijkt er niet echt zin te hebben. Behalve dat hij naar bed moet met twee wekkers op het nachtkastje om op tijd wakker te worden, wekt hij al jaren de indruk pas in actie te kunnen komen als het water hem aan de lippen staat.

In 1986, tijdens de vreedzame opstand tegen de dictatuur van zijn neef Ferdinand Marcos, ging Ramos op het laatste moment om. Hij heeft nooit afstand genomen van het feit dat hij onder de noodtoestand die Marcos had ingesteld, duizenden tegenstanders van het corrupte regime in de gevangenis gooide. Hij was van 1972 (het begin van de noodtoestand) tot 1981 commandant van de gevreesde gendarmerie.

FIDEL RAMOS

Ramos' gebrek aan berouw was voor de invloedrijke kardinaal Jaime Sin anderhalve maand geleden reden om zijn kudde aan te raden niet op Ramos maar op Miriam Santiago te stemmen, meer wellicht dan het feit dat Ramos zich van het katholicisme tot het protestantisme had bekeerd. Maar na de bekendmaking van Ramos' overwinning en na een ontbijt met de generaal verklaarde de kardinaal: "God heeft gesproken". En of de kiezers de nieuwe president nu dan maar willen steunen, vroeg Sin.

Ramos is al wel gesprekken begonnen met de presidentskandidaten die derde en vijfde werden, de dandy-zakenman Eduardo Cojuangco en Imelda Marcos, maar niet met Santiago, die tweede werd. Volgens cijfers van het parlement gingen vijf weken geleden 22 van de 32 miljoen Filipino's stemmen.

WORKAHOLIC

De niet-roker en workaholic Ramos, vaak poserend als de Churchill van de Filipijnen met een lange, dikke sigaar waar hij op kauwt, heeft over zijn ijver onder Marcos opgemerkt dat hij, door op zijn post in het leger te blijven, het geweld tegen oppositieleden binnen de perken kon houden.

Feit is dat Marcos hem een 'zwakkeling' vond en het vertikte hem daarom de post van chef-staf van het leger te geven. Die kreeg hij pas van de opvolgster van Marcos, president Aquino, omdat hij zich na een lange gewetensstrijd aan de kant van de tegen Marcos muitende soldaten had geschaard.

Aquino steunde Ramos' kandidatuur en verklaarde hem tot de held van de beweging van 1986 met de opmerking: "Als er geen Eddie Ramos was geweest, dan zou onze democratie al gesneuveld zijn bij de eerste couppoging in 1986."

Het is wrang maar ten tijde van deze couppoging en de vijf andere die nog zouden volgen, bekleedde Ramos de hoogste post in het leger. Militairen die hem in 1986 waren gevolgd en ook de kant van Aquino's beweging hadden gekozen, verweten hem later ook weer een zwakkeling te zijn: Ramos liet zijn verbeelding niet hard genoeg werken om de communistische gewapende opstand neer te slaan, klaagden zij. Hij zou bovendien bij promoties vriendjespolitiek voeren.

LAAG PRESTIGE

Ramos' prestige was zo laag dat hij in 1987 bij een bijna succesvolle coup aarzelde in beweging te komen, naar verluidt omdat hij er niet zeker van was dat de soldaten hem zouden gehoorzamen. Een voorwaardelijke amnestie die hij de voortvluchtige muiters beloofde, heeft nog geen resultaten opgeleverd. Als een onzichtbare partij blijven de rechtse militairen die nu ondergronds zijn gegaan, de Filipijnse politiek bijna dagelijks beïnvloeden. De communistische opstand en tal van niet-gewapend verzet daaromheen zijn onder meer een gevolg van het alsmaar uitstellen van landhervormingen, die onder Aquino ondanks haar *'people first'* (eerst de mensen) zijn uitgebleven.

De diplomatenzoon Ramos is militair gevormd op de Amerikaanse West Point Academy. Hij wil een nieuwe relatie met de VS na sluiting, eind dit jaar, van de laatste Amerikaanse basis. Hij wil betere relaties met de Aziatische buurlanden. De 64-jarige Ramos is van alle kandidaten met nog geen kwart van de stemmen (23.5 procent) gekozen. Zelf wil hij in '100 dagen' de Filipino's hoop geven op 'verandering', zo snel en zo goed 'dat de mensen achter ons gaan staan'.

In reactie op uw brief

Gouverneur Chiles kreeg een brief van senator Langley, waarin deze hem uitmaakte voor **leugenaar**. De gouverneur had gezegd dat hij met zijn belastingmaatregelen alleen de rijken wil treffen. Maar anderen hebben de senator verteld dat er nog meer belastingwijzigingen zitten aan te komen. Hij schreef: "Beste gouverneur. U bent jurist en christen. Als jurist moet u weten welke oplichting er schuilt in uw plannen en als christen weet u dat u mensen niet mag misleiden."

Gouverneur Chiles schreef terug: Beste Langley, ik stel je er bij deze van op de hoogte dat iemand jouw briefpapier gebruikt om mij brieven te schrijven. Mij kon hij niet beetnemen, want gelukkig weet ik dat jouw karakter zich er nooit voor zou lenen zulke uitspraken te doen als in de brief die ik ontving. Groeten van je vriend, Lawton Chiles."

Belgische oud-minister Mark Eyskens:
Boek over 'kwetsbare wondvlies 20ste eeuw'

BRUSSEL - De Belgische oud-minister Mark Eyskens vindt zichzelf een fortuinlijk man. Hij maakte als minister van Buitenlandse Zaken mee dat 'niet alleen beschavingen maar ook ideologieën kunnen sterven'. 'In nauwelijks een diepe ademhaling van de geschiedenis' was hij 'live' getuige van de 'doodstrijd van het communisme'.

Eyskens heeft een boek over zijn ervaringen geschreven, meer dan 300 pagina's dik. De voormalige minister noemt het zelf 'een ongelooflijk verhaal'. Hij was er bij en keek er naar, vanaf het geschiedkundige 'breukjaar' 1989 tot maart 1992, toen hij noodgedwongen na een kabinetscrisis zijn post moest opgeven.

Hij heeft zijn boek, gebaseerd op dagelijkse notities, met 'wellust' geschreven, zo vertelde hij op een persconferentie in de Brusselse variant van sociëteit De Witte. Niet alles wat er in die notities **staat** heeft hij voor het publiek opgeschreven. "Het meeste zou het daglicht niet kunnen velen". Het is een mengeling geworden van subjectieve keuzes, eigen interpretaties van gebeurtenissen en anecdotes, waarin zijn eigen rol uiteraard niet onderbelicht is gebleven.

Eyskens **heeft** zijn boek geschreven op het 'nog kwetsbare wondvlies van de twintigste eeuw' en opgedragen aan zijn trouwe medewerkers, zijn vrouw en meer in het algemeen aan 'wie meer houdt van mensen dan van de mensheid'. Over zijn opvolger, Willy Claes, geen woord. Deze bewindsman was in zijn **eerste** vraaggesprek met Belgische kranten dan ook niet zo vleiend over de erfenis die hij bij zijn benoeming tot de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken had meegekregen.

Eyskens vermijdt in zijn eerste boek - er volgt er nog een, zo verklapte hij - in te gaan op de meer pijnlijke periodes in zijn ministerschap, zoals het omstreden bezoek van Walid Khaled, de woordvoerder van de Palestijnse terreurorganisatie van Abu Nidal. Dit bezoek in januari '91, op een toeristenvisum, leidde tot het ontslag van drie topambtenaren van zijn departement. "In Parijs wordt een dergelijke zaak (Habash) in twee weken afgehandeld, in België sleept zoiets zes maanden. Dan verzoiets... Dan verliest het Franse systeem", aldus Eyskens.

In zijn tweede boek zal Eyskens meer ingaan op de 'verbinnenlandsing van de buitenlandse politiek', het Afrika-beleid van België, 'Maastricht' en het groeiend nationalisme.

Ronny Lobo
Vervolg van pag. 1

waarin je zo'n idee kan verwezenlijken".

Welke van de ontwerpen die je tot nu toe gemaakt hebt geeft je de meeste voldoening?

"Geen gemakkelijke vraag. Ik heb al aardig wat gemaakt in de dertien jaar dat ik hier bezig ben. Natuurlijk blijven de recente ontwerpen het meeste hangen. Maar toch is het ontwerp dat mij de meeste voldoening heeft gegeven, met name voor wat betreft de verwezenlijking van mijn eigen architectuur concepten, het Telbogebouw op Bonaire. Daarin heb ik het concept van 'ruimte scheppen door materialen bijeen te brengen rekening houdend met het klimaat' kunnen realiseren. Ik heb daarbij ook grote vrijheid gehad. De opdrachtgever was vooral geïnteresseerd in de functionaliteit van de technische ruimten, waardoor ik de gelegenheid kreeg het hele gebouw in mijn eentje te concipiëren".

Aan de hand van een maquette laat Lobo dan zien hoe hij erin is geslaagd een gebouw neer te zetten dat ligt op het Oosten, dus op de windkant. De publieke ruimte hoeft dus niet kunstmatig gekoeld te worden. De kantoren worden gekoeld met losse units, maar zijn ook zodanig gesitueerd dat als de airconditioning uitvalt er toch een natuurlijke ventilatie is. Lobo is van mening dat tegenwoordig bij het ontwerpen van gebouwen bij ons veel te weinig rekening wordt gehouden met de klimatologische omstandigheden. Hierdoor ontstaan er gebouwen die uitsluitend kunstmatig verlicht en gekoeld kunnen worden, met alle risico's van dien als de stroom uitvalt. Lobo: "Daarnaast houden wij ook rekening met sociale aspecten. Met gehandicapten b.v. bij het plannen van entrees en door het maken van hellingen naast trappen.

Bij het probleem van voorzieningen voor gehandicapten spelen echter de kosten meestal een rol. Bij een gebouw met verdiepingen zou je dan b.v. een lift moeten hebben i.p.v. een trap, maar dat vergt weer een grote investering. Maar waar mogelijk moet je als architect bij het ontwerpen van publieke gebouwen rekening houden met gehandicapten".

Ronny Lobo heeft op Curaçao vooral kleinere projecten gerealiseerd. "Maar", zegt hij "vanwege de economische kant is het natuurlijk ook leuk als je de kans krijgt aan grotere gebouwen te werken. Het kleine is voor mij wat vormgeving betreft even belangrijk als het grote. Een lelijke stoel ontwerpen is dus even slecht als een lelijk gebouw. Je wordt er in beide gevallen mee geconfronteerd..."

TWEEDE PROEFSCHRIFT GAAT OVER SITUATIE OP ST. MAARTEN

Terug naar verleden om Caribische mens te begrijpen

Jandi Paula: "Slavernij was ontzettend boeiend"

Foto Ken Wong

DR. JANDI PAULA
...slavernij boeiend...

'VAN SLAAF TOT quasi-slaaf. Een sociaal-historische studie over de dubbelzinnige slavenemancipatie op Nederlands Sint Maarten. 1816-1863', is de titel van het tweede proefschrift van Jandi Paula, hoogleraar aan de Universiteit van de Nederlandse Antillen. De promotie vond deze maand plaats aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Een onalledaagse plechtigheid, want zelden zal een promovendus op een uitvoerige hooggeleerde tegenwerping ontwapenend hebben gezegd: "Is dit een statement of een vraag?" Iedereen was het er wel over eens dat Jandi Paula een onbekend en nogal vaag stuk historie van Sint Maarten glashelder uit de doeken had gedaan. Toen de slaverij in 1848 op het Franse deel was afgeschaft, was het een peuleschilletje voor de Nederlandse slaven naar hun vrijheid te lopen. Er was geen bewaakte grens en Frankrijk leverde niemand uit.

=door Jos de Roo=

De autoriteiten aan de Nederlandse kant sloten een overeenkomst met de slaven dat de burgerlijke wetten voortaan ook voor hen zouden gelden en daarna was het gevaar van weglopen gekeerd. Buiten het eiland ontstond de indruk dat de slavernij op heel Sint Maarten was afgeschaft, waardoor de slavenmeester hun vergoeding bij de emancipatie dreigden mis te lopen. Te zeggen dat ze *de jure* nog slaaf waren, maar *de facto* vrij, geeft de situatie ook niet juist weer, betoogt dr. Paula. Het waren quasi-slaven. Naar aanleiding van zijn proefschrift hadden wij een gesprek met iemand die de slavernij als levenslange fascinatie heeft, zodanig dat hij er zesentwintig jaar terug ook al eens een proefschrift over schreef.

Dr. Jandi Paula onderzocht de slavernij op Sint Maarten vanaf 1816, omdat de slaverij daar een bijzonder karakter had in vergelijking met de andere Caribische eilanden. "Bij de emancipatie van de Franse slaven in 1848 werden ook de slaven op het Franse gedeelte van Sint Maarten bevrijd en dat had bijzondere consequenties op het Nederlandse gedeelte. Zij weigerden verder te werken, want ze wilden hun leven niet in slavernij voortzetten, dus moesten de slavenhouders en de autoriteiten op het eiland daar een oplossing voor zien te vinden. Dat meenden ze te doen door concessies te verlenen aan de slaven. Ze beloofden hun dat ze niet langer als slaven zouden worden behandeld. Ze mochten contracten aangaan met de meesters voor het verrichten van werkzaamheden en heel bijzonder was dat voortaan de wetten van de vrije bevolking voor hen zouden gelden. Dat betrof vooral de strafwetten. Dat vond ik een heel bijzondere situatie en ik vond het leuk om juist dit gedeelte uit de Caribische geschiedenis uit de doeken te doen".

TULA

Het eerste proefschrift van dr. Jandi Paula ging ook al over de slavernij. Hij heeft uitvoerig bronnenonderzoek verricht naar de opstand van Tula en Karpata in 1795. Men kan gerust stellen dat hij gefascineerd is door het verschijnsel slavernij.

Paula lachend: "Dat klopt. Op de eerste plaats vind ik de slavernij op zich iets wat ontzettend boeiend was, dus dat mensen zo'n lange tijd in onvrijheid leefden. Als we de hedendaagse Caribische mens willen begrijpen, vind ik het vooral van belang dat we naar het verleden van die Caribische mens gaan. Dat verleden zie ik als iets wat zich in het heden voortzet. Wanneer je de mens van vandaag bestudeert, kun je die mens nooit goed leren kennen, tenzij je teruggaat naar het verleden om te zien in welke situatie hij heeft geleefd en wat hij heeft doorgemaakt. Dat is van kapitaal belang".

Als ik vraag hoe de slavernij nog voortleeft in de hedendaagse individuele Caribische mens, gaat dr. Paula juist eerst een algemener statement geven. "We moeten niet vergeten dat de neger — en dan heb ik het niet eens alleen over het Caribisch gebied — overal tot de 'underdog'-klasse behoort. Dat zie je in Amerika, in Afrika, in Europa en ook in het Caribisch gebied". Peinzend: "Er is tijdens de slaventijd iets gebeurd, waardoor de neger in een zeer nadelige positie is komen te verkeren. Niet zozeer fysiek, maar ook mentaal. Naar mijn overtuiging is hij dat nog niet te boven gekomen".

BRONNEN

Als historicus houdt dr. Paula zich bezig met de geschreven bronnen, maar als Curaçaoënaar kent hij ook de mondelinge overlevering. Wat vindt hij persoonlijk belangrijker: de geschreven westerse bronnen of de Curaçaose *oral history*?

"Toch wel de geschreven westerse bronnen. Het klinkt misschien een beetje gek als ik het zeg, maar het gaat om het volgende: heel veel mensen zeggen dat die bronnen niet objectief zijn. Maar de blanken die indertijd bepaalde dingen op schrift hebben gesteld, hebben het niet voor de neger op schrift gesteld. Ze hadden dus helemaal geen reden om niet objectief te zijn. Ze hebben wat ze zagen en meemaakten en zelf deden voor een blanke bevolking op schrift gesteld. Er zijn ook zoveel bronnen over de slavernij, dat de bronnen elkaar corrigeren. Als je een bepaald verhaal op één plaats bent tegengekomen, kun je aan de hand van andere bronnen kijken of wat daar geschreven staat, klopt of niet. Ik neem niet aan dat een hele groep mensen op dezelfde wijze een leugen zal vertellen. Iets anders wat ik bij bronnen belangrijk vind, is dat het toch tastbare dingen zijn. Bij *oral history*, de overlevering, weet je hoe het gaat: de een vertelt het aan de ander. Het heeft wel enorme waarde, maar ik denk dat geschreven bronnen die elkaar corrigeren of bevestigen waardevoller zijn, dan zomaar een verhaal uit de overlevering".

In de geschreven blanke bronnen blijkt ook dat de Nederlanders in de eerste plaats op het nut van een slaaf letten en eigenlijk geen oog haden voor de persoon van de slaaf.

Dr. Paula: "Dat klopt. Maar er blijkt ook iets anders, namelijk dat er een verschil in zienswijze was tussen de blanke in de koloniën en de blanke in Europa. Ik ben vaak tegengekomen dat de visie en de houding van de blanke in Nederland tegenover de neger veel minder waren en dat steeds werd gezocht naar wegen om de slavernij zo leefbaar mogelijk te maken. In het Caribisch gebied zelf was men meer bereid de zaken harder aan te pakken".

GEEN WREEDHEDEN

Sint Maarten was in de periode tussen 1816 en 1848 een uitzondering daarop: er gebeurden geen wreedheden. Dr. Paula: "Ik ben in die periode helemaal geen wreedheden tegengekomen. Aan de andere kant beweer ik niet dat er geen wreedheden voorkwamen op Sint Maarten. Het is best mogelijk dat er in de periode daarvoor, toen het nog mogelijk was om slaven uit het buitenland te importeren, dus voor de afschaffing van de slavenhandel in 1814, wel wreedheden voorkwamen. In de periode die ik beschrijf, was er echt een economische malaise onder de slavenhouders en dat bracht met zich mee dat zij heel anders tegenover de slaven stonden. In heel veel gevallen waren zij economisch afhankelijk van de slaven in die zin dat zij de slaven moesten uithuren om zich te kunnen redden. De slaven hadden deze situatie in de gaten en stelden zich dan ook heel obstinaat op tegenover de meesters. Je komt dan veelvuldig uitdrukkingen tegen als: de slaven zijn niet gehoorzaam, ze houden zich niet aan de regels, ze zijn onhanteerbaar. In die situatie krijg je vaak het idee dat de slaven duidelijk de overhand hadden en niet de meesters".

"Daar kwam nog bij dat de slaven en de meester allebei nieuwelingen op het eiland waren. In de achttiende eeuw was er blijkbaar weinig belangstelling van de kant van de blanken om zich op het eiland Sint Maarten te vestigen. Het was niet aantrekkelijk, men zag er niet veel heil in. Toen heeft Philips medio achttiende eeuw geprobeerd de immigratie naar Sint Maarten aantrekkelijk te maken. Hij bood blanken uit de omgeving een stuk grond aan als ze bereid waren er zich met een aantal slaven te vestigen. Daar werd gebruik van gemaakt. In heel veel andere gebieden was het zo dat de meesters reeds aanwezig waren en de slaven werden geïmporteerd, maar hier kregen we een situatie waarbij de slaven én de meesters gezamenlijk op het eiland kwamen als nieuwelingen. Dat op zich verklaart een heel bijzondere verhouding tussen de meesters en de slaven. Dat was een verhouding van begrip, men had het gevoel elkaar nodig te hebben".

ZOUTPAN

Uitgebreid besteedt dr. Paula aandacht aan de rol van de zoutpan als ontmoetingsplaats.

"Die zoutpan was iets bijzonders. Hij was eigenlijk een soort sociaal centrum. Niet alleen slaven werkten er, maar ook vrije en heel veel gewezen slaven van de andere eilanden. Daardoor kreeg je de bijzondere situatie dat de slaven op Sint Maarten, dus zij die nog niet vrij waren, zich gingen beschouwen als vrijen. Zij werkten zij aan zij met de vrije lieden. Op Sint Maarten had het werken in de zoutpan ook niet het odium van slavenwerk, want het werken in de zoutpan werd beschouwd als een eer. Juist omdat ook de vrije bevolking er werkte, en dan bedoel ik niet alleen de zwarte bevolking. Ook de blanken, soms hele gezinnen, werkten daar samen met de slaven. Daardoor kreeg dat werk helemaal niet het odium dat het iets was voor de mindere goden. Zout was belangrijker dan de suikerplantages. Het zou niet correct zijn te zeggen dat de suikerplantages helemaal niets betekenden: suiker was een belangrijk bijprodukt, maar het hoofdprodukt op Sint Maarten was zout".

Dit alles zorgde ervoor dat de eigenaars langzaam hun greep op de slaven verloren. Toen kwam er in 1848 in Frankrijk een revolutie, die tot gevolg had dat de slavernij op het Franse gedeelte van het eiland Sint Maarten werd afgeschaft. De slaven van de Nederlandse kant konden nu zomaar de vrijheid krijgen als ze naar de Franse kant liepen.

Dr. Paula: "Zoals ik al zei, reageerden de slavenmeesters en de autoriteiten erop door met de slaven overeen te komen hen te behandelen alsof ze vrije lieden waren. Men was bang en dat kwam door de woelingen op de eilanden Martinique en Guadeloupe, waar de slaven zo te keer zijn gegaan dat de gouveruer gedwongen was de vrijheid te geven voordat de decreten uit Frankrijk de eilanden hadden bereikt. Ook op de Deense eilanden hadden de slaven hun vrijheid opgeëist en gekregen. Eigenlijk zou je verwachten dat precies hetzelfde zou zijn gebeurd op het Nederlands gedeelte van Sint Maarten, maar dat is niet gebeurd. Men is er wijs geweest en is met de slaven tot een overeenkomst gekomen en zo hebben ze woelingen de kop kunnen indrukken".

DUBBELZINNIG

Er ontstond hierdoor een dubbelzinnige situatie. Aan de ene kant golden de normale wetten ook voor de slaaf, zodat hij overeenkomsten kon aangaan, aan de andere kant was de slavernij niet afgeschaft en een slaaf kon geen overeenkomsten aangaan. Hoe liep dat in de praktijk?

Dr. Paula: "In de praktijk gingen de slaven hun eigen gang. Ze bekommerden zich verder niet om de meesters. In feite kwam het hierop neer dat de problemen waar de meesters na 1848 meezaten, geen problemen van de slaven meer waren. Zij beschouwden zich als vrije lieden en hoe het juridisch zat, of ze *de facto* of *de jure* vrij waren, was voor hen niet van belang. Van belang voor hen was, dat ze zich opstelden alsof ze vrij waren".

Buiten het eiland ontstond daardoor de indruk dat de slavernij ook op het Nederlandse gedeelte van Sint Maarten was afgeschaft.

"Zelfs op Sint Eustatius, dat vlakbij ligt, was de gezaghebber van mening dat de slavernij in 1848 op Sint Maarten was afgeschaft. Er zijn geschriften uit Guadeloupe waaruit blijkt dat men daar ook dacht. In een krante-artikel in Philadelphia blijkt dat men ook daar dacht dat de slavernij was afgeschaft. Belangrijker was dat Nederland ook dacht dat de slavernij was afgeschaft. Dat blijkt duidelijk uit een reglement uit 1857 dat gold voor alle eilanden behalve voor Sint Maarten, omdat men stelde dat de slavernij in 1848 op het Nederlandse deel was afgeschaft".

Op de foto: moment waarop promotor prof. dr. J.M. Schoffeleers de bul uitreikt aan dr. Jandi Paula. De overige promotors waren prof. dr. Harry Hoetink, geen onbekende op Curaçao, en dr. Ger Oostindie (co-promotor).

"Wat betreft de slavenmeesters was een van de grote problemen dat men door die mening in Nederland de vergoeding bij de emancipatie zou mislopen. Dat begon met de Staatscommissie van 1853, die de Nederlandse regering moest adviseren over de afschaffing van de slavernij. Ze kwam tot de conclusie dat de slavernij inderdaad was afgeschaft en ze adviseerde dat de slavenhouders op het Nederlandse gedeelte van Sint Maarten geen recht hadden op vergoeding. Begrijpelijk dat de slavenhouders op Sint Maarten dat niet accepteerden, ze hebben er hevig tegen geprotesteerd, maar hun protest had geen positieve gevolgen, want in 1862 werd bij de aanname van de wet op de afschaffing van de slavernij besloten dat de Nederlandse slaven inderdaad in 1848 vrij waren verklaard en dat de slavenhouders geen recht hadden op vergoeding, maar dat ze toch een soort fooi zouden krijgen die in eerste instantie was gesteld op dertig gulden en na hevige protesten werd ze verhoogd tot honderd gulden, terwijl de slavenhouders op de andere eilanden tweehondervijftig gulden per slaaf kregen".

MILD OF HARD

De bestudering van de slavernij op Sint Maarten bracht dr. Paula op het spoor van een theorie over de relatieve mildheid of hardheid van een bepaalde slavernij.

"Van tevoren wist ik niet dat er zo'n spoor zou komen. Toen ik eenmaal bezig was, zag ik dat je de slaventijd ergens moet opbreken in periodes. Je kunt niet zeggen dat de slavernij op Sint Maarten mild was of hard, maar je moet naar een bepaalde periode kijken en iedere periode apart bestuderen. Vandaar dat ik onderscheid heb gemaakt tussen de periode 1816-1848, waarin ik het heb over een milde slavernij op Sint Maarten, omdat ik in de hele studie geen gruwelijkheden ben tegengekomen. Daarna krijg je de periode 1848-1863, waarvan ik zeg dat je daar niet meer kunt spreken van harde of milde slavernij. Je hebt er te maken met een heel andere verhouding. Die periode noem ik *beyond slavery*, omdat er andere normen gelden. Het is niet meer de gangbare slavernij, want er zijn hele andere verhoudingen tussen meester en slaaf. Er bestaat geen twijfel over dat men toen *de jure* slaaf was, want de slavernij kon alleen maar door de Kroon worden afgescahft en de Kroon had de slavernij op het eiland Sint Maarten helemaal niet afgeschaft".

"De slavernij bleef dus *de jure* bestaan. De grote vraag was of zij *de facto* vrij waren. In eerste instantie was ik geneigd te zeggen dat ze in de periode 1848-1863 *de facto* vrij waren. Maar toen stuitte ik op een andere moeilijkheid. In die tijd waren er ook op Sint Maarten enige slaven die zonder meesters waren. De meester was bij voorbeeld gestorven en de slaaf bleef er rondlopen zonder dat hij wettelijk vrij verklaard was. Hij was dus aan geen meester gebonden. En je had ook de marrongemeenschappen van slaven die waren weggelopen, zoals in Suriname, en die helemaal geen binding meer hadden met een meester. Toen heb ik het onderscheid aangebracht dat die slaven, waarvan je terecht kunt zeggen dat ze helemaal geen binding meer hadden met een meester, maar die niet juridisch waren vrij verklaard, volgens mij *de facto* vrij zijn *in de ware zin van het woord*.

Omzichtig wordt dr. Paula als ik informeer of hij plezier in zijn studie heeft gehad.

"Ik heb ontzettend veel plezier gehad in de studie, niet alleen plezier hoor, want ik heb echt periodes gehad waarin ik dacht dat ik het niet haalde. Soms dacht ik dat ik een oplossing had en dan kwam je ergens anders vast. Ik heb heel lang gedaan over deze studie, zeker tien jaar, en ik schaam me helemaal niet om te zeggen dat ik deze studie geen jaar eerder had kunnen afmaken, omdat ik gewoon niet klaar was. Steeds opnieuw waren er dingen die voor mij niet duidelijk waren. Pas op het laatste moment werd me de verklaring duidelijk van de feiten, zoals ze zich hebben voorgedaan. Aan de andere kant is het altijd zo dat een ander op grond van hetzelfde materiaal tot andere conclusies was gekomen. Het zal me ook niet verwonderen als er later iemand zal zeggen dat die Jandi het hier en daar heeft mis gehad. Dat zijn dingen die voorkomen".

Een schaterende lach komt er eerst op de vraag wat iemand bezielt om een tweede doctorstitel te halen. Dan: "Het is een moeilijke vraag. U weet ik ben de eerste keer gepromoveerd in de filosofie, dat is alweer zesentwintig jaar geleden. Toen ik dit onderwerp ontdekte, belde ik naar professor Hoetink en ik vroeg hem wat hij ervan dacht om over dit onderwerp bij hem te promoveren. Hij reageerde heel enthousiast. Ik ging terug naar Curaçao en ik was het alweer vergeten, want ik had andere dingen te doen. Toen kreeg ik een brief van hem waarin hij me aanspoorde dat onderwerp zeker aan te pakken. Dat was de reden dat ik het serieus ben gaan nemen. Ik ben eraan begonnen. Waarom een tweede keer? De eerste keer was ik gepromoveerd in de filosofie en ik had me op het historisch archief meer met de sociale kant bezig gehouden en toen dacht ik dat het leuk zou zijn om nu doctor te worden in de sociale wetenschappen. Maar het heeft zolang geduurd dat ik geen doctor ben geworden in de sociale wetenschappen, want je wordt tegenwoordig geen doctor. Dat ben ik toch weer misgelopen".

En dr. Jandi Paula barst opnieuw uit in een bulderende lach.

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT is de benaming voor modern personeelsbeleid en sommige bedrijven en instellingen die duidelijk willen maken dat zij zo'n beleid voeren, dopen hun afdeling Personeelszaken om in Personeel & Organisatie. Met deze naamsverandering wil men aangeven dat het gaat om een strategische benadering van de factor personeel en dat het personeelsbeleid geïntegreerd is in het algemeen beleid van de organisatie. Bij sommigen roept de term Human Resource Management (HRM) evenwel nogal wat weerstand op. Bij deze critici staat HRM voor zoiets als het exploiteren van mensen, zoals ook andere resources wordt geëxploiteerd. Voorstanders van HRM tonen echter aan dat HRM voordelen heeft voor individu én organisatie. HRM onderscheidt zich van het traditionele personeelsbeleid doordat bij de toepassing van HRM consequent een strategische invalshoek wordt gehanteerd, omdat in een tijd waar niet meer exclusief op de prijs van een produkt geconcurreerd kan worden, het vooral de geleverde kwaliteit en dienstverlening zijn die het onderscheid maken.

PERSONEELSMANAGERS ORGANISEREN CURSUS

AMPK-functionarissen willen discussie op gang brengen:

Deeltijd-arbeid zou problemen op arbeidsmarkt kunnen verlichten

= door Fred Budike =

Steeds duidelijker blijkt dat de kwaliteit en het succes van de organisatie nauw samenhangen met de mensen in die organisatie. Immers de mate waarin de ondernemings-doelstellingen gerealiseerd kunnen worden, is voor een groot deel afhankelijk van het optreden van het management en de medewerkers in die organisatie. Een consequentie daarvan is dat de voornamelijk strategische benadering van de factor personeel plaatsvindt door integratie van het personeelsbeleid in het algemeen beleid. Op Curaçao bestaat sinds vier jaar de zeer actieve beroepsvereniging van personeelsfunctionarissen, de *Asosashon pa Maneho di Personal Kòrsou*, die als één van haar doelstellingen heeft het professionaliseren van het Personeelsbeleid.

Over de achtergrond van de AMPK, modernisering van het personeelsbeleid op Curaçao en een te starten opleiding tegen het Mastersnivo aan, hadden wij een gesprek met het dagelijks bestuur van de vereniging bestaande uit Mw. Melva Maduro, voorzitter, en personeelsfunctionaris bij Domeinbeheer, Rignald Mamber, secretaris, en hoofd Personeel & Organisatie bij Dienst Economische Zaken, Rudy Eleonora, penningmeester, en stafmedewerker bij de centrale dienst Personeelszaken van het Eilandgebied Curaçao en Glenn Emanuelson, vicevoorzitter, werkzaam bij de ISLA als human resource plannings advisor.

Maduro: "De Asosashon pa Maneho di Personal Kòrsou (AMPK) is een beroepsvereniging die zich primair richt op professionalisering van personeelsfunctionarissen en het bevorderen van modern personeelsbeleid, waaronder HRM binnen bedrijven en instellingen. Van de ruim 140 geregistreerde personeelswerkers op Curaçao, zijn er 54 lid van de AMPK".

Emanuelson: "Je kan lid worden van de AMPK als je een MBO- of HBO- Personeelswerk-opleiding hebt en werkzaam bent in de personeelssector, als trainingsconsulent of vanuit een andere functie direct betrokken bent bij HRM-activiteiten".

Maduro: "Ontwikkeling van het beroep is voor de AMPK een belangrijke doelstelling. De AMPK doet dit o.a. door het organiseren van lezingen, trainingen en workshops. Vraagstukken over organisatie-ontwikkeling en personeelsbeleid vormen hierbij centrale thema's. Verder zullen we in september as. met een voortgezette opleiding voor ervaren personeelsfunctionarissen van start gaan en willen we nog dit jaar starten met een brede maatschappelijke discussie over deeltijd-arbeid".

Mamber: "We hebben het thema deeltijd arbeid gekozen, omdat dit aspect een belangrijk maatschappelijk vraagstuk is en een belangrijke issue lijkt te worden voor zowel werkgevers werknemers, als de overheid. We willen ons ten aanzien van deze kwestie niet beperken tot onze leden, maar er een brede maatschappelijke discussie van maken. We zullen ook politieke- en vakbondorganisaties uitnodigen aan dit debat deel te nemen. Deeltijd arbeid is een vraagstuk dat ons allen aangaat en is een belangrijk instrument dat een antwoord zou geven op problemen waarmee we thans op onze arbeidsmarkt mee kampen". "Wij zouden door deze discussie anders kunnen gaan kijken naar onze arbeidsverdeling, onze werkgelegenheidspolitiek, onze werkloosheidsproblematiek, ons vrouwelijk arbeidspotentieel, dat om privé redenen niet fulltime kan of wil werken en uiteraard kan deeltijd arbeid ook een middel zijn om het aantrekken van buitenlands personeel beter te reguleren. Natuurlijk zijn er ook knelpunten aan deeltijd arbeid verbonden, zoals vermeende kosten verhogende aspecten in bv. de sociale voorzieningen sfeer. Maar uit onderzoek en discussie moet blijken wat voor winst we na op- en aftellen met deeltijd arbeid kunnen boeken".

DEELTIJD

Emanuelson: "De benaming deeltijd-arbeid is nog niet ingeburgerd op Curaçao. Het is eigenlijk nog een revolutionair begrip, want hier praten we nog liever over parttime arbeid, waarbij de arbeidstijd op de seconde af keurig verdeeld is in twee gelijke helften. Los van het feit dat dit op Curaçao ook nog mondjesmaat plaatsvindt, dekt het begrip parttime arbeid naar onze mening niet geheel de lading. In onze begripsopvatting van deeltijd arbeid gaat het om verschillende variaties, die je overigens niet allemaal tegelijk hoeft in te voeren, maar je moet ergens beginnen. We moeten beseffen dat het niet alleen een werkegelegenheids vraagstuk is in de enge zin van het woord, maar ook een maatschappelijk vraagstuk, met de centrale vraag: 'hoe organiseren wij de toekomst'.

Eleonora: "We willen op zijn minst de belangstelling peilen, o.a. over hoe men via dit instrument denkt over het creeëren van nieuwe banen, maar ook hoe groot de bereidheid bij mensen met een fulltime baan is om minder te gaan werken, want we praten niet alleen over nieuwe banen. Maduro: "Hoewel ik het niet met harde cijfers kan staven, is mijn indruk dat een redelijk aantal mensen dat zou willen. Dan heb ik het vooral over vrouwen uit het midden en hoger kader. En in de meeste gevallen heeft dit niets te maken met een streven naar vrouwenemancipatie, volgens westers model, maar gewoon omdat er een behoefte bestaat om meer aandacht te kunnen besteden aan de kinderen en andere privé doelstellingen. In onze Caribische samenleving hebben vrouwen altijd gewerkt en qua aantal altijd meer dan mannen. Sommige mensen werken hele dagen omdat het niet anders kan, maar als je andere flexibele werktijden zou aanbieden, denk ik dat er werknemers zullen zijn die een andere tijdsinzet in de arbeidssituatie best zullen heroverwegen. Als AMPK willen we in elk geval de discussie hierover op gang brengen".

"Met name de overheid zal trendsetter moeten zijn vanwege haar verantwoordelijkheid, de samenleving vanuit verschillende en vaak tegengestelde belangen te organiseren. Zo is ruim 75% van onze middelbare scholieren van het vrouwelijk geslacht met als logische consequentie dat in de toekomst veel meer vrouwen zich zullen aandienen voor deelname aan het arbeidsproces. Maar tegelijkertijd zijn er ook veel vrouwen die voor een gezinsleven en het moederschap zullen kiezen en dus tijdelijk uit het arbeidsproces verdwijnen of er door minder te werken er in willen blijven, of er in terug willen komen".

Foto Ken Wong

Op de foto: v.l.n.r.: Glenn Emanuelson, Rignald Mamber, Melva Maduro en Rudy Eleonora.

Emanuelson: "Mannen zullen minder animo tonen om in deeltijd te werken waarschijnlijk, omdat mannen over het algemeen niet gemakkelijk bereid zijn om in inkomen achteruit te gaan. Bij hen speelt het inkomen een belangrijke factor om zo'n beslissing te nemen".

"Dit komt omdat de Caribische man over het algemeen het idee heeft dat alleen hij kostwinner kan zijn, dat alleen hij de grootste inbreng in het gezinsinkomen kan hebben. Vaak is dit ook zo, maar op de duur zal ook de man zich moeten realiseren dat het ook anders kan".

KINDERSCHOENEN

"Een paar bedrijven daargelaten, is het personeelsbeleid op de Nederlandse Antillen nog in de kinderschoenen. Het kennisniveau is weliswaar aanwezig, want we hebben een goed opgeleid kader, maar de inzet van adequate personeelsinstrumenten vindt zijn toepassing nog niet binnen het personeelsgebeuren. Dit ligt voor een groot deel aan het feit dat werkgevers over het algemeen niet direct het belang zien van een ander dan traditioneel personeelsbeleid".

"Aan de andere kant schieten personeels-functionarissen ook dikwijls te kort om werkgevers te helpen om een goed personeelsbeleid te onderkennen en inzicht te krijgen wat een eigentijds en modern personeelsbeleid kan betekenen voor het realiseren van organisatiedoelen".

Maduro: "Personeelswerk wordt helaas nog teveel gezien als een administratieve regelactiviteit. Van meedenken op beleidsnivo en strategisch niveau is bij veel bedrijven en instellingen nog geen sprake. De AMPK moet werkgevers geleidelijk aan afbrengen van het verkeerde beeld, zodat zij het personeelswerk als een HRM activiteit gaan zien.

VEROUDERDE TERM

Mamber: "Personeelswerk is in feite een verouderde term, omdat je het tegenwoordig meestal hebt over een geïntegreerd personeels-, sociaal- en strategisch beleid van de organisatie. Het gaat om een totale benadering, waarbij je een goede fit probeert te vinden tussen persoonlijke en bedrijfsdoelstellingen. Personeelsbeleid wordt tegenwoordig in een breder kader geplaatst. De moderne personeelsmanager houdt zich niet alleen bezig met rechtspositionele zaken, maar gaat vanuit de HRM gedachte anders om met werven, selecteren, beoordelen en kijkt vanuit een strategisch nivo naar de organisatie, in de zin van wat is de strategie van de organisatie en wat kan de rol van het personeelsmanagement daarin zijn. Als personeelsfunctionaris ben je er om de leiding van de organisatie van advies te dienen en te ondersteunen bij het vormgeven van het strategische beleid, maar je bent er ook voor het personeel om er voor te zorgen dat de werkomstandigheden, het werkklimaat, de communicatie, de samenwerkingsverbanden en de beloningsstructuur een positieve impact hebben op de medewerkers. Je moet in het beleid ook de belangen van het personeel laten meewegen, want zij zijn per slot van rekening de dragers van het beleid".

Eleonora: "Bij goed personeelsbeleid gaat het er om een gebalanceerde benadering te hanteren, waardoor zowel de belangen van de organisatie als die van het personeel in beeld worden gehouden. Op Curaçao wordt het hoe langer hoe meer gebruik, dat conflicten publiekelijk worden uitgevochten, omdat er in de bedrijven en instellingen nauwelijks of geen communicatie en overleg plaatsvinden. Vooral het personeelsmanagement moet gevoeliger worden voor signalen uit de organisatie als geheel en zo snel mogelijk daarop reageren".

Mamber: "De plaats van de personeelsfunctionaris in de organisatie geeft ook aan hoe de leiding wil omgaan met zijn human resources. Het belang, de waarde dat ze daaraan hecht, de afspraken die er zijn, wie invulling geeft aan het personeelsbeleid, maar ook hoe dit zelf wordt uitgevoerd. Doet men alles zelf, of geeft men de chefs ook een bepaalde rol en verantwoordelijkheid hierin. Dat is ook wat in het HRM bedoeld wordt met een totaal benadering. Niet alleen de personeelsfunctionarissen hebben een rol, maar ook de chefs en dan wel te verstaan op elk niveau in de organisatie".

Eleonora: "Voor een belangrijk deel hangt dit ook nauw samen met de cultuur die er binnen de bedrijven heerst. Bij op veranderingsgerichte bedrijven en bedrijven die een HRM-beleid voeren of willen introduceren is dat het geval. Maar bij het 'klassieke' model is het degene die aan het hoofd staat die het alleen voor het zeggen heeft".

EVALUATIE

"Bij een systematische aanpak van personeelsbeleid, hoort een continue evaluatie m.b.t het arbeidsklimaat binnen de organisatie; welke factoren beïnvloeden het werkproces in positieve of negatieve zin en welke consequenties heeft dit voor de arbeidstevredenheid. Als dit niet goed zit moet er bijgestuurd worden".

Mamber: "Modern personeelsbeleid is het directe gevolg van diverse ontwikkelingen in onze maatschappij, zo worden werknemers mondiger en worden prestaties beter als je verantwoordelijkheid wordt gegeven voor je werk. Aan de andere kant vragen klanten steeds meer om kwaliteit, hetgeen bedrijven dwingt om serieus aandacht te besteden aan hun produkten en ook aan de mensen die deze tot stand moeten brengen. Ook het aanpakken van problemen wordt anders. Er is meer overleg, er wordt niet tot het laatst gewacht om een volle lading kritiek over de werknemer heen te strooien, maar tussentijds wordt er gewezen op fouten en hoe die te verbeteren. Helemaal goed is het als de werknemer ook een schouderklop krijgt, af en toe hoort dat hij het goed doet en dat men tevreden is over zijn prestaties. Dit zijn dingen die nog te weinig worden gedaan. Je ziet ook dat er meer aandacht wordt besteed aan scholing en vorming van het personeel als een belangrijk ondersteuningsinstrument. En dit niet alleen m.b.t. de directe functie, maar ook over zaken zoals het leren uitspreken van ongenoegens, het leren omgaan met conflicten en, hoe beter om te gaan met klanten".

PROFIEL

Mamber: "De moderne personeelsmanager vanuit de HRM-gedachte moet iemand zijn die met de leiding kan meedenken en meepraten over strategische vraagstukken en de koers van de onderneming. Hij of zij moet zich kunnen verplaatsen in de problemen van de technische man en de financiële man van de organisatie, omdat hij als personeelsman een liaison is tussen alle beleidsgebieden van de organisatie. Welke opleiding zo iemand moet hebben is arbitrair, maar als je op strategisch niveau moet kunnen meepraten, heb je minimaal een hbo werk- en denkniveau nodig. Het moet bij uitstek iemand zijn die zowel mondeling als schriftelijk goed kan communiceren, beslissingen moet kunnen vertalen in consequenties voor zowel het personeel als het bedrijf".

"Je moet je vanuit onze Nederlands Antilliaanse optiek, er ook van bewust zijn dat je in een relatiemaatschappij functioneert en dat dat binnen een bedrijf zijn doorwerking heeft. Aan de andere kant moet je je als personeelsmanager daardoor niet primair laten leiden. Als personeelsmanager moet je wel rekening houden met relationele en culturele factoren, maar die moeten je handelen niet leiden. De kunst is dat je ermee bewust kunt omgaan".

Eleonora: "Onze relatiemaatschappij maakt dat er soms wordt gemarchandeerd met functieprofielen en aanname kriteria, waardoor sommige functies niet worden ingevuld, zoals dat zou moeten. Op den duur krijg je problemen en dan vraagt men zich verbaasd af waarom produktiviteit uitblijft. Of wat je soms ook ziet is dat er nog iemand aangetrokken moet worden met het juiste profiel, waardoor je dan twee personen krijgt voor een en dezelfde functie. Gevolg: de een heeft niets te doen en de andere wordt overladen met werk".

Mamber: "Bij grotere bedrijven zie je dat de invloed van relaties minder begint te worden. Men laat het organisatiebelang prevaleren en er worden instrumenten zoals functiewaardering gehanteerd, waardoor op een objectievere manier functies door de juiste persoon op de juiste plaats kunnen worden bezet. Dit mechanisme beperkt in ieder geval de problemen die kunnen voortvloeien uit onze 'relatiemaatschappij'.

FUNCTIEWAARDERING

Eleonora: "Functiewaardering (Fuwa) is primair bedoeld om rechtvaardige verhoudingen en beloningsverhoudingen te krijgen binnen het bedrijf en meestal wordt dit gekoppeld aan een beoordelingssysteem. Bij Fuwa analyseert men de functie en gaat men aan bepaalde aspecten van de functie een bepaalde zwaarte toekennen. Er zijn veel Fuwa-systemen, die hanteren elk weer diverse gezichtspunten, zoals beslissingsbevoegdheid, kennis, ervaring, en inzicht in de materie, om een bepaald aantal punten te krijgen die bij een functie niveau horen. Fuwa heeft het grote voordeel dat zo objectief mogelijk een oordeel wordt geveld over het niveau van de functie en de relatie met andere functies binnen het bedrijf. Met fuwa kan je ook meteen evalueren hoe je organisatie in elkaar zit. De lijnen die binnen je organisatie lopen worden dan heel goed zichtbaar. Bij Fuwa kan er geen onduidelijkheid bestaan over wat die persoon doet en onduidelijkheid in de verantwoordelijkheidsverdeling. Want dat zijn de factoren waarop zijn functie wordt gewaardeerd. Fuwa draagt bij tot een goede structurering van de organisatie en in bepaald opzicht is het dan ook een reorganisatie instrument. Fuwa geeft ook inzicht in de personeelskosten-structuur".

Mamber: "Een negatief element bij Fuwa kan zijn dat mensen vaak gelijk guldentekens gaan zien en onmiddellijk aan salarisverhoging gaan denken. Men kijkt dan minder naar het primaire doel, om taak en bevoegdheidsverdeling beter op elkaar af te stemmen. Ook loopt het proces van Fuwa soms ook spaak op persoonlijke belangen van mensen".

"Mensen gaan bij Fuwa meteen guldentjes zien"

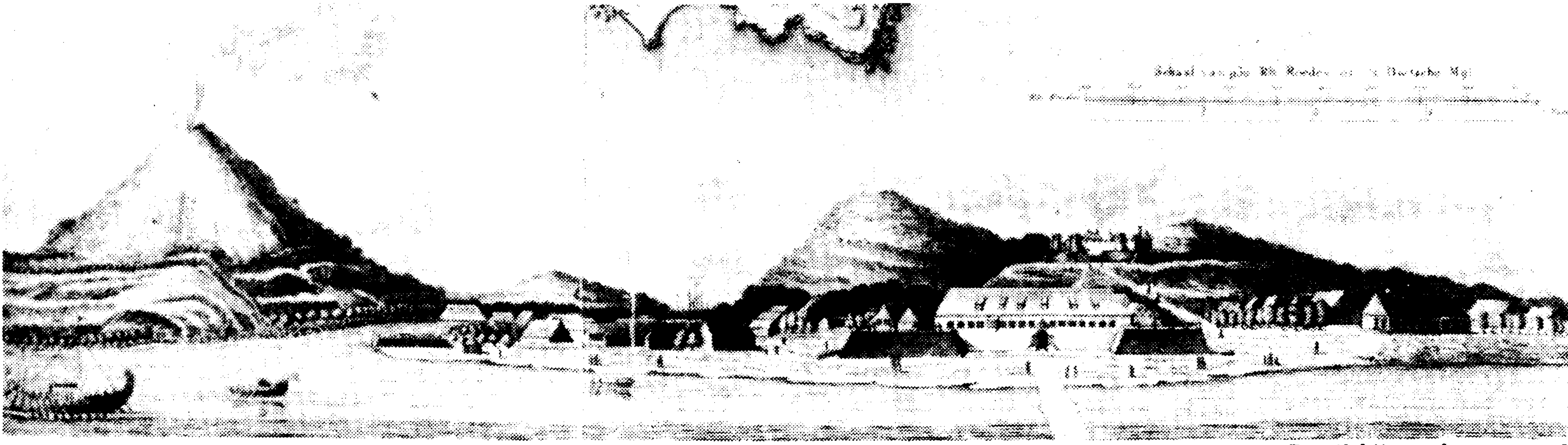
Eleonora: "Als HRM-manager moet je proberen dit soort aspecten in goede banen te leiden, en ik geef toe het is niet even al te gemakkelijk. Gaat het om een langer proces, dan kan je het instrument van functiebeoordeling toepassen. Functiebeoordeling is geen zaak van willekeur, maar is een uiting van rechtvaardigheid bij loopbaanplanning in het bedrijf dat bv. iemand in een bepaalde functiegroep terecht kan komen of promotie kan maken".

Mamber: "Zo'n functiebeoordeling moet regelmatig, bv. om de zes maanden of een keer per jaar plaatsvinden. Een foute functiebeoordeling is wanneer een oordeel wordt geveld over het functioneren, waarbij dan liefst alleen wordt gekeken naar de slechte dingen of de dingen die in het werk mis gingen, een oordeel wordt geveld en daarmee basta. Bij functiebeoordeling gaat het om de ontwikkeling die je doormaakt in het bedrijf. En dan gaat het niet alleen om de negatieve dingen. Je wordt aangenomen om een bepaald soort werk te verrichten, gedurende een bepaalde tijd en onder bepaalde voorwaarden. Hiervoor krijg je een bepaald salaris en secundaire arbeidsvoorzieningen, zoals vakantiedagen, geneeskundige behandeling, doorbetaling bij ziekte en soms ook nog bedrijfsspecifieke privileges zoals kortingen op artikelen of tegen sterk gereduceerd tarief vliegen, zoals bij de ALM etc. Aan de ene kant wil je als werknemer het werk ook nog met plezier doen in een prettige werkomgeving, met leuke collega's en een fijne baas. Tenslotte breng je gemiddeld 8 uur per dag door in het bedrijf en dat is toch nog zo'n 50% van je bewuste tijd per dag. Van de kant van het bedrijf wordt ook verwacht dat je het werk waarvoor je bent aangenomen naar tevredenheid verricht".

OPLEIDING

Eleonora: "Als alles meezit voor wat de subsidiëring uit het ontwikkelingsfonds van KABNAA betreft, starten we in de tweede helft van dit jaar met het Voortgezette Opleiding Personeels Beleid. We hebben de opleiding ondergebracht in een aparte stichting voor 'Personeelsmanagement en Organisatie-Ontwikkeling Curaçao'. Het is een vervolgopleiding na de HBO, zal ongeveer 15 maanden duren en wie nog een paar maanden langer wil studeren, kan het geheel afronden met een Masters Degree. We zijn hierover samen met het Nederlands Studie Centrum, dat de opleiding gaat verzorgen, in onderhandeling met de Council For National Academic Awards in Londen. Wij hebben hierbij ook ondersteuning van het Departement van Onderwijs van de Nederlandse Antillen".

"We hebben tot deze opleiding op Curaçao besloten omdat de personeels-functionarissen op de Nederlandse Antillen over het algemeen als een hbo opleiding als hoogste niveau hebben. Je bent dan op het buitenland aangewezen als je verder wilt studeren. Nog daargelaten het kostenaspect en het feit dat niet iedereen voor verdere studie naar het buitenland kan, brengen studeren in b.v. Europa of Amerika nog verschillende problemen met zich mee. Denk maar aan het verlies van kader voor de werkgever en het land gedurende een bepaalde tijd en soms zelfs permanent, het zgn. *brain-drain* effect. Als men alleen naar het buitenland vertrekt, bestaat er gevaar voor gezinsontwrichting en als men het gezin meeneemt is de kans groot dat het land twee arbeidsplaatsen tegelijk verliest. Alle reden dus om de opleiding hier in huis te halen, waar de studenten overigens wel f.3000.-als eigen bijdrage voor moeten neertellen".

Detail bij een kaart van de Bandasche eilanden waarop te zien het eiland Neira en de vulkaan Goenig Api. Het fort op de voorgrond vertoont grote gelijkenis met Fort Amsterdam te Willemstad.

Zeegevecht tussen de Hollandse en Portugese vloot bij Bantam, 1601. Gravure van Claes Jansz. Visscher. Maritiem Museum 'Prins Hendrik' te Rotterdam.

Serieuze studie van Femme Gaastra

VOC: goed- of kwaadschiks zaken doen met derde landen

EIND VORIG jaar werd in de Ñapa het boekje *Varen om peper en thee* van Els M. Jacobs besproken, een uitgave ter ondersteuning van de permanente expositie over de Verenigde Oost-Indische Compagnie in het Scheepvaartmuseum te Amsterdam. Bij dezelfde uitgever, te weten De Walburg Pers, verscheen vorig jaar ook *De geschiedenis van de VOC* van de hand van Femme S. Gaastra.

Alhoewel beide uitgaven over hetzelfde onderwerp gaan, hebben we te maken met twee geheel verschillende manieren van aanpak. *Varen om peper en thee* is een vlot geschreven, op het grote publiek gericht werk dat misschien meer weg heeft van een catalogus bij een tentoonstelling, dan een op zichzelf staand boek. Het bevat schitterende illustraties en is uitermate geschikt als eerste kennismaking met het onderwerp.

= door Carel de Hnseth =

De geschiedenis van de VOC, de titel suggereert het in zekere zin al, is een serieuzere studie naar het ontstaan, de ontwikkeling en de ondergang van de VOC en gaat dan ook veel dieper op de materie in dan het geval is in *Varen om peper en thee*. In tegenstelling tot dit boekje, is ook de scope van Gaastra's werk wat nauwer. Er wordt bijvoorbeeld minder aandacht besteed aan de handelswaar als zodanig, maar daar staat wel tegenover dat handelsrelaties en financieel cijfermateriaal uitgebreid aan bod komen.

Op zich is het bijna onbegonnen werk om een volledig overzicht te geven van de geschiedenis van een onderneming als de V.O.C. Het betreft immers een tijdvak van bijna twee eeuwen, gedurende welke vanuit Nederland goedschiks danwel kwaadschiks zaken werden gedaan met uiteenlopende landen in Afrika en Azië, van Zuid-Afrika tot Japan.

KOLONISATIE

In sommige gevallen was er sprake van regelrechte verovering en kolonisatie van het betrokken gebied (zoals in het tegenwoordige Indonesië en Sri Lanka), in andere weer van uitermate gevoelige diplomatieke verhoudingen (vooral in Japan, maar ook bijvoorbeeld in China en Perzië).

Toch geeft De geschiedenis van de VOC een boeiend en goed inzicht verschillende facetten van het zo uitgebreide onderwerp. Met name besteedt Gaastra nogal wat aandacht aan de min of meer voor de VOC zo typerende betrokkenheid bij de inter-Aziatische handel. Terwijl het andere Europese mogendheden vooral te doen was in Azië goederen voor de Europesche markt te halen, heeft de VOC veel energie gestoken in de handel van allerlei goederen tussen de verschillende Aziatische landen. Als voorloper op de moderne multinationale ondernemingen buitte zij de kennis van vraag naar en aanbod van allerhande koopwaar in de diverse landen van het grote door haar bestreken gebied ten volle uit. Zo werden met Europees zilver in Perzië stoffen gekocht voor de Indiase markt, en werd met Indiaas koper weer Japanse zijde voor Europa gekocht.

Bij het lezen van een werk als De geschiedenis van de VOC merk je dat er verschillende zaken zijn, die indirekt ook met onze eigen geschiedenis te maken hebben. Zo staat er op de omslag een afbeelding van het kasteel van Batavia, waarop je als het ware onze eigen Fortkerk herkent, terwijl op een afbeelding van de rede van het Bandasche eiland Neira fort staat dat gelijkenis vertoont met ons Fort Amsterdam, inclusief het paleis van de gouverneur.

VERGELIJKING

Op zich is dat natuurlijk niet zo verwonderlijk. Per slot van rekening zijn ook onze eilanden door Nederlanders gekoloniseerd en is de West Indische Compagnie tenslotte opgezet naar het model van de VOC. Maar toch zijn er nauwelijks studies gedaan waarbij de Nederlandse invloed op het (culturele) leven in Oost en West met elkaar werd vergeleken. En dergelijke studies zouden ons een beter inzicht kunnen geven in ons verleden. Niet alleen over abstracte zaken als fortenbouw, maar misschien ook wel over het ontstaan van het Papiaments. Zo schrijft Gaastra over Batavia omstreeks 1700: *'Vele vrouwen, ook de echtgenotes van de hoogste bestuurders, waren van Indo-Europese afkomst, waren in Batavia geboren en getogen en spraken Portugees in plaats van Nederlands.... Voor nieuwkomers uit Nederland was een huwelijk met een van deze meisjes uit een belangrijke Bataviase familie de snelste weg voor sociale stijging'.*

De geschiedenis van de VOC is ook los van dit soort voor ons natuurlijk extra interessante zaken, een werk dat zeker de moeite waard is voor iedereen die eens wat meer over de Verenigde Oost-Indische Compagnie te weten wil komen dan bijvoorbeeld in *Varen om peper en thee* te vinden is.

Minoes: een poes die een juffrouw werd

= door Nel Casimiri =

EEN KAT heeft negen levens. Daarom is het niet erg om weer eens een klassieker onder de kinderboeken te bespreken. *Minoes* van Annie M.G. Schmidt kwam voor het eerst uit in 1970. Het boek wat ik las, de twaalfde druk, stamt uit 1990, maar er kunnen best nog nieuwere drukken uitgekomen zijn. Gewoon een volgend leven, poezen veranderen niet zoveel. Dit boek gaat over zwerfkatten in de stad. Katten die op de daken wonen en huilen en uit de vuilnisbakken graaien. Staat die leefwereld niet te ver af van Antilliaanse kinderen? Ik geloof het wel. Ik denk dat kinderen heel gemakkelijk het leven van die katten in de stad, met al die steegjes en daken, in gedachten kunnen omzetten naar koenoekoekatten onder wabi struiken. En vuilnisbakken hebben we hier ook, tonnen zelfs.

Doch al heeft een poes negen levens, er kan haar toch wel iets ergs overkomen. En dat gebeurde Minoes. Ze at uit de vuilnisbak van een zeker instituut en toen gebeurde haar dat vreselijk ongeluk: ze kreeg de gedaante van een juffrouw! Maar al verandert de buitenkant, je blijft natuurlijk gewoon jezelf. En dat werd moeilijk. Mensen begrijpen niet dat je geen hand geeft naar een kopje. Of dat je spint als je je lekker voelt. Ze begrijpen niet dat je krabt als je boos bent en dat je graag vogeltjes vangt in de tuin of op het dak zit te praten met de andere katten uit de buurt.

En weet u wat uw kat allemaal vertelt over u aan de kat van de buren? Nee? Dat dacht ik wel. En ze vertelt het niet alleen aan de kat van de buren, maar alle katten uit de hele buurt weten ervan, ook de kat van twee straten verder, van die mevrouw met wie u vorige week zo'n ruzie hebt gehad. En de kat van de commissaris van politie. Allemaal. Minoes ook. Maar niemand beseft het. Ze hoort alle praatjes uit de buurt. Maar niemand gelooft haar. Alleen Tibbe, de arme jonge verslaggever van de krant die nieuws moet zoeken voor de krant, stukjes moet schrijven van de hoofdredacteur, maar niets kan vinden. Hij is blij met alle nieuws. Schrijft over wat hij hoort van de kattenpersdienst en dat geeft natuurlijk een heleboel verwikkelingen. En dat het spannende verwikkelingen zijn, daar staat de naam van Annie Schmidt borg voor.

Voor Minoes is het moeilijk, want er is maar één manier om te genezen: het eten van een bepaald vogeltje, een vogeltje dat maar heel soms langs vliegt. Zou ze van haar vreselijke kwaal, het mens zijn, genezen?

Zo'n boek zou je toch geen kind willen onthouden? En eigenlijk ook de ouders niet.

Annie M.G. Schmidt, Minoes. Met tekeningen van Carl Hollander. 12e druk Querido. Amsterdam 1990. Bekroond met de zilveren griffel in 1971.

Boek zou een 'wereld-seller' moeten worden

'Red ons, Maria Montanelli': springlevend verhaal van Koch

= door Carel de Haseth =

INMIDDELS alweer zeker drie jaar geleden verscheen bij Meulenhoff de roman *Red ons, Maria Montanelli* van de in 1953 geboren Herman Koch, die enkele jaren daarvoor debuteerde met de verhalenbundel De voorbijganger. 't Is gek, hoe het soms met een boek kan gaan. Je hebt er wie weet wel iets over gelezen, of misschien ook niet (in ieder geval herinner je je het niet). Maar je hebt het boek niet eerder in handen gekregen. Op een dag krijg je van iemand een exemplaar cadeau, leest het en kan dan niet begrijpen hoe het heeft kunnen gebeuren dat je zo lang uit de buurt van zo'n schitterend werk hebt kunnen blijven... Dat overkwam mij met Kochs roman *Red ons, Maria Montanelli*.

Kochs roman doet wat opbouw betreft een beetje denken aan Gabriel Garcia Marquez' *Kroniek van een aangekondigde dood*: in het eerste hoofdstuk al komen we te weten dat Jan Wildschut, een zwak begaafde klasgenoot van de verteller, op school de dood vindt en dat de verteller er de schuld van krijgt en van het Montanelli lyceum wordt verwijderd.

Dit vrijgeven van de kern waar het verhaal om draait neemt echter niets weg van de kracht van het boek. Honderdveertig pagina's lang weet Koch de aandacht van de lezer gevangen te houden en hem steeds meer inzicht te geven over wat zich werkelijk die dag op school (eigenlijk buiten school: het ging om een schoolreisje) heeft voorgedaan. En passant maakt de lezer kennis met de school, de leerkrachten, de leerlingen, hun ouders en de buurt waar de school ligt, allemaal zaken die rechtstreeks of indirekt met de treurige gebeurtenis te maken hebben. Of zoals Koch zijn hoofdpersoon aan het slot van het eerste hoofdstuk laat zeggen: "De dood vinden, dat wil volgens mij trouwens zeggen dat iemand het slachtoffer is van meer dan één omstandigheid tegelijk, als ik zo duidelijk genoeg ben. Dat het niet alleen aan ons lag. Daar wil ik mee beginnen".

VITAAL

En toch is het niet eens de ongetwijfeld knappe konstruktie van het verhaal, waar *Red ons, Maria Montanelli* het van moet hebben. Veeleer ligt dat in de vitaliteit van Kochs proza, de messcherpe observatie van de mensen en de wereld om hem heen, een mild sarcasme, een afgewogen gevoel voor humor en menselijkheid, dat het verhaal tot leven brengt. Koch schrijft zoals er in het Nederlands helaas maar zelden geschreven wordt: "... en Angelina Romeyn, dat was onze lerares Duits, die er precies zo uitzag als waarnaar haar voornaam al klonk. Het was gewoon een genot om al die Duitse wanklanken over haar lippen te horen komen. Voor Duits had ik altijd een 'ruim voldoende' of meer, terwijl ik van die taal op zich niet veel moest hebben, maar zoals Angelina Romeyn de woorden uitsprak, dat was puur visueel onderwijs. Wanneer je naar haar mond keek dan onthield je voor de rest van je leven dat het die Sehnsucht was en niet der. Ze was nog heel jong, te jong voor een lerares eigenlijk, en het was soms moeilijk om die twee dingen uit elkaar te houden".

Alles en iedereen komt ter sprake in de loop van het verhaal en krijgt een min of meer aannemelijke plaats als oorzaak van of aanleiding tot de gebeurtenis waar het uiteindelijk om gaat. En de beschrijvingen zijn ongekend levendig. Je ziet als het ware de hoofdpersonen voor je verschijnen. Maar ook de omgeving komt ter sprake en wordt met gevoel voor soms de allerkleinste details beschreven. Zo zegt de hoofdpersoon over de buurt, waar hij woont: "Wat mij alleen altijd heeft verbaasd, is dat mijn ouders niet meteen hebben ingezien dat in je zo'n buurt geen kind mag laten opgroeien. Je hoeft alleen maar de hoofden van de mensen te zien die daar rondscharrelen, en dan weet je al genoeg. Van die opgefokte menopauzekoppen waar je werkelijk schele hoofdpijn van krijgt als je dat te lang moet aanzien hoe ze in hun dure bontjassen hun eigen weerzinwekkende spiegelbeeld in de etalage-ruiten lopen te bewonderen, of van die te dikke of juist veel te dunne mannen die daar in hun maatpakken ook een beetje gezellig lopen te winkelen of ze niks beters te doen hebben".

Volgens de flaptekst schreef Tamar in *Vrij Nederland* dat als Nederland net zo'n belangrijk land was als Amerika, *Red ons, Maria Montanelli* een 'wereld-seller' zou zijn geworden. Dat is zeker! Kochs boek lezen is een genot!

Herman Koch Red ons, Maria Montenelli, Meulenhoff ISBN 90-290-3726-1.

Verzoek aangereikt door AD; uitgangspunt concensus

Venezolaanse RK Kerk wil bijdragen aan nationaal akkoord

CARACAS - De leiding van de Rooms-katholieke kerk in Venezuela bekijkt de eventuele mogelijkheden tot bemiddeling in de crisis waarin het land zich op politiek gebied bevindt. Daarbij denkt men in de richting van een nationaal akkoord. Daaraan zou ook het leger als zodanig zich moeten binden. Zo verklaarde onlangs de hulpbisschop van Caracas mgr Mario Moronta.

Het idee van een eventuele begeleiding naar een nationaal akkoord door de katholieke kerk was afkomstig van de voorzitter van de sociaal-democratische regeringspartij Acción Democrática (AD) Humberto Celli. Tussen AD en de christen democratische partij COPEI, welke de belangrijkste oppositiepartij in Venezuela is, bestaat al een samenwerkings- akkoord, waarbij de COPEI zijn medewerking verleent voor de komende tien tot vijftien jaar, zo onthulde Celli. Hij ging hier niet nader op in.

Hij maakte de opmerking op het ogenblik dat de COPEI nog een dubbelrol speelde: het deed zijn werk als oppositiepartij, maar tegelijkertijd participeerde de partij in de regering van president Carlos Andres Perez die tot de AD-gelederen behoort. Overigens was het pact tussen AD en COPEI dat werd gesloten na de mislukte militaire coup van begin februari, voortdurend al fel gekritiseerd. Niet alleen vanuit de gelederen van de andere politieke partijen, maar ook vanuit de beide partijen zelf. Zo vond de minister van Defensie, generaal Fernando Ochoa, dat de overeenkomst te beperkt was. Rond het aandringen van president Carlos Andres Perez om naar de Rio-Milieu-conferentie te mogen afreizen, ontstond een conflict dat uiteindelijk leidde tot het vertrek van de COPEI uit de AD-regering.

Blijkens opininie-onderzoeken staat de katholieke kerk samen met het Venezolaanse leger het hoogste in de achting bij het Venezolaanse publiek. Ook van kerkelijke zijde is kritiek geuit op het AD-COPEI- akkoord. De bisschoppen menen dat de samenwerking niet voldoende is. Als zodanig noemen zij dit akkoord typerend. Zij gebruikten in dit verband de term dat die samenwerking slechts de kruin van de bomen betreft. Zij wilden daarmee kennelijk zeggen dat de top van de partijen te ver verwijderd is geraakt van de basis. Beslissingen worden genomen door een kleine kern in de beide partijen.

Wanneer het tot een officieel verzoek komt vanuit de politieke partijen om het overleg te begeleiden tussen de AD en de COPEI en eventuele andere politieke partijen zal dit verzoek tijdens een vergadering van de nationale bisschoppen-conferentie besproken moeten worden. Zoiets moet goed bekeken worden, aldus mgr Moronta.

CONSENSUS

Eén ding moet wel duidelijk zijn, aldus mgr Moronta, namelijk dat als er sprake is van een nationaal akkoord dit niet bekookstoofd kan worden door een kleine groep of door cellen binnen de partijen. Zo meent de hulpbisschop van Caracas. Het idee dat de katholieke kerk voor ogen staat gaat uit van de concensus van allen die deelnemen aan het proces; van groepen en individuen en volksbewegingen, inclusief het leger. Zo stelt mgr Moronta.

Deze legde er de nadruk op dat er een consensus moet bestaan, aldus de hulpbisschop. De kerk identificeert zich met geen enkele politieke beweging, aldus mgr Moronta. Maar ook niet met enige politieke partij. Het enige wat wij willen bereiken is dat we dit moeilijke politieke klimaat achter ons kunnen laten waarin we ons nu bevinden. De kerk compromitteert zichzelf met het volk, aldus de bisschop. HIj wees er wel op dat een dergelijk akkoord niet eenvoudig een truc mag zijn om het uit te houden tot 1993. Eind 93 worden er namelijk verkiezingen gehouden. Het gaat er om dat de bevolking eindelijk de souvereiniteit kan uitoefenen waartoe zij al zo lange tijd niet toe in staat is geweest.

De bisschop bedoelt met zijn opmerking dat de oppositie aandringt op een eerder opstappen door de president. Met dit doel demonstreren regelmatig de studenten.

FUJIMORI

PORT AU PRINCE - De Franse priester Gilles Danroc is door de Haïtiaanse autoriteiten op vrije voeten gesteld na gedurende enkele dagen opgesloten te zijn geweest.

Pater Danroc die al tien jaar werkzaam is in Haïti is coordinator van de Justitia et Pax-commissie welke zich inzet voor de eerbiediging van de mensenrechten. Hij was de vierde priester binnen een week die in Haïti werd aangehouden. Hij staat bekend als een aanhanger van de door het leger verstoten president Jean Bertrand Aristide.

De drie andere geestelijken die werden aangehouden — twee Haïtianen en een Belg — werden beschuldigd van politieke activiteiten welke tegen de regering gericht waren. Zij werden intussen ook al vrijgelaten. Eén van hen was Denis Verdier, die directeur is van de katholieke hulp-organisatie Caritas in Caye

Aartsbisschop San Salvador achter verzoek aan Baker

VS moeten meehelpen bij mensenrechten processen

SAN SALVADOR - Aartsbisschop mgr Arturo Rivera y Damas betreurt het ten zeerste dat de al zo eindeloos lange en beangstigende lijst nog steeds langer wordt met nieuwe slachtoffers van geweld wordt uitgebreid. Dit ondanks het onlangs ondertekende vredesverdrag tussen de guerrilla en de overheid.

De aartsbisschop bracht deze kwestie ter sprake in de wekelijkse preek welke door de radio wordt uitgezonden. Hij herinnerde eraan dat onlangs de stoffelijke resten werden gevonden van twee onbekende jongelui en wel op vijftien kilometer afstand van de hoofdstad. Nog een andere jeugdige persoonlijkheid werd dood gevonden. Hij werd dood aangetroffen in een armoewijk van de hoofdstad.

De aartsbisschop verklaarde ook dat door dit geweld het algemene morele bewustzijn wordt aangetast. Op de duur gaat men namelijk denken dat geweld bij de politiek hoort.

Overigens is het opmerkelijk dat de aartsbisschop het begrip politieke misdaad of moord in dit geval niet in de mond nam. Hij stelde slechts vast dat degenen die verantwoordelijk zijn voor de doden "degenen zijn die nog steeds geloven dat geweld de weg is om problemen op te lossen". Tegenover deze opvatting moeten de christenen hun overtuiging blijven uitdragen en duidelijk maken, namelijk dat de menselijke waardigheid het hoogste goed is, dat het grootste respect verdient en van waaruit een nieuwe houding kan voortkomen waarin geen ruimte is voor hen die in geweld geloven". Aldus de Salvadoraanse bisschop.

VIOLETA CHAMORRO

President voldoet aan verzoek

Verkiezingsdatum in Peru verschoven

LIMA - Het Peruaanse episcopaat heeft bij de regering van president Alberto Fujimori aangedrongen een wijziging aan te brengen in de datum een grondwetgevende vergadering. Dit in verband met de traditie van lange jaren om op 18 oktober te beginnen aan een processie door de binnenstad van Lima ter ere van de "Heer van de wonderen". De president is op dit verzoek ingegaan.

Volgens de bestaande Peruaanse wetgeving kunnen eraan de vooravond van verkiezingen geen openbare activiteiten worden ontplooid. Daaronder vallen ook kerkelijke processies. De twee dagen durende bidtocht voor 'Christus van de wonderen" is een nationaal gebeuren en is de belangrijkste uiting naar buiten toe van de katholieke gemeenschap van Peru. Sedert 1687 is onafgebroken deze bidtocht gehouden met het oog op het gevaar van een aardbeving.

Mgr Augusto Dammert had als voorzitter van de Peruaanse bisschoppen- conferentie verklaard dat een verzoek aan de katholieken om de datum van de processie te wijzigen als een belediging ervaren zou worden. Hij acht het veel aanvaardbaarder als men de datum van de verkiezingen verandert.

Aan dit verzoek in inmiddels voldaan door de president nadat mgr Dammert bij hem op audiëntie was geweest. De president heeft echter niet meteen aangegeven op welke dag dan wel de verkiezing kan worden gehouden. Tijdens de verkiezings- campagne stonden Fujimori en de RK kerk wel eens tegenover elkaar. Fujimori behoort tot een van de Pinksterkerken die in opmars zijn in Latijns Amerika. De president heeft er kennelijk geen behoefte aan om nog meer problemen aan zijn hoofd te krijgen.

Washington niet gelukkig met Humberto Ortega

Kardinaal Managua vraagt voortzetting van VS-hulp

MANAGUA - Kardinaal Miguel Obando y Bravo van Managua heeft op de Amerikaanse regering een beroep gedaan de financiële hulp voort te zetten aan Nicaragua.

De hulpverlening is door het congres in Washington opgeschort. Ik geloof dat deze hulp er moet komen, aldus de eerste Middenamerikaanse kardinaal. Nadat hij was voorgegaan in een zondagse misviering toonde hij zich tegenover journalisten bezorgd over de toenemende werkloosheid in Nicaragua. Deze zou 75 procent van de gehele beroepsbevolking bedragen. Het Amerikaanse congres heeft onlangs een bedrag van honderd miljoen dollar aan hulp voor Nicaragua bevroren, omdat men zich niet kan verenigen met het beleid van president van Violeta Chamorro.

Deze handhaaft ondanks Amerikaanse kritiek Humberto Ortega als de opperbevelhebber van het Nicaraguaanse leger. De president heeft indertijd de voormalige leider van de Sandinistische strijdkrachten aangehouden als commandant van het leger. Dit steekt uiterst rechts in haar land en ook in het Amerikaanse parlement is men daar niet gelukkig over. Men verwijt namelijk Humberto Ortega dat hij niet voldoende ernst maakt met de ontwapening van de vroegere Sandinistische soldaten. Ook zou hij zich onttrekken aan de controle door het Nicaraguaanse parlement.

Volgens de kardinaal betekent de maatregel in Washington dat de kans toeneemt dat er een devaluatie komt en dat de belastingen verhoogd moeten worden. En wie gaat het eten betalen voor de armen, zo vroeg kardinaal Obando y Bravo zich af.

Klacht van aartsbisschop van San Salvador

Nog steeds geweld als oplossing in gebruik

SAN SALVADOR - De katholieke kerk van El Salvador ondersteunt het verzoek van de Amerikaanse congresleden aan het departement van Buitenlandse zaken om alle beschikbare informatie vrij te geven over militairen die voor de burgerlijke rechtbank moeten verschijnen.

Na de viering van de zondagsmis richtte de aartsbisschop van San Salvador mgr Arturo Rivera y Damas zich tot de aanwezige journalisten met de opmerking dat de commissie ad hoc voor de vervolging van militairen hulp nodig heeft. Met name doelde hij daarbij op "bronnen die objectieve informatie kunnen verschaffen". De aartsbisschop zei dat hij zich kon verenigen met het verzoek vanuit de senaat en het huis van afgevaardigden in Washington dat gericht was aan minister James Baker.

Daarbij vroegen de Amerikaanse congresleden toestemming te verlenen aan zijn departement om geheime informatie vrij te geven voor deze commissie met betrekking tot militairen die verdacht worden van het schenden van de mensenrechten.

Deze ad hoc-commissie is ingesteld in het verlengde van het vredesverdrag tussen regering en verzet van El Salvador. Van zijn kant heeft mgr Rivera y Damas de commissie toegezegd de informatie beschikbaar te stellen waarover Tutele legal beschikt. Dat is de commissie van het aartsbisdom welke zich met mensenrechten- zaken bezig hield en houdt.

Wereldraad en Europese kerkenconferentie

Conflict- Oekraïne-kerken voor VN-commissie brengen

GENEVE - Het soms gewelddadige conflict tussen orthodoxen en katholieken in de Oekraïne moet voor de mensenrechten commissie van de Verenigde Naties worden gebracht. Dit zeggen vertegenwoordigers van de Wereldraad van Kerken en de Conferentie van Europese kerken (KEK) na een bezoek aan de Oekraïne, Wit-Rusland en Rusland. Verder bepleiten ze voortzetting van de dialoog met het Vaticaan over deze kwestie.

De oecumenische delegatie sprak in Minsk, Lvov en Moskou met hoogwaardigheids bekleders van beide kerken, onder wie patriarch Aleksej van de Russisch- orthodoxe kerk en kardinaal Miroslav Loebatsjivsky van de Oekraïns- katholieke kerk. Beide organisaties houden binnenkort in Genève een beraad over de religieuze tegenstellingen in de vroegere Sovjetunie.

De onder Stalin verboden Oekraïns-katholieke kerk, die met Rome is verbonden, eiste na de legalisatie onder Gorbatsjov haar vroegere eigendommen op. Dat stuitte op veel verzet van de orthodoxe kerk, hetgeen plaatselijk met gewelddadigheden gepaard ging. Orthodoxe priesters en hun gezinsleden waren soms lijfelijk bedreigd, zo hadden vertegenwoordigers van deze kerk de delegatie meegedeeld. Van de 2.600 orthodoxe kerkgebouwen in het westen van de Oekraïne zijn er nog slechts vierhonderd in handen van deze kerk gebleven.

Patriarch Aleksej riep Wereldraad en KEK op om openlijk tegen de 'expansie politiek' van het Vaticaan te protesteren. Hij verweet Rome zieltjes winnerij onder aanhangers van andere kerken te bedrijven. Daarentegen benadrukte kardinaal Loebatsjivsky dat de katholieken in de Oekraïne "alleen vrede willen. Wij zijn een vredelievend volk." Volgens hem hadden orthodoxen zijn volgelingen met geweld aangevallen. De talrijke orthodoxe priesters die naar de Oekraïns katholieke kerk zijn overgegaan, hebben dit uit vrije wil gedaan.

Paus tot ILO-delegatie op bezoek:

Tripartiet overleg is in belang van mensheid

ROME - De onvervreemdbare waardigheid van de mens en de bescherming van de arbeiders mogen niet over het hoofd worden gezien. Zij zijn dus alles te boven gaande waarden.

Zo stelde paus Johannes Paulus II vast bij gelegenheid van het bezoek van een delegatie van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) aan Italië. De paus acht het noodzakelijk een tripartiet overleg van de grond te krijgen tussen de regeringen, de vakbonden van de arbeiders en de werkgevers. Dit is niet in het belang van een afzonderlijke partij, maar het is in het belang van de mensheid als zodanig.

Hij drong er bij de ILO-functionarissen op aan dat men zich zou inzetten voor waardevolle en samenhangende beslissingen ten gunste van de landen uit het oosten en die in ontwikkeling zijn in het zuiden. Dan kan tenminste de catastrofale situatie van gehele volkeren worden verbeterd.

Paus ontwikkelt strategie evangelisatie van Amerika's

VATICAANSTAD - Paus Johannes Paulus II heeft de hoofdlijnen uiteengezet voor de strategie van de evangelisatie van Latijns Amerika. Deze strategie zal worden besproken en aangenomen tijdens de Latijnsamerikaanse bisschoppen-conferentie in Santo Domingo. Deze komt bijeen in de Dominicaanse hoofdstad in verband met het feit dat het vijfhonderd jaar geleden is dat Colombia in Amerika aankwam.

In een recente toespraak tot pelgrims op het Sint Pietersplein gaf de paus als zijn mening dat een dergelijke strategie noodzakelijk is voor het Amerikaanse continent. Slechts op deze manier maakt men de weg vrij dat allen in de Amerika's Christus kunnen vinden. De boodschap van Christus moet met stoutmoedigheid uitgedragen worden en ook met vertrouwen. Onder alle naties, onder alle rassen, in alle steden, in alle families, onder de kinderen, de armen en hen die lijden, de bejaarden en in alle culturele en sociale milieus. Maar bovenal aan de armen en de lijdenden. De paus legde daarbij de nadruk op het feit dat Latijns Amerika in zijn wortels katholiek is en dat dit de latijnsamerikaanse identiteit is.

In Santo Domingo moeten alle problemen aan de orde komen welke een uitdaging vormen voor de katholieke kerk. Met aandacht voor alle vragen die er onder de mensen leven. Maar daarbij moet men wel voorkomen dat men in discussies vervalt over marginale kwesties. Aldus de paus.

VANDAAG wordt Wereld Diabetendag gevierd. Over de hele wereld staan de diabetes-patiënten even in het zonnetje en wordt er speciale aandacht aan hun aandoening geschonken. Curaçao heeft bijzonder veel diabetespatiënten. Drie bestuursleden van de patiëntenvereniging Sokudi, zuster Medema, mevrouw Phelipa en Nadine Maduro geven meer inlichtingen over suikerziekte en over de manier om er mee om te gaan. Allereerst kwam daarbij de vraag naar voren waarom Curaçao relatief zo veel suikerziekte-patiënten kent.

Patiënt moet meer verantwoordelijkheid gaan dragen

Zr. Medema van Sokudi: "Het hele gedoe met grote spuiten is verleden tijd"

= door Nel Casimiri =

Zuster Medema: "Diabetes op oudere leeftijd is vaak erfelijk. Ook overgewicht veroorzaakt op oudere leeftijd vaak suikerziekte en tenslotte is hypertensie ook een oorzaak. Als men maar oud genoeg wordt, krijgt uiteindelijk iedereen diabetes, want de alvleesklier gaat minder werken en de aderen slibben dicht, maar de meeste mensen worden niet zo oud. Er zijn twee soorten suikerziekten, die we type I en type II noemen. Bij type I is de patiënt helemaal afhankelijk van insuline en kan niet zonder. Bij type II-patiënten kan ook veel bereikt worden met een dieet en tabletten. Op Curaçao is het overgewicht een van de grote boosdoeners. Jonge diabeten hebben hun ziekte meestal gekregen door een virusinfectie. Wij zijn er nog steeds niet achter hoe dat precies komt. In koude landen komt het meer voor dan bijvoorbeeld hier. Ook erfelijkheid speelt hierbij een rol".

Als een kind ziek wordt, hoe weet je dan dat het om een dergelijk virus gaat?

"Dat weet je niet. Het lijkt een gewoon virus zoals een kind er zoveel krijgt, ze zijn wat ziek, de een wat meer dan de ander, en pas later blijkt dat zo'n kind suikerziekte heeft gekregen. Het kan al voorkomen bij een kind van negen maanden, maar nee, je wordt er niet mee geboren".

AANDOENING

En dan? Is suikerziekte een gevaarlijke ziekte?

Mevrouw Phelipa: "De dokter zegt altijd: 'Het is geen ziekte. Het is een aandoening!' Je kunt er heel oud mee worden. Belangrijkst zijn echter de complicaties die ermee gepaard gaan".

Zuster Medema: "Je moet zorgen voor een stabiel glucosegehalte. Te veel glucose is slecht voor de vaten, voor de haarvaten vooral. Als die dicht slibben, krijg je last van je nieren, van je ogen en uiteindelijk van alle zenuwen. En van de slagaders ook. Dat zien we hier heel veel: CVA's, kleine hersenbeschadigingen. Door een onregelmatig bloedsuikergehalte gaan de slagaders dicht slibben en daardoor krijg je een afsluiting van de haarvaten in de hersenen. Het is heel belangrijk het glucosegehalte binnen bepaalde marges te houden. We hebben ook patiënten die aan de nierdialyse moeten, omdat de vaatjes van de nieren zijn dicht geslibd. Er zijn erg veel complicaties mogelijk".

Ik hoorde dat er sprake was van een nieuwe aanpak op Curaçao. Welke?

Zuster Medema: "We willen de mensen steeds bewuster maken van de verantwoording die ze zelf moeten dragen. Het is niet hier de wijkzuster en daar de patiënt. De patiënt is zelf verantwoordelijk. Die eigen verantwoordelijkheid kunnen de patiënten nu ook beter op zich nemen omdat we tegenwoordig betere hulpmiddelen hebben. Vroeger moesten ze telkens naar het laboratorium om bloed te prikken en de dag daarna naar de huisarts om de uitslag te horen. Aan de hand daarvan werd de hoeveelheid insuline die gespoten moest worden vastgesteld. Nu hebben we een pen. Kijk, het ziet er net uit als een vulpen. Je kunt hem gewoon in je borstzakje dragen. Je stopt een ampul in die pen en draait de naald erop. Nu draai je hier aan de achterkant en dan kun je precies aangeven hoeveel insuline er af gegeven zal worden. Dan druk je die pen tegen je huid, en je kunt zo jezelf injecteren. Het hele gedoe met grote injectiespuiten is weg. Hiermee kun je jezelf, onopgemerkt, in een restaurant terwijl je wacht op het eten of ergens anders, zo injecteren. Je kunt even je rok oplichten of je blouse, maar je kunt ook door je kleren heen spuiten.

GLUCOSE METER

En we leren ze ook omgaan met de glucose meter. Die ziet er ook net als een pen uit. Je geeft jezelf een klein prikje in de vingers en je kunt zelf aflezen hoeveel je moet spuiten. Je kunt zo'n insulinemeter krijgen op recept. Dan hoef je niet elke week naar het laboratorium en de dag daarna naar de dokter. Dat slokt altijd zoveel tijd op. Telkens als je meet, schrijf je het in een boekje en bij een controlebezoek aan de huisarts of de specialist laat je het boekje zien en dan kan hij zo het verloop aflezen. Telkens als je je niet goed voelt kun je prikken en dan weet je meteen of je glucosegehalte te hoog of te laag is. Het is te laag als je bijvoorbeeld te veel gespoten hebt, of als je veel hebt gesport of gedanst. Dat wil zeggen als je teveel energie hebt gebruikt. Of als je te weinig hebt gegeten".

Moeten diabetespatiënten zich aan een heel streng dieet houden?

Mevr. Phelipa: "Tegenwoordig niet meer, zeker niet nu we zo'n glucosemeter in de vorm van een pen hebben en we onszelf kunnen controleren. Vroeger was het zo dat we de insuline een half uur voor iedere maaltijd moesten inspuiten. Nu door deze zelfcontrole is er meer variatie mogelijk. Wel moet je geleerd worden over koolhydraten en hoe het daarmee in je lichaam gaat".

Zuster Medema: "Vroeger hadden we veel patiënten die we elke dag moesten spuiten, nu bijna niemand meer. Dat was heel lastig voor ons en voor de patiënten, want als je ergens te laat was, je werd opgehouden of zo, wist je dat er patiënten op je zaten te wachten die op tijd hun injectie moesten hebben. En andersom als patiënten eens een keer vroeg weg wilden, naar Banda Bou of naar familie, kon dat niet, want de zuster moest nog komen. Ze konden niets beginnen voor de zuster was geweest".

OVERGEWICHT

U noemde het overgewicht als een van de belangrijke oorzaken van suikerziekte op Curaçao. Als u tegen zo'n patiënt zegt dat hij of zij moet afvallen, lukt dat?

"Dat ligt aan de motivatie van de mensen, maar het is heel moeilijk. Toch is het belangrijk. Als je een flink overgewicht hebt en je hebt daardoor diabetes, kan het zijn dat je door afvallen zonder medicijnen verder kunt leven, dus met alleen een dieet. Maar het is ontzettend moeilijk. Deze vorm van suikerziekte komt namelijk vooral voor bij mensen van veertig jaar en ouder en die hebben een eigen levensritme gevormd, met gewoontes van eten en drinken en om dan over te schakelen is heel moeilijk. Ze zondigen heel veel. Sokudi werkt er heel hard aan om duidelijk te maken hoe belangrijk het is. Mensen van Sokudi werken ook samen dokter Abdala om te zorgen dat de patiënten minstens een keer per jaar hun ogen laten controleren".

Mevr. Phelipa: "Sommigen moeten zelfs twee keer per jaar".

Maar kun je met controle het achteruitgaan van de ogen voorkomen?

Nadine Maduro: "Als je op tijd komt, kan je met laserstralen behandeld worden en dat stopt het proces. Kom je echter niet op tijd, dan volgt onherroepelijk blindheid. Het gaat om kleine bloedinkjes in je ogen en de laserstralen kunnen die stoppen, voorkomen dat er nog meer bloed in je ogen komt".

Mevr. Phelipa: "We hebben pas nog een suikerpatiënte gehad die blind is geworden. Zij is nog jong en dacht dat het allemaal wel meeviel, lette niet op controles, medicijnen, e.d.".

Nadine Maduro: "En ook voetverzorging is heel belangrijk bij een diabeet".

Zuster Medema: "Als de haarvaatjes dichtslibben, vermindert het gevoel bij de uiteinden, dus het dichtst bij de huid. Mensen lopen hier graag op blote voeten. Als je dan in glas trapt, of op een andere manier je voet beschadigt, voel je het vaak niet. Daarom moet je elke dag je voeten controleren, liefst met een spiegel, vooral voor mensen met overgewicht die er niet goed bij kunnen. Wondjes bij een diabeet genezen veel slechter dan bij niet-diabeten. Dat is ook het gevolg van het dichtslibben van de aderen: de bloedcirculatie is minder goed. Er zijn op Curaçao onrustbarend veel beenamputaties, ongelooflijk gewoon. Zo'n klein wondje aan je voet, geneest niet, wordt groter, geneest niet, er komt pijn bij en zo gaat het. Dat zijn complicaties die voorkomen kunnen worden door een goede hygiëne. Hygiëne is belangrijk, je moet een paar keer per dag douchen".

Nadine Maduro: "En beweging, gymnastiek, een paar keer per dag lopen, helpt ook".

Mevr. Phelipa: "En zodra iemand te horen krijgt dat hij of zij suikerziekte heeft, is het belangrijk dat zo iemand contact opneemt met Sokudi, zodat er goede voorlichting gegeven kan worden. We zouden de patiënten ook meer thuis moeten bezoeken en begeleiden. patiënten hebben thuis vaak de grootste problemen. Niemand werkt mee. Ze moeten koken voor zichzelf en voor de kinderen".

Maar als ze zich niet meer aan een zeer streng dieet hoeven te houden zouden ze voor zichzelf hetzelfde kunnen koken als voor de andere familieleden?

"Dat kan ook, maar het dieet moet vaak drastisch veranderd worden, meer groente en fruit, minder funchi en rijst, minder rabu en karnisá".

Dan wordt het vaak veel te kostbaar voor een groot gezin dat van onderstand moet rondkomen.

Zuster Medema: "Ja, kinderen hebben ook grote problemen ermee. De grootste problemen liggen thuis en het zijn vaak sociale problemen. We hebben een keer een extra bijdrage gevraagd bij Sociale Zaken, maar die gingen alles eerst heel precies uitdokteren. Dat gaat echt niet zo gemakkelijk".

Mevr. Phelipa: "Er kwam een mevrouw bij ons en die vertelde dat ze van de diëtiste juice moest drinken. Ze vroeg of ze die juice nu van Sokudi kreeg, want zij kon die niet betalen. Toen heb ik haar uitgelegd dat ze ook lamoenwater kon drinken of ijsthee. Als ze naar een diëtiste gaan is het belangrijk dat ze samen een dieet opstellen aan de hand van wat een gezin gewoon is te eten en te drinken. Het is ook een probleem, want voor pp-patiënten is er maar één diëtiste die op alle consultatiebureaus zit, en men weet het vaak niet. Er zijn te weinig diëtistes".

Nadine Maduro: "We geven ook wel informatie, maar die wordt vaak als onbelangrijk gezien, niet opgepikt. Men denkt wel van: 'Ik ben wel diabeet, maar ik ben niet ziek. Ik voel me goed. Als ik nu een lekker zoet glas Tang drink, merk ik er niets van. Morgen ook niet'. Maar dan later opeens..."

Mevr. Phelipa: "Ik vergelijk het weleens met komehein. Je merkt er niets van en dan opeens stort het huis in elkaar. Sommigen denken in het begin: als ik twee schepjes suiker neem, val ik zo dood neer, maar zo werkt het niet. Je merkt er niets van. Ook niet als je lekkerijs gaat eten bij Baskin Robbins. Tot je in het ziekenhuis ligt".

ZELF PATIENT

Mevrouw Phelipa is een van de bestuursleden van Sokudi. Zij is zelf diabetespatiënte.

"Ik las in de krant zo'n jaar of negen een oproep voor een vergadering van diabetespatiënten. Daar had ik nog nooit van gehoord. Die vereniging was al in 1974 opgericht maar toen bijna doodgebloed. Ik ben naar die vergadering gegaan en ben nu al negen jaar bestuurslid".

Nadine Maduro is zelf geen diabeet, maar artsenbezoekster. Zij verkoopt o.a. de glucosemeter en de insulinepen. Zij zit nog maar pas in het bestuur van Sokudi. Zuster Medema is wijkverpleegster en volgde de cursus voor diabetes verpleegkundige en tijdens een vergadering van het Sokudi-bestuur met de geslaagden hoorde ze dat het bestuur maar weinig mensen telde en toen heeft ze zich ook opgegeven. Sokudi zet zich in voor de suikerzieken en wil, vooral, voorlichting geven. Zo zijn ze nu bezig met een het organiseren van een cursus voetverzorging voor verpleegkundigen. Later volgt misschien ook een cursus voor de patiënten zelf en hun naaste familieleden.

Mevr. Phelipa: "Een droomwens van ons is ooit nog een eigen gebouwtje te hebben waar de patiënten vrij in en uit kunnen lopen om alles te vragen wat ze willen. Daar kan dan ook een centrale telefoon staan, waar we te bereiken zijn".

Zuster Medema: "Een voorbeeld van hoe belangrijk ook algemene voorlichting is: we hebben vorige week voorlichting gegeven op de Stella Maris Mavo. Dat was zo zinvol, die leerlingen waren zo geïnteresseerd. Er was namelijk een leerling met suikerziekte op school en de andere kinderen begrepen er niets van. Ze was vaak afwezig en ze mocht zomaar tussen de lessen brood eten. Zo'n aanleiding helpt, iedereen wil dan ook weten".

Als mensen bellen om hulp of voorlichting gaat u er dan altijd heen? Mevr. Phelipa: "Ja, en het gebeurt vaak. Mensen hebben veel problemen met de acceptatie. Bijvoorbeeld een moeder hoort dat ze suikerziekte heeft en ze wordt zo opzij gezet door haar man: 'Jij deugt niet meer.' Voor zulke gevallen moeten wij ernaar toe, om duidelijk te maken dat je normaal kunt functioneren. Mannen denken ook meteen aan impotentie als het hen treft. Maar dat is helemaal niet waar. Jonge vrouwen kunnen onder begeleiding van een arts ook rustig baby's krijgen. De zwangerschap verloopt goed als ze van tevoren goed ingesteld zijn".

Vroeger bestond er ook een krantje 'SUKU'. Komt dat niet meer uit?

Mevr. Phelipa: "Het probleem is de vertaling. Als we artikelen zo uit het Nederlands of Engels konden overnemen was het geen probleem, maar dan bereik je de mensen niet. Alles moet eerst in het Papiamentu vertaald worden. En daarna moet alles door een medisch adviseur, een arts of specialist, gecontroleerd worden. Je moet achter iedereen aan zitten. Die medisch adviseur op zich is al een probleem. Eerst was het een specialist, nu een huisarts, maar ze hebben geen tijd, ze hebben zoveel andere dingen te doen".

Diabetes *Mevrouw Phelipa (links) en Zuster Medema van Sokudi leggen uit hoe de nieuwe insuline-pen werkt.*

Foto Ken Wong

Koninkrijkspaviljoen 'voortdurende verrassing'

Expo Sevilla: puur vlagvertoon?

"EEN VOORTDURENDE VERRASSING en architectonisch heel aantrekkelijk" moet koningin Beatrix haar indruk van de Expo '92 in de Andalusische hoofdstad Sevilla hebben samengevat. Donderdag 7 mei maakte ze met prins Claus een grote ronde over het immense complex van de wereldtentoonstelling, waar zoveel te zien is dat een bezoeker die grondig te werk wil gaan wel een week mag uittrekken. Want hoe aantrekkelijk het evenement ook is, de wegen zijn lang en stoffig en de atemperatuur komt in hartje zomer gemakkelijk tussen de dertig en veertig graden Celsius. Miljoenen nieuwsgierigen worden in Sevilla verwacht tot half oktober als de expo sluit. En dan begint de grote opruiming van het miljarden verslindende project. Henri Remmers, directeur van het public relationsbureau Reco, lijkt wat de aankoop van het Nederlandse paviljoen een goede slag te hebben geslagen. Het grote transparante gebouw is al verkocht. Ingewijden denken dat het miljoenen zal opleveren en dat was voor de media in Nederland in feite groter nieuws dan alles wat met het paviljoen op de expo te maken heeft.

= door Victor Hafkamp =

De verdiensten van Reco, hoofdaannemer van het Nederlandse paviljoen, zijn in discussie gekomen nu de kosten van het project uit de hand gelopen lijken te zijn. Het project, dat aanvankelijk op vijftien miljoen was begroot, gaat tenminste 35 miljoen kosten. De Nederlandse overheid betaalt er 25 miljoen van en dat is drie keer zoveel als was begroot.

"Architectonisch heel aantrekkelijk" zou ook op het Nederlandse — beter koninkrijks — paviljoen van toepassing kunnen zijn. Want Aruba en de Nederlandse Antillen krijgen in elk geval audiovisueel bescheiden aandacht in het paviljoen; een geheel transparant en water gekoeld gebouw met als hoogtepunt voor velen: een schilderijen- expositie met vijftien meesterwerken van Nederlandse schilders uit de zestiende tot en met de twintigste eeuw, zoals Rembrandt, Van Gogh en Mondrian.

DOORZONWONING

Onvermijdelijk heeft het paviljoen aan de Calle 5 tussen Beneluxpartners België en Luxemburg, enkele minder vleiende bijnamen gekregen: de doorzonwoning, de parkeergarage en ook het lekkende aquarium. Die laatste bijnaam dankt het gebouw aan de waterkoeling. Langs de gevel druipt wat vocht in regenvorm naar beneden, waardoor aanvankelijk bezoekers door hostesses met paraplu's naar binnen moesten worden begeleid, wilden ze niet doorweekt aan hun ronde door het gebouw beginnen (wat de associatie met Nederland overigens sterk had vergroot).

Het gebouw herbergt ook een grote PTT-expositie, de 'Dutch PTT 1920-1988' geheten (en — merkwaardig genoeg — niet 'El Correo Holandés 1920-1998', want we zijn toch in Spanje, nietwaar?).

Was de kritiek op het gezicht van het Nederlandse paviljoen naar buiten nog aan de wilde kant, heel wat grimmiger ging het er in de media aan toe als het interieur aan de orde kwam. Vooral een molen, voor het oog samengesteld uit een gigantische meccanodoos, oogstte veel schamperheid en kritiek. Maar de inrichters van het architectenbureau T&T Design, in samenwerking met prof. ir. Moshé Zwarts, vonden dat een molen een onmisbaar ingrediënt vormt in een Nederlandse presentatie.

Henri Remmers wijst erop dat we in Nederland toch heel wat aan onze molens te danken hebben: de ontwatering, de levering van energie en het voedsel. "Dat zijn voor land en inwoners toch wezenlijke zaken? Je kunt — vind ik — niet om een molen heen".

De bezoekers van het Nederlandse paviljoen krijgen op de loopbrug een —eveneens — transparante wereldbol te zien. Daarin lichten Nederland, Aruba en de Antillen op als fonkelende parels; drie stukken koninkrijk, gescheiden door een immens water. Trouwens 'het koninkrijk en het water' is het hoofdthema van wat er binnen te zien is. Op de wandelpromenade staat het beeldcarroussel met een audiovisuele produktie. Op 24 monitoren krijgt de bezoeker een beeld van Nederland en de koninkrijksdelen vanuit het oogpunt van recreatie en toerisme. De verschillende etages zijn door een tunnel aan elkaar gekoppeld. De eerste tunnelpassage brengt het thema water weer sterk naar voren. In de tunnel kan men door middel van panoramafotografie zien welke facetten Nederland als waterland heeft.

WATERGENOT

Wie iets wil zien van watergenot in de Antillen en op Aruba kan links van de ingang een grote videopresentatie volgen, waarop de eilanden als paradijsjes van schoonheid in het oog springen. Om in de sfeer van de tropen te komen, kan de videopresentatie worden bekeken vanaf de bar van 's lands grootste bierbouwer die tot de hoofdsponsors van het Nederlands paviljoen hoort. Andere sponsors zijn de Koninklijke PTT Nederland n.v., AKZO, Heineken, Hoogovens, KLM, Nedlloyd, NMB Bank, Philips en Randstad. De Antillen en Aruba waren medesponsors. Een commerciële aangelegenheid dus, zo'n expo? Puur nationaal vlagvertoon?

Volgens de directeur van het Nederlandse Expo-paviljoen, Onno Vorstman uit Hilversum, is het wezen van de expo niet iets commercieels. "Het is een presentatie van een land. De diverse landen willen de wereld laten zien wie en wat ze zijn in hun meest wezenlijke kenmerken en hun identiteit. Ik vind dat we daar als Nederlanders redelijk goed in geslaagd zijn.

Vervolg op pag. 9

JCC organiseert evenement voor 240 kinderen

Zwemmen, lopen, roeien, klimmen op JCC-hike in vakantiemaand juli

= door Nel Casimiri =

ZWEMMEN, LOPEN, roeien, trekken, rijden, klimmen: van 14 tot en met 18 juli zullen 240 kinderen in de leeftijdsgroep van 11 tot 17 jaar een soort overlevingstocht over Curaçao maken. Die *hike* wordt georganiseerd door de Stichting Jeugd Centrale Curaçao (J.C.C.) voor alle bij haar aangesloten organisaties, met behulp van de Marinebasis te Parera. Gilbert Kleinmoedig en Merlyn Schaminee vertelden hoe het de bedoeling is dat de kinderen elkaar en ook zichzelf op zo'n tocht beter leren kennen. De nadruk ligt op de discipline die nodig is om zo'n tocht te volbrengen.

Marlyn Schminee: "De jongeren worden in acht groepen verdeeld. Elke groep bestaat dus uit dertig jongeren, d.w.z. drie teams van tien personen. Er gaan ook zestig leiders mee en we krijgen hulp van 48 mariniers. Er zijn ook acht lokaties waar we op werken. Dat zijn De Drie Gebroeders, Fuikbaai, de Tafelberg, Wacawa, Bartolbaai, het Christoffelpark, Kenepa en de hinderbaan op Suffisant. De groepen gaan telkens naar een andere plaats. Dat vervoer geschiedt meestal per bus. Maar elke plaats wordt dus dagelijks door twee groepen bezocht: een 's morgens en een 's middags. De groepen zitten elk dagdeel ergens anders, 's morgens hier, 's middags daar en 's avonds op de plaats waar ze zullen kamperen. Dat gebeurt op Barbara Beach, op Wacawa en bij de hindernisbaan".

VEILIGHEID

De grootste nadruk ligt op de veiligheid, zo verzekert Marlyn telkens weer. "Er is een leider op elke vijf jongeren. Ieder team van tien jongeren heeft dus twee leiders bij zich. En er is begeleiding van de marine. Op alle verschillende lokaties zijn steeds mensen van de marine aanwezig om te helpen. Bij de Drie Gebroeders bijvoorbeeld en bij de Tafelberg moeten ze klimmen en bij de Tafelberg aan een touw naar beneden zakken. Op Fuik moeten ze rubberboten in elkaar zetten. Dat wordt een competitie tegen elkaar. Bij de Drie Gebroeders krijgen ze een kaart en aan de hand daarvan en van tekens langs de weg, moeten ze juiste weg zien te vinden. Er is ook steeds een tijdsindicatie waaraan ze zich moeten houden".

"Op Wacawa moeten ze vlotten bouwen. Dat is ook een competitie en bij het bouwen moeten ze hun fantasie goed gebruiken, want dat vlot moet zo goed mogelijk in elkaar zitten: ze moeten ermee de Bartolbaai oversteken. Bij alle objecten waar we aan het water werken is een ambulance aanwezig met een zuurstofkoffer. Als ze bijvoorbeeld de Drie Gebroeders hebben beklommen, moeten ze bij Piscadera hun rugtas in een plastic tas verpakken en daarmee naar de overkant zwemmen. We hebben er wel rekening mee gehouden dat er kinderen kunnen zijn die niet kunnen zwemmen. Die gaan dan met een rubberboot naar de overkant. Er is een centrale plaats (Wacawa) waar alle contacten samenkomen. Daar hebben we ook een telefoon. De meeste kinderen kampeeren daar. Landsradio heeft ons een aantal portofoons gegeven, zodat we met alle groepen kunnen communiceren, waar ze ook zijn".

Sommige afstanden, vooral van de ene lokatie naar de andere, zijn te groot om in korte tijd te voet af te leggen. Daarom worden de kinderen in zo'n geval per bus vervoerd.

"In verband hiermee hebben we de groepen ook brieven gestuurd waarin staat wat ze mee moeten nemen op de tocht. Het moet zo weinig mogelijk zijn, maar wel zo efficiënt mogelijk natuurlijk. Elk kind heeft twee paar stevige schoenen nodig, twee stel bovenkleding e.d. Ze lopen niet met hun hele bagage, maar alleen met wat ze op dat dagdeel nodig hebben. De rest wordt per bus vervoerd. De lunchpakketten worden door de marinebasis verzorgd en ook het diner komt van de marine".

MARINE

Wie doen er allemaal mee? En hoe is zo'n 'hike' ontstaan?

"Steeds de oudste groep van de aangesloten organisaties". Het is de laatste tijd moeilijk geworden om iets te organiseren wat de jongeren leuk vinden. Het leek ons een goed idee om eens met de marine samen te werken. Ze kunnen dan de marine leren kennen, te weten komen wat de mariniers zoal doen. We proberen zelfs een schietdemonstratie te organiseren, maar of dat doorgaat is nog niet zeker. Maar ze leren nu klimmen, roeien, tokkelen, ze moeten alles zelf maken, het is echt een uitdaging voor ze. Ze hebben er ook heel goed op gereageerd".

En de leiders. Die hebben toch zelf ook nooit iets dergelijks meegemaakt?

"We werken met gemengde groepen. Jongens en meisjes door elkaar. De leiders hebben al twee trainingen gehad, b.v. hoe je een rubberboot in elkaar moet zetten, hoe je met een kompas werkt, e.d. Lang niet alle organisaties werken met een kompas. Ze krijgen nog twee trainingen, ze gaan de Tafelberg beklimmen en de Drie Gebroeders. De leiders moeten vooral weten wat ze kunnen verwachten. Er doen alleen jongeren van aangesloten organisaties mee. Onze eigen jongeren dus. Geen losse inschrijvingen. Dit is een soort experiment. We kunnen niet de eerste keer zo'n *hike* houden met kinderen die we niet kennen. De leiders kennen de kinderen die nu meegaan en ze weten wat ze eraan hebben, ze weten hoever ze kunnen gaan. Als de interesse erg groot is, zouden we het volgend jaar eventueel ook andere jongeren kunnen laten meedoen. Maar dan hebben we meer ervaring".

En de kosten?

"We hebben een begroting van 33.000 gulden. De Jeugdcentrale is een stichting en we krijgen geen subsidie voor dit soort activiteiten. We krijgen alleen een financiële bijdrage voor het personeel. En die is pas gekort met 10%. We hebben dus geen geld voor deze activiteiten, maar we zijn ons wel ervan bewust dat er iets gebeuren moet voor de jongeren, zeker in de vakantietijd. Daarom organiseren we elk jaar zeker een keer een grote activiteit, zoals kampen, waaraan alle kinderen kunnen deelnemen. Vorig jaar hebben we een drie-daagse georganiseerd. We doen ook elk jaar mee met de voorbereiding voor de *Dia di Bandera*".

"We werken financieel met subsidie van o.a. Antilliaanse Jeugdzorg en andere instanties. We zouden graag meer hulp van b.v. de zakenwereld krijgen, want het gaat altijd om zeer goed georganiseerde activiteiten. We werken alleen met professionals, met HBO-ers en MBO-ers. Om iedereen de kans te geven mee te doen willen we de contributie van de deelnemers zo laag mogelijk houden. Deze *hike* kost voor de deelnemers maar 12,50 per persoon. Dat is natuurlijk lang niet kostendekkend. Alleen het eten kost ons al 35 gulden per deelnemer en dat is alleen maar mogelijk omdat de marinebasis ons het tegen een hele lage vergoeding levert. De marine heeft ons heel goed geholpen met alles. Zij hebben het mogelijk gemaakt dat we dit kunnen organiseren. We hebben een heel peloton om ons te helpen en dat staat onder leiding van Dirk van Helden. Hij is samen met ons de organisator van het geheel, maar hij kon bij dit gesprek niet bijzijn, omdat hij zelf deze week met de mariniers op oefening is".

ENTHOUSIAST

Marlyn Schaminee wordt onder het vertellen steeds enthousiaster. Zij is de coördinatrice van de sociaal-educatieve afdeling van de Stichting Jeugd Centrale. Zij heeft HBO-jeugdwelzijnswerk in Groningen gedaan en is nu al bijna vijf jaar in vaste dienst bij de Jeugd Centrale.

"Het is niet alleen coördineren, maar ook zorgen voor trainingen voor de leiders en meehelpen met projecten voor de groepen zelf. We hebben de verschillende organisaties onderling verdeeld en ik werk meestal met de padvindsters, de Jeugd Luchtvaart Brigade, S.M.C., Gogorobi en De Savaan".

Heeft u zelf ook in de jeugdbeweging gezeten?

"Nee, nooit. Achteraf heb ik dat wel eens jammer gevonden. Maar toen ik klein was heb ik er nooit behoefte aan gehad. We waren thuis met een groot gezin en daar trok je mee op, daar speelde je mee. En daarvan zat niemand in een van de jeugdorganisaties".

Gilbert Kleinmoedig is MBO-sociaal- cultureel werker en bezig met zijn laatste jaar voor maatschappelijk werker. Hij werkt vooral met de twee scoutgroepen: de Antilliaanse Padvinders Vereniging en de Katholieke Verkenners.

"Ik werk hier al vier jaar in vaste dienst. Mijn taak is met de twee organisaties activiteiten organiseren en coördineren en het verzorgen van van alles, zoals afspraken voor transport, voorbereiden en uitvoeren. Ook verzorg ik de contacten tussen staf en groepsleiders en de jaarverslagen en het administratief gedeelte".

Gilbert Kleinmoedig komt wel zelf uit de jeugdbeweging.

"Vanaf mijn zesde jaar heb ik bij de Jonge Wacht gezeten. Daar heb ik hele leuke jaren mee gehad. Geen wonder dat ik nu hier zit. Voordat ik hier kwam heb ik bij San Fernando gewerkt. Het werken met de jeugd trekt me".

De Stichting Jeugd Centrale Curaçao heeft twee afdelingen, een sociaal-educatieve en een voor activiteiten na schooltijd. Het doel is om de jeugd in haar vrije tijd, door de week en in het weekend, nuttig bezig te houden. Deze *hike* is daar een onderdeel van.

Foto Ken Wong

Marlyn Schaminee (rechts) en Gilbert Kleinmoedig van de Jeugd Centrale Curaçao zijn volop in de weer met het voorbereiden van een 'hike' voor jongeren in de vakantiemaand juli.

Psychiaters onderzoeken sociale omstandigheden

Nederlandse hulpverleners weten geen raad met klachten migranten

= door Gimene v.d. Gen =

HET AANTAL mensen uit etnische minderheidsgroepen met psychische problemen in Nederland, is vele malen groter dan over het algemeen wordt gedacht. Vaak weten Nederlandse hulpverleners geen raad met de psychische klachten van migranten, omdat dit fenomeen sterk cultuur bepalend is. In steden met grote concentraties allochtonen hebben de Regionale Instellingen voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (RIAGG's), speciale migrantenteams in het leven geroepen. Deze teams begeleiden hulpverleners in de behandeling van psychische problemen van migranten. In Utrecht bestaat ongeveer vijftien procent van de totale RIAGG-populatie uit allochtonen en in Den Haag en Amsterdam ligt dit percentage vele malen hoger.

Volgens dr A. Limburg-Okken, psychiater van het Utrechtse migrantenteam, heeft de Nederlandse gezondheidszorg jarenlang ontkend dat migranten veel psychische klachten ondervinden in hun nieuwe gastland. Dit is ook de reden waarom in het verleden weinig diepgravend onderzoek is gedaan naar de invloed van de migratie en de sociale omstandigheden in het gastland op de geestelijke gesteldheid van allochtonen. Limburg-Okken promoveerde twee jaar geleden op het proefschrift 'Migranten in de Psychiatrie'. Dit was volgens haar het eerste uitgebreide onderzoek naar geestelijke klachten bij migranten in Nederland.

PRAKTIJK

In 1982 werd de psychiater in Utrecht aangesteld. In haar praktijk werd ze regelmatig geconfronteerd met buitenlanders die door de Nederlandse psychiatrie niet geholpen konden worden. Hulpverleners hadden geen oplossing voor hun problemen en deden de klachten af met de diagnose: heimweedepressie. Limburg-Okken realiseerde zich dat er wel degelijk sprake was van een probleem. Naar aanleiding hiervan onderzocht de psychiater drie jaar ongeveer driehonderd allochtone cliënten en verwerkte haar bevindingen in een proefschrift.

Veel migranten twijfelen of ze zullen terugkeren naar het moederland of in Nederland zullen blijven. Volgens maatschappelijk werker Hasan Topal, van het RIAGG in Amsterdam centrum Oudwest is deze besluiteloosheid één van de redenen waardoor de Nederlandse geestelijke gezondheidszorg pas de laatste jaren te maken kreeg met migranten met stresssymptomen.

REMIGRATIE

"Vele migranten gingen ervan uit dat de psychische klachten vanzelf zouden overgaan door remigratie en zochten geen professionele hulp. Inmiddels zijn wij tien jaar verder en het beeld ziet er totaal anders uit. De migranten zijn gebleven en de problemen toegenomen. Sociale verschijnselen als werkloosheid en slechte huisvesting leiden vaak tot stresssymptomen bij allochtonen, terwijl de gezondheidszorg nauwelijks op hun hulpvragen is voorbereid", aldus Topal

De migrantenteams van de RIAGG's in de grote steden ziet Topal als een goed initiatief om de begeleiding en behandeling van psychische klachten van migranten te verbeteren. In deze teams zitten Nederlandse hulpverleners en allochtone deskundigen, van maatschappelijk werkers tot psychiaters. Leden van de teams komen enkele dagen in de week bijeen om eventuele problemen bij de behandeling van specifieke gevallen te bespreken. De deskundigen wisselen ervaring en kennis uit. Ook de te volgen behandelings- therapieën worden uitgestippeld om tot een efficiënte aanpak van de klachten van de allochtone cliënten te komen.

RELATIE

Volgens Topal zijn er weinig gevallen van ernstige psychische stoornissen als depressies of paranoia onder de allochtone cliënten bij het RIAGG waar hij werkt. In de ruim twee jaar dat de maatschappelijk werker deel uitmaakt van het speciale team, zijn er ongeveer negen van deze ziektegevallen geconstateerd. Daarentegen is het aantal migranten met lichtere vormen van psychische klachten zoals slaapstoornissen, prikkelbaarheid, benauwdheid, vermoeidheid, eenzaamheid of vrijwillig isolement groot.

Wetenschappelijke onderzoeken in de Verenigde Staten en Canada, naar de relatie tussen migratie en psychische problemen spreken elkaar tegen. Migratie hoeft geen stressvolle ervaring te zijn. "Je moet het aan andere factoren koppelen", stelt psychotherapeut drs H.R. Binderhage. "De manier waarop de migratie plaats vindt en de positie die allochtonen in het nieuwe gastland innemen, kunnen tot psychische problemen leiden. Bij onderzoeken waarin geen relatie wordt aangetoond, gaat het vooral om migranten in hoge functies. Bij migranten die een underdog-positie innemen is de kans groot dat er wel verband wordt gesignaleerd. Dit laatste is het geval in Nederland. Problemen als hoge werkloosheid, slechte huisvesting, achterstand in het onderwijs door taalbarrières en discriminatie op huidskleur zijn aan de orde van de dag".

TABOE

Wanneer mensen naar een land emigreren met een herkenbare cultuur, verloopt de aanpassing sneller. Dit is volgens Binderhagel één van de redenen waarom Turken en Marokkanen meer psychische klachten hebben dan bijvoorbeeld Surinamers en Antillianen. "Religie is voor moslims een leefwijze, terwijl het voor westerlingen meer een stuk overtuiging is. Als Turken en Marokkanen niet de mogelijkheid krijgen om hun geloof in Nederland uit te oefenen, is er grote kans dat ze psychisch vastlopen", aldus de psychotherapeut.

Bij Antillianen en Surinamers spelen andere factoren een rol. Beide groepen beheersen de Nederlandse taal redelijk goed en Nederlandse gewoonten zijn hun niet vreemd door de jarenlange kolonisatie. Toch zijn er grote verschillen in leefwijze. De maatschappelijk werker, zoals wij die hier kennen, is daar de buurvrouw of oma. Zaken die tot psychische problemen kunnen leiden, worden met bekenden besproken en zo goed mogelijk opgelost.

SOMATISEREN

In Suriname en op de Antillen maken deze mensen deel uit van een hechte gemeenschap. De familie, in de ruimste zin van het woord, is belangrijker dan het individu. Ze kunnen in geval van nood op elkaar steunen. In de westerse leefwijze is juist het individu belangrijk. Door het geringe sociale contact kunnen deze mensen in Nederland geïsoleerd raken. Dit leidt tot frustratie en stress. Maar niet iedereen hoeft vast te lopen. De mens is uniek en ieder individu heeft een eigen persoonlijkheid. De een kan beter omgaan met zijn problemen dan de ander.

Dat ieder mens uniek is, is duidelijk te merken een Enith en Sandra. Beiden zijn vier jaar geleden uit Curaçao naar Nederland gekomen om te studeren. Met Enith ging het ondanks haar taalproblemen vanaf het prille begin redelijk goed. Ze kon zich min of meer aanpassen en bouwde binnen korte tijd een nieuwe vriendenkring op. Natuurlijk maakte ze ook minder leuke dingen mee, maar zij kon het met de hulp van haar nieuwe vrienden wel aan.

Sandra daarentegen maakte na een goede start een diepe val. Zij kon niet meegaan op school. Had allerlei aanpassingsproblemen. Had niemand om mee te praten en raakte binnen de kortste tijd totaal geïsoleerd. Zij wist zich geen raad, kapte met haar studie en kreeg last van heimwee en depressie. Totdat ze eindelijk hulp zocht bij de schoolpsycholoog. Het was voor haar moeilijk om met een onbekende over haar persoonlijke problemen te praten. Maar uiteindelijk kon zij zich bloot geven en plotseling waren het benauwde gevoel in haar longen en haar hoofdpijn ook weg.

UITINGSVORM

Vooral bij Marokkanen is ziekte een gangbaar cultureel geaccepteerde en zelfs gewaardeerde uitingsvorm van psychische moeilijkheden. In lichamelijke klachten wordt lucht gegeven aan gevoelens van angst, agressie of machteloosheid. Somatiseren komt trouwens ook voor bij Nederlanders die geen verbale uiting kunnen geven aan hun psychische problemen. Het sterk somatiseren van de geestelijke problemen is een van de redenen waarom het voor Nederlandse hulpverleners heel moeilijk is om een psychische ziekte bij allochtonen vast te stellen.

Verder heerst er zowel bij Turken, Marokkanen, Antillianen en Surinamers een cultureel taboe op het bespreken van eigen moeilijkheden met een buitenstaander. "Hulpverleners moeten zich extra inspannen om achter de werkelijke klachten en vooral de oorzaken te komen. Dit ligt anders bij Nederlandse cliënten. Die kunnen meestal veel vrijer over hun persoonlijke problemen praten", zegt Binderhagel.

BOZE OOG

Zelfs in gevallen waarbij allochtonen erkenen psychische problemen te hebben, schrijven ze deze vaak toe aan bovennatuurlijke zaken als toverij, het boze oog of mensen die hun kwaad willen doen. Nederlandse hulpverleners kunnen in zulke gevallen vaak geen zinvolle hulp bieden, omdat ze niet op de hoogte zijn van de inheemse rituelen. Naarmate het verschil tussen de cultuur van de hulverlener en die van de cliënt groter wordt, nemen de moeilijkheden toe. Niet alleen de typische interpretaties van bepaalde psychische ziekten, maar ook taalbarrières kunnen in de weg staan van een goede diagnose en behandeling. Dit kan echter grotendeels verholpen worden door kennis van de cultuur van de cliënt.

Volgens Binderhagel kunnen ziektebeleving en ziektegedrag in andere culturen sterk verschillen van wat in Nederland gangbaar is. Wie in de literatuur over stress bij migranten duikt, komt het woord somatiseren vele malen tegen (psychische problemen komen tot uiting in lichamelijke klachten). Allochtonen zien vaak niet de relatie tussen geestelijke spanningen en lichamelijke klachten. Ze zijn organisch niet ziek, maar hebben toch last van pijnen. Wanneer somatisch onderzoek weinig tot niets oplevert, raken ze geestelijk nog meer in de war. Ze krijgen het gevoel dat ze een verschrikkelijke onverklaarbre ziekte hebben en weten zich daar geen raad mee. Als die angst niet goed wordt opgevangen, onstaat nogal eens een trauma.

VRIJWILLIG

Volgens Binderhagel kan remigratie een oplossing bieden voor allochtonen met ernstige psychische klachten. "Maar dit moet wél vrijwillig gebeuren. Ook moeten ze kunnen terugkeren naar Nederland als het in het land van herkomst niet wil lukken. Er zitten mensen bij die tientallen jaren in Nederland wonen en die vervreemd zijn van hun cultuur. Het is logisch dat het voor hen weer even wennen is. De Nederlandse regering maakt de radeloosheid bij migranten maar groter met de remigratiepremie (financiële aanmoediging om te vertrekken). Eenmaal weg is weg".

Intellectueel Frankrijk vreest 'cultureel Tsjernobyl'

MET VEEL BIG BAND geschetter en enthousiast rondhuppelende stripfiguren is enkele maanden geleden 'Eurodisney-land' in het Franse plaatsje Marne-la-Vallée nabij Parijs geopend. Disney spreekt tot de verbeelding in een land dat aanvankelijk niets moest hebben van Mickey Mouse, Donald Duck en Oom Dagobert. De tegenstanders van Disney verschansen zich, net als de onverslaanbare Galliërs ten tijde van Julius Caesar, in hun dorpen en aarzelen niet te spreken van een 'cultureel Tsjernobyl'.

EuroDisney

Mickey en de beurs van Oom Dagobert

Het middaguur is net verstreken als we café-restaurant 'Le P'tit Coin' in Chessy binnen wandelen. Het 760 inwoners tellende dorp ligt pal tegen de vooralsnog hermetisch gesloten hekken van Eurodisney-land. De eigenaar ziet er uit alsof hij alle ellende van de wereld op zijn schouders moet meetorsen. Het besnorde gelaat staat op onweer als we vragen of hij ook een speciaal 'Mickey-menu' op zijn kaart heeft staan. "Als ze een hamburger of andere Amerikaanse rommel willen, moeten ze maar naar dat park toe. Hier serveren we een echte Franse kaastosti. En we schenken wijn ook. Daarmee zullen ze het moeten doen met een coca-cola". Met zijn repliek krijgt hij de lachers op zijn hand. De enige horecagelegenheid van het dorp laat zich niet gek maken door de 'waanzin hierachter'. Even buiten Chessy speelt de lokale manege-eigenaar wel in op de opening. Geheel volgens de Far West-traditie van Disney heeft hij de bar van zijn stalhouderij omgedoopt tot 'Saloon', in de hoop enkele klantjes te kunnen lokken. De ingang van Eurodisney-land is amper vijfhonderd meter verwijderd van de kern van het dorp, maar van enige zichtbare opwinding is zeker geen sprake. Chessy is nog altijd een landelijk dorp op 35 kilometer van Parijs en hoopt dat ook te blijven. Bezoekers van Eurodisney hoeven niet door het dorp. Een speciaal aangelegde rondweg maakt dat men in Chessy zelfs in principe weinig hinder ondervindt van het park dat in zes jaar uit de vruchtbare akkerbouwgrond is gestampt. Hoewel? "De Route Nationale rond het park is berekend voor 800 auto's per uur. Op de topdagen worden nu 1800 auto's per uur verwacht. We vragen ons dan ook af of we ons dorp nog wel kunnen verlaten", zegt Guy Bourgeot, de communistische burgemeester van Chessy. "Natuurlijk is het waar dat we door de gemeentebelasting, die van Disney ontvangen heel erg rijk worden. Maar de mensen zijn hier niet komen wonen voor het geld. Ze willen rust vinden op maar 35 kilometer van Parijs. En die rust kunnen we nu wel op ons buik schrijven".

VUURWERK

Van horizonvervuiling hebben de inwoners van het dorp nauwelijks last. Een lange rij bomen langs de Route Nationale verhindert het uitzicht op de 'wolkenkrabbers' van het New York-hotel en de spitsen van het kasteel van Doornroosje. Maar staat tegenover dat het dagelijkse traditionele Disney-vuurwerk de dorpelingen wel zal hinderen in hun nachtrust, zo wordt gevreesd. Het dagelijkse slotvuurwerk gaat af op ongeveer 200 meter van het eerste huis. De knallen lopen op tot een sterkte van 98 decibel, terwijl een mens maximaal bij veertig decibel nog kan inslapen. "Wij krijgen onze dagelijkse portie herrie. Het is onmogelijk om door het leven te gaan zoals we dat vroeger deden. Toen Disney zijn eerste test deed met het vuurwerk, zijn we met hen gaan praten. Ze vertelden ons toen dat er in Florida, Californië en Japan geen problemen mee zijn. Maar de dichtst bijzijnde huizen liggen daar op meer dan een kilometer. Disney zegde ons toe dat ze zouden studeren op minder luidruchtig vuurwerk. Maar we wisten toen al dat alle benodigde vergunningen al waren afgegeven. En dat hun zogenaamde studie maar een doekje voor het bloeden was", aldus Bourgeot.

De verhouding tussen de vijf omringende dorpjes en het zestig hectare metende park en zijn omringende 540 hectare aan hotels, de Davy Crockett-camping, het vermaakcentrum en de servicelokalen is op zijn zachtst gezegd problematisch. Rond 2017 moet Euro Disney Resort op volle sterkte zijn. Dan is 1943 hectare in gebruik met onder meer drie parken (het MGM-park moet in 1995 openen), een bedrijvenzone en een golfparcours. Maar Mickey heeft bij nog heel wat Fransen voor de nodige problemen gezorgd. Volgens enkele groeperingen is het park illegaal en heeft de Franse staat volkomen onwettig de grond onteigend voor ongeveer vier gulden per vierkante meter. De overheid verkocht de grond door voor dezelfde prijs, terwijl de Amerikaanse onderneming - als deze dat wil - die grond zo weer van de hand kan doen aan iedere projectontwikkelaar. De procedure werd eerder gebruikt voor de bouw van de nabij gelegen 'ville nouvelle' Marne-la-Vallée.

"Voor het bouwen van een stad en het vrijmaken van ruimte in Parijs is dat oké", zeggen nu de tegenstanders. "Maar dit is een pretpark". Gilles Smadja, de schrijver van het boek 'Mickey, l'Arnaque' (Mickey, de oplichterij) heeft het dan ook over 'de grootste onroerend goed operatie van het eind van deze eeuw'. "Achter de stompzinnige glimlach van Mickey zit de beurs van Oom Dagobert verstopt", aldus Gilles Smadja. Het decreet dat de onteigening mogelijk maakte, zou dan ook moeten worden ingetrokken. Het gevecht, dat nu nog voor de Staatsraad dient, lijkt evenwel bij voorbaat verloren.

'CULTUREEL TSJERNOBYL

Een andere bron van bezorgdheid is 'het verlies van de Franse en Europese identiteit door de overheersing vande Amerikaanse cultuur". De schokkende formule van het 'Culturele Tsjernobyl' is van theatermaakster Ariane Mnouchkine van het ook in Nederland bekende *Theatre du Soleil.* Zij verwoordde de kritiek van veel Franse intellectuelen, die het Franse erfgoed langzaam verloren zien gaan onder de stortvloed van de Amerikaanse pretindustrie. Ze wijzen daarbij onder meer op de enorme hoeveelheid pulpseries uit het land van Uncle Sam, die dagelijks op de zes Franse televisienetten te zien zijn. Kojak, Starsky and Hutch, Miami Vice, Baretta - en dat zijn nog de beste - worden voor de zoveelste keer op de Franse beeldbuis vertoond. "Hebben we dan geen eigen cultuur meer. De Champs Elysées zijn onherkenbaar door het grote aantal fast foods. Wie een fatsoenlijk Frans restaurant wil beginnen, kan beter gelijk zijn failliet aanvragen", aldus Mnouchkine en de haren. Aan het begin van de jaren tachtig vond ze de Franse minister van Cultuur Jack Lang aan haar zijde. Deze weigerde in 1982 het Festival van de Amerikaanse cinema in Deauville te openen. Frankrijk zou, zo meende hij, langzaam ten onder gaan aan de invasie van Amerikaanse B-producten. Dezelfde Jack Lang heeft in tien jaar tijd een opmerkelijke ontwikkeling ondergaan. De huidige superminister van Onderwijs en Cultuur heeft onlangs de versierselen behorend bij de onderscheiding 'Ridder in de Kunsten en de Letteren' overhandigd aan Sylvester Stallone. Toch niet bepaald een Amerikaans genie, vergelijkbaar met artiesten als Bob Dylan, Lou Reed, Jack Nicholson, Woody Allen of Ella Fitzgerald, die recht hadden op eenzelfde eerbetoon. Met de koerswijziging van Jack Lang hebben de bezorgde artiesten een belangrijke bondgenoot verloren, ook al zegt Lang in een interview 'gemengde gevoelens' te hebben als men zijn mening vraagt over Eurodisney.

Bij Disney worden de bezwaren van de Franse intellectuelen met schouderophalen begroet. "Onzin. Doornroosje is geschreven door Fransman Charles Perrault, Sneeuwwitje en de zeven dwergen van de Duitse broers Grimm, Mowgli stamt uit het Junglebook van de Engelsman Rudyard Kipong en Pinokkio is van de Italiaan Carlo Collodi. Mickey is inderdaad Amerikaans. Veel van de andere figuren stammen ook uit Europa".

NAGELS

De vakbonden hebben bij voorbaat hun strijd verloren over de arbeidsomstandigheden in het park. Er werken nu 12.000 *castmembers* die de gasten een onvergetelijke vakantie moeten bezorgen. De haren van de mannelijke *castmembers* moeten onberispelijk achter de oren zijn geknipt. Een snor is uit den boze, net als een baard. Want dat zou kinderen alleen maar nodeloos bang maken. Paradox: Walt Disney himself had een prachtige knevel.

Voor vrouwen is de lijst met verboden artikelen nog grotere. Oorbellen langer dan twee centimeter zijn uit den boze. Een oorknopje in ieder oor is toegestaan. Ringen om iedere vinger zijn verboden. Per hand is één ring toegestaan. Al te opzichtige make-up mag niet, net als fantasiepanties, anders gekleurde haarlokken, spijkerbroeken, lederen kleding, gympies, laarzen en sandalen. De nagels mogen niet langer zijn dan zeven millimeter. Bovendien moet iedere werknemer een gewicht hebben dat overeenkomt met zijn lichaamslengte.

Al deze eisen zijn de vakbond CGT een doorn in het oog. Maar er is niets aan te doen. Disney vermeldt de selectie-eisen nadrukkelijk en wie er wil werken, ondertekent een arbeidscontract waarin de voorwaarden zijn vermeld. "Het is logisch dat we eisen stellen aan onze *castmembers*" vertellen de medewerkers van de afdeling recrutering met graagte. "Het gaat per slot van rekening om vermaakindustrie, net als in het theater. En ook daar worden voorwaarden gesteld aan het uiterlijk van de spelers".

Disney heerst in de sector van Marne-la-Vallée. Op alles is een antwoord en Frankrijk heeft zich nu maar bij de wensen van de Amerikanen neer te leggen. Of het nu om vuurwerk of om het uiterlijk van medewerkers gaat. Het park wordt een succes, dat is wel zeker.

De Franse staat heeft met leningen en subsidies van ruim zeven miljard gulden heel veel geld betaald voor het scheppen van ongeveer 12.000 banen. Het park wordt met veel bombarie gestart. Het Franse televisie-net TV1, eigendom van 'lands grootste bouwondernemer Bouygues heeft veel aandacht geschonken aan de opening van Eurodisney. Dat viel bepaald niet in de smaak van het park Asterix en Obelix, nauwelijks vijftig kilometer verder. Het is het enige van de Franse attractieparken dat redelijk draait.

Sylvie Uderzo, de dochter van de tekenaar van de Gallische helden, vindt alle aandacht voor Disney zwaar overdreven: "Wij kosten de Franse belastingbetaler niets. We verkopen een Frans produkt, dat in de hele wereld bekend is, maar de regering boycot ons. Ze bukken voor de Amerikanen".

Nederland is voor het Spaanse publiek natuurlijk geen onbekend land. We zijn een van de grootste investeerders in Spanje op allerlei terreinen. Op het gebied van land- en tuinbouw, maar ook op industrieel gebied zijn we hier met grote en kleinere bedrijven goed ingevoerd".

Het gebouw, dat Nederland in Sevilla heeft neergezet, sluit volgens hem goed aan bij de Nederlandse maatschappij en Nederlandse opvattingen. "We hebben een transparant gebouw en zijn daar de enigen mee op de expo. Dat blijkt bij zeer veel mensen goed aan te slaan". Vorstman vindt dat het paviljoen met recht een 'koninkrijkspaviljoen' genoemd kan worden. Op het bord bij de ingang staan ook de Nederlandse Antillen en Aruba vermeld.

De Spaanse jury gaf het Nederlandse paviljoen twee sterren. Drie sterren is de hoogst bereikbare onderscheiding. Die drie steren waren er voor Engeland, Duitsland, Frankrijk en Japan. Het belangrijkste criterium bij de beoordeling is de architectuur, alsmede de technologie en de thema's. De strijd tegen het water, het op de voorgrond tredende Nederlandse thema, zal de jury hebben aangesproken. De juryleden waren verder onder de indruk van de expositie van de vijftien schilderijen van Nederlandse meesters. Er waren aanvankelijk wat pobiemen met de lichtinval voor die expositie. Vorstman erkent dat, maar vindt wel dat dit facet een buitensporig grote aandacht in de media heeft gekregen.

"Alle kwalificaties, waaraan de kunstvitrine — zoals wij het geheel noemen — voldoet, zijn volledig in overeenstemming met de eisen die de Rijksdienst voor Beeldende Kunst heeft gesteld. Er is inderdaad een probleem opgetreden op het gebied van reflectie en lichtinval. Maar dat euvel is na een dag of tien verholpen. Er zijn gordijnen opgehangen en daarmee moeten de problemen tot het verleden behoren".

'Natuurlijk' beter worden

Vitamine B houdt spieren soepel

=door Rudolf de Wit=

IN DE VORIGE aflevering hebben wij het gehad over de voordelen van het gebruik van vitamine A. Dit maal iets over vitamine B. Vitamine B1 (thiamine) heeft een licht weerstands- verhogende werking. Deze vitamine speelt een rol bij de regulering van de eetlust, het verteren van koolhydraten, de aanmaak van bloed en de produktie van maagzuur. Vitamine B1 geeft energie, stimuleert het vermogen tot leren en is belangrijk voor het groeiproces, het soepel houden van de spieren en een goede tonus van de hartspier. Vitamine B1 heeft een minder duidelijke invloed op het afweersysteem dan de andere B-vitaminen. Maar ook bij een tekort aan deze stof ziet men dat de lymfe-organen iets kleiner worden en dat het aantal T- en B-cellen in het bloed wat daalt. De reactie van de afweercellen in de milt wordt minder sterk; de primaire reactie van de antilichamen wordt iets zwakker; de gevoeligheids- reactie van de huid raakt wat vertraagd en de weerstand tegen infecties daalt.

Vitamine B zit in erwten, limabonen, asperges, maïs, bloemkool, aardappelen, watermeloen, zoete aardappelen, spinazie, broccoli, spruitjes, melasse, biergist, bruine rijst, vis, vlees, noten, orgaanvlees, gevogelte en tarwekiemen. Een aanvullende dosering ligt meestal tussen de vijftig milligram en een paar gram per dag. In twee eetlepels biergist zit ongeveer drie milligram. Acht eetlepels zonnebloempitten bevatten ongeveer één milligram vitamine B1.

VITAMINE B2

Vitamine B2 (riboflavine) speelt samen met de andere componenten van het vitamine B-complex een rol bij de instandhouding van de beschermende slijmvlieslagen. Deze vitamine is nodig voor de produktie van antilichamen. Een tekort leidt volgens de onderzoekers tot een afname van de reactie van de antilichamen; het kleiner worden van de lymfe-organ; een afname van het aantal T- en B-cellen en het zwakker worden van de reactie van de afweercellen in de milt. Ook wordt de groei van tumoren bij een tekort niet meer zo sterk geremd. Of een tekort aan deze vitamine leidt tot een verzwakking van de cellulaire afweer, is niet bekend.

Riboflavine speelt daarnaast nog een belangrijke rol bij de aanmaak van rode bloedcellen, de celademhaling en de vertering van koolhydraten, vetten en eiwitten. Vitamine B2 vindt men vooral in broccoli, spinazie, asperges, spruitjes, erwten, maïs, limabonen, sperziebonen, bloemkool, groene paprika's, melasse, biergist, noten, orgaanvlees en granen. Een aanvullende dosering ligt meestal tussen vijftig milligram en een paar gram per dag. In honderd gram spruitjes zit ongeveer 0,12 milligram vitamine B2.

VITAMINE B6

Vitamine B6 (pyridoxine) is waarschijnlijk nog belangrijker voor een goede weerstand dan de andere B-vitaminen, want een tekort leidt tot ernstiger problemen in het afweersysteem. Ook deze vitamine beschermt het lichaam in de eerste plaats tegen en invasie van ziekteverwekkers, doordat de stof de buitenste verdedigingslaag, de slijmvliezen, versterkt. Vitamine B6 speelt daarnaast ook een rol bij de aanmaak van antilichamen. Een tekort kan leiden tot het zwakker worden van de reactie van antilichamen en tot een achteruitgang van de conditie van de thymus.

De verhouding T- en B-cellen wordt eveneens ongunstiger. Men heeft bovendien geconstateerd dat de toename van het aantal witte bloedlichaampjes bij een infectie minder snel verloopt; dat de reactie van de miltcellen trager wordt en dat het aantal antilichamen van het type igA afneemt.

Er kan ook een vertraging optreden in de gevoeligheidsreactie van de huid bij een injectie met ziekteverwekkende stof; getransplanteerd weefsel wordt minder snel afgestoten en de ontstekingsreactie komt trager op gang. Fagocyten kunnen zich bij een tekort minder snel naar hun doel verplaatsen en de groei van tumoren wordt ook minder snel geremd. Helaas zijn er nog geen wetenschappelijke publicaties verschenen over het effect van zeer grote doseringen vitamine B6.

Deze vitamine is overigens niet alleen nodig voor het functioneren van het afweersysteem, maar blijkt ook van cruciaal belang voor de bescherming tegen hart- en vaatziekten. Bij een tekort aan vitamine B6 wordt het aminozuur, methionine, in het lichaam omgezet in het zeer giftige homocysteine. Vitamine B6 zorgt ervoor dat homocysteine weer verandert in een onschadelijke stof. Is er niet voldoende B6, dan ontstaat een ophoping van homocysteine in het bloed die leidt tot een verkalking van de aderen.

IN VOEDING

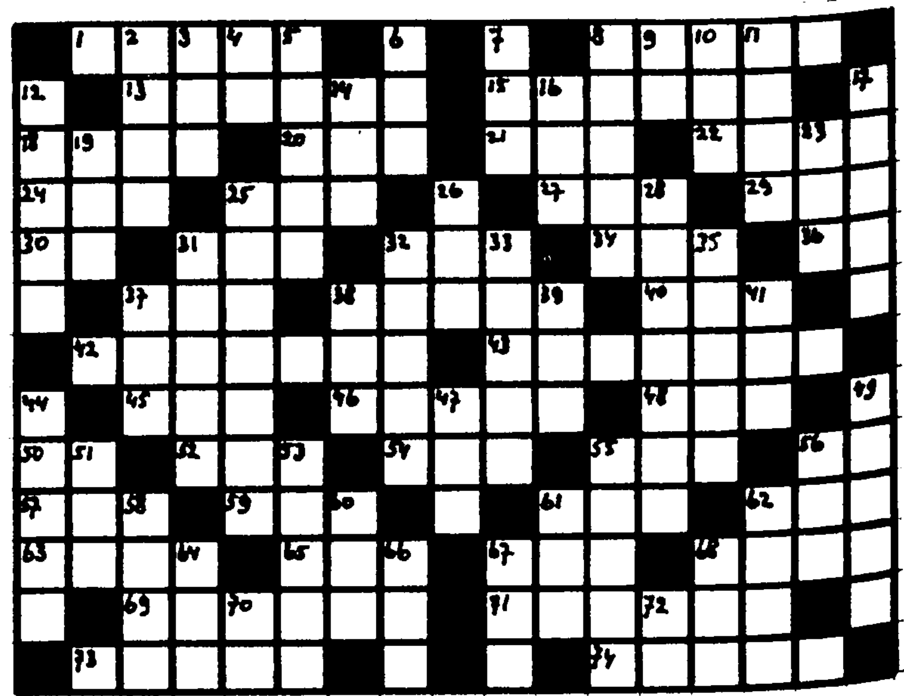
Voedingsmiddelen die veel vitamine B6 bevatten en weinig methionine, bieden dan ook enige bescherming tegen aderverkalking. Dat zijn bij voorbeeld bananen, advocado's, kropsla, wortelen, tomaten, uien, koolspinazie, appels, zoete aardappelen en asperges. Voor voedingsmiddelen die veel dierlijke vetten en eiwitten bevatten, geldt over het algemeen het omgekeerde. Deze bevatten juist veel methionine en weinig vitamine B6. Wellicht komen daardoor ook meer hartaandoeningen voor bij mensen die altijd voedsel dat veel vetten (en dus weinig vitamine B6) bevat.

Vitamine B6 kan ook helpen voorkomen dat in de bloedvaten gevaarlijke stolsels ontstaan, die de bloedvaten kunnen verstoppen of een hartaanval kunnen veroorzaken. Deze vitamine speelt bovendien een rol bij de produktie van maagzuur en bij de ionenbalans in het zenuwstelsel. De stof draagt bij tot een goed gebruik van vetten en eiwitten en is daardoor van belang voor de beheersing van het lichaamsgewicht.

Het is samen met zink en foliumzuur onmisbaar voor de aanmaak van nucleinezuur en voor de synthese van lichaamseiwitten. Vitamine B6 en zink versterken elkaars effect en beïnvloeden het afweersysteem op een vergelijkbare manier. Naast de vruchten en groenten met weinig methionine die ik al noemde, bevatten ook melasse, biergist, groene bladgroenten, vlees, orgaanvlees, tarwekiemen, granen, lever, pruimen en erwten een behoorlijke hoeveelheid vitamine B6.

Een aanvullende dosering ligt meestal tussen vijftig en tweehonderd milligram. In honderd gram erwten zit ongeveer 0,09 milligram vitamine B6. Is er sprake van een tekort, dan kan het innemen van extra vitamine B2 helpen bij de aanmaak van vitamine B6, zodat de weerstand snel weer op peil komt.

KRUISWOORD PUZZEL

HORIZONTAAL: 1. Jongensnaam; 8. gerief; 13. toestand; 15. plant; 18. opening in een netwerk; 20. papegaai; 21. horizon; 22, godin van de tweedracht; 24. bloeiwijze; 25. ventilator; 27. plaats in Duitsland; 29. pluk; 30. persoonlijk voornaamwoord; 31. koraalbank; 32. bijzonder; 34. Griekse godin; 36. neon; 37. metaal; 38. mythologische figuur; 40. ivoor; 42.stelling; 43. ammoniumchloride; 45. bijbelse figuur; 46. elk; 48. soort onderwijs; 50. spil; 52. griezelig; 54. geestelijke; 55. vragend voornaamwoord; 56. uitroep; 57. houding; 59. spoedig; 61. vis; 62. vod; 63. schiereiland in de Sovjet-Unie; 65. stierenvechtersroep; 67. deksel; 68. landbouwer; 69. ondergrondse gang; 71. verdiepingen; 73. rij soldaten; 74. voorzetsel.

VERTICAAL: 2. Rivier in Duitsland; 3. kunstwerk; 4. muzieknoot; 5. stang; 6. Amerika; 7. tam; 8. Griekse letter; 9. oude maat; 10. honingdrank; 11. karakter; 12. glazuur; 14. vaas; 16. vorm van zien; 17. bloem; 19. voertuig; 23. elektrisch geladen deeltje; 25. land in Europa; 26. nakomelingschap; 28. ingetogen; 31. iemand, om wie iedereen lacht; 32. helpen; 33. vergen; 35. keur; 37. moment; 38. Griekse letter; 39. plaaggeest; 41. net; 44. rechthoekig; 47. mat; 49. gewicht van de verpakking; 51. Engelse titel; 53. bodem; 55. Germaanse god; 56. op welke wijze; 58. godsdienstig gebruik; 60. Engels bier; 61. tocht; 62. grondsoort; 64. zandachtig; 66. ieder; 67. water in Nederland; 68. meisjesnaam; 70. nikkel; 72. bevel.

Schaken

Computer nog maatje te klein

=door Jules Welling=

DE COMMERCIE geeft altijd hoog op over de schaakcomputer en dat is gezien de belangen die ermee gemoeid zijn wel begrijpelijk. Nu zijn de 'beesten', zoals wijlen grootmeester Hein Donner ze placht te noemen, ook sterker dan de meeste menselijke tegenstanders, maar de kans dat we voor de eeuwwisseling een computer als wereldkampioen hebben, acht ik uiterst gering. Voor de échte schakers zijn de apparaten heel nuttig als archief, maar niet als tegenstander. Dat bleek onder meer in het zevende Mens/Machine-toernooi van Aegon in Den Haag. De mensen wonnen met 68½-51½, een duidelijke zege waarop niets af te dingen viel. Nu waren het niet zomaar mensen. Er speelden vijf grootmeesters in het team mee en niet de minsten: David Bronsein, John Nunn, Jeroen Piket, Raphael Vaganian en Roberto Cifuentes.

Bronstein won het toernooi met zes uit zes (100%). De andere grootmeesters lieten één of meer halve punten liggen en Cifuentes verloor zelfs een partij, omdat hij in een pot-remise stelling per se van de computer 'Mephisto' wilde winnen. Dat moet je niet doen, zeker niet in relatief eenvoudige stellingen, want de computer rekent beter dan de meeste mensen. Daarna is 'hij' gek op hout. 'Hij' laat zich alle offers bewijzen tenzij er een direct aantoonbare weerlegging is.

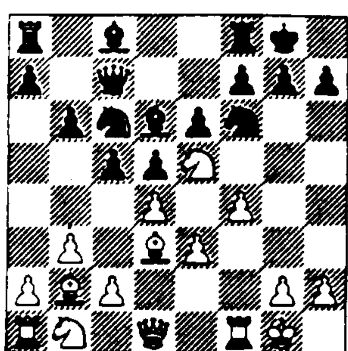
Hoe moet je de 'beesten' bestrijden? Wat zijn de zwakke kanten van de computer? Er zijn er een paar: 1. in dichtgeschoven op het oog saaie stellingen weet de computer zich geen raad; 2. de overgang van het middenspel naar het eindspel blijft een kwetsbaar punt; 3. de computer is gehandicapt door een zogenaamde 'horizon'. Dat houdt in dat hij geprogrammeerd is op een vast aantal 'plies' (halve zetten), meestal een stuk of tien; 4. kennis over het positionele offer is de computer vreemd. Hij kan niet denken.

Tim Krabbé was vroeger een goede hoofdklasser, maar trok zich uit het schakersleven terug om zich aan zijn schrijversloopbaan te wijden en met groot succes. Hij publiceert nog regelmatig over schaken, maar is nog maar zelden achter het bord te vinden. Voor het Aegontoernooi maakte hij zich vrij. Hij speelde deze partij tegen de computer 'Dappet' (zwart):

1. d2-d4, d7-d5 2. b2-b3, e7-e6 3. Pg1-f3, c7-c5 4. e2-e3, Pb8-c6 5. Lf1-d3, Pg8-f6 6. 0-0, Lf8-d6 7. Lc1-b2, 0-0 8. Pf3-e5, Dd8-c7.

De computer kan goed rekenen en ziet dus dat 8. -, Pc6xe5 9. d4xe5 een stuk kost. Wit heeft niets bijzonders gedaan, alleen maar gezonde ontwikkelingszetjes. Daar 'houdt' een computer niet van. 9. f2-f4, b7-b6?

Hier gaat het al mis. De volgende combinatie is voor mensen niet zo moeilijk, maar ligt op dit moment achter de horizon van de computer.

10. Pe5xc6, Dc7xc6 11. d4xc5, Ld6xc5 12. Lb2xf6, g7xf6.

Een ongewoon 'menselijke' zet. Normaal is de computer gierig en met 12. -, Lc5xe3† had hij hier gratis een pion kunnen incasseren.

13. Ld3xh7†, Kg8xh7 14. Dd1-h5†, Kh7-g7 15. Dh5-g4†, Kg7-h6 15. Tf1-f3, Lc5xe3.

Nu is het te laat. De computer gokt op 17. Tf3xe3, waarna hij met 17. -, Dc6-c5 de toren op e3 kan pennen, maar wit neemt wijselijk niet 17. Kg1-h1, - En zwart gaf op. Er is niets te doen aan 18. Tf3-h3 mat. Zo simpel is het!

Het pronkstuk van het toernooi kwam van Bronstein (wit) zelf in zijn partij tegen de computer 'Zarkov'. Bronstein behoorde aan het begin van de jaren vijftig tot de absolute wereldtop. In 1951 speelde hij een match om het wereldkampioenschap tegen titelhouder Mikhail Botwinnik, die in 12-12 eindigde. Hij is nu in zijn nadagen, maar hij kan er nog steeds wat van. Kijk maar:

1. d2-d4, Pg8-f6 2. c2-c4, g7-g6 3. Pb1-c3, Lf8-g7 4. e2-e4, d7-d6 5. Pg1-f3, 0-0 6. h2-h3, e7-e5 7. d4-d5, c7-c5 8. g2-g4, Pb8-a6 9. Lf1-d3, Pa6-b4 10. Ld3-b1, Lc8-d7 11. Lc1-e3, Dd8-a5 12. a2-a3, Pb4-a6 13. Lb1-d3, Da5-c7 14. Pf3-d2, b7-b6 15. Pd2-f1, Dc7-c8 16.Pf1-g3, Dc8-b8

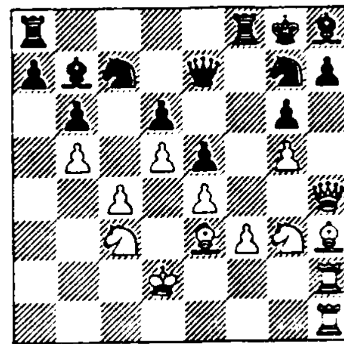
Dit is wat ik bedoelde. De stelling is in elkaar geschoven en zwart is gedoemd tot passiviteit. Daar weet de computer geen raad mee, terwijl wit rustig zijn stukken naar de goede velden speelt.

17. Th1-g1, Db8-d8 18. Dd1-e2, Ta8-b8 19. Ke1-d2, Pa6-c7 20. f2-f4, Ld7-c8 21. g4-g5, Pf6-e8 22. h3-h4, Lc8-a6 23. b2-b4, La6-b7 24. h4-h5, Dd8-e7 25. De2-l2, c5xb4 26. a3xb4, Tb8-a8.

De planloosheid van zwart doet pijn aan de ogen. Zwart doet maar wat. Van enig begrip is geen sprake. Bronstein laat het 'beest' rustig doormodderen!

27. Tg1-h1, Lg7-h8 28. Ta1-g1, De7-d7 29. Tg1-g2, Pc7-a6 30. Th1-b1, Dd7-e7 31. Dh2-h4, De7-d7 32. Tg2-h2, Ta8-c8 33. Pc3-b5, Tc8-a8 34. Ld3-f1, Dd7-e7 35. Lf1-h3, Pa6-c7 36. Pb5-c3, Lb7-a6 37. b4-b5, La6-b7 38. Tb1-h1, Pe8-g7 39. h5xg6, f7xg6

Nu maakt Bronstein, die de computer een harde les positiespel gegeven heeft, het fraai uit.

40. Dh4xh7†, kg8xh7 41. Lh3-e6†, Pg7-h5 42. Pg3xh5, Tf8-g8 43. Ph5-f4†, Kh7-g7 44. Th2-h7†, Kg7-f8 45. Pf4xg6†, Kf8-e8 46. Le6xg8, De7-g7 47. Th7xh8, Ke8-d7 48. Th1-h7.

En hier gaf de computer het pas op, totaal zoek gespeeld.

Nee, de echte schakers hoeven nog niet bang te zijn. Voorlopig zijn de computers nog een maatje te klein!

Angsttelefoontjes

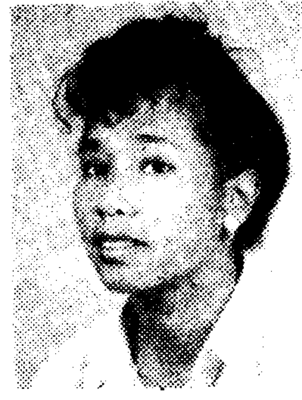
De Nederlandse stichting Korrelatie die telefonisch hulp verleent, werd in 1991 weer vaker gebeld dan in het jaar daarvoor en heeft een "top 10" opgesteld van onderwerpen waarover vaak het meest is gebeld. Op de eerste plaats komen **fobiën en angsten**. De tweede plaats wordt bezet door problemen tussen ouders en kinderen, de derde door problemen tussen partners. Daarop volgen ziekte, seksueel geweld, dood (en rouw en verlies), depressies, oorlog, zelfdoding en seksuele problemen.

Er werd vorig jaar bijna 12.500 keer gebeld, tegen bijna 11.000 maal in het jaar daarvoor. Onder de telefoontjes van 1991 waren ruim 1200 gesprekken over faalangst. De oorlog komt elk jaar weer voor, vooral rond 4 en 5 mei.

DIEETTIPS

Eten in de vakantie

= door Olivia Wong Loi Sing =

DEZE WEEK, vlak voor de vakantie, wat tips om de overtollige pondjes kwijt te raken. Voordat u zich gaat volstoppen met allerlei lekkere dingen, wilt u toch zeker wel op uw gewicht gaan letten. Voor degenen die een weekendje naar Banda'bou of naar Klein Curaçao gaan, ook wat adviezen wat wel of niet mee te nemen.

- Koop vruchtesappen die ongezoet zijn, zodat ze geen extra kalorieën bevatten van de extra toegevoegde suiker. Bepaalde vruchtesappen, met name druivesap en 'dubbeldranken' bevatten meer kalorieën dan andere.
- Wanneer u erge dorst heeft en u wilt niet een heel pak juice leeg drinken of een hele fles cola, dan kunt u sodawater met vruchtesappen aanlengen. Op deze manier is uw dorst gelest en krijgt u minder kalorieën binnen.
- Bij een hongerig gevoel moet u proberen niet direkt naar snacks, hapjes, snoep of gebak te grijpen. Drink eerst een glas water of sodawater om de ergste honger te stillen.
- Wanneer u s'avonds alcohol wil drinken, wissel die dan af met sodawater.
- Koop geen snoep en koekjes voor het weekend.
- Neem geen vette dressings mee, want deze zijn gemaakt op basis van mayonaise en dus ook heel vet.
- Na zo'n weekendje volop feesten, gaat u een 'groente/fruit dag' invoeren om de pondjes die u bent bijgekomen weer kwijt te raken. Succes en prettige vakantie.

Voor meer informatie omtrent deze rubriek: tel. 54530.

WINNAAR VORIGE WEEK

UIT HET GROTE aantal inzendingen van de Amigoe Puzzel van verleden week is uiteindelijk als gelukkige winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

E. Glans
Granaatappelweg #135
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie afhalen op het kantoor van de Amigoe: Curaçao - Scherpenheuvel z/n, tot drie uur n.m.; Aruba - Kaya G.F. Betico Croes 110 tijdens kantooruren.
Oplossingen moeten ingediend zijn op Curaçao vóór donderdagmorgen tien uur en op Aruba vóór woensdag middag vijf uur.
Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden:
AMIGOE PUZZEL
Curaçao: POB 577, Aruba: Caya G.F. Betico Croes 110 en Bonaire: Kaya Gobernador Debrot 152 t.n.v. Hubert Linkels.

OPLOSSING VORIGE WEEK

HORIZONTAAL: 1. uitzichtloos; 8. afvoeren; 9. ziel; 10. trekdier; 11. abdij; 13. overrijp; 15. ellen; 17. agentschap; 21. oceanie; 22. eivol.

VERTICAAL: 2. invoegen; 3. zienderogen; 4. crepe; 5. oliebol; 6. soldij; 7. cartoon; 12. venster; 14. paniek; 16. napalm; 18. have; 19. tol; 20. ree.